

T.C.

BARTIN ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÖKSAL TOPTAN'IN HAYATI, SİYASİ FAALİYETLERİ VE FİKİRLERİ

İSMAİL DUMAN

DANIŞMAN

DOÇ. DR. YENAL ÜNAL

BARTIN-2022

T.C.

BARTIN ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

KÖKSAL TOPTAN'IN HAYATI, SİYASİ FAALİYETLERİ VE FİKİRLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İsmail DUMAN

BARTIN-2022

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Doç. Dr. Yenal Ünal danışmanlığında hazırlamış olduğum “**KÖKSAL TOPTAN’IN HAYATI, SİYASİ FAALİYETLERİ VE FİKİRLERİ**” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

08.04.2022

İsmail DUMAN

ÖNSÖZ

Yakın dönem Türk siyasal hayatında mühim rol oynamış siyasilerin ve devlet adamlarının biyografilerinin araştırılması, Türkiye'nin yakın dönem siyasi tarihinin ortaya koyulması ve dönemin yorumlanması dair bilgiler sunulması açısından büyük bir önem arz etmektedir. Bundan dolayı biyografi türündeki tarih araştırmaları günümüzde artış göstermiştir. Bu tez çalışmasının biyografi türünde olmasındaki temel neden başta bu alana ilgi duymamız olmak üzere Türk siyasi tarihini bu tür üzerinden daha iyi anlamaya çalışmak ve bu alana küçük de olsa bir katkı sunmaktır.

Türk siyasi tarihinde önemli bir yer edinen ve yaşamına dair birkaç kitap yazılmış olan ancak fikirleri hakkında sistematik bir çalışma gerçekleştirilmemiş bulunan Köksal Toptan'ın, hayatını, siyasi faaliyetlerini ve fikirlerini bu tez çalışmasının konusu yapmayı kararlaştırdık. Çalışmalarımıza öncelikle hayatını, siyasi faaliyetlerini ve fikirlerini araştırdığımız, halen Cumhurbaşkanlığı Yüksek İstişare Kurulu üyesi olan ve yakın dönem Türkiye'nin siyasi hayatında büyük görevler üstlenmiş bir devlet adamı olan Köksal Toptan ile bir görüşme gerçekleştirmek suretiyle başladık. Bu kapsamda Toptan'dan çalışmalarımızla ilgili temel bilgileri ve birçok önemli belgeyi temin ettik. Ayrıca Köksal Toptan ile ilgili yazılmış hemen hemen bütün kitaplar ve makaleler bir araya getirilmiş olup gazetelerin ve dergilerin ilgili bölümleri ile arşiv kaynakları detaylıca bir biçimde taranmıştır.

Kaynakların temininden sonra çalışmamızı belirli bir plan çerçevesinde bir bütün haline getirmeye gayret gösterdik. Bu tez çalışmasının birinci bölümünde Köksal Toptan'ın hayatı, ikinci bölümünde siyasi faaliyetleri ve üçüncü bölümünde de fikirleri hakkında çeşitli analizler gerçekleştirdik. Tez çalışmamızın daha zengin bir hale gelebilmesi maksadıyla tez çalışmasının içerisinde kullanılan kimi dokümanlar, bazı resmî belgeler ve kimi resimler çalışmamızın sonuna eklenmiştir.

Bu tez çalışması kapsamında yaklaşık elli yıl siyasetin içerisinde olan Köksal Toptan'ın Türkiye için çok önemli bir siyasetçi olduğu kanısına vardık. Bu tez çalışması biyografi türünde yazılacak olan yeni bilimsel yazılara kaynaklık edebileceği ve bu konuda küçümsenemeyecek ölçüde bir boşluğu dolduracağı kanaatindeyiz. Bir büyük siyasetçi, devlet adamı ve fikir insanı olarak Köksal Toptan, her ne kadar aktif siyaseti noktalamış olarak görülse de bugün Türk siyaseti adına önemli bir değer olarak yerini muhafaza

etmektedir. Bunlara ilaveten yapılan bu tez çalışmasıyla Köksal Toptan'ın hayatı, siyasi faaliyetleri ve fikirlerini çok daha nitelikli bir metinle gün yüzüne çıkarıldığını ifade etmeliyiz.

Tezimle ilgili çalışmam kapsamında yoğun çalışma temposu içinde bana vakit ayırıp sohbet etme imkânı bulduğum ve bilgi ve belgelerin temini konusunda bana yardımcı olan Sayın Köksal Toptan Beyefendiye sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez konumun tespiti, şekillenmesi ve düzeninde bizi yalnız bırakmayıp katkı ve tavsiyelerde bulunan, aynı zamanda görüşlerinden ve tecrübelerinden faydalandığım, yardımlarını, desteklerini her daim bize hissettiren, sorduğum her soruya içtenlikle cevap veren, bu tez çalışmamızı baştan sona okuyarak eksiklerimizi ve kusurlarımızı belirleyerek bu tez çalışmamızın daha mükemmel bir hal almasında ciddi katkıları olan ve biyografi türünde eserler kaleme alan Hocam Doç. Dr. Yenal Ünal'a şükranlarımı sunuyorum.

Elbette teşekkürlerimi sunacağım biri daha var ki; o da bu tez çalışması kapsamında her an desteğini yanımda hissettiğim sevgili eşim Hayriye Duman'dır. Ayrıca yine bu süreçte kimi zaman kendilerini ihmal etmek durumunda kaldığım kızlarım Ravza Sena ve Berra Ruveyda'ya anlayışları, katkıları ve destekleri için minnettar olduğumu ifade etmek isterim.

İsmail DUMAN

Bartın-2022

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

KÖKSAL TOPTAN'IN HAYATI, SİYASİ FAALİYETLERİ VE FİKİRLERİ

İsmail DUMAN

Bartın Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Yenal ÜNAL

Bartın-2022, sayfa: xiv+207

Bu tez çalışmasında yakın dönem Türkiye tarihine damga vurmuş, genç yaşta devletin çeşitli kurumlarında görev yapmış ve halen Cumhurbaşkanlığı Yüksek İstişare Kurulu üyesi olan Köksal Toptan'ın hayatı, yapmış olduğu çalışmalar, yasama faaliyetleri ve fikirleri incelenmeye çalışılmıştır. Bu tez çalışmasının amacı Köksal Toptan'ı bütün yönleriyle ele alıp inceleyerek okuyucunun Köksal Toptan'ı daha iyi tanımasını sağlamak ve Köksal Toptan'ın yakın dönem Türkiye tarihindeki etkisini gün yüzüne çıkarmaktır. Köksal Toptan, Türkiye'ye yaptığı hizmetler ve yapıcı projeleri, fikirleri ile kendini göstermiş bir siyasetçi ve düşünce adamıdır. Toptan'ın tanınıp hayatının, çalışmalarının ve düşüncelerinin tüm toplum tarafından benimsenmesi siyasete girecek yeni nesillere onun tecrübelerinden istifade etmelerine katkı sunabilir.

Tezin konusunu teşkil eden Köksal Toptan'ın hayatı, siyasi faaliyetleri ve fikirleri bütün yönleriyle detaylıca incelenmiştir. Toptan, 20. Yüzyılın son çeyreğinde siyasi hayatına başlamış ve 2015 yılına kadar milletvekilliği görevini sürdürmüştür. Bu süreçte farklı partilerde siyaset yapmıştır. Bu kapsamda 1977-1980 yılları arası Adalet Partisi'nde, 1986-

1999 yılları arası Doğru Yol Partisi'nde ve 2002-2015 yılları arası Adalet ve Kalkınma Partisi'nde çalışmalarına ve siyasi yaşamına devam etmiştir. İlk milletvekili olmasından kısa bir süre Devlet Bakanlığı yapmış ve Türkiye'nin en genç bakanlarından biri olma unvanını elde etmiştir. Yine 20.11.1991 ve 25.06.1993 tarihleri arasında Türkiye'nin en önemli bakanlıklarından biri olan Millî Eğitim Bakanlığı görevinde bulunmuş ve 1995 yılına gelindiğinde bir ay Kültür Bakanlığı vazifesini ifa etmiştir. 1999 seçimlerine kadar DYP içinde siyasi faaliyetlerine devam etmiştir. 3 Kasım 2002 seçimlerinde AK Parti'den Zonguldak milletvekili seçilmiş ve bu görevi 2015 yılına kadar sürdürmüştür. AK Parti milletvekili olduğu süreçte Adalet Komisyonu Başkanlığı ve TBMM Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. 2015 yılında aktif siyaseti bırakmıştır. 2017 ile 2021 yılları arası Kamu Görevlileri Etik Kurulu Başkanlığı görevinde bulunmuştur. 2019 yılında Cumhurbaşkanlığı Yüksek İstişare Kurulu üyeliğine getirilmiş olup bu görevi halen sürdürmektedir. Bu tez çalışmasının amaçlarından biri yakın dönem siyasi tarihimizi bir siyasi figür üzerinden incelemektir. Bundan dolayı bir siyaset adamı ve fikir insanı olarak Köksal Toptan'ın hayatında gün yüzüne çıkmamış detayların incelenmesi ve araştırmacıların hizmetine sunulması noktasında adım atılması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Köksal Toptan, Siyasi Tarih, TBMM, Millî Eğitim Bakanlığı, Bartın, Zonguldak.

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

LIFE, POLITICAL ACTIVITIES AND IDEAS OF KÖKSAL TOPTAN

İsmail DUMAN

Bartın University

Graduate School

Department of History

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Yenal Ünal

Bartın-2022, pp: xiv+207

In this thesis, the life, studies, legislative activities and ideas of Köksal Toptan, who left his mark on the recent history of Turkey, served in various institutions of the state at a young age and is still a member of the Presidency High Advisory Board, were tried to be examined. The aim of this thesis is to examine Köksal Toptan in all its aspects, to enable the reader to get to know Köksal Toptan better and to reveal the influence of Köksal Toptan in the recent history of Turkey. Köksal Toptan is a politician and thinker who has distinguished himself with his services to Turkey and constructive projects and ideas. The recognition of Toptan and the adoption of his life, works and thoughts by the whole society may contribute to the benefit of the new generations who will enter politics, benefiting from his experiences.

The life, political activities and ideas of Köksal Toptan, which is the subject of the thesis, have been examined in detail. Toptan started his political life in the last quarter of the 20th century and served as a member of parliament until 2015. During this period, he was involved in politics in different parties. In this context, he continued his work and political life in the Justice Party between 1977-1980, in the True Path Party between 1986-1999 and in the Justice and Development Party between 2002-2015. He was the Minister of State for a short time after being the first deputy and became one of the youngest ministers in Turkey.

Again, between 20.11.1991 and 25.06.1993, he served as the Ministry of National Education, one of the most important ministries of Turkey, and in 1995 he served as the Ministry of Culture for a month. He continued his political activities within the DYP until the 1999 elections. He was elected as a Zonguldak deputy from the AK Party in the November 3, 2002 elections and continued this duty until 2015. During his time as AK Party deputy, he served as the Chairman of the Justice Commission and the Speaker of the Grand National Assembly of Turkey. He left active politics in 2015. He served as the Chairman of the Public Servants Ethics Committee between 2017 and 2021. He was appointed as a member of the Presidency High Advisory Board in 2019 and he still continues this duty. One of the aims of this thesis is to examine our recent political history through a political figure. For this reason, it is aimed to take a step towards examining the details that have not come to light in Köksal Toptan's life as a politician and intellectual person and putting them at the service of researchers.

Keywords: Köksal Toptan, Political History, TBMM, Ministry of National Education, Bartın, Zonguldak.

İÇİNDEKİLER

BEYANNAME	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
EKLER DİZİNİ	xii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiii
1. GİRİŞ.....	1
2. KÖKSAL TOPTAN'IN HAYATI VE SİYASİ FAALİYETLERİ	6
2.1. Yetiştği Çevre, Ailesi, Çocukluk Yılları ve Tahsili	6
2.2. Siyasetle Tanışması ve İlk Deneyimleri	12
2.3. İlk Milletvekilliği Dönemi	18
2.4. İlk Bakanlık Dönemi.....	22
2.5. 1980 Askerî Darbesi'nden Sonraki Yaşamı.....	25
2.6. Bartın Milletvekilliği ve Millî Eğitim Bakanlığı Yılları	35
2.7. Köksal Toptan'ın Meclis Dışı Kalması ve 1999 Seçimleri.....	58
2.8. Adalet ve Kalkınma Partisi'nde Siyasete Yeniden Girişi.....	61
2.9. 23. Dönem TBMM Başkanlığı	65
2.10. Türkiyem Vakfı Faaliyetleri	72
2.11. Kamu Görevlileri Etik Kurulu Başkanlığı ve Cumhurbaşkanlığı Yüksek İstişare Kurulu Üyeliği	73
3. KÖKSAL TOPTAN'IN YASAMA FAALİYETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	77
3.1. Adalet Partisi Dönemi Yasama Faaliyetleri	77
3.2. Doğru Yol Partisi Dönemi Yasama Faaliyetleri.....	84
3.3. Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemi Yasama Faaliyetleri	110
4. KÖKSAL TOPTAN'IN DÜŞÜNCE DÜNYASI VE FİKİRLERİ	126
4.1. Türkiye ve Muasır Medeniyet Kavramları Hakkındaki Düşünceleri	126
4.2. Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye Üzerine Fikirleri.....	131
4.3. Demokrasi Hakkındaki Analizleri	134

4.4. Ekonomi ve Sanayi Konularındaki Değerlendirmeleri	139
4.5. Eğitim Hakkındaki Düşünceleri	143
4.6. Ulaşım ve Madencilik Konusuna İlişkin Değerlendirmeleri.....	149
4.7. Tarım ve Hayvancılık Hakkındaki Fikirleri	151
4.8. Sağlık Alanındaki Düşünceleri	154
4.9. Türkiye'nin Dış Politikası Hakkındaki Yorumları.....	157
4.10. Düşünce Dünyasına İlişkin Bazı Tespitler	161
5. SONUÇ	164
KAYNAKLAR.....	170
EKLER	182

EKLER DİZİNİ

<u>Ek No</u>	<u>Sayfa No</u>
Ek 1. Arşiv Belgelerinden Örnekler.....	182
Ek 2. Köksal Toptan'ın Fotoğraflarından Örnekler	186

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.g.t.	: Adı Geçen Tez
AK Parti	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
AP	: Adalet Partisi
BBP	: Büyük Birlik Partisi
BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CMUK	: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
DP	: Demokrat Parti
Dr.	: Doktor
DTP	: Demokrat Türkiye Partisi
DYP	: Doğru Yol Partisi
EKİ	: Ereğli Kömür İşletmeleri
FIR	: Flight Information Region (Uçuş Bilgi Bölgesi)
G7	: Almanya, ABD, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya ve Kanada
GİK	: Genel İdare Kurulu
HDP	: Halkların Demokratik Partisi
KDV	: Katma Değer Vergisi
LİMME	: Lise Mezunlarına Meslek Edindirme Projesi
MDP	: Milliyetçi Demokrasi Partisi
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MSP	: Millî Selamet Partisi
NATO	: Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü

OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
ÖSYM	: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
PETKİM	: Petrokimya Holding A.Ş.
Prof.	: Profesör
RP	: Refah Partisi
s.	: Sayfa
SHP	: Sosyal Demokrat Halkçı Parti
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TRT	: Türkiye Radyo Televizyonu
TTK	: Türkiye Taş Kömürü
UNİCEF	: United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)
Y.Y.	: Yüzyıl
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu

I. GİRİŞ

Ortaya koyduğu siyasi faaliyetleriyle yakın dönem Türk tarihinde çok önemli bir isim olan Köksal Toptan, Adalet Partisi'nden Doğru Yol Partisi ve Adalet ve Kalkınma Partisi'ne uzanan süreçte Türk siyasi hayatında son derece önemli bir figür olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye'nin 20. Yüzyılın son çeyreğine ve 21. Yüzyılın ilk çeyreğine damgasını vurmuş bir siyasetçi, devlet adamı ve fikir insanıdır. Bu çalışmamız Köksal Toptan'ın hayatını, siyasi faaliyetlerini ve düşüncelerini konu almaktadır. Köksal Toptan, yakın dönem Türk tarihinde önemli bir siyasi figür olarak sivrilmiş olup milletvekili olarak seçildiği seçim çevresi başta olmak üzere Türkiye'nin gelişime ciddi katkılar sunmak maksadıyla büyük gayretler göstermiş bir siyaset adamıdır. Bu tez çalışması, başta Köksal Toptan'ın hayatını konu almış ve Köksal Toptan'ın gerçekleştirmiş olduğu siyasi faaliyetleri analiz etmek düşüncesiyle ortaya çıkmıştır. Bu tez çalışmasının amacı hem bir birey hem bir siyasetçi hem de fikir adamı olan Köksal Toptan'ı tüm yönleriyle araştırmak, onun fikirlerine ve çalışmalarına daha bütüncül bir yaklaşımla bakmaktır. Bu tez çalışması Köksal Toptan'la ilgili yapılacak yeni çalışmalara kaynaklık etmesi açısından önemli bir boşluğu dolduracağı gibi siyasete atılmak isteyen genç siyasetçi adaylara yol gösterici bir hüviyete sahip olabilir.

Sakin ve uzlaşmacı tutumuyla ön plana çıkan ve Türkiye'nin siyasi hayatında önemli bir yer edinen Köksal Toptan, AP, DYP ve Ak Parti dönemlerinin en mümtaz siyasi figürlerinden biridir. Türkiye'nin ekonomik olarak zor zamanlar yaşadığı süreçte 1977 yılında yapılan seçimlerde ilk defa milletvekili seçilen Köksal Toptan, AP, DYP ve AK Parti'de politik hayatını sürdürmüş; 27 Mayıs 1960 İhtilâli'ni, 12 Mart 1971 Muhtırası'nı, 12 Eylül 1980 Darbesi'ni, 28 Şubat 1997 Post-Modern Darbesi'ni ve 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi'ni bizzat yaşamıştır. Siyasete başladığı ilk günden itibaren günümüze kadar çok çeşitli faaliyetlerde ve hizmetlerde bulunmuştur.

Köksal Toptan'ın hayata gözlerini açtığı, çocukluk ve gençlik yıllarını geçirdiği 1940-1960 arası dönem, Türkiye'nin ekonomik ve politik olarak zor günlerin yaşandığı bir süreçtir. 7 Eylül 1946'da vuku bulan devalüasyonla birlikte bu süreç daha da sıkıntılı hale gelmiştir¹.

¹ Yenal Ünal, "1940–1950 Yılları Arasında Türkiye'de Fiyat Artışları ve Bu Dönem Ekonomisinin Genel Görünümü Üzerine Bir İnceleme", *Tarih Okulu Dergisi*, Sayı 3, 2009, s. 80.

Toptan, bu dönemde Rize’de başladığı ilkokula babasının mesleği sebebiyle Zonguldak’a giderek burada tamamlamıştır². Ortaokulu ve liseyi de Zonguldak’ta bitirmiştir³. Yüksek tahsilini gördüğü İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nden 1966 yılında mezun olmuştur⁴. Babasının Demokrat Parti üyesi olmasından dolayı siyaset kurumuna hep sıcak bakmıştır. 27 Mayıs 1960 İhtilâli’ni yaşamış, söz konusu durum kendisinin ve ailesinin sıkıntılı günler yaşamasına ve başka şehirlere göç etmesine neden olmuştur⁵.

Toptan, üniversite yıllarında bir müddet AP Gaziosmanpaşa Gençlik Kolları Başkanlığı yapmıştır⁶. 1965 yılında gerçekleşen AP Genel Başkanı Süleyman Demirel’in de katıldığı İstanbul Gençlik Kolları İl Kongresi’nde bir konuşma yapmış ve Demirel’in takdirini kazanmıştır⁷. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nden mezun olmasının akabinde stajını da tamamlayarak Zonguldak’ta serbest avukat olarak çalışmaya başlamıştır⁸. 1968 yılında kendisi gibi bir hukukçu olan Saime Akpınar ile evlenmiştir⁹. Askerlik vazifesine 1972 yılında Tuzla Piyade Okulu’nda başlayıp burada altı aylık bir eğitimden sonra Kars Sarıkamış’a giderek burada askerî hâkim olarak askerlik vazifesini tamamlamış ve 1969 yılının eylül ayında tekrar Zonguldak’a dönüş yapmıştır¹⁰.

Askerlik dönüşü Zonguldak’ta serbest avukat olarak çalışmaya başlamıştır. Bu süreçte yapılan 1977 seçimlerine AP Zonguldak milletvekili adayı olarak girmiş ve bu seçimlerde milletvekili seçilerek aktif siyasi hayatı başlamıştır¹¹. Milletvekili olmasından iki yıl sonra mevcut hükümette Devlet Bakanı olarak görev yapmış ve Türkiye’nin en genç bakanlarından biri olma unvanını elde etmiştir¹². 12 Eylül 1980 Darbesi sonrası zor ve sıkıntılı günler geçirmiş, siyaseti bırakıp Zonguldak’a dönmeyi düşünmüş ama Süleyman Demirel’in telkini üzerine Ankara’da kalmaya devam etmiştir¹³. 12 Eylül 1980 Darbesi’nden sonra AP kapatılmış ve 1983 yılında DYP kurulmuştur¹⁴. 1986 yılında yapılan genel seçimlerde

² Esra Güner Hacıoğlu, *Ağabey Köksal Toptan*, Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları, Zonguldak, 2017, s. 39.

³ Hasan Yılmaz, *Köksal Toptan*, Portre Biyografi Yayınları, Ankara, 2002, s. 33; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 45.

⁴ Sefa Salantur, *Sakin Güç Köksal Toptan*, Doğan Kitap Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 37.

⁵ “Köksal Toptan ile Röportaj”, *Birlik Dergisi*, Yıl 3, Sayı 16, Ankara, 2016, s. 8.

⁶ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 40.

⁷ Burcu Ülger, “Köksal Toptan ile Röportaj”, *Genç Bürokrat Dergisi*, Sayı 39, Mayıs 2017, s. 9.

⁸ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 49.

⁹ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 90.

¹⁰ https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=24&p_sicil=3822 (12.02.2022 tarihinde erişildi.); Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 61.

¹¹ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 68.

¹² Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 83.

¹³ Hüseyin Çavuşoğlu, “12 Eylül ve Merkez Sağ”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 2, Sayı 6, 2007, s. 194; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 144.

¹⁴ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 152.

Zonguldak'tan tekrar milletvekili seçilerek 6 yıl sonra aktif siyasete geri dönmüştür¹⁵. 1991-1993 yılları arasında iki yıl Millî Eğitim Bakanlığı yapmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı sırasında birçok projeye imza atmış ve Millî Eğitim camiası özelinde tüm toplumun övgüsünü kazanmıştır¹⁶.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın vefatı üzerine Süleyman Demirel Cumhurbaşkanı olmuş ve DYP genel başkanlığı boşalmıştır¹⁷. Toptan, DYP genel başkanlığına aday olmuş ancak seçilememiştir. Bu süreçten sonra bir müddet partisinden istifa etmiş ve daha sonra tekrar partisine dönmüştür¹⁸.

1999 seçimlerine Bartın Milletvekili adayı olarak girmiş ancak seçilemeyerek meclis dışı kalmıştır¹⁹. Bu dönemde daha çok 1993 yılında kurulan Türkiyem Vakfı'nın faaliyetleri ile meşgul olmuştur. 3 Kasım 2002 tarihinde yapılan seçimlere AK Parti Zonguldak milletvekili adayı olarak girmiş ve milletvekili seçilmiştir²⁰. Milletvekili olmasının hemen sonrasında mecliste Adalet Komisyonu Başkanlığına getirilmiştir²¹. 2007 yılında Türkiye Büyük Millet Meclis başkanı olmuş ve bu görevi iki yıl sürdürmüştür. TBMM başkanlığı yaptığı dönemde çok sayıda ülkeye ziyaretler gerçekleştirmiş ve çok sayıda yabancı ülke devlet başkanlarını Türkiye'de ağırlamıştır²². Toptan 2011 yılında yapılan genel seçimlerde tekrar Ak Parti'den Zonguldak milletvekili seçilmiştir. 2015 yılında yapılan seçimlere kendi isteğiyle girmeyerek aktif siyasi hayatını noktalamıştır²³. 2015 yılında aktif siyaseti bıraktıktan sonra farklı kurumlarda hizmetlerine devam etmiştir. 2017-2021 yılları arası Kamu Görevlileri Etik Kurulu başkanlığı yapmıştır. Günümüzde de Cumhurbaşkanlığı Yüksek İstişare Kurulu üyesi olarak görev yapmaktadır.

Adı geçen tez çalışmasına 2019 yılında başlanmış olup 2022 yılının ortalarına kadar konuyla ilgili birçok araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda Köksal Toptan ile ilgili hemen hemen tüm kitaplar bir araya getirilmiştir. (Bu kapsamda Hasan Yılmaz'ın kaleme aldığı “Köksal Toptan” adlı kitap, Esra Güner Hacıoğlu'nun kaleme aldığı “Ağabey Köksal

¹⁵ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 160-161.

¹⁶ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 265.

¹⁷ Hüseyin Çavuşoğlu, “Süleyman Demirel'in Siyasal Hayatı ve Kişisel Özellikleri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 21, Sayı 3, 2016, s. 1046.

¹⁸ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 240.

¹⁹ Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 11.

²⁰ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 266.

²¹ İsmail Duman, “Bartın Milletvekillerinin Tespiti ve Yasama Faaliyetlerinin İncelenmesi”, *Tarih ve Günce Dergisi*, Sayı 7, 2020, s. 286; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 267.

²² Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 296.

²³ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 314.

Toptan” adlı kitap, Sefa Salantur’un kaleme aldığı “*Sakin Güç Köksal Toptan*” adlı kitap, Köksal Toptan’ın faaliyetlerini ile yaptığı konuşmaları içeren kitaplar ve dergiler temin edilmiş ve itina ile incelenmiştir.) Yerel ve ulusal kütüphanelerde araştırmalar yapılmış, söz konusu kişinin Bartın milletvekili olmasından dolayı Bartın’ın yerel gazeteleri (Bartın Ekspres Gazetesi, Bartın Gazetesi, Bartın Halk Gazetesi) tüm yönleriyle incelenmiş, bakanlık ve TBMM Başkanlığı yapmasından dolayı da Türkiye’de yayımlanan bazı gazetelerin (Cumhuriyet Gazetesi, Milliyet Gazetesi, Sabah Gazetesi, Millî Gazete, Pusula Gazetesi) arşivlerine girilmiş ve Toptan ile alakalı birçok çalışma bir araya getirilerek itina ile incelenmiştir. Ayrıca TBMM Tutanak Dergileri de detaylıca ele alınmıştır. Tezin yazım sürecinde meydana gelen Covit-19 salgını araştırmalarımızı ve incelemelerimizi olumsuz etkilemesine rağmen tezin tamamlanması noktasında büyük gayret sarf edilmiştir.

Köksal Toptan, Türkiye’nin sosyal, ekonomik ve siyasi olarak gelişme gösterdiği 20. Yüzyılın son çeyreğinde siyasi hayatına başlamış ve bir dönem meclis dışı kalmasına rağmen bir sonraki dönemde tekrar milletvekili seçilerek 2015 yılına kadar aktif olarak siyasi faaliyetlerine devam etmiştir. Siyasi düşüncesinin temelinde Türkiye’yi her alanda muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkarma ideali vardır. Bu ideal doğrultusunda bilim ve teknolojiyi yakından takip etmiş ve Türkiye’nin kalkınması noktasında adım atmaya çalışmıştır.

Köksal Toptan, Anayasa’ya, insan haklarına ve demokrasiye gönülden bağlı bir siyasetçi olmasının yanı sıra uzlaşmacı bir kişiliğe sahiptir. Bundan dolayı siyasi hayatı boyunca Türkiye’ye ve Türk halkına olan sorumluluğun bilincinde olmuş ve bu sorumluluk çerçevesinde çalışmalarını sürdürmüştür. Mütevazı ve sakin oluşundan dolayı tüm toplum tarafından takdir edilmiş olması, onun siyasi hayatına da etki etmiş ve bu etki neticesinde milletvekilliği, bakanlık ve TBMM başkanlığı görevlerinde bulunmuştur.

Bu tez çalışmasının hedeflerinden biri Köksal Toptan’ın hayatı odak noktası kabul edilerek Türkiye’nin sosyal ve siyasal yaşamını kapsamlı bir şekilde incelemek ve Köksal Toptan’ın siyasi düşüncelerinden hareketle onun siyasi yaşamını analiz etmektir. Bu tez çalışması üç ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmasının birinci bölümünde; Köksal Toptan’ın yetiştiği çevre, ailesi, çocukluk yılları, tahsili ve siyasete girişi bütün yönleriyle incelenmiştir İlk milletvekili olduğu dönemden başlanılarak milletvekilliği yaptığı tüm dönemler tespit edilmiş ve dönemler detaylıca araştırılmıştır. Bu dönemlerin içinde bakanlık ve TBMM başkanlığı yaptığı süreçler için ayrı bir parantez açılarak yorumlanmaya çalışılmıştır. Aktif

siyaseti bıraktıktan sonraki yaşamı, Türkiyem Vakfı faaliyetleri, Kamu Görevlileri Etik Kurulu başkanlığı faaliyetleri ve Cumhurbaşkanlığı Yüksek İstişare Kurulu üyeliğı bütün yönleriyle ele alınarak tespit edilmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde; Köksal Toptan'ın yasama faaliyetleri çerçevesinde TBMM kürsüsünden yapmış olduğı konuşmalar etraflıca incelenmiştir. Köksal Toptan'ın siyasi hayatı boyunca üç farklı partide bulunmasından dolayı yasama faaliyetleri parti bazında değerlendirilmiş ve AP, DYP ve AK Parti milletvekili olduğı dönemlerdeki konuşmaları kronolojik olarak değerlendirilmeye tabi tutulmuştur.

Üçüncü bölümde; Köksal Toptan'ın bir siyasetçi olmasının yanı sıra çok yönlü bir fikir adamı olduğı göz önünde bulundurularak çeşitli alanlardaki fikirleri ve düşünceleri incelenmeye çalışılmıştır. Türkiye ve muasır medeniyet kavramları hakkındaki düşüncelerinden, Türkiye'nin dış politikası hakkındaki yorumlarına kadar birçok farklı konuda görüşleri ve fikirleri analiz edilmiştir. Toptan'ın yaptığı programlar, konuşmalar, röportajlar ve açılış konuşmaları detaylıca incelenerek çıkarımlarda bulunulmuştur.

Çalışmamızın sonuç bölümünde ise; hayatını, siyasi faaliyetlerini ve fikirlerini incelediğimiz Köksal Toptan'ın ortaya koyduğı faaliyetleri değerlendirme noktasında, onun doğup büyüdüğü, eğitim gördüğü ve siyasi faaliyetlerini gerçekleştirdiğı dönemi incelemek suretiyle konunun genel bir analizi yapılmıştır.

2. KÖKSAL TOPTAN'IN HAYATI VE SİYASİ FAALİYETLERİ

2.1. Yetiştği Çevre, Ailesi, Çocukluk Yılları ve Tahsili

Köksal Toptan'ın dünyaya geldiği dönem, yakın zamanda kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ekonomik ve siyasi olarak kendini göstermeye başladığı, gelişim ve büyüme adına türlü faaliyetlerin ortaya konulduğu dönemdir. Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra yıkılması ve zorlu mücadeleler verilerek Millî Mücadelenin kazanılmasıyla yeni kurulacak devletin temelleri atılmış ve nihayetinde 1923 yılında Cumhuriyet ilan edilerek Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmuştur. Kurulmasından sonraki yirmi yıl boyunca Türkiye Cumhuriyeti Devleti türlü baskılara ve dayatmalara rağmen bağımsızlığından taviz vermemiş, ekonomik ve siyasi kalkınmayı hedef alarak muasır medeniyetler seviyesinin üstüne çıkmayı amaçlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin her alanda gelişme ve ilerleme kaydettiği bir zamanda İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi ülkedeki çalışmaları sekteye uğratmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti fiilen savaşa girmese de ekonomik etkilerini derinden hissetmiştir. Hayatını, siyasi faaliyetlerini ve fikirlerini araştırdığımız devlet ve fikir adamı Köksal Toptan, böyle siyasi ve sosyal bir ortamda dünyaya geldi.

3 Ocak 1943 tarihinde Rize'nin Camıdağı Köyü'nde dünyaya gelen Toptan, Topaloğlu Ali Ağa'nın torunudur. Topaloğlu ailesi Kafkaslardan göç ederek önce Erzurum'a gelmiştir. Topaloğlu ailesinin bir kısmı burada kalırken Erzurum'da istediklerini bulamayanlar Artvin Hopa'ya, Rize'ye, Trabzon Akçaabat'a, Giresun'a ve Ordu'ya gitmiştir²⁴. Toptan ve ailesi bu dağılımdan sonra Rize'ye göç eden gurup içinde yer almıştır. Toptan'ın babası Talat Fehmi Toptan, Zonguldak Ereğli Kömürleri İşletmesi'nde memur olarak çalışıyordu. Annesi Saadet Toptan ile Rize'de Salarha Bölgesi'nin saygın ailelerinden Tüyleva Ahmet'in (Yılmaz) kızıdır. Toptan, üçü erkek dördü kız olmak üzere yedi kardeştir ve kardeşler arasında en büyük olanıdır²⁵.

Toptan, ilkokul birinci ve ikinci sınıfı doğduğu köyde okudu. Köylerinde bulunan ilkokul, evlerine 3-4 kilometre uzaklıktaydı. Okulda ısıtma için soba kullanıldığından her öğrenci

²⁴ Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 7; Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 2.

²⁵ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 4.

gibi okula odun taşıdı²⁶. Yaşadığı bu süreci kendisi şu şekilde dile getirmiştir: *“İlkokula başladığım yıl kışları sınıf ısıtmak için çok odun taşıdığımı hatırlıyorum. Belki evimize çok uzak değildi. Ama elimde odunlarla yürümem sebebiyle yol bana uzak gelirdi. 1991 yılında Millî Eğitim Bakanı olduğum zaman köy ilkokullarına yakacak yardımı yapılması uygulamasını başlatan ilk bakan olmam da belki bu sebepten idi.”*²⁷. İkinci sınıfa geçtiğinde evlerinin hemen yanına bir ilkokul yapıldı ve ikinci sınıfı burada tamamladı. Babasının Zonguldak Ereğli Kömür İşletmeleri Karadon bölgesinde memuriyeti sebebiyle ilkokulu Zonguldak Kilimli Özel İlkokulu’nda 1956 yılında dereceyle tamamladı²⁸. O yıllarda bölgedeki tek okul Ereğli Kömür İşletmeleri tarafından yaptırılan Kilimli Özel İlkokulu idi. Çevredeki pek çok kimse bu okulu tercih etmişti. Köksal Toptan, ikamet ettikleri mahalleden Kilimli Özel İlkokulu’na 3 kilometre kadar yürüyerek varırdı²⁹. İlkokul yıllarında Kilimli Özel İlkokulu’nun kütüphanesine gider ve oradaki kitapları incelerdi³⁰. O zamanlar hep mühendis olmayı hayal ediyordu³¹. Esra Güner Hacıoğlu, *Ağabey Köksal Toptan* adlı eserinde şu bilgilere yer vermiştir: *“Yaşadığımız ortamda mühendislerin bambaşka bir havası vardı. O ortamda mühendislik en cazip meslekti. Onların lojmanları farklıydı, ortamları farklıydı. Bir kere mühendislerin atları vardı. EKI’de mühendis olmak benim ilkokul yıllarımdaki en büyük hayalimdi. O hayal ortaokuldan sonra yerini avukatlığa bıraktı.”*³². Bu cümlelerden olmak Toptan’ın ilkokula Rize’deki köyünde başladığı, babasının Zonguldak’ta memuriyeti sebebiyle ilkokulu Zonguldak’ta tamamladığı ve Rize’deki ilkokul yıllarında zor şartlar ve imkânsızlıklar altında eğitimine devam ettiği söylenebilir.

Kilimli’de ortaokul olmamasından dolayı ailesi tarafından tahsiline devam etmesi için Zonguldak’a gönderildi. Ortaokul birinci sınıfı Mehmet Çelikel Lisesi’nin orta kısmında tamamladı. Daha sonra yeni açılan Zonguldak Ortaokulu’na geçiş yaparak ortaokulu burada tamamladı³³. Liseyi de Zonguldak’ta bir hayırsever tarafından yaptırılan ve kendi adını taşıyan Mehmet Çelikel Lisesi’nde 1962 yılının haziran ayında tamamladı³⁴. Tarih, edebiyat, kompozisyon ve felsefe derslerinde büyük bir gelişim kaydettiği gibi mantık dersinde de

²⁶ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 7.

²⁷ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 7.

²⁸ Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 7; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 39.

²⁹ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 9.

³⁰ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 40.

³¹ Ahmet Yapıcı, Murat Kısa, “Köksal Toptan ile Röportaj”, *Altın Nesil Dergisi*, Sayı 10, 2009, s. 13.

³² Ahmet Yapıcı, Murat Kısa, *a.g.m.* s. 12; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 40.

³³ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 45.

³⁴ “1691-1962 Dönemi Mezunlarından Sayın Saime Toptan ve Sayın Köksal Toptan”, *Çelikkelliler Dergisi*, Sayı 9, 2011, s. 10; Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 33.

başarılı performanslar sergiledi. Özellikle edebiyata büyük bir ilgisi vardı³⁵. Bu ilginin nereden geldiğini Toptan şu şekilde anlatmıştır: *“İlkokuldan itibaren edebiyata ilgiliyim. Yazmayı ve okumayı seviyorum. Lise döneminde yoğun bir edebiyat faaliyeti içerisinde bulundum. O dönemde edebiyat kolu başkanlığı yaptım. Önemli sosyal ve kültürel etkinlikler yaptık. Öğretmenlerimden daima bu konuda destek gördüm. Beni yazmam konusunda desteklediler. Bu açıdan şanslı olduğumu düşünüyorum. Bunun, benim edebiyat ilgimin gelişmesinde, yazmam konusunda cesaretimin artmasına katkısı olduğu inancındayım. Edebiyatın hissiyat ve duyguları konu edindiğini biliyoruz. Her insanda vardır bunlar. Bazıları yazma imkân ve becerisine sahiptir. Ben edebiyatın kişisel gelişim ve toplumsal ilerlemeye çok büyük katkısı olduğu inancındayım. Keşke daha çok okuyup yazabilsek. Gençlere çok okuyup yazmayı tavsiye ediyorum.”*³⁶. Toptan, lise yıllarında aktif bir öğrenciydi. Bu bağlamda bir takım etkinliklere katıldı. Ayrıca bu dönemde Kültür ve Edebiyat Kolu Başkanlığı da yaptı. Şiire olan merakı ve ilgisi de lise yıllarında başladı³⁷. Bu dönemde 20-30 tane şiiri çeşitli yerlerde yayınlandı³⁸. Bunlardan bir tanesi de Konya’nın en önemli dergilerinden olan “Çağrı” adlı dergide “Anadolu Çocuğu” adlı kısa bir şiiri K. Fehmi Topaloğlu mahlasıyla yayınlandı³⁹. Bu dönemde meydana gelen 27 Mayıs 1960 İhtilâli’nden çok etkilendi ve ailesi büyük sıkıntılar yaşadı⁴⁰. Bu yıllarda Zonguldak’ta ikamet ediyorlardı. Tek iletişim aracı olan radyodan Adnan Menderes’in, Maliye Bakanı Hasan Polatkan’ın ve Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu’nun idam haberlerini aldı. Bu idamlar onu ve ailesini son derece üzdü. Bu olay Köksal Toptan’ın siyasete çok istekli bir şekilde yönelmesinde en önemli etken oldu⁴¹. Bu döneme ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: *“27 Mayıs İhtilâli olduğu zaman, babama çok sıkıntılar çektirdiler. Akıl almaz iftiralar atıldılar. Bunlardan biri o tarihlerdeki isimlendirme ile meşhur kenef kapısıdır. Yassıada yargılamalarının yapıldığı dönemde halk arasında Demokrat Partililerin affedilmesinin iyi olacağı, bu şekilde sosyal barışın sağlanacağı lafları dolaşıyordu. Sadece safiyane bir temenni idi. Bir gün rahmetli babamla birlikte bir kısmı işçi olan 10-15 arkadaşı Kilimli Polis Karakolu’na götürdüler. Merak ettik, telaş ettik. Gece bırakmadılar. Meğer babamların çalıştığı tuvaletin kapısının arkasına birisi ‘AF’ diye bir sözcük yazmış. O kapı*

³⁵ Esra Güner Hacıoğlu, a.g.e. s. 49.

³⁶ Ahmet Yapıcı, Murat Kısa, a.g.m. s. 15.

³⁷ Burcu Ülger, a.g.m. s. 7; Hasan Yılmaz, a.g.e. s. 29.

³⁸ Burcu Ülger, a.g.m. s. 7.

³⁹ Esra Güner Hacıoğlu, a.g.e. s. 61.

⁴⁰ Berna Çuhadar, “Köksal Toptan ile Röportaj”, *Meclis Bülteni Dergisi*, Sayı 195-196, Mart-Nisan 2014, s. 22.

⁴¹ Burcu Ülger, a.g.m. s. 8.

sökülmüş, sonra karakola çağrılan 10-15 kişiden yazı örnekleri alınmak suretiyle o yazının kim tarafından yazıldığı tespit edilmeye çalışılmış.”⁴². Toptan, 27 Mayıs İhtilâli’nin olduğu yıllarda içinde bulunduğu ortamı değerlendirmek amacıyla “*Hürriyet Şiiri*” ni kaleme aldı. Adı geçen şiir, dönemin toplumsal ortamını ortaya koyması açısından Köksal Toptan’ın en fazla ilgi gösterdiği şiiri oldu⁴³. 27 Mayıs İhtilâli’nin birinci yılında okul olarak törenlere katıldı⁴⁴. Bu tören sırasındaki yaşadıklarını şöyle anlatmıştır: “1961’in 27 Mayıs törenlerinde okul olarak bizi götürdüler. Bir alanda kutlamalar yapılacak. Tarih öğretmenlerimden biri bana bir pankart verdi, üzerinde DP aleyhine kötü şeyler yazıyordu. Ben kafamı çevirdim. Omzumdan tuttu ve ‘bunu sen taşı Köksal’ dedi. Ben taşımayacağımı söyledim. Kısa süreli bir münakaşa oldu aramızda taşırdın-taşımazdın... Taşımadım. Aradan zaman geçti, lise bitirme sınavlarına giriyoruz. O zaman bütün derslerden sözlü sınav yapıyorlar. Tarih, edebiyatım çok iyi olduğu için çoğu dersten geçtim. Sıra geldi tarihe... Sınava giriyoruz. Öğretmen kim diye sordum. İki tarih öğretmeni söylediler sınav komisyonunda. Siyasi görüşümden dolayı münakaşa yaşadığım öğretmenler... Mahvoldum dedim. Girdim. İki kişi oturuyoruz, yanımdaki arkadaşla soruyu sordular, anlatmaya başladı. Genelde biri anlatırken diğeri düşünsün diye onun da sorusunu sorarlar, bana sormadılar. O arkadaşımız anlattı, çık dediler. İkisi bana, bir annenin, bir büyüğün kendi görüşüne, düşüncesine göre söylenebilecek en güzel kelimelerle 10-15 dakika nasihat ettiler. Yine DP’yi kötülüyorlardı. Sonra sınav sonuçları belli oldu, pekiyi derecede geçtim. İyi bir öğretmenin yapması gerekenleri o gün anladım.”⁴⁵. Toptan, bu olaydan sonra siyasete ilgi duymaya başladı⁴⁶. Yukarıda ifade edildiği üzere 27 Mayıs 1960 İhtilâli, Toptan’ın üzerinde büyük bir etki yarattığı, söz konusu durumu analiz etmek için şiirler yazdığı ve ülkenin bu gibi olaylara maruz kalmasını engellemek için de siyasetle ilgilenmeye başladığı ifade edilebilir.

Türkiye’nin ilk bağış okulu olan Mehmet Çelikel Lisesi’nden 1962 yılının haziran ayında mezun oldu⁴⁷. Bu dönemde üniversiteye girişler merkezi sınavla yapılmıyordu. Öğrenciler hangi üniversiteye gitmek istiyorlarsa o üniversitenin açmış olduğu sınavlara girmek zorundaydı. Köksal Toptan hem Ankara’da hem de İstanbul’da sınava girdi. İstanbul’da girdiği sınavda hem hukuk fakültesini hem de edebiyat fakültesini kazandı. Ankara’da

⁴² Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 26.

⁴³ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 30.

⁴⁴ Köksal Toptan, *Söyleşiler*, TBMM Basımevi, Ankara, Temmuz 2009, s. 95.

⁴⁵ Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 8.

⁴⁶ Köksal Toptan, *Söyleşiler*, s. 95.

⁴⁷ Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 8.

girdiği sınavda ise hukuk fakültesini kazandı. Köksal Toptan İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni tercih ederek yükseköğrenimine İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde başladı⁴⁸. Toptan bu süreci şöyle ifade etmiştir: *“Ankara’nın sonuçları belli olmadan İstanbul üniversitesi sonuçları açıklandı. Hukuk fakültesini kazandım. İnanın bir dakika bile tereddüt etmeden gittim ve İstanbul Hukuk’a kayıt oldum.”*⁴⁹. Ortaokul yıllarında başlayan hukuk okuma isteği lise yıllarında da daha da arttı⁵⁰. Yassıada Mahkemeleri bu isteği daha da arttırdı. Böylece o yıllarda rağbet gören avukatlık için ilk adımı İstanbul’da atarak yüksek tahsiline burada başladı⁵¹. Bu cümlelerden olmak üzere Toptan’ın kendi çizdiği istikamette ilerlediği, bu hedefe ulaşmak için muazzam bir gayret gösterdiği ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde eğitimine başlamasıyla da bunu başardığı ifade edilebilir.

İstanbul’a gittiği zaman kalacak yer aramaya başladı. Öğrenciliğinin ilk 3-4 ayında akrabalarına ait bir fırının üst katında bulunan bir odada kaldı. Burası ders çalışması için müsait olmadığından kendisiyle aynı zamanda hukuk fakültesine kaydolan akrabası Şevki Caner ile Taşlıtarla’da küçük bir ev tuttular⁵². Ailesinin maddi durumu belli olduğundan Zonguldak Ereğli Kömür İşletmeleri’nde çalışan memur ve işçilerin aidatları ile ayakta duran bir yardım kuruluşu olan Amele Birliği bursuna müracaat ederek buradan tahsil hayatı boyunca 50 lira karşılıksız burs aldı⁵³. Aldığı bu bursun önemini şu sözlerle ifade etmiştir: *“Üniversiteye başladığımda babam bana para veriyordu; ama adamcağızın geliri belliydi. Neredeyse yarısını bana gönderiyordu. Haliyle onların da geçim koşulları zorlaşmıştı. Babam Rize’deki konağı satmaya karar verdi. O arada Amale Birliği’nin burs verdiğini duyduk. Hemen müracaat ettik. Bana 50 liralık burs bağlandı. Yaşamımda o 50 liranın çok önemli bir yeri vardır. O işçi birliğinin öğrenim yaşamımdaki katkısını hiç unutamam. Sonrada bu borcumu ödemek düşüncesi ile Amele Birliği’nin avukatlığını yaptım.”*⁵⁴. Toptan, babasına fazla yük olmamak için hem okuyup hem de kendi harçlığını çıkarmak istiyordu. Sermaye elde etmek için babasıyla istişare ederek Rize’deki konağı satmaya karar verdiler. Nihayetinde köşk satılınca elde edilen paranın bir kısmı ile borçlarını ödediler, bir kısmı ile de bir büfe satın aldılar. Toptan, bu büfeyi işletmeye başladı. Hem öğrencilik, hem

⁴⁸ Feyyaz Ketenoglu ve diğerleri, “TBMM Başkanı Köksal Toptan’ın İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Genç Hukukçular Kulübü ile Röportajı”, *Genç Hukukçular Dergisi*, Sayı 6, Mart-Nisan 2008, s. 22; Elif Erdem, “Köksal Toptan ile Söyleşi”, *Parlamento Dergisi*, Sayı 42, 2016, s. 41; Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 8; Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 33.

⁴⁹ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 65.

⁵⁰ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 65.

⁵¹ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 65.

⁵² Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 35.

⁵³ Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 9; Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 3.

⁵⁴ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 72.

siyaset hem de ticaret Toptan'a ağır geldi. Birkaç ay bu büfeyi işlettikten sonra büfeyi sattılar. Böylelikle Toptan'ın ticari hayatı bitmiş oldu ve tekrar derslerine yoğunlaştı⁵⁵. Bu kapsamda Toptan'ın içinde büyük bir okuma azminin olduğu ve kendisini bu yönde geliştirmek istediği düşünülebilir.

Toptan, 1962'de başladığı İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden 1966 yılında mezun oldu. Büyük bir mezuniyet töreni yapılarak diplomasını Prof. Dr. Reha Poray'dan aldı⁵⁶. Mezun olmasından sonra hissettiği duyguları şöyle ifade etmiştir: *“Birdenbire kendimi büyük bir sorumluluk altında hissettim. Babamın hastalığı ciddi derecede arttı. Kardeşlerimden bazıları okula gidiyordu, onların sorumlulukları da vardı. Eşyalarımı topladım, bindim vapura Zonguldak'a döndüm. Eşyalarımı bir at arabasına doldurdum, tıngır mıngır, Çaydamar Mahallesi'ndeki evimize götürdüm. Böylece İstanbul hayatım bitti zannetmeyin; çünkü avukatlık stajıma İstanbul'da başladım. Amacım siyasete İstanbul'da devam etmektir.”*⁵⁷. Görüldüğü üzere Toptan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmasıyla büyük bir sevinç yaşamıştır. Ancak ailesi içinde en büyük kardeş olmanın da verdiği sorumlulukla hareket etmiş ve Zonguldak'a dönmüştür. Bu noktada Toptan'ın Zonguldak'a dönmesiyle siyasetten uzak kalmadığı ve siyasete büyüdüğü şehir olan Zonguldak'ta devam etmek istediği ifade edilebilir.

Toptan, üniversite yıllarında çok güzel bir öğrencilik hayatı geçirdi. Üniversite yıllarında yaşamış olduğu ve unutamadığı bazı olaylar oldu. Toptan, bu dönemde yaşadığı bir olayı şu sözlerle ifade etmiştir: *“İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi hep heyecanlıydı ama benim aklımdan çıkmayan bir sahne var. O nedir? Yazılı sınav sonuçlarının açıklandığı o loş koridor... Kimse sınav sonuçlarının ne zaman açıklanacağını söylemez. Açıklandığı görülünce herkes oraya hücum eder. O kalabalığı yararak o listede adınızı, numaranızı ve karşısındaki geçer notunu görmek... O heyecandan daha büyük bir heyecan dünyada tasavvur edemem.”*⁵⁸. Köksal Toptan, yine bu yıllara ilişkin olarak şu değerlendirmelerde bulunur: *“Heyecan dolu bir öğrenciydim. Belki çok çalışkan değil ama özellikle dersleri çok iyi izleyen bir öğrenciydim. Bütün işleri beraber götürdüm ve 1966 senesinde mezun oldum. Sene kaybetmedim. Altı aylık dönem kaybım da olmadı ama Haziran'da mezun olabilirdim. İki ders Ekim'e kaldı. Belki sizin yaşlarınızda, 'üç ay kaybetmekten ne olacak, ne fark eder' denebilir? Sonraki yıllarda anlaşıyor ki, o üç ay çok şey fark ediyor. Benim*

⁵⁵ Sefa Salantur, a.g.e. s. 32; Hasan Yılmaz, a.g.e. s. 45.

⁵⁶ Esra Güner Hacıoğlu, a.g.e. s. 88.

⁵⁷ Esra Güner Hacıoğlu, a.g.e. s. 88-89.

⁵⁸ Feyyaz Ketenoglu ve diğerleri, a.g.m. s. 22.

hayatımda o üç ay, belki benim avukatlıkta çok daha başarılı olmamı engelledi. Bizim fakülteyi hele o zamanki şartlarda dört senede bitirmek çok kolay değildi. O zamanki şartlarda derslerin tamamına yakını hem yazılı hem sözlü sınava tabi idi. Önce yazılı sınava girilirdi. Yazılı sınavdan ‘geçer’ notu alırsanız tamam. Ancak ‘geçmez’ notu alırsanız kazanmış olduğunuz yazılı sınav da geçeriz oluyordu. O bakımından bunlar çok zor şartlardı ama çoğu vefat etti, hepsini rahmetle ve şükranla anıyorum. Çok iyi hocalarımız vardı. Hocaların hocaları derslerimize girerdi. Mesela Ordinaryüs Profesör Ali Fuat Başgil, Sulhi Dönmezer, Kemalettin Bigalı vardı. O zamanın Türk hukukunda devleşmiş isimleri mevcuttu.”⁵⁹. Bu cümlelerden hareketle Toptan’ın eğitim hayatı boyunca derslerine gereken önemi veren bir öğrenci olduğu, dönemin tanınmış hukukçularından dersler aldığı ve fikirlerinin şekillenmesinde İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nin büyük bir etkisinin olduğu değerlendirilmesinde bulunulabilir.

Genel itibariyle bakıldığında Köksal Toptan’ın zor bir eğitim sürecinden geçtiğini, ilkokuldan itibaren ortaokul ve lise yılları boyunca derslerine ilgili bir öğrenci olduğunu, özellikle lise yıllarından itibaren edebiyat merakının ortaya çıktığını, lise yıllarında edinmiş olduğu bilgiler çerçevesinde girmiş olduğu sınavları kazanarak üç farklı fakültenin sınavlarını kazandığını ve bunlardan İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’ni tercih ederek eğitim hayatına bu fakültede devam ettiğini söyleyebiliriz. Buna ilave olarak İstanbul Üniversitesi’nde dönemin tanınmış hukukçularından dersler aldığını ve bu hukukçuların Köksal Toptan üzerinde müspet manada etkilerinin olduğunu ifade edebiliriz. Toptan, öğrencilik yıllarında başarılı çalışmalara imza atarak dört yıl içerisinde tahsil hayatını noktalamıştır. Ayrıca Köksal Toptan’ın başarılı bir öğrencilik yılları geçirdiği fakat ailesinin maddi imkânlarının zayıf olduğunu için büyük sıkıntılar da çektiğini ifade edilebilir.

2.2. Siyasetle Tanışması ve İlk Deneyimleri

Köksal Toptan, babasının DP üyesi olmasından dolayı siyasete çok ilgi duyuyordu. Üniversite yıllarında zaman zaman AP’nin Gaziosmanpaşa teşkilatına gider ve burada bir dizi çalışmalarda bulunurdu. Burada tanıştığı Ali Külünk, Toptan’a Gaziosmanpaşa Gençlik Kolları Başkanlığı’nı teklif etti. Toptan bu teklifi kabul ederek yüksek tahsilinin ikinci senesinde Gaziosmanpaşa Gençlik Kolları Başkanı oldu⁶⁰. Konuyla ilgili aralarında geçen

⁵⁹ Feyyaz Ketenoglu ve diğerleri, *a.g.m.* s. 22.

⁶⁰ Feyyaz Ketenoglu ve diğerleri, *a.g.m.* s. 21; Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 9; Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 40; Köksal Toptan, *Söyleşiler*, s. 96.

bu diyalogu yıllar sonra Köksal Toptan şu şekilde ifade etmiştir: “Oturduğumuz Gaziosmanpaşa ilçesinin AP İlçe Başkanı, Ali Külünk adında bir Rizeli’ydi. Kendisini tanıyordum. Rize’de ben Topaloğulları sülalesindenim, o Külünkoğullarından. Külükoğlu ailesi de Rize’nin köklü ailelerinden biridir. O bizim aileyi biliyordu, ben de onun ailesini biliyordum. İlçe başkanı olduğu için partiye uğradığımda onunla görüşüyordum. Ama tanışıklığımız o düzeydeydi, ileri bir arkadaşlığımız ya da dostluğumuz yoktu. Bir gün sohbet ederken ‘seni Gençlik Kolları Başkanı yapalım’ dedi. Ben hiç düşünmeden kabul ettim. AP’ye karşı, DP’nin yerine kurulan parti olmasından kaynaklanan bir yakınlık duyuyordum. Kadroları bildiğim isimlerden oluşuyordu. Sonuçta babamın da AP’ye olan gönül bağı, DP’nin mirasçısı olarak görmesi beni tereddütsüz oraya yönlendirdi. Teklifi kabul ettim.”⁶¹.

Gaziosmanpaşa Gençlik Kolları Başkanı olmasından kısa bir süre sonra AP’nin Gaziosmanpaşa İlçe Kongresi oldu. Bu kongrede Toptan yakın çevresindekiler ve partidekiler tarafından tanınmaya ve destek görmeye başladı⁶². Bu dönemde hem okuluna devam ediyor hem de AP’deki çalışmalarını hızla sürdürüyordu. Gün geçtikçe parti yöneticileri ve partililer tarafından tanınmaya ve kendisinden övgüyle bahsedilmeye başlandı. AP İstanbul İl Başkanı Köksal Toptan’ı İstanbul İl Gençlik Kongresi’ne aldı ve burada Köksal Toptan il yönetimine seçildi. Kongreye 1964 yılında AP’nin kurucu genel başkanı Ragıp Gümüşpala’nın vefat etmesinden sonra AP genel başkanı seçilen Süleyman Demirel de katılmıştı. Toptan için bu kongre büyük önem taşıyordu. Zira Toptan, bu kongrede bir konuşma yapacaktı. Ayrıca İstanbul’a davet ettiği babası da bu kongrede bulunacaktı. Bundan dolayı kongrede yapacağı konuşmayı büyük bir dikkatle ve heyecanla hazırladı. Nihayet konuşma sırası Toptan’a geldi ve güzel bir konuşma yaparak bütün salonun alkışını aldı⁶³. Bu kongreden sonraki duygularını şöyle ifade etmiştir: “O kongreye Demirel de katılmıştı. İlk defa orada yüz yüze geldik. Ben orada bir konuşma yaptım. Konuşmam çok beğenildi, dakikalarca alkışlandım. Düşünsenize, gencecik bir üniversite öğrencisiyim, henüz Hukuk Fakültesi üçüncü sınıfındayım. Nasıl bir heyecandı anlatamam. Konuşmamın ardından Demirel elimi sıktı, beni kutladı. Ben de kendilerine teşekkür ettim. İlk karşılaşmamız böyle oldu. Ben konuşmayı bitirince, Demirel bizim ilçe başkanı Ali Külünk’ü yanına çağırıp hakkımda bilgi almış. ‘Bu çocuğa sahip çıkın, sakın harcanmasın; kol kanat gerin. İleride iyi bir siyasetçi olacak’ demiş. Ali Külünk, daha sonra bunları bana

⁶¹ Esra Güner Hacıoğlu, a.g.e. s. 77.

⁶² Esra Güner Hacıoğlu, a.g.e. s. 78.

⁶³ Burcu Ülger, a.g.m. s. 9; Hasan Yılmaz, a.g.e. s. 41.

anlattı. *Çok hoşuma gitti.*"⁶⁴. Toptan'ın söz konusu hitabetindeki canlılık ve üslubundaki zarafet dinleyiciler üzerinde olumlu etki yarattığı ve bundan dolayı da Süleyman Demirel'in dikkatini çektiği bu noktada ifade edilebilir.

Toptan, yapılan haksızlıklara karşı gelmek ve yasal haklarını savunmak için ilk toplu gösteriye Zonguldak'ta Maden Mektebi'nin İstanbul'da bulunan Yıldız Teknik Üniversitesi'ne nakledilmesi sebebiyle katıldı. Bundan sonraki gösterisine de Celal Bayar'ın tutuklu bulunduğu Kayseri'deki hapisneden tahliye edilmesi sebebiyle katıldı⁶⁵. Toptan, daha sonraları o dönemdeki İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin siyasi ortamını şu sözlerle analiz etmiştir: *"Parti ayrımı, İstanbul Üniversitesi'nin ana kapısından içeri girince yerini sağ-sol farkına bırakıyordu. Üniversitede, fakültede Cumhuriyet Halk Partili, Adalet Partili yahut Milliyetçi Hareket Partili ayrımı yoktu. Yakın çevremde Adalet Partisi'nde görev almış olmam yadırganmıyordu. Ama o dönem üniversiteli bir öğrenci sağcı olamaz diye bir düşünce yaygındı. Hele 'üniversite öğrencisi asla Adalet Partili olamaz. Çünkü Adalet Partisi DP'nin devamıdır. DP ülkeyi mahvetti' gibi bir yargı vardı. Üniversite genelinde ve fakülte içinde daha çok okul odaklı arkadaş çevrem olurdu.*"⁶⁶. Bu cümlelerden olarak Toptan, her ne kadar AP'li olsa da yakın çevresindeki arkadaşlarıyla ideolojik tartışmalara girmekten kaçındığı söylenebilir. Ayrıca Toptan'ın bu davranışlarından dolayı da arkadaş çevresi tarafından itibar gördüğü ve sevildiği ifade edilebilir.

1960 İhtilâli sonrasında DP'ye ve DP'lilere uygulanan baskı ve yıldırma politikaları sonucu Toptan'ın babası Talat Fehmi memuriyetinden istifa ederek Rize'ye gitti. Rize'de bir müddet kaldıktan sonra yaptığıının yanlış olduğunu düşünerek tekrar Zonguldak'a geri döndü. Eski işine geri dönmesine rağmen çıktığı lojmanda tekrar ikamet etmesine izin verilmedi. Bu sorunu çözmek için Toptan ile beraber Ankara'ya gittiler. Bir süre Ankara'da gezdikten sonra TBMM'ye vardılar. Toptan ilk defa TBMM'yi 1965 yılında gördü ve büyük bir heyecanla AP Gurup odasına girdiği zaman milletvekili olmak için büyük bir heves duydu⁶⁷. AP Gurup odasında İstanbul Gençlik Kolları'nın Genel Sekreteri olarak sıkıntılarını dile getirdiler ama herhangi bir somut netice alamadılar⁶⁸.

Toptan, bütün bunlara rağmen derslerini ihmal etmiyor ve derslerine gereken ehemmiyeti gösteriyordu. Bu dönemde babasının hastalığı sebebiyle babası Talat Fehmi sık sık tedavi

⁶⁴ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 78.

⁶⁵ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 42.

⁶⁶ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 85.

⁶⁷ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 44; Köksal Toptan, *Söyleşiler*, s. 96.

⁶⁸ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 44.

için İstanbul'a geliyordu. Bir dönem tedavi için Heybeliada Senatoryumu'nda kaldı. Tedavi sürecinde babasının tüm ihtiyaçlarını karşılıyordu. Bunların yanı sıra bir yanda siyasi faaliyetlerine devam ediyor bir yandan da okuldaki dersleriyle meşgul oluyordu. Üniversite hayatı boyunca derslerine hep öncelik verdi ve hocaları tarafından sevilen bir öğrenci oldu⁶⁹.

Bu dönemde AP Gençlik Kolları faaliyetlerinin yanı sıra 1960 İhtilâlinin ardından AP'nin kuruluş çalışmalarına katılan Nurettin Topçu'nun⁷⁰ sohbetlerine katıldı. Bütün bu çalışmalar ve sohbetler Toptan'ın lise yıllarında duymaya başladığı Dış Türkler konusundaki duygularını yeniden canlandırdı. Bu dönemde “*Büyük Türkeli*” dergisinde yazılar yazdı. Aynı zamanda bu dönemde “*Orkun Dergisi*”nin düzenlemiş olduğu Afşin Sancar Yarışması'na “*Türk Gençliği Nasıl Olmalı*” yazısı ile katıldı ve bu yarışmada üçüncü oldu⁷¹.

Toptan'ın bu dönemde sosyal hayatı anlama ve anlamlandırma gayreti çok ileri bir seviyeye gelmiştir. Bu durum onu şiir yazmaya sevk etmiştir. İçinde bulunduğu durumu şiirlerle betimlemek ona derinden bir haz vermiştir. Ayrıca aldığı ödüller şiir yazma konusundaki hevesini daha da arttırmıştır. Hayatının her döneminde de yoğun iş temposundan fırsat buldukça şiirlerini yazmaktan geri kalmamıştır⁷².

Toptan, Yassıada davalarının ünlü avukatlarından Orhan Cemal Fersoy'un yanında avukatlık stajına başladı. Orhan Kemal Fersoy, o dönemde AP'nin önemli isimlerindendi. Toptan, İstanbul'dan ayrılmak istemiyordu. İstanbul'da kalmayı düşünüyordu. Burada siyasi ve mesleki olarak kendini geliştirmek istiyordu. Bu dönemde babasının hastalığı sebebiyle bütün planlarını askıya aldı. Bu sebepten dolayı 1966 yılının sonlarında Zonguldak'a dönmek zorunda kaldı. Bu sebeple İstanbul'da başladığı avukatlık stajını Zonguldak'ta tamamladı⁷³. Toptan stajını Zonguldak'ta avukat Mustafa Köseoğlu'nun yanında 1968 yılında tamamlayarak avukatlık belgesini aldı⁷⁴. Avukatlık belgesini almasının ardından 1968 yılının Kasım ayında İlkokuldan beri tanıdığı ve aynı fakültede eğitim gördüğü arkadaşı Saime Hanım ile evlendi. Bu dönemde Mustafa Köseoğlu kendisine iş teklifinde bulundu ama bu teklifi kabul etmedi. Kendisine Zonguldak'ta küçük bir ofis tuttu. Bir yıl kadar kendi ofisinde avukatlık yaptı. Daha sonraki günlerde Mustafa Köseoğlu bir yemek vesilesiyle tekrar ortaklık teklifinde bulundu. Bu teklifi kabul ederek Mustafa Köseoğlu ile

⁶⁹ Sefa Salantur, *a.g.e.* s. 37.

⁷⁰ İsmail Kara, “Nurettin Topçu”, *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 41, İstanbul, 2012, s. 249.

⁷¹ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 47.

⁷² Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 47.

⁷³ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 49.

⁷⁴ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 89.

beraber çalışmaya başladı. İşlerinin yoğunluğu münasebetiyle bu ortaklığa Ali Osman Odabaş ve Avni Gürsoy da katıldı⁷⁵. Buradan hareketle Toptan'ın avukatlık mesleğine hâkim olmasından ve yaptığı işi en güzel şekilde yaptığı bilinmesinden dolayı çevresindekilerin kendisiyle çalışmak istediği belirtilebilir.

Toptan, kısa bir zaman içinde Zonguldak'ta tanınan bir avukat oldu. Maddi açıdan rahata kavuşarak İstanbul'dan ve Zonguldak'tan evler satın aldı. Aynı zamanda bu dönemde kardeşlerinin eğitimi ile de ilgileniyordu. Kardeşlerinin okuması için büyük bir çaba gösterdi. Toptan, kendisini özellikle iş hukuku alanında geliştirdi. Zonguldak'ta olması sebebiyle kömür işletmelerinde çalışan işçilerin, kurumla aralarında çıkan anlaşmazlıklarda işçilerin avukatlığını yapıyordu. Bu kadar iş yoğunluğunun arasında kitap okumaya da devam ediyordu. Bu dönemde kendisinin de bir hukukçu olması münasebetiyle iş hukuku davaları ve tazminat konularını içeren “*Türk Hukukunda İrat Müessesesi*” adlı bir kitap kaleme aldı⁷⁶.

Toptan, bu dönemde daha Mehmet Çelikel Lisesi'nde öğrenciyken aşına olduğu Zonguldak Halkevi Başkanlığını ve Zonguldak Maden Fakültesi Kurma ve Yaşatma Derneği'nin Başkanlığını aynı zamanda yürüttü. Bu kapsamda tiyatro, edebi yarışma, millî anma günleri ve spor faaliyetleri düzenledi⁷⁷. Görüldüğü üzere Toptan, birçok kuruluşun içinde yer alması sebebiyle çevresi tarafından ilgi görmüş ve takdir edilmiştir.

Toptan, 1971 yılında beşli hukuk bürosundaki ortaklık haklarından vazgeçerek eşi Saime Hanım ile birlikte bir avukatlık bürosu açtı. Bürodaki davaları eşi Saime Hanım tek başına yürütecek hale gelince Köksal Toptan askere gitmeye karar verdi. Tuzla Piyade Okulu'ndaki eğitiminin ardından Sarıkamış'a gitti. Sarıkamış'ta 28. Piyade Alayı'nda bir müddet disiplin subaylığı yaptı. 1971 Muhtıra'sının patlak vermesiyle sıkıyönetim uygulamasına geçildi. Daha sonra bir kararname ile bütün askerî hâkimleri Sıkıyönetim Mahkemelerine verdiler. Daha sonra orada hukuk mezunlarını askerî hâkim ve askerî savcı yaptılar. Toptan da böylece askerî hâkim oldu⁷⁸. Toptan, yaşadığı bu süreci şu ifadelerle değerlendirmiştir: “*Askere geç gittim. Askere gitmemek için epey uğraştım. 1972 yılında yedek subaylık için başvurduğum. Tuzla Piyade Okulu'nda okul eğitimim başladı. 6 aylık dönem bana bir ömür gibi uzun geldi. Özellikle kızımı ve oğlumu çok özliyordum. Bu özlemim, Tuzla Piyade*

⁷⁵ Elif Erdem, *a.g.m.* s. 41; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 90; Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 49.

⁷⁶ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 50.

⁷⁷ Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 9; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 96; Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 51.

⁷⁸ Ferda Çepiç ve diğerleri, “TBMM Eski Başkanı Köksal Toptan ile Röportaj”, *Çankaya Eğitim Dergisi*, Cilt 6, Sayı 12, 2010, s. 11; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 102; Feyyaz Ketenoğlu ve diğerleri, *a.g.m.* s. 21.

Okulu'nu saran tel örgülerden hafta sonları dışarı sızıp, yoldan geçen arabalara binip Zonguldak'a kaçmam sonucunu doğuracak kadar arttığı oluyordu. Gece çocukları görürdüm. Ertesi gün tekrar Tuzla'ya dönerdim. Kura zamanı geldi. Sarıkamış'ı çektim. Aslında üzülmedim. Kurayı çeken binbaşı da durumu fark etti. 'Hiç üzülme, doğunun Paris'i derler oralara' diyerek beni teselli etti. Güzel bir ekim günü uçakla Erzurum'a geçtim. O gün Ramazan'ın birinci günüydü. Sonra eski bir otobüsle Sarıkamış'a doğru yola çıktık. Yanımdaki Sarıkamışlı vatandaş bana bir dilim pide verdi ve onunla orucumu açtım. Ardından da gün boyu hasret kaldığım sigaramdan bir nefes çektim. Sarıkamış'a geldiğimde gecenin geç vaktiydi. Ankara ve Erzurum'un aksine buz gibi bir hava vardı. Yağmur da yağıyordu. Moralim çok bozuktu. Gastritim vardı. 'O burada depresir, ben burada yaşayamam' dedim içimden.”⁷⁹. Toptan, genç bir avukat olarak askerlik vazifesi için Tuzla Piyade Okulu'ndaki eğitimin ardından Sarıkamış'a gitmiştir. Buradan hareketle askerlik vazifesi boyunca çocuklarına olan özleminden dolayı zor bir süreç yaşadığı söylenebilir.

Toptan, bir yandan vatani görevini askerî hâkim olarak yaparken diğer yandan da kendisini bu alanda geliştirme imkânı elde etti. Askerî hâkim olduğu dönemde yargı bağımsızlığı konusundaki düşünceleri daha da gelişti. Askerî yargı hakkındaki düşünceleri olumlu yönde daha da değişim kaydetti. Askerî yargının daha bağımsız olduğuna, yargı mensuplarının daha çok saygı gördüğüne ve üst rütbedeki komutanların yargıyı etkisi altına almadıklarına tanık oldu. Bundan dolayı bu mesleğe ayrı bir alaka duymaya başladı⁸⁰.

Toptan, Sarıkamış'ta on ay boyunca askerlik vazifesini yerine getirdi. Askerlik vazifesi süresince çok sayıda kitap okuma imkânı elde etti⁸¹. Buradaki askerlik vazifesini başarılı bir biçimde gerçekleştirmeye çalıştı. Boş zamanlarında eşine ve çocuklarına mektuplar yazarak vaktini geçirdi⁸². Söz konusu mektuplardan birinde şu ifadeler yer vermiştir:

“Sevgili Kızım,

Güneşe büyük bir dirençle karşı koyan karların erimediği bir yer burası... Sıcak ve soğuşu temsil eden her iki şeyin kaynaştığı bu kentte ben üşümüyorum. Benim içimi ısıtan, sınırsız tutan sizlere karşı olan sevgim, hasretim var. Sizi düşünmek, yaptıklarınızı, konuştuklarınızı,

⁷⁹ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 53; Köksal Toptan, *Söyleşiler*, s. 120.

⁸⁰ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 54.

⁸¹ Sefa Salantur, *a.g.e.* s. 45.

⁸² Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 57.

duyduklarınızı hissetmek, yukarıda bahsettiğim şartlarda beni sarmış, kucaklamış durumda. Beni düşünmeyin demiyorum ama bana üzülmeyin. Sarıkamış, 17 Kasım 1972.”⁸³.

Toptan, vatanî görevini yaparken de şiirlerini yazmaya devam etti. Sarıkamış’ta yazdığı “Asker” adlı bir şiiri de TRT’de yayınlanan bir programda okundu⁸⁴. Toptan, 1973 yılının Ekim ayında askerlik vazifesini bitirerek Zonguldak’a döndü ve burada tekrar avukatlık mesleğine başladı⁸⁵.

Genel olarak bakıldığında Köksal Toptan’ın babasının DP üyesi olmasından dolayı siyasete bir ilgisinin olduğunu, bu ilgisinin üniversite yıllarında daha da arttığını, AP Gençlik Kolları Başkanlığı yaparak siyasete ilk adım attığını ve bu süreçte başarılı çalışmalara imza atarak siyasetçilerin dikkatini çektiğini söyleyebiliriz. Ayrıca bu dönemde İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nden mezun olup avukatlık stajını Zonguldak’ta tamamladığı, burada bir avukatlık bürosu açtığını ve gün geçtikçe tanınan bir avukat olduğunu vurgulamamız gerekir. Buna ilave olarak askerlik vazifesini askerî hâkim olarak Kars Sarıkamış’ta başarılı bir şekilde ifa ettiğini ve askerlik vazifesi sırasında vakit buldukça kitap okuyup şiirler yazdığını ifade edebiliriz.

2.3. İlk Milletvekilliği Dönemi

Köksal Toptan, bir yandan mesleğini icra ederken bir yandan da siyasetle ilgilenmeye başladı. Siyasete ilgi duymasının iki temel sebebinin olduğunu, bunlarda ilkinin babasının siyasetin içinde olmasını ve ikincisinin de askerî darbe sonrasındaki haksızlıklara tepki göstermek olduğunu belirtmiştir⁸⁶. Ayrıca siyasete çok genç yaşta girmesini kendisine sorulan bir soru üzerine şu şekilde değerlendirmiştir: “*Siyasete ben çok genç yaşta girdim. Üniversite 2. sınıfta ben siyasete başladım. Niye o kadar çabuk? 27 Mayıs Askerî Müdahalesinin benim ailem üzerinde çok olumsuz etkileri olmuştur. Çok sıkıntılar çektik.*”⁸⁷. Zira içinde hep bir milletvekili olma hevesi taşıyordu. Bu vesileyle AP’nin 1974 yılında yapılan Zonguldak il kongresi onun için bir başlangıç olmalıydı. Bu kongrede delege seçilememesine rağmen çalışmalarına hızla devam etti. Daha sonra dönemin Zonguldak milletvekili Sadık Tekin Müftüoğlu’nun⁸⁸ tavsiyesi üzerine Toptan yönetim listesine alındı.

⁸³ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 57.

⁸⁴ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 55.

⁸⁵ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 61; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 105.

⁸⁶ Berna Çuhadar, *a.g.m.* s. 22.

⁸⁷ “Köksal Toptan ile Röportaj”, *Patron Dergisi*, Nisan-Mayıs 2011, s. 24.

⁸⁸ <https://www.biyografya.com/biyografi/11396> (13.02.2022 tarihinde erişildi.)

Yapılan seçimi kaybedince Toptan, istifa etmek istedi ama Sadık Tekin Müftüoğlu'nun ısrarı üzerine istifa etmekten vazgeçti⁸⁹. Bu olayın ardından duygularını şu şekilde ifade etmiştir: *“Eğer istifa etseydim, siyasi olarak daha sonra geleceğim yerlere gelemezdim. Belki de hayatımın dönüm noktası bu olay sayılır. Ben o yönetime girdim, il sekreteri oldum. Partinin bütün çalışmalarını koordine ettim. Zonguldak'ın birbirinden çok uzak olan ilçelerini, oralarındaki partilileri, partinin ileri gelenlerini daha yakından tanımaya başladım. Öte yandan Sadık Tekin Müftüoğlu'na mahcup olmamam gerekiyordu. O nedenle daha çok çalışmak zorunda kalıyordum. Bu olaydan kısa bir süre sonra kaybettiğimiz Sadık Tekin Müftüoğlu'nun, doğru dürüst tanımadan beni böylesi savunmasında sanırım küçük kardeşi ve benim de okul arkadaşım Güneş Müftüoğlu'nun büyük etkisi olmuştur.”*⁹⁰. Söz konusu açıklamaları göz önünde bulundurulduğunda Toptan'ın siyasi etkisinin artık geniş çevrelerce tanınmaya başlandığı ifade edilmelidir.

Bundan sonra Toptan, kendini tamamen siyasetin içinde buldu. 1976 yılında yapılan AP İl Kongresinde İl Başkan Vekili oldu. Bu arada Ekimde yapılması gereken 1977 seçimleri üç ay erkene alınarak 5 Haziran 1977 tarihinde yapılmasına karar verildi. Toptan, bu süreçte aday olup olmama konusunda çok düşündü. Eski bir ilçe başkanının *“ne acelen var, sen daha çocuksun”* demesi moralini çok bozdu⁹¹. Merkez ilçe başkanının kendisini desteklemesiyle aday olmaya karar verdi. Yapılan ön seçim sonucu Toptan milletvekili aday oldu. 5 Haziran 1977 tarihinde yapılan Genel Seçimlerde AP Zonguldak milletvekili seçilerek TBMM'ye girdi⁹². Toptan, aktif olarak siyasetin içine girmişti. Milletvekili seçilmesini şu ifadelerle yorumlamıştır: *“Aktif olarak siyasete başlarken Zonguldak'la ilgili kafamda düşünceler vardı. Şehrin kalkınmasına, gelişmesine, çevre politikalarına ve sosyal hayatına dair düşüncelere sahiptim. Zonguldak bildiğiniz gibi madenci şehri. Bu yüzden belli bir ekonomik ve sanayi canlılığına sahip. Bu canlılık şehrin hayatına önemli katkılar sağlıyor. Ben böylesi bir ortamda büyüdüm. Bunun, beni siyasi ve toplumsal olaylara dair düşünceler geliştirmeme, toplumsal görüşümün oluşmasına katkısı oldu.”*⁹³. Zonguldak, 5 Haziran 1977 tarihinde yapılan Genel Seçimlerde AP dört, Cumhuriyet Halk Partisi de beş milletvekili çıkardı. Toptan milletvekili olmasının hemen ardından duygularını şu sözlerle ifade etmiştir: *“Ben çok gururlu ve sevinçliydim. İlk defa milletvekili oluyordum. En büyük hayalimdi. Aile*

⁸⁹ Burcu Ülger, a.g.m. s. 9; Hasan Yılmaz, a.g.e. s. 62.

⁹⁰ Hasan Yılmaz, a.g.e. s. 62.

⁹¹ Burcu Ülger, a.g.m. s. 9.

⁹² Hasan Yılmaz, a.g.e. s. 68.

⁹³ Ahmet Yapıcı, Murat Kısa, a.g.m. s. 13.

olarak büyük bir mutluluk ve heyecan yaşadık. Ama bir burukluk hissediyorum. Babam, siyasete girmemi çok isterdi. Maalesef siyasette geldiğim yerleri göremedi.”⁹⁴.

1977 yılında Türkiye çok karışık ve zor bir dönemden geçiyordu⁹⁵. Toptan, bu durumun farkında ve sorumluluğunun bilincinde olarak çalışmalarına hemen başladı. Toptan, Zonguldak İl Seçim Kurulu’ndan mazbatasını aldı ve sonra Ankara’ya doğru yola çıktı. 13 Haziran 1977 günü TBMM’de yemin etti ve iki gün sonra tekrar Zonguldak’a döndü. Toptan, yeni bir siyasetçi olduğundan geniş çevrelerce henüz tanınmıyordu. Ama yerel basın tarafından büyük bir ilgi gördü. Bundan dolayı Zonguldak halkının dikkatlice takip ettiği ve sevdiği bir siyasetçi haline geldi⁹⁶.

Toptan, milletvekili olduktan sonra TBMM kürsüsünde yemin ettiği andaki duygularını şu sözlerle ifade etmiştir: “O an insanın aklına hiçbir şey gelmiyor. Metin önümde. Ezber okumaya tevessül edemedim. Fakat ezbere okurken şaşırırsanız bir daha kâğıda da bakamazsınız. Kafamı kaldırıp ara sıra Genel Kurula bakarak okudum.”⁹⁷. Bu cümlelerden hareketle Toptan’ın büyük bir heyecanla milletvekilliğine başladığı ve hiç vakit kaybetmeden projelerini hayata geçirme gayretinde olduğu ifade edilmelidir.

Toptan, TBMM’de yemin etmesinin ardından Millî Selamet Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi koalisyon hükümeti kuruldu. Bu dönemde kamuoyunda meşhur Güneş Motel⁹⁸ olayı olarak bilinen olay yaşandı. Güneş Motel olayı, siyasi istikrarsızlığın en somut örneklerinden biri olarak kayıtlara geçti⁹⁹. MSP ve MHP koalisyon hükümeti düştü¹⁰⁰.

Toptan, ilk zamanlar Ankara’ya yerleşmeyi düşünmedi. Eşi Saime Hanımı ve çocuklarını Zonguldak’ta bırakıp kendisi Ankara’ya gidip geliyordu. Altı ay kadar Ankara’da Stad Oteli’nde kaldı. Bu arada eşi Saime Hanım da Zonguldak’ta avukatlık bürosunun işleri ile

⁹⁴ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 115.

⁹⁵ Ömer İnanc, “Türkiye’de Konjonktür Dalgalanmalarına Etki Eden Faktörler (1970-1980 Arası)”, 1982, s. 29.

⁹⁶ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 69.

⁹⁷ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 119.

⁹⁸ 1977 genel seçiminde CHP’nin yüksek bir oy oranı almasına rağmen TBMM’de tek başına hükümet kuracak milletvekili sayısına ulaşamaması ve başka partilerle de koalisyon hükümeti kuramaması üzerine, ikinci Milliyetçi Cephe Hükümeti kurulmuştu. Ne var ki kısa zamanda meydana gelen çekişmeler sebebiyle partilerinden istifa etmeye karar veren 12 AP’li milletvekili ile Güneş Motel’de yapılan görüşmeler neticesinde adı geçen 12 milletvekili partilerinden istifa etmiştir. Daha sonra istifa edip bağımsız kalan milletvekillerinden 10 milletvekiline bakanlık verilerek Bülent Ecevit’in başbakanlığında 42. Türkiye Hükümeti’nin kurulması sağlanmıştır. (Adem Gürbüz, Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, *Bir Siyaset Kurumu Eleştirisi Örneği: “Politikada Bir Sarıçizmeli”*, Cilt 8, Sayı 4, 2020, s. 1280).

⁹⁹ Nasrullah Uzman, “Milletvekili Olarak Nevzat Kösoğlu”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 3, Eylül 2017, s. 975.

¹⁰⁰ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 74.

meşgul oluyordu. Ankara’da işler yoğunlaşmaya başlayınca Ankara’da bir ev tutup annesini ve kardeşlerini Zonguldak’ta bırakarak eşi ve çocuklarını Ankara’ya götürdü¹⁰¹.

AP, Güneş Motel olayının kaybını telafi etmek için 1979’un yazında Anadolu’ya bir takım ziyaretler gerçekleştirme kararı aldı. Bu kapsamda Köksal Toptan, Aydın Menderes ve İbrahim Vecdi Aksakal, Balıkesir’e görevlendirildi. Yaz boyunca Balıkesir’de kalarak burada çalışmalarda bulundular¹⁰².

Balıkesir’in bütün ilçelerini ve beldelerini gezerek işe başladılar. Buralarda halkla birlikte olma ve yapacaklarını anlatma fırsatı buldular. Bu programlarda daha çok Aydın Menderes konuşuyordu¹⁰³. Balıkesir’de bir yaz geçirerek burada önemli programlar icra ettiler ve burada halkın takdirini aldılar. Toptan, bu gezi çalışmaları sırasında burada gerçekleştirilen toplantılar hakkında şu önemli değerlendirmelerde bulunmuştur: *“İki bölüm halinde gerçekleşen yaklaşık bir ay süren Balıkesir gezisi ilginç anılarla doludur. Balıkesir milletvekilleri ile beraber yürütülen bu çalışmalarda gurubun assolisti kuşkusuz Aydın Menderes’ti. Aydın Menderes, çok güzel konuşur ve Türkçeyi çok iyi kullanırdı. Bu gezi sırasında sıkça vurgu yaptığı bir konu, Sayın Ecevit’in ünlü güvercini idi. Güvercin, Aydın beyin konuşmasının adeta süsü idi”*¹⁰⁴. Toptan’ın söz konusu gezilerinden hareketle aktif bir siyasetçi olduğu ve halkın bilgilendirilmesi noktasında büyük bir çaba gösterdiği ifade edilebilir.

Toptan’ın milletvekili olmasının ardından 1979 yılında AP’nin büyük kongresi yapıldı. Bu kongre sonucunda henüz otuz altı yaşında olan Toptan, Merkez Haysiyet Divanı ve Müşterek Haysiyet Divanı başkanlığına getirildi¹⁰⁵. Toptan, başkan olmasının ardından yaşanan bu gelişmeleri şu şekilde aktarmıştır: *“Benim için heyecan verici gelişmelerdi. AP gibi köklü bir partinin milletvekilini ihraç edecek divanın başkanlığına getirilmiştim.”*¹⁰⁶.

Toptan, üniversite yıllarında siyasetle ilgilenmeye başlamış ve AP teşkilatlarında kendine yer bulmuştur. Bu süreçten sonra Toptan siyasette aktif olarak rol almaya başlamıştır. Bu dönemde hem mesleğini icra etmiş hem de AP teşkilatlarına başkanlık vazifesi almıştır. Başarılı bir siyasetin ardından 5 Haziran 1977 tarihinde yapılan Genel Seçimlerde AP Zonguldak milletvekili adayı olmuş, bu seçimlerde başarı göstererek ilk defa milletvekili

¹⁰¹ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 70.

¹⁰² Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 77.

¹⁰³ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 122.

¹⁰⁴ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 77.

¹⁰⁵ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 80.

¹⁰⁶ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 80.

olarak TBMM'ye girmiştir. Büyük bir heyecanla vazifesine başlamış, ilerleyen zamanlarda TBMM'de birçok konuşma yapmış ve çevresi tarafından sevilen ve tanınan bir isim haline gelmiştir.

2.4. İlk Bakanlık Dönemi

Köksal Toptan, milletvekili olduktan sonra Türkiye'nin içinde bulunduğu durumu iyi değerlendirerek parlamentodaki çalışmalarına hız verdi. Bu dönemde Türkiye, ekonomik olarak çok kötü durumdaydı¹⁰⁷. Halk, zaruri ihtiyaçlarını bile bulmakta zorlanıyordu. Çarşı ve pazarda uzun kuyruklar oluşmuştu. Bu dönemde aynı zamanda benzin kuyruklarını görmek mümkündü. Temel gıda maddeleri bulmak imkânsızdı. Karaborsacılık yaygınlaşmıştı. Asgari ücretli ve maaşlı çalışanlar enflasyon karşısında iyice erimiş, orta gelirli insanların da satın alabilecekleri temel ihtiyaç malları bulmak neredeyse imkânsız hale gelmişti¹⁰⁸. Bu dönemde Türkiye'nin içinde bulunduğu kaos ortamı Ecevit hükümetini istifa ettirdi. Süleyman Demirel, Alparslan Türkeş'le anlaşarak hükümeti kurma görevini üstlendi¹⁰⁹. 12 Kasım 1979'da Süleyman Demirel, kendi kabinesini oluşturarak bir azınlık hükümeti kurdu. Köksal Toptan, 34 yaşında milletvekili seçilmiş ve ardından 36 yaşında Süleyman Demirel'in kurduğu azınlık hükümetinde bakan olmuştu. Bakan olması Toptan için büyük bir heyecan olmasının yanında Türkiye Cumhuriyeti'nin en genç bakanlarından biri olarak toplumun da ilgisini üzerine çekti¹¹⁰. Bakan olmasını radyodan işittiğini söyleyerek bu olayı daha sonra şu şekilde değerlendirmiştir. *“Bakanların ilan edileceği gün Ankara'da Adalet Partisi gurubu milletvekilleri arasında şenlik vardı. Bazıları çok fazla bakanlık beklentisi olanlara telefon ettiriyor, 'konutta beyefendi sizi bekliyor' dedirtiyordu. Birçok milletvekilinin Güniz Sokak'taki evinin kapısına gidip, kapıdaki polisler 'beyefendi beni bekliyor' diye söylediği, polislerin de bu şekilde çok gelen olduğu için ciddi olmadığını anlayarak kıs kıs gülerdik. Çok umutlu olmamakla birlikte ben de, 'belki olur' düşüncesi içinde olduğumu söylemeliyim. Takılmalardan, dalga geçmelerden kurtulmak için bir milletvekili arkadaşın arabasına binip, Ankara içinde dolaşırken*

¹⁰⁷ Sinan Demirtürk, “1960–1980 Döneminde Türkiye’de Sosyo-Ekonomik Değişimin ve Dışa Yönelişin Toplumsal Dinamikleri”, 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 4, Sayı 12, 2015, s. 158.

¹⁰⁸ Hasan Yılmaz, a.g.e. s. 83.

¹⁰⁹ Didem Karaca, 12 Eylül 1980 Darbesi Türkiye’nin Dış Politikası Üzerine Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2015, s. 43.

¹¹⁰ Sina Akşin, Ana Çizgileriyle Türkiye’nin Yakın Tarihi 2, Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık, İstanbul, 1997, s. 149; Ferda Çepiç ve diğerleri, a.g.m. s. 11; Elif Erdem, a.g.m. s. 41; Burcu Ülger, a.g.m. s. 9; Esra Güner Hacıoğlu, a.g.e. s. 123; Hasan Yılmaz, a.g.e. s. 83.

Bakanlar Kurulu açıklandı ve ben devlet bakanı olduğumu radyodan işittim. Müthiş bir heyecan... Meclis'e döndük. Yüzünden düşen bin parça olanlardan, samimiyetle tebrik edenlere kadar herkesin içinde bulunduğu yoğun bir atmosfer. Bu arada Güniz Sokak'ta beklendiğim haberi geldi. Demek ki tüm bakanlar oraya çağrıldı dedim içimden. Gittim. Devlet Bakanlığı'na atanan Ekrem Ceyhun ve benden başka kimse yok. Başbakan bizi tebrik etti. Biz de teşekkür ettik.”¹¹¹. Görüldüğü üzere Toptan, siyasette sakin ve uzlaşmacı tutumuyla Süleyman Demirel'in dikkatini çekmiş ve milletvekili olmasından kısa bir süre sonra bakan olmuştur. Bu noktada Toptan'ın bakan olması siyasi ortamda daha büyük hizmetler yapmasına olanak tanıdığı, ileriki dönemlerde yapacağı projeler için altyapı oluşturduğu ve daha geniş kesimlerce tanınmasını kolaylaştırdığı ifade edilebilir.

Bakanlık vazifesini üzerine aldıktan sonra Toptan, Türkiye'nin o dönemde içinde bulunduğu vaziyeti şu şekilde analiz etmiştir: *“Azınlık hükümetini kurduk. Bu arada Türkiye'nin o günkü fotoğrafını özetleyeyim, gökyüzünden çekilen fotoğraflar var ya, onun gibi anlatayım size. Benzin ve mazot kilometrelerce uzuyor. Bir yerden bir yere gitmek için kaymakamdan fiş alıyorsunuz. O fişle aracınıza benzin ya da mazot doldurabiliyordunuz. Tereyağı yok, zeytinyağı yok, tıp yok, şeker yok, pirinç yok... Aklınıza ne gelirse yok. Ama isteyen karaborsadan bulabiliyor.”¹¹². Toptan, bu durumdan son derece rahatsız oldu. Bu konulara çözüm bulmak için TBMM'de sık sık kürsüye çıkmaya başladı. Bu arada muhalefet partilerinden de eleştiriler gelmeye başladı. 18 Aralık 1979 günü Samsun milletvekili Kenan Bulutoğlu'nun konuşmasına şöyle cevap vermiştir: *“Anarşistin, katilin, sağcısı-solcusu olmaz. Biz CHP'den şunu istiyoruz: Yurt sathında anarşi ile mücadelede bize psikolojik yardımlarını esirgemesinler ve 16 Kasım 1979 günü TBMM Başkanlığı'na sunulan ve altında Sayın Ecevit'in imzası bulunan anarşi ile ilgili kanun tasarılarını, sizin getirdiğiniz kanun tasarılarını burada görüşmemize imkân sağlayınız.”¹¹³. Toptan, ülke sorunlarının siyasi parti ayrımı gözetmeksizin birlik ve beraberlik içerisinde çözülmesi gerektiği ifade etmiştir. Bu cümleden olmak üzere Toptan'ın siyasete yeni bir metot getirdiği ve ülke sorunlarının bu çerçevede çözülmesi gerektiğini düşündüğü söylenebilir.**

Toptan, ülkenin içinde bulunduğu durumdan son derece rahatsızlık duyuyordu. Hükümetin kurulmasının ardından yapılan bakanlar kurulu toplantısında bu konu detaylıca ele alındı. Toptan da bu toplantıya katıldı ve dönemin Başbakanlık Müsteşarı ve Devlet Planlama

¹¹¹ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 84.

¹¹² Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 128.

¹¹³ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 85.

Teşkilatı Müsteşar Vekili olan Turgut Özal tarafından hazırlanan istikrar programı hazırlandı. Nihayetinde 24 Ocak Kararları¹¹⁴ alınarak ülkenin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılardan bir nebze olsun kurtulması sağlandı¹¹⁵. Alınan bu kararlar ile ekonomideki dengelerin tekrar tesis edilmesinin sağlanması ve ülke büyümesindeki istikrarın devam ettirilmesi amaçlanmıştır¹¹⁶. Söz konusu kararlar Türkiye’de karaborsacılığı önlemiş ve yok olan her şeyi var hale getirmiştir¹¹⁷. Toptan, 24 Ocak Kararları’nın alınmasından iki gün sonra Çelik İş Sendikası’nın Genel Kurulu’nda şu önemli değerlendirmelerde bulunmuştur: *“Özellikle geçen iki yıl içinde Türkiye’de meydana gelen siyasi ve ekonomik olaylar vatandaşı canından bezdirir hale getirmiştir. Enflasyon ile mücadelede devlet, çalışanları kaderi ile baş başa bırakmıştır. Hükümet olarak önümüzde iki yol vardı. Ya Türkiye’yi ve Türk Milletini kaderi ile baş başa bırakacak ve santim santim batmasına göz yumacak veya zor ama cesaretle bir takım kararlar alacaktı. Milletimizi batmaya terk edemedik. Zor olanı yaptık ve bu kararları aldık.”*¹¹⁸. Bu cümlelerden hareketle Toptan’ın ülkenin içinde bulunduğu siyasi ve ekonomik durumu iyi analiz ettiği, 24 Ocak Kararları’nın kısa vadede olumsuz gibi görünmesine rağmen uzun vadede halkın ihtiyaçlarına cevap verdiği ve ülke ekonomisini rahatlatığı belirtilebilir.

Toptan, 24 Ocak Kararları’nın neticelerini şu sözlerle değerlendirmiştir: *“Bu kararlar alınıp uygulamaya konulunca ekonomi 1980 yılının Şubat ayından itibaren düzelmeye başladı. Mayıs ve Haziran aylarına geldiğimiz zaman, Türkiye ekonomik yönden istikrarlı bir hal almaya başladı. Ekonomi, böyle önemli tedbirlerle rayına sokuldu. Terörle mücadelede Silahlı Kuvvetlerin eline önemli yetkiler verildi. Hükümet açısından baktığımız zaman,*

¹¹⁴ 24 Ocak Kararları’nın ana maddelerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Ekonomideki tüketim harcamalarını azaltarak birikimleri yükseltme.
2. Enflasyonu sıkı para ve kredi politikası ile kontrol etmek ve zaman içinde kamu finansman açığını bertaraf ederek, Hazine’nin MB’den borçlanmasını sınırlamak.
3. Birikimlerin arttırılarak bankacılık sisteminde toplanılmasını için, realiteye uygun bir faiz politikasını izlemek.
4. Bankacılık sisteminde birikimlerin yükselmesini elde etmek için gerçekçi bir faiz politikası sürdürmek.
5. Yatırımların istihdamını artırmak ve finansman açığını daraltmak için özel ve yabancı kapitalin teşviki.
6. İhracatın hızlandırılması için gerçekçi ve esnek bir döviz kuru uygulamasına geçmek
7. Fonların, teşvik edilen alanlara inmesine gayret etmek. (Özgür İntaş, 24 Ocak 1980 Ekonomik Kararların Türkiye Ekonomisine Etkileri, Yansıması ve Sonuçları, Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır, 2019, s. 23-24.

¹¹⁵ Berna Çuhadar, a.g.m. s. 23.

¹¹⁶ Salih Köse, 24 Ocak 1980 ve 5 Nisan 1994 İstikrar Programları Çerçevesinde Yapılan Hukuki ve Kurumsal Düzenlemelerin Mukayeseli Analizi, Uzmanlık Tezi, Temmuz 2000, s. 28; Sina Akşin, a.g.e. s. 149-150.

¹¹⁷ “Köksal Toptan ile Röportaj”, a.g.m. s. 9.

¹¹⁸ Hasan Yılmaz, a.g.e. s. 88.

yapılması lazım gelen her şey yapılmıştı.”¹¹⁹. Toptan’ın siyasette sorunlara çözüm odaklı yaklaşması ve sorunlarının halli noktasında büyük bir gayret göstermesi neticesinde son derece önemli mesafeler alındığı ifade edilebilir.

Toptan, 24 Ocak Kararları’nın önemini halka anlamak için Süleyman Demirel’in talimatıyla bir dizi gezilerde bulundu. Bu geziler kapsamında Muş, Bitlis ve Van’da halkla buluşarak bu kararların önemini anlattı¹²⁰. Buna ilave olarak Toptan bu dönemde bir takım yurt dışı ziyaretlerinde bulundu. Bu kapsamda İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD)’nce 7-9 Mayıs 1980 tarihleri Paris’te düzenlenen “*Gürültü ile Mücadele Politikaları Konferansı’na*” devlet bakanı olarak hükümeti temsilen katıldı¹²¹.

İyi bir aile ortamında ve zor şartlar altında yetişen Toptan, siyasete girmesinin hemen ardından milletvekili olmuş ve aradan çok geçmeden de Türkiye Cumhuriyeti’nin en genç bakanlarından biri olma unvanını elde etmiştir. Kendisine verilen bu vazifeye büyük bir heyecanla başlamış ve ülkenin içinde bulunduğu durumu iyi analiz ederek çalışmalarına hız vermiştir. Bu dönemde alınan 24 Ocak Kararları ülkenin içinde bulunduğu durumu biraz olsun rahatlatmıştır. Ayrıca olayları analiz etmedeki mükemmeliyetçi yaklaşımı bu kararların gayet uygulanabilir olduğunu ortaya koymuştur. Sağduyulu ve ileri görüşlülüğü sayesinde olaylara kalıcı çözümler bulma gayreti içinde olmuştur.

2.5. 1980 Askerî Darbesi’nden Sonraki Yaşamı

Süleyman Demirel’in başbakanlığında kurulan hükümet, aldığı kararlara rağmen ülkenin içinde bulunduğu karmaşıklığı düzeltememiş ve on ay devam etmiştir. 12 Eylül 1980’de yapılan darbeyle ordu yönetime el koyarak ülkede sıkıyönetim ilan etmiş, Süleyman Demirel’in başbakanı olduğu hükümet görevden ve TBMM lağvedilmiştir¹²². İhtilâlden hemen sonra Bülent Ecevit ve Süleyman Demirel eşleri ile beraber Çanakkale’ye, Necmettin Erbakan İzmir’e götürüldü. Alparslan Türkeş ise ilk zamanlar saklandı ama nihayetinde teslim olarak İzmir’e gönderildi¹²³. 12 Eylül 1980’de yapılan darbe Köksal Toptan’da derin izler bıraktı. Toptan bu dönemde yaşanan askerî ve siyasi gelişmelerle ilgili olarak

¹¹⁹ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 132.

¹²⁰ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 89.

¹²¹ BCA, 030.18.1.2/394.81.10.

¹²² Lale Dünder, “12 Eylül 1980 Darbesinin Basına Etkileri”, *Tarihin Peşinde (Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi)*, Sayı 16, Yıl 2016, s. 127.

¹²³ Bülent Tanör ve diğerleri, *Türkiye Tarihi 5 Bugünkü Türkiye 1980-1995*, Cem Yayınevi, İzmir, 2000, s. 28; Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 115.

düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: “Çok zor bir dönemdi. Hiç unutmuyorum ihtilâlden bir gün evvel Perşembe günü Bakanlar Kurulu toplantısı vardı. Biz Bakanlar Kurulu toplantısını yaparken dışarıdan bomba sesleri geliyordu. Her gün sekiz on kişinin öldüğü zor bir dönemdi. Bizden önceki hükümet dönemi yokluklar dönemi idi. Yağ yoktu, şeker yoktu, mazot yoktu, benzin yoktu. Aklınıza ne geliyorsa, temel ihtiyaç maddesi olarak bunların hiçbirisi yoktu. Onların da kuyrukları vardı. Büyük bir ekonomik dar boğaz vardı. Bir taraftan onlarla uğraşıyor, bir taraftan anarşiyle terörle boğuşuyorduk. Ve benim görevim hükümet parlamento ilişkilerini tanzim etmektir. O nedenle ben hemen hemen her gün meclise gelerek muhalefetteki partilerle diyalog kurmaya çalışıyordum. Özellikle terörle mücadele için çıkarılması öngörülen bir takım yasaklar vardı. O yasaklar konusunda muhalefetin desteğini almaya çalışıyorduk. Çünkü biz o dönemde azınlık hükümetiydik. Onların da desteğine ihtiyacımız vardı. Neresinden bakarsanız bakın ekonomik bakımdan, siyasi bakımdan, sosyal bakımdan çok zor bir dönemdi.”¹²⁴. Toptan’ın milletvekili ve bakan olmasının verdiği sorumluluk bilinciyle hareket ettiği ve bu sorumluluğun gereklerini yapmaktan çekinmediği ifade edilebilir. Bunlara ilave olarak Toptan’ın sık sık TBMM kürsüsünden bunları dile getirmesi sorunların giderilmesi noktasında büyük bir adım olarak değerlendirilebilir.

Toptan, bu gelişmeler üzerine siyaseti bırakıp avukatlığa dönmeyi düşündü. Çünkü 12 Eylül’den sonra siyaset yapabileceğine ihtimal vermiyordu. Bu olaylar üzerine zor da olsa Süleyman Demirel ile telefonda konuşma fırsatı yakaladı. Bu konuşmada Süleyman Demirel’e Zonguldak’a dönmek istediğini belirtti. Ama Süleyman Demirel, Toptan’a Ankara’da kalmasını söylemesinin ardından Toptan, bu düşüncesinden vazgeçti¹²⁵.

9 Ekim 1980 tarihinde Süleyman Demirel bir ay kadar ikamet ettiği Çanakkale’den yeniden Ankara’ya dönüş yaptı. Toptan, Süleyman Demirel’in Ankara’ya gelişiyle kendisini daha güçlü ve güvende hissetti. Mensubu olduğu partisinin Genel Başkanı’nın yanında olması Toptan’ı bir hayli sevindirdi. Siyasi yasaklı olsalar da yine birlikte çalışmalarını kendilerini umutlandırdı¹²⁶.

Süleyman Demirel’in dönüşüyle çok önemli bir süreç yaşandı. Süleyman Demirel’in Güniz Sokaktaki evi 12 Eylül’den sonra siyasetten savrulanlar için bir antrenman sahası gibi oldu. Süleyman Demirel’in Güniz Sokaktaki evine başta Toptan olmak üzere birçok siyasi

¹²⁴ Feyyaz Ketenoğlu ve diğerleri, *a.g.m.* s. 24.

¹²⁵ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 117; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 144; Elif Erdem, *a.g.m.* s. 41.

¹²⁶ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 119; Bülent Tanör ve diğerleri, *a.g.e.* s. 28.

katılıyor ve burada gelecek için tartışmalarda bulunuyorlardı. Süleyman Demirel'in Güniz Sokaktaki evi adeta bir okul haline gelmişti¹²⁷. Bu dönemde Toptan, hemen hemen her gün Süleyman Demirel'in evine giderek yapılacaklar konusunda fikir alış verişinde bulunuyordu¹²⁸.

12 Eylül Darbesi'nin üzerinden bir seneden fazla bir zaman geçtikten sonra 16 Ekim 1981 günü Millî Güvenlik Konseyi'nin bir numaralı bildirisi ile hükümet ve parlamento feshedilmiştir¹²⁹. Söz konusu konseyin yedi numaralı bildirisi ile yasaklanmış bütün siyasi partilerle bunların il ve ilçe teşkilatları da feshedilmiştir¹³⁰.

Bu kararların ardından birçok eski milletvekili kendi planlarını yapmaya karar vermiştir. Bu dönemde bu ekibe hep Süleyman Demirel moral vermiş ve korkmamaları konusunda telkinlerde bulunmuştur. Bu konuda arkadaşlarına şöyle seslenmiştir: *“Yılgınlık yok, ürkeklik yok. Biz bu Türkiye için hizmet ettik. Yine Türkiye için hizmet edecek imkânları bulacağız.”*¹³¹.

Bu süreçten sonra dokunulmazlıkların kaldırılmasıyla Süleyman Demirel'in davası başladı. Bu sebeple Süleyman Demirel hakkında birçok dava açıldı. Süleyman Demirel bu davalarda kendisini savunması için Köksal Toptan, 5. Dönem AP Tokat milletvekilliği yapmış olan Vecdi Aksakal¹³² ve 39. ve 41. hükümetlerde Gençlik ve Spor Bakanlığı yapmış olan Ali Şevki Ereğ'e¹³³ vekâlet vererek bu davalar için görevlendirdi¹³⁴.

Süleyman Demirel hakkında birçok konuda dava açıldı. Açılan davalar yalnızca Karanlık Davaları'ndan ibaret olmayıp aynı zamanda hukuk davaları ve tazminat davaları da vardı. Tazminat davalarıyla Yaşar Topçu ilgilendi. Toptan'ın ilgilendiği davaların büyük çoğunluğu takipsizlikle sonuçlandı¹³⁵.

Davaların takibi ve denetimi için Toptan, Vecdi Aksakal ve Ali Şevki Ereğ, şehirden şehre koşturarak davalarla ilgileniyorlardı¹³⁶. Bu nedenle *“Uçan Avukatlar”* olarak anılmaya

¹²⁷ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 145.

¹²⁸ “Köksal Toptan ile Röportaj”, *a.g.m.* s. 9.

¹²⁹ Bilal Nergiz, “12 Eylül Döneminde Millî Güvenlik Konseyi'nin Yasama Faaliyetleri (12 Eylül 1980-18 Ekim 1982)”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2012, s. 107.

¹³⁰ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 121.

¹³¹ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 123.

¹³² *TBMM Albümü 1920-2010, 2. Cilt 1950-1980*, ed. Sema Yıldırım, Behçet Kemal Zeynel, Gökçe Ofset Matbaacılık Limited Şirketi, Ankara, 2010, s. 1081.

¹³³ *TBMM Albümü 1920-2010, 3. Cilt 1983-2010*, ed. Sema Yıldırım, Behçet Kemal Zeynel, Gökçe Ofset Matbaacılık Limited Şirketi, Ankara, 2010, s. 1369.

¹³⁴ Feyyaz Ketenoğlu ve diğerleri, *a.g.m.* s. 21; Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 125.

¹³⁵ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 129.

¹³⁶ Sefa Salantur, *a.g.e.* s. 76.

başladılar¹³⁷. Basına yansıyan bu “Uçan Avukatlar” konusunda Toptan şu değerlendirmelerde bulunmuştur: “Hiçbir davadan hüküm almadık, Demirel hepsinden beraat etti. Bir buçuk senede bütün davalar bitti. Bir endişemiz vardı. Millî Güvenlik Kurulu bir siyasi yasak getirir, bir mahkûmiyet kararı çıkarsa, o mahkûm olanlar bir daha seçilemez hükmü koyarsa, diye korkuyorduk. Böyle bir durumu önlemek için bütün davalara çok önem verdik. Yaklaşık iki yüze yakın davayı makul bir süre içinde tamamladık ve karara bağlanmasını sağladık. İşte o zaman bize Uçan Avukatlar yakıştırması yapıldı.”¹³⁸. Bazı davalarda çok zorlanmalarına rağmen nihayetinde Süleyman Demirel, bütün suçlamalardan beraat etti¹³⁹. Görüldüğü üzere 12 Eylül Darbesi, başta Köksal Toptan olmak üzere siyasilere büyük sıkıntılar yaşatmıştır. Ancak Toptan, bu süreçte hukuki yollardan haklarını arama noktasında gayret göstermiştir. Bu kapsamda AP’nin Genel Başkanı Süleyman Demirel’in avukatlığını yaparak bu süreci berat kararı alınmasını sağlamasıyla tamamlamıştır. Toptan’ın gayreti ve kararlı duruşu sayesinde 12 Eylül Darbesi sonrasında siyasette yıldızının parlamasına ve popülaritesinin daha da artmasına neden olduğu belirtilebilir.

Bu süreçten sonra arkadaşlarıyla beraber çalışmalarına hız verdi. Bir yandan yeni parti kurmak için çeşitli çalışmalar içerisine giriyor bir yandan da yapılacak Anayasaya hayır propagandası için çalışıyordu. Bu kapsamda Zonguldak’a gitti ve oradakilerle tek tek görüşüp, “beyefendinin selamı var, gözlerinizden öpüyor, Anayasaya hayır demenizi istiyor” diyerek durumu anlattı. Ama halkın anayasaya sıcak baktığını görünce Ankara’ya dönerek durumu Süleyman Demirel’e anlattı. Türkiye’nin ekonomik sıkıntılar içinde olduğu bir süreçte 7 Kasım 1982 tarihinde halkoyuna sunulan ve %91,4 oranında kabul oyu ile yürürlüğe giren Resmî Gazete’de¹⁴⁰ yayımlanarak yürürlüğe girdi¹⁴¹.

AP’nin kapatılmasından sonra yeni parti kurma çalışmaları devam ettiği sırada konsey, bir kararla CHP’den sekiz ve AP’den sekiz ismi Zincirbozan’a sürgün etti. Süleyman Demirel ve Deniz Baykal da bu gurubun içindeydi¹⁴². Süleyman Demirel, 2 Haziran 1983 tarihinde arkadaşlarıyla Zincirbozan’a doğru yola çıktı. Yaklaşık dokuz saat süren bu yolculukta yeni kurulacak olan partinin ismini Doğru Yol Partisi olarak belirlemişlerdir¹⁴³.

¹³⁷ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 146.

¹³⁸ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 150.

¹³⁹ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 150.

¹⁴⁰ *Resmî Gazete*, 09.11.1982.

¹⁴¹ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 143; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 151.

¹⁴² Elif Erdem, *a.g.m.* s. 42; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 151.

¹⁴³ Hüseyin Çavuşoğlu, *a.g.m.* s. 192.

Süleyman Demirel ile beraber önceki dönemlerde AP Şanlıurfa milletvekilliği yapmış olan Necmettin Cevheri¹⁴⁴ ve 12 Eylül öncesi AP Aydın milletvekilliği olan İsmet Sezgin¹⁴⁵ de Zincirbozan'a hareket etti. Bu seyahat sırasında uzun uzun sohbet etme imkânı buldular. Tekrar Ankara'ya döndüklerinde Demirel ile aralarında geçen konuşmanın önemli noktalarını Toptan ve arkadaşlarına anlattılar. Bu sohbetin içeriği doğrultusunda DYP'yi kurma çalışmalarına ağırlık verilerek yeni bir heyecan ortamı oluşturuldu. Bu bağlamda kuruluş ile ilgili ilk toplantı Erkut Şenbaş'ın Kavaklıdere'deki evinde yapıldı. Darbeden sonra birçok milletvekili yasaklı olduğu için kurucular kuruluna aday bulmak hiç kolay olmadı. Kurucular kurulunda yer alacak kişilerin güvenilir ve yetenekli kişilerden oluşması da gerekiyordu¹⁴⁶.

DYP'nin kuruluşuna İçişleri Bakanlığı tarafından 23 Haziran 1983 günü izin verildi. Genel Başkanlığa Ahmet Nusret Tuna getirildi. Ancak Ahmet Nusret Tuna'nın başkanlığı konsey tarafından veto edildi. Daha sonra Danışma Meclisi üyesi olan Yıldırım Avcı DYP'nin Genel Başkanı oldu¹⁴⁷. Toptan ve yanında bulunan birkaç arkadaşı ile Konsey'in veto ettiği isimlerin yerine yenilerini bulmaya çalışıyorlardı¹⁴⁸.

Süleyman Demirel, Zincirbozan'da kaldığı zamanlarda bile arkadaşları ile iletişimini kesmedi¹⁴⁹. DYP'nin yol haritasını çiziyor ve bunların uygulanması için talimatlar veriyordu. Bu doğrultuda Toptan'a da zaman zaman görevler vermiştir. Bazen Köksal Toptan'a mektup dahi yazmıştır. Örneğin bu mektuptan birinde Süleyman Demirel şu ifadelerle yer vermiştir:

“Aziz Kardeşim!

*Doğru Yol'un dört kişi ile dahi olsa ayakta kalması çok önemlidir. Yurt çapında panik önlenmelidir. Onun için acele Fikret'i gönderiyorum. Moral verecek bir hareket yapılmalı, katiyen tuzağa düşülmemelidir. Bu 58 kişi içinden ve dışından kurucular 30'a iblağ edilmelidir.”*¹⁵⁰. Görüldüğü üzere Süleyman Demirel'in 12 Eylül Darbesi sonrası için

¹⁴⁴ TBMM Albümü 1920-2010, 2. Cilt 1950-1980, ed. Sema Yıldırım, Behçet Kemal Zeynel, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü, Ankara, 2010, s. 890.

¹⁴⁵ TBMM Albümü 1920-2010, 2. Cilt 1950-1980, ed. Sema Yıldırım, Behçet Kemal Zeynel, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü, Ankara, 2010, s. 909.

¹⁴⁶ Hasan Yılmaz, a.g.e. s. 147.

¹⁴⁷ Hüseyin Çavuşoğlu, a.g.m. s. 194.

¹⁴⁸ Hasan Yılmaz, a.g.e. s. 153.

¹⁴⁹ Sefa Salantur, a.g.e. s. 74.

¹⁵⁰ Hasan Yılmaz, a.g.e. s. 153; Esra Güner Hacıoğlu, a.g.e. s. 153.

planlar yaptığı ve kendi partisinin milletvekillerinin morallerinin yüksek tutmak adına değerlendirmelerde bulunduğu söylenebilir.

Bu süreçte Toptan, DYP'nin Zonguldak teşkilatını kurmak için Zonguldak'ta çalışmalar yürütüyordu. Bu çalışmalar kapsamında Bartın'daki yazlığına gidiyor ve Bartın'da da teşkilat oluşturmak için temaslarda bulunuyordu. Bu esnada kendisine karşı derinden bir takip vardı. Toptan, arkadaşlarını tedirgin etmemek için çalışmalarını evinden yürütüyordu. Bu dönemde yapmış olduğu çalışmalarla ilgili şu bilgileri aktarmaktadır: *“Ben yazlıkta partinin kuruluşunu yaparken, Karşımdaki binadan da polislerin izlediğini görüyorum. Öyle bir dönem ki, izlendiğimi hissediyorum ama arkadaşlarıma söyleyemiyorum. Arkadaşlarıma söylesem panik çıkacak. O şartlar içerisinde Doğru Yol Partisi'nin teşkilatını kurduk. Fakat Süleyman Demirel'in akıbetinin ne olacağı kuşkusu herkeste hâkim. Dışarıdan da bir takım baskılar var. O baskıların Süleyman Demirel'in serbest bırakılması için etkili olacağını düşünüyoruz. Ancak o arada 6 Kasım 1983 seçimleri yapıldı. Fakat yasanın belirttiği sürede teşkilatlanmamızı tamamlayamadığımız için bizi seçime sokmadılar. Ama o senenin sonunda Demirel Zincirbozan'dan geldi.”*¹⁵¹. DYP, askerî yönetim tarafından engellenerek 6 Kasım 1983 tarihinde yapılan seçimlere girmesine mâni olundu¹⁵².

MGK'nin kararıyla 30 Eylül 1983 tarihinde Demirel'in Zincirbozan'daki zorunlu ikameti sona erdi¹⁵³. Demirel'in Zincirbozan'dan dönüşü partililer arasında büyük bir sevinçle karşılandı. Ama Demirel'in siyasi yasağı hala devam ediyordu. Bu şartlar altında dahi Demirel mesajlarını arkadaşlarına ulaştırıyordu¹⁵⁴. Bütün bu çalışmalar devam ederken 24 Ağustos 1983'e kadar DYP'nin otuz kurucu üyesi MGK tarafından onaylanmadığından dolayı 6 Kasım 1983'teki seçimlere DYP katılamamıştı¹⁵⁵. Toptan bu gelişmeleri şu şekilde analiz etmiştir: *“Biz Doğru Yol Partisi'ni kurduk. Bütün illerde teşkilatlar oluşturuluyordu. Ankara'da resmen kovalamaca oynuyorduk. Her gün ayrı bir yazıhanede toplanıyor, çevreyle irtibat kuruyorduk. Partiyi seçime yetiştirmek istiyoruz, onun için her yerde teşkilatlanmamız gerekiyordu. Ankara'nın Selanik Caddesi'nin her bir köşesinde birer yazıhane ayarlayıp toplantı yapıyorduk. Taşrayla irtibatımızı sağlamak için bütün kanunî gereklilikler yerine getirildi. Fakat konsey aldığı bir kararla Doğru Yol Partisi'nin 1983 seçimlerine girmesini engelledi.”*¹⁵⁶. Toptan'ın mensubu olduğu DYP'nin 1983 seçimlerine

¹⁵¹ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 154.

¹⁵² Elif Erdem, *a.g.m.* s. 42.

¹⁵³ Hüseyin Çavuşoğlu, *a.g.m.* s. 196.

¹⁵⁴ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 155-156.

¹⁵⁵ Hüseyin Çavuşoğlu, *a.g.m.* s. 196.

¹⁵⁶ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 151.

alınmaması DYP’de büyük bir üzüntüyle karşılanmıştır. Ancak parti yapılanması adına yapılan faaliyetler sekteye uğramaması noktasında büyük bir gayret gösterilmiştir. DYP’nin söz konusu faaliyetleri de ilerleyen süreçte adını tekrar siyaset meydanlarında kendini göstermesiyle sonuçlanmıştır.

4 Mayıs 1986 günü Milliyetçi Demokrasi Partisi’nin feshedilmesiyle bu partinin milletvekillerinden 21’i DYP’ye, 18’i ANAP’a ve diğer 21 milletvekilinin parti kurmasıyla yeni bir ara seçim için çalışmalar başladı¹⁵⁷. Toptan, yaşanan bu gelişmeleri şu ifadelerle dile getirmiştir: *“Parlamentoda gurup oluşturmamız hem imkânlarımızı hem de şevkimizi arttırdı. DYP’nin 1983 seçimlerine girmesi durumunda Anavatan Partisi’nin yerinde DYP olacağını söylüyorduk. ‘Meydanı boş bulduğunuz için bu seçimleri kazandınız’ diye eleştiriyorduk. Zamanın başbakanı Turgut Özal, bizim bu eleştirimizin etkisinde kalmış olmalı ki, ‘ara seçim yapalım, bunlara boylarının ölçüsünü aldıralım’ düşüncesiyle 10 seçim çevresinde seçim kararı aldı. Bu seçim için biz Ankara’da çalışmalar yapar, seçim bölgelerine göre yavaş yavaş aday tespitleriyle uğraşırken Allah rahmet eylesin MDP Zonguldak milletvekili Fevzi Fırat vefat etti. Fevzi Fırat vefat edince Zonguldak’ta ara seçim ihtiyacı ortaya çıktı. Böylece seçim yapılacak boş milletvekili sayısı 11’e çıktı. Bunun üzerine seçim çalışmalarını koordine etmek üzere ben de Zonguldak’a gittim.”*¹⁵⁸. Toptan, bütün bu olumsuzluklara rağmen ümidini asla yitirmemiş ve ülke menfaatleri noktasında çalışmalarına hız vermiştir. Ayrıca Toptan’ın siyasetteki üslubundan ve siyasi duruşundan taviz vermediği bu noktada ifade edilebilir.

Toptan, Zonguldak’ta partililerle beraber kimin aday olacağını belirledi. Üç aday üzerine mutabık kalarak bu isimleri Süleyman Demirel’e sunmak için Süleyman Demirel’in Tuzla’daki yazlığına gittiler. Belirledikleri isimleri Süleyman Demirel’e sundular. Süleyman Demirel, sundukları isimlerden hiçbirini tercih etmeyerek Toptan’ın aday olmasını söyledi¹⁵⁹. Bu düşüncelerini şu ifadelerle dile getirdi: *“Ne adayı kardeşim! Adayımız sen değil misin? Adayımız sensin. Bu günkü başbakan da 1977 yılında İzmir’de seçim kaybetmişti. Ama şimdi başbakan, ne var bunda?”*¹⁶⁰.

Toptan, istemeyerek de olsa aday olmasının ardından seçim çalışmalarına hemen başladı. Zonguldak’ın bütün beldelerini Süleyman Demirel’le dolaşarak konuşmalar yaptı.

¹⁵⁷ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 164.

¹⁵⁸ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 164; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 159.

¹⁵⁹ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 159-160.

¹⁶⁰ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 165; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 160.

Safranbolu’da çadırlar kurup yemekler verdikten sonra yapacaklarını halka anlattı. Karabük’te deve kurban edip halkın nabzını tuttu. Bartın’da kırk bir kere maşallah dedirtmek için kırk bir koyunu kurban olarak kesti. Nihayetinde seçim yapıldı ve Toptan milletvekili olarak bir kez daha meclise girdi¹⁶¹.

Toptan, ara seçimi saat 15.00’e kadar Bartın’da takip etti ve buradan Karabük’e geçti¹⁶². Yaşanan bu gelişmeler hakkında Toptan şu bilgileri vermiştir: *“Gecenin 02:30’una yakın biz iki bin oyla önde gidiyorduk. Fakat Bartın’dan 75 köyün sonucu bir türlü gelmiyordu. Mübalağa etmiyorum, Demirel 5 dakikada bir telefon ediyor, ‘Ne oldu sonuçlar?’ diyordu. Ben de 75 köyün sonuçlarını beklediğimizi söylüyordum. ‘75 köyün oyu sonuçları değiştirebilir mi?’ diyordu. ‘Değiştirebilir’ diyordum. Bartın’a telefon ediyordum. ‘Hangi köyden bana onu söyleyin? Aşağı yukarı biliyorum ne olacağını’. Bir ara Hasankadı bölgesi dediler. Hasankadı bölgesinde biz hiç seçim kazanamamıştık. Ondan ötürü ümidim kırılır gibi oldu. Atmosfer öylesine gergindi ki, 6 ay önce bıraktığım sigaraya başlamam içten bile değildi. Bizim gençlerden biri ‘abi sigara yak’ dedi. Yüzüne uzun uzun baktım. ‘Git başımdan’ dedim. İşte o gün bugündür de sigara içmiyorum. Nihayet kesin sonuçlar belli oldu. Biz 2650 oy farkla seçimi kazandık.”*¹⁶³. Görüldüğü üzere Toptan’ın ilkeleri ve idealleri noktasında yaptığı çalışmaların başarıyla sonuçlandığı ve yeni döneme heyecan içinde girdiği belirtilebilir.

Toptan, sonuçlar belli olunca biraz yalnız kalmak istedi. Sokağa çıkıp bir müddet yürüyüş yaptı. Yürüyüş esnasında sabah ezanı okunmaya başlandı ve bunun üzerine abdest alıp camiye gitti. Vakit namazı ve şükür namazı kıldıktan sonra parti binasına geri döndü¹⁶⁴.

Toptan, 6 yıl sonra tekrar milletvekili olmuştu. Süleyman Demirel ve milletvekilleri bu ara seçimle moral bulmuş ve bu kapsamda yurt gezilerine ağırlık vermişti. Bu gezilerden biri de Antalya’ya yapıldı. 26 Ekim 1986 günü Toptan ve bir gurup arkadaşı, Süleyman Demirel ile birlikte Antalya’ya gitti. Antalya’da büyük bir kalabalık tarafından karşılandılar. Süleyman Demirel’in konvoyunun önü kesilmiş, Süleyman Demirel ve ekibi şehre sokulmak istenmemişti. Uzun süren görüşmeler neticesinde Süleyman Demirel ve ekibi otele doğru yola çıktı. Bu esnada polis aldıkları emirle aralarında milletvekilleri de bulunduğu kalabalığı

¹⁶¹ Elif Erdem, *a.g.m.* s. 42; Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 10; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 160-161.

¹⁶² Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 161.

¹⁶³ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 168.

¹⁶⁴ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 161.

toplama başladı. Daha sonra bu konu TBMM gündemine geldi. Toptan, yaşadıkları olayları anlattı¹⁶⁵.

Toptan, bu olaydan sonra TBMM kürsüsünü yavaş yavaş kullanmaya başladı. Bu arada DYP'nin Genel Başkanlığı'na 24 Eylül 1987 tarihinde yapılan Toptan'ın divan başkanlığını yürüttüğü Büyük Kongre'de Süleyman Demirel seçildi. Ardından yapılan 29 Kasım seçimlerinde Süleyman Demirel yeniden milletvekili seçilerek TBMM'ye girdi¹⁶⁶.

1986 da yapılan ara seçim, DYP'nde büyük bir coşku yaratmıştı. Ama bu coşku ve sevinç fazla sürmedi. 29 Kasım 1987'de yapılan seçim sonuçlarının açıklanması DYP'de soğuk bir düş etkisi yarattı. Çünkü DYP, Zonguldak'ta elde ettiği başarıyı Türkiye'nin genelinde elde edemedi¹⁶⁷.

Toptan, 8 Aralık 1987'de Zonguldak'tan mazbatasını alıp Ankara'ya gitti. Süleyman Demirel ile görüşerek DYP'nin Gurup Başkan Vekili oldu. Kendisine verilen bu sorumluluğun farkında olarak özverili çalışmalarda bulundu¹⁶⁸.

DYP, 24-25 Kasım 1990'da Büyük Kongre'yi gerçekleştirdiğinde Toptan, DYP'nin Gurup Başkan Vekili idi. Çok aktif bir görev yürüttü. 1987-1990 yılları arasında DYP adına kongrelere, panellere, televizyon programlarına ve diğer faaliyetlere hep Köksal Toptan katıldı. 1979 yılında DYP Merkez Disiplin Kurulu Başkanlığına getirildi. Bir ara aklına genel başkan yardımcısı olma fikri geldi. Bu düşüncesini gerçekleştirmek için Gurup Başkan Vekilliğinden ayrılması gerekiyordu. Bu düşüncesini Süleyman Demirel'e söylediğinde olumlu karşılamamasına rağmen onay verdi. Toptan, kongrede yüksek bir oyla genel idare kuruluna seçildi. Daha sonraki görev taksiminde Genel Başkan Yardımcılığı için kimse Toptan'ı önermedi. Bundan son derece üzüntü duydu ama kimseye bu konuda herhangi bir serzenişte bulunmadı¹⁶⁹.

1991 yılında Zonguldak için önemli bir olay gerçekleşti. Zonguldak Taşkömürü işletmelerinde çalışan işçiler sosyal haklarının iyileştirilmesini isteyerek Zonguldak'tan Ankara'ya doğru yürüyüşe başladılar¹⁷⁰. Toptan, bu haberi duyar duymaz Zonguldak'a doğru giderken Mengen'de işçilerin durdurulduğunu gördü. Köksal Toptan, bu durumu

¹⁶⁵ Köksal Toptan, *Meclis Konuşmalarım*, [y.y.], [t.y.], s. 9-25; Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 170.

¹⁶⁶ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 161.

¹⁶⁷ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 175.

¹⁶⁸ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 176.

¹⁶⁹ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 167.

¹⁷⁰ Yıldırım Koç, *Türkiye'de İşçi Sınıfı Ve Sendikacılık Hareketi Tarihi*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2003, s. 132.

düzeltilmek için dönemin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı İmren Aykut¹⁷¹ ile sık sık telefonla konuşarak arabulmaya çalışıyordu. Yapılan görüşmeler sonucunda uzlaşmaya varılarak bu işçi hareketi çözüme kavuştu¹⁷². Toptan, yaşanan bu vaka hakkında daha sonradan şu bilgileri vermiştir: *“İşçiler Mengen’i geçtiler. Akbulut Hükümeti işçilere kesinlikle taviz verilmeyeceğini ve yolların kesileceğini, E-5’e işçilerin çıkarılmayacağını sert bir şekilde bildirdi. İşçiler de buna karşı iyice bilendi. 6 Ocak 1991 günü Mengen’in 8-9 kilometre berisinde bir vadi yatağında zırhlı araçlarla asker ve polis yolu kesti. İşçi ile asker ve polis çatışabilir endişesine kapıldık. O günler soğuk ve gerilimliydi. Zonguldak’tan dört milletvekiliyiz. Ne yapabileceğimizi düşünüyoruz. Demirel, ‘Gidin, o işçilerin başında siz de yürüyün’ dedi. O şekilde kanuna aykırı yürüyüşün önünde olmak bizim düşünce biçimimize aykırı. Ama biz oraya gittik. İşçilerle güvenlik güçleri arasında diyalog kurmaya, havayı yumuşatmaya çalıştık. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı İmren Aykut’tu. Bolu valisi Gökhan Aydın, işçileri bir adım daha yürütmeyeceğini söyledi. Birkaç kere İmren Aykut’u telefonla aradım. Bir ara formül bulmaları konusunda ikna etmeye çalıştım. Körfez Savaşı sebebiyle hükümet 60 gün süreyle grev yapmayı yasakladı. Zor durumda kalan işçiler Akbulut’un 31 Aralık 1990’da teklif ettiği zam oranını kabul etmek zorunda kaldı. Böylece biz de büyük bir sıkıntıdan kurtulmuş olduk.”*¹⁷³. Toptan’ın seçim bölgesi olan Zonguldak’taki olaylara kayıtsız kalmadığı ve bizzat bölgeye giderek sorunların giderilmesi noktasında gerekli hassasiyeti gösterdiği ifade edilebilir. Ayrıca söz konusu sorunun maden işçilerinin lehine sonuçlanması, Köksal Toptan’ın maden işçileri tarafından büyük bir takdirle karşılandığı şeklinde yorumlanabilir.

Görüldüğü üzere Köksal Toptan gerek işçi hareketlerinin ortaya çıkmasında gerek DYP’nin merkez teşkilatının oluşumunda ve özellikle zor zamanlarda DYP’de siyasetin merkez noktasında bulunmuş, hem halk nezdinde başarılı hizmetlerde bulunmuş hem de siyasette sorun çözmeye yönelik ve kendi teşkilatını kalkındırmaya yönelik çeşitli adımlar atmıştır. Buna ilave olarak Toptan’ın her daim sorunlara yapıcı bir yol izlediğini, temsil ettiği halkın sorunlarına çözüm odaklı yaklaşarak tez zamanda sorunlara kalıcı çözümler bulduğunu söyleyebiliriz.

¹⁷¹ <https://www.imrenaykut.net/hakkinda/> (15.02.2022 tarihinde erişildi.)

¹⁷² Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 170.

¹⁷³ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 187.

2.6. Bartın Milletvekilliği ve Millî Eğitim Bakanlığı Yılları

Bartın Belediye Başkanı Davut Fırıncıoğlu'nun 12 Nisan 1991'de vefatı nedeniyle 4 Ağustos 1991 tarihinde yeniden belediye başkanlığı seçimi yapılması kararlaştırıldı¹⁷⁴. ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz için bu seçim son derece ehemmiyet arz ediyordu. Bu sebeple Mesut Yılmaz, Bartın'da büyük bir miting düzenleyerek halka Bartın'ı il yapacağı sözünü verdi. Yapılan seçimleri ANAP kazanarak 7 Eylül 1991'de Bartın, Zonguldak'tan ayrılarak il statüsüne kavuştu¹⁷⁵.

Bartın'ın il oluşuyla DYP'den kimin aday olacağı tartışma konusu oldu. Toptan, Bartın milletvekilliği için gönüllü olarak aday olabileceğini şu sözlerle dile getirdi: *"1991 seçimlerinden önce aday belirleme aşamasında Sayın Demirel bir gün Zonguldak milletvekillerini davet etti. 'İçinizden biri Bartın'dan aday olsun' dedi. Aramızda Bartınlı kimse yoktu. Ben Bartın'dan aday olmayı kabul ettim. Yeni il statüsüne kavuşan Bartın'dan adaylığım gündeme geldi. Arkadaşlar yaptırdıkları propaganda çalışmalarında slogan olarak 'Yeni ile yeni bakan' teması ile çok güzel bir seçim çalışması hazırladılar."*¹⁷⁶. Toptan'ın siyasi tecrübesi gereği Bartın'dan adaylık için gönüllü olması, ülkeye hizmet noktasında ilk günkü heyecanını koruduğunun da bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Toptan, 20 Ekim 1991'de yapılan Genel seçimlerde %36 oy alarak Bartın'dan milletvekili seçildi. DYP, Türkiye genelinde %27,5 oy ile birinci parti oldu. Ama bu oran tek başına hükümeti kurmak için yeterli değildi. Ama hükümeti kurma görevi Süleyman Demirel'e verildi. Süleyman Demirel de Sosyal Demokrat Halkçı Parti ile koalisyon kurmayı düşündü. Erdal İnönü'yle ilk görüşme 11 Kasım 1991'de gerçekleşti. Görüşmeler neticesinde Süleyman Demirel başbakanlığında kurulan DYP-SHP hükümeti 20 Kasım 1991'de görevine başladı¹⁷⁷.

SHP, Millî Eğitim Bakanlığı'nın kendilerine verilmesi konusunda ısrarcı bir tavır içinde oldu. DYP de, Millî Eğitim Bakanlığı'nı vermemek için diretiyordu. DYP ve SHP Millî Eğitim Bakanı'nın kimin olacağını belirlemek için görüş alış verişinde bulundu. Bu

¹⁷⁴ https://davutfirincioglu.meb.k12.tr/icerikler/davut-firincioglu-kimdir_6461637.html (15.02.2022 tarihinde erişildi.)

¹⁷⁵ Yenal Ünal, *Kuruluşunun 50. Yıl dönümünde Bartın Limanı Tarihi*, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2015, s. 29.

¹⁷⁶ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 175.

¹⁷⁷ Hüseyin Çavuşoğlu, "Türk Siyasal Yaşamında Doğru Yol Partisi", Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2009, s. 122-123.

görüşmelerde Demirel tarafından Toptan'ın ismi SHP'ye sunuldu. SHP de Toptan'ın Millî Eğitim Bakanlığını desteklediğinden bu ısrarcı tavırlarından vazgeçti¹⁷⁸.

Toptan, siyasette liberal görüşlü bir insandı. Herhangi bir fanatik taraftarlığının olmadığı gibi düşünce özgürlüğünü savunmaktaydı. SHP, Toptan'ı kendi partilerine yakın olduğu için değil, tarafsız bir bakan olacağı ve siyaseti bakanlığa karıştırmayacağı için destekledi¹⁷⁹. Toptan, yeni kurulan bu hükümette Millî Eğitim Bakanı oldu¹⁸⁰. Böylece Toptan, Millî Eğitim Bakanlığı görevine 21 Kasım 1991 tarihinde başladı¹⁸¹.

Toptan, Türkiye'nin en büyük bakanlığının başına geçince bu görevini son derece özümseyerek çalışmalarına başladı. Devlet Bakanlığı yaptığı dönemde bir müddet Millî Eğitim Bakanlığı'na vekâlet etmişti. Bundan dolayı bu kurumun vizyonunu ve misyonunu iyi biliyordu. Bir eğitimci olmaması; onun Millî Eğitim Bakanı olmasına engel teşkil etmedi. Kısa sürede bu kurumun işleyişini öğrenip çalışmalarına hız verdi. Ancak Millî Eğitim Bakanlığı'nın bütçesi belliydi. Toptan, bakan olmasının ardından bakanlıkta yaptığı düzenlemeleri şu cümlelerle ifade etmiştir: *“Böylesine toplumsal bir yaklaşımın olduğu bir ülkede Eğitim Bakanlığı gerçekten zor bir görev. Önce kendi kadromu kurmaya çalıştım. Kadro kurarken benim tempomla çalışacak insan tipini aradım. Partim merkez sağda, ama bende bir saplantı değildi. Yapısını bildiğim, sosyal demokrat olarak bilinen birçok insandan da çok geniş şekilde o dönemde de yararlanmışımdır. Millî Eğitim'de o zamana kadar egemen olan bir merkez ağırlığı vardı. Öncelikle onu kırmak istedim. Bunun için taşrada başarılı olmuş millî eğitimciler arasından merkez teşkilatına atamalar yaptım. Daha çok öğretmenlerle diyalog kurarak önümü görmeyi kendime ilke edindim. Onun için il olsun, ilçe olsun, gittiğim her yerde o saatte derste olmayan öğretmenlerle toplantılar yaptım. O toplantılarda kürsü serbestti. Herkes açıklıkla ne istiyorsa söyleyebilirdi. Pek çok önemli işi o toplantılardan aldığım izlenimlerle yaptım.”*¹⁸². Toptan'ın söz konusu toplantılar düzenlemesinden ve öğretmenlere söz hakkı tanınmasından hareketle onun istişareye ve her türlü düşünceye açık olduğunun bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Ayrıca böyle bir uygulamayla siyasete yeni bir soluk getirdiği de dile getirilebilir.

¹⁷⁸ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 193.

¹⁷⁹ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 178-179.

¹⁸⁰ Hüseyin Çavuşoğlu, *a.g.t.* s. 124.

¹⁸¹ “Bakanımız Değişti”, *Millî Eğitim Dergisi*, Sayı 122, Temmuz 1993, s. 4; Feyyaz Ketenoğlu ve diğerleri, *a.g.m.* s. 21.

¹⁸² Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 194.

Toptan, eğitim sisteminin geliştirilmesi amacıyla ilköğretim kurumlarında yeni bir düzenlemeye giderek 8 yıllık zorunlu eğitim anlayışı doğrultusunda İlköğretim Kurumları Yönetmeliği çıkarılarak 7 Ağustos 1992 tarihinde yürürlüğe konulmasını sağladı¹⁸³. Toptan, öğretmenlerin sorunlarıyla yakından ilgilendi. Onlarla geniş toplantılar yaparak öğretmenlerin rahatça konuşup sorunlarını anlatmasını ve görüşlerini bildirmelerini istedi. Bu toplantılardan birini de 22 Kasım 1992’de Zonguldak’ta gerçekleştirdi. Bu toplantıda öğretmenlere de söz verilerek eğitimdeki sorunlar tartışıldı¹⁸⁴. Toptan, bu görüşlerden ve önerilerden son derece memnun kaldı. Buralardan edindiği bilgileri de daha sonraki çalışmalarında kullandı. Öğretmenlerden aldığı bu görüşler projelerine katkı sağlayarak yeni projelerin doğmasına vesile oldu. Bu dönemde bütün üniversite mezunlarının girebileceği öğretmenlik yeterlilik sınavına bütün lisans mezunları girebildiği için öğretmenlerin üçte biri meslek dışından geliyordu. Ama eğitim fakültesi mezunları bu sınavdan başarılı olamadıkları için mesleklerini yapamıyorlardı. Bu sorun kendisini son derece rahatsız ediyordu. Bu sorunu otuz iki yeni eğitim fakültesi açarak giderdi. Öğretmenler de bu uygulamadan son derece memnun kaldı¹⁸⁵. Ayrıca bu dönemde uygulanan ve öğretmenleri rencide eden yılın öğretmeni uygulamasını kaldırarak öğretmenlerin takdirini kazandı¹⁸⁶. Toptan, yaptığı bu uygulamanın doğruluğunu kendisine gelen geri bildirimlerden daha da iyi anladı. Yaptığı bu uygulamayı yıllar sonra şu sözlerle analiz etmiştir: *“Çok da takdir topladığımı hissettim. Gelen telefon, faks ve mektuplar ‘yılın öğretmeni’ uygulamasının, öğretmenler için ‘incitici bir hal’ olduğunu gösteriyordu. Bu mektup ve telefonlar bana çok yol gösterdi. Gelen tüm mektuplar, bir danışman gurubu tarafından tek tek okunur, ilginç olanları bana getirilir, ancak önerilen önemli konular mutlaka not olarak önüme gelirdi. Onlardan çok yararlandığımı belirtmeliyim.”*¹⁸⁷. Görüldüğü üzere Toptan, klişeleşmiş eylemler ve söylemler yerine özgün projeler üretmeyi ve bunları hayata geçirmeyi hedeflemiştir. Bunlara ilave olarak yaptığı uygulamalar büyük bir kesim tarafından takdirle karşılandığı düşünülebilir.

Toptan, öğretmenlerle yaptığı toplantılar sonucu elde ettiği verileri birçok projede kullandı. Öğretmen çocuklarının Anadolu Liseleri’nin kontenjan hakkından yararlanmasını

¹⁸³ “Bakanımız Değişti”, *a.g.m.* s. 6.

¹⁸⁴ Köksal Toptan, *Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan’ın Konuşmaları*, [y.y.], [t.y.], s. 7.

¹⁸⁵ Elif Erdem, *a.g.m.* s. 42, Köksal Toptan, *Kürsüden*, TBMM Basımevi, Ankara, 2014, s. 224; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 186; Köksal Toptan, *Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan’ın Konuşmaları*, s. 43; “Bakanımız Değişti”, *a.g.m.* s. 6.

¹⁸⁶ Derya Tan, *Millî Eğitim Bakanları ve Eğitim İcraatları(1980-1999)*, Aydın Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 2007, s. 64.

¹⁸⁷ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 195.

sağlayarak öğretmenlere pozitif bir ayrımcılık sağladı. Ama bu uygulama daha sonraki yıllarda Danıştay'ın kararı ile iptal edildi. Yurt dışı gezilerine ağırlık vererek bu gezilere öğretmenleri ve öğretmen sendikaları başkanlarını da götürdü. Böylece öğretmenlerin bilgi ve tecrübelerinden büyük çapta istifade etti¹⁸⁸.

Toptan, ayırt etmeksizin Türkiye'nin her bölgesindeki öğretmenlerle ve okullarla ilgilenme ve buraların sorunlarını çözme gayreti içinde oldu. Bu kapsamda Doğu ve Güneydoğu'da iki yıl görev yapan öğretmenlere istedikleri bölgeye tayin etmeyi taahhüt etti. Bu bölgelerde üç yıl görev yapanlar ise istedikleri ile tayin etmenin sözünü verdi. Buna ilave olarak öğretmenlerin üniversitede ve ortaöğretimde okuyan çocuklarına parasız yurt ve geri ödemesiz kredi imkânı sağladı. Bu uygulamalarla amaçlanan hedef Doğu ve Güneydoğu bölgelerini cazip hale getirmektir. Nihayetinde bu uygulamalar sonuç verdi ve on sekiz bin öğretmen bu bölgelerdeki okullara gitmeyi büyük bir memnuniyetle karşıladı¹⁸⁹. Alınan bu kararlarla Doğu ve Güneydoğu'da görev yapmak özendirilmeye çalışıldı. Köksal Toptan da zaman zaman bu bölgelere gitmiş ve her daim öğretmenlerin yanlarında olduklarını onlara hissettirmiştir.

Toptan, öğretmen atamalarına çok büyük önem verdi. Bu konuda hiçbir torpilin, kayırmanın ve hukuksuzluğun kendisine gelmemesi konusunda kararlılığını dile getirdi. Bu minvalde başta milletvekilleri, bakanlar ve hatta başbakanın gelen yer değiştirme taleplerini reddetti. Bu uygulamaların bilgisayarlarca kura usulü yapılmasını ve herkes kendisine çıkana razı olmasını salık verdi. Gelen aramaları uygulayıp torpille yerleştirme yaptığı takdirde Millî Eğitim Bakanlığı'na olan güvenin sarsılacağını çok iyi biliyordu. Bu yüzden kimseye ayrımcılık yapmadı ve kimseye iltimas göstermedi. Bu uygulamayla, öğretmenlerin hiç kimseye ayrıcalık tanınmadığını bilmeleriyle öğretmenlerde bir rahatlama oldu¹⁹⁰.

Toptan, Millî Eğitim Bakanlığı'nda uygulanan teftiş sistemini yeniden düzenleyerek mevcut uygulamanın yerine yol gösterici, eğitici ve rehberlik edici bir teftiş anlayışı getirdi ve bu uygulama öğretmenler tarafından takdirle karşılandı¹⁹¹.

Toptan, köylerden başlayıp ilçelere, ilçelerden illere kadar uzanan bir ağ temelinde yeni bir proje başlattı. Herkes bu projenin uygulanamayacağından dem vuruyorlar ve kendi

¹⁸⁸ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 186.

¹⁸⁹ Derya Tan, *a.g.t.* s. 65; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 187; Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 196; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 224; Köksal Toptan, *Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan'ın Konuşmaları*, s. 40.

¹⁹⁰ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 196.

¹⁹¹ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 187.

aralarında gülüşüyorlardı. Toptan, hemen bu duruma müdahale edip ‘Gülmeyin, bu projeye başlıyoruz’ diyerek yeni bir ilköğretim yönetmeliği hazırlama yoluna girdi¹⁹². Toptan, üzerinde çalıştığı bu proje hakkında yıllar sonra şu değerlendirmelerde bulunmuştur: “Köy okullarında beşinci sınıfa geçen bir çocuğun içinde bulunduğu şartlar, okulu, öğretmeni hakkında bir şey diyeceği ya da şikâyeti olamaz mıydı? Elbette olabilirdi. Bu düşünceyle altı aylık bir süreç öngörerek ilkokullardan başladık. Köylerdeki ilkokullarda birimler kurduk. Çocuklara okuldaki uygulamalardan memnun olup olmadıkları hakkında sorular sordurup, mümkünse cevapların yazılı olarak iletmelerini istedik. Özellikle öğretmenlerle ve uygulamalarla ilgili ne gibi sorunlar yaşadıklarını tespit etmeyi amaçlamıştık. İlkokullardan alınan sonuçları ilçelerle birleştirdik. Millî Eğitim Müdürlükleri başkanlığında ilçelerde de komisyonlar kurduk. İlçelerdeki okullarda da öğretmenler böyle bir rapor metni ortaya çıkardılar. İlçelerden gelen o raporları da illerde birleştirdik. İllerden elde edilen bu çalışma sonuçlarını bir araya getirerek çok büyük çapta veriler elde ettik. Bu verileri Ankara’daki Eğitim Fakültelerinin hocalarının da dâhil olduğu büyük bir komisyonla değerlendirerek son şeklini verdik. Böyle bir proje Türk Eğitim Tarihi’nde, belki de diğer bakanlıklar tarihinde ilk kez gerçekleştirildi. Müfredata ilk defa seçmeli ve dönerli dersler konuldu. İlk yardım, trafik, kitap okuma, sağlık ve çevre dersleri müfredata girdi. Bu derslerin içeriği çoğunlukla uygulamaya dayanıyordu. Trafik dersinde öğretmen çocukları sokağa çıkaracak, kırmızı, sarı, yeşil ışığı, yaya geçidini gösterecek; ilk yardım dersinde bir düşme ya da yaralanma anında ilk olarak neler yapmak gerek, çocuk bunu öğrenecekti.”¹⁹³. Görüldüğü üzere Toptan, bakanlığı döneminde eğitime yeni boyut kazandırarak okullarda çevre, sağlık, trafik ve okuma dersleri koymuş ve uygulanmasını sağlamıştır¹⁹⁴. Toptan, bu projeye çok önem verdi ama bu proje tam manasıyla uygulanamadı. Ama Toptan, projeler üretmek ve bunları hayata geçirmekten asla vazgeçmedi.

Toptan’ın en çok önem verdiği konulardan birisi de kitap okuma konusuydu. Kendisine de hangi kitapların okunması konusunda sıkça sorular gelmeye başladı. Bunun üzerine bir genelge çıkararak herkesin istediği kitabı okumasını sağladı¹⁹⁵.

Toptan, dünya ülkelerinin eğitim anlayışını inceleyerek Türkiye’deki bazı uygulamaların yetersiz veya yanlış olduğunu gördü. Bunun için bazı düzenlemeler yaptı. Türkiye’deki 165

¹⁹² Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 188.

¹⁹³ Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 11; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 188-189.

¹⁹⁴ Derya Tan, *a.g.t.* s. 54.

¹⁹⁵ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 189.

gün olan eğitim süresini 180 güne çıkardı¹⁹⁶. Bu düzenlemesiyle bazı kesimlerden tepki aldı. Kendisi hakkında ‘zalim bakan amca’ gibi yazılar yayınlandı. Ayrıca dünyanın hiçbir yerinde öğretmenlerin üç ay tatil yapmadığını söyleyerek eğitim sisteminin geliştirilmesi için çaba sarf etti¹⁹⁷.

Toptan, öğretmen akademileri kurmak konusunda büyük bir proje çalışmasını başlattı. Bu projede Eğitim Fakültesini bitirenler meslek olarak öğretmenliği tercih etmesi durumunda söz konusu akademiye kayıt olmak suretiyle bir yıllık bir eğitimin ardından öğretmenlik formasyonu almaları planlanıyordu¹⁹⁸. Böylece öğretmenlerin daha donanımlı olması sağlanacaktı. Buna ilave olarak öğretmenlerin tam anlamıyla öğretmenliğe hazırlanması sağlanacaktı. Ama bu proje uygulamaya koyulamadı¹⁹⁹. Toptan, kendisiyle yaptığımız bir mülakatta bu konuyla ilgili şu değerlendirmelerde bulunmuştur: “Bana göre benim de bakanlık yaptığım dönemde yetiştiremediğim bir konu var. Öğretmenlerin yetiştirilmesi için özel bir statüye ihtiyaç var. Ben öğretmen enstitülerinin kurulmasını önermiştim. Yani eğitim fakültesi üzerine en az bir sene daha enstitü eğitimi almak, onu eksik bıraktık yapamadık. Bir de öğretmenler yardım sandığı kurulması için uğraştım ama başaramadık.”²⁰⁰. İfade edilmelidir ki; Toptan’ın Milli Eğitim Bakanı olarak sarf ettiği çaba, Milli Eğitim Bakanlığı özelinde tüm ülkenin gelişimine katkı sunmuştur. Ayrıca gerçekleştirdiği projeler ve uygulamalar daha sonraki dönemler için de bir ilham kaynağı olduğu bu noktada vurgulanabilir.

Toptan, ilkokul zamanlarında köydeki okuluna odun taşıymıştı. Öğrencilerin bu konuda çektiği sıkıntıları iyi biliyordu. Bakanlığı döneminde bakanlığın bütçesi üzerinde çalışırken okullara yakacak yardımının da bütçeye alınması talimatını vererek bu uygulamayı başlattı²⁰¹. Bu uygulamayla da öğretmenlerin, öğrencilerin ve velilerin takdirini kazandı. Toptan, yıllar sonra bu konuyla ilgili şu önemli açıklamalarda bulunmuştur: “Bakanlığın 1993 yılı bütçesi üzerinde çalışıyorduk. Genellikle ne kadar para var, ne kadar ihtiyaç olacak gibi konular konuşuluyordu. ‘Yakacak yardımı’ başlığına gelindiğinde köy

¹⁹⁶ Hayatı, siyasi faaliyetleri ve fikirleri konusunda Köksal Toptan ile 19.01.2022 tarihinde gerçekleştirilen mülakat; Derya Tan, a.g.t. s. 53.

¹⁹⁷ Hayatı, siyasi faaliyetleri ve fikirleri konusunda Köksal Toptan ile 19.01.2022 tarihinde gerçekleştirilen mülakat; Burcu Ülger, a.g.m. s. 11; Esra Güner Hacıoğlu, a.g.e. s. 192.

¹⁹⁸ Basında Eğitim (Kasım 1991-Aralık 1992), [y.y.], [t.y.], s. 59.

¹⁹⁹ Esra Güner Hacıoğlu, a.g.e. s. 192; Köksal Toptan, a.g.e. s. 225.

²⁰⁰ Hayatı, siyasi faaliyetleri ve fikirleri konusunda Köksal Toptan ile 19.01.2022 tarihinde gerçekleştirilen mülakat.

²⁰¹ Köksal Toptan, Milli Eğitim Bakanı Köksal Toptan’ın Konuşmaları, s. 90; “Bakanımız Değişti”, a.g.m. s. 6; Cumhuriyet Gazetesi, 20.08.1992.

okullarına ne kadar bütçe ayrıldığını sordum. Köylere yakacak yardımı göndermiyoruz, cevabını aldım. Neden göndermiyoruz? Kimse makul bir açıklama yapamadı. Aklıma ilkokula giderken o çamurlu yollarda odun taşıdığım günler geldi. Demek ki, öğrenciler hala odun taşıyorlardı. Allah rahmet eylesin, babaannem bana çok odun vermiş ki, aklıma geldikçe omuzlarım hala ağrıyordu. Köy okullarına yakacak yardımı kalemini bütçeye koymaları için talimat verdim. Az ya da çok; ama o desteği başlattım. O uygulamam da çocukluktan gelen sıkıntılarımın birinin yansımasıdır.”²⁰². Toptan, yine bu konuyla alakalı olarak 2009 yılında yaptığı bir söyleşide sorulan bir üzerine şu ifadelerle yer vermiştir: “Ben ilkokula Rize’nin bir köyünde başladım. Birinci sınıftayken evimize uzak bir yerde okul vardı. Oraya giderdik. Onunla ilgili bir anım var. Kışın okuldaki tek sınıfta bulunan sobayı yakacak odun taşırdık. Sırayla herkes odun götürürdü. Sonra da ben Millî Eğitim Bakanı olduğum zaman sordum. ‘Köy okullarına biz yakacak yardımı göndermiyor muyuz?’ dedim. ‘Hayır göndermiyoruz. Sadece şehir okullarına gönderiyoruz’ dediler. Ben o zaman köy okullarına da yakacak yardımı göndermeye başladım.”²⁰³. Görüldüğü üzere Toptan, ülkenin en ücra köşelerinde eğitim öğretime devam eden okulların sorunlarıyla da ilgilenmiştir. Denilebilir ki; bu uygulama da söz konusu yerlerde görev yapan öğretmenler için hem bir moral kaynağı olmuş hem de devletin nüfuzunu yakından hissetmelerine olanak tanımıştır.

Toptan, yurt dışında yaşayan Türk ailelerin çocukları için de çalışmalarda ve düzenlemelerde bulundu. Bu kapsamda Almanya’daki Türk ailelerin uyum konusunda çok sıkıntı çektiklerini gördü. Bunun için de Almanya’da öncelikle bir anaokulu açtı. Böylece Türk ailelerin çocuklarının iyi bir Almanca öğrenmesini sağladı. Ayrıca ortaöğretimlerini yurt dışında bitiren çocukların Türkiye’de başarılı olamamasından dolayı Yüksek Öğretim Kurumu ile bir anlaşma yaparak bu öğrencilerin katılabilecekleri bin kontenjanlı bir sınav açarak öğrencilerin eğitim görmelerini sağladı. Buna ilave olarak yurt dışındaki gençlerin sorunlarını daha iyi analiz edip bunlara çözüm bulmak için Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğünü kurdu. Bu uygulamalarıyla yurt dışında yaşayan Türk ailelerin sevgisini kazanarak onların takdirini aldı. Yurt dışında yaşayan Türk aileleri, kendilerinin Türkiye toprakları dışında da unutulmamasını büyük bir sevinçle karşıladılar²⁰⁴. Ayrıca öğrencilerin eğitim ve öğretimindeki gelişimine katkı sunacağını düşüncesiyle Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü, Özel Eğitim, Rehberlik ve Dayanışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü,

²⁰² Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 194.

²⁰³ Köksal Toptan, *Söyleşiler*, s. 322.

²⁰⁴ Köksal Toptan, *TBMM 1993 Yılı Bütçe Konuşması*, [y.y.], [t.y.], s. 73; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 195-196.

Bilgisayar Eğitimi ve Hizmetleri Genel Müdürlüğü birimlerini kurmuştur²⁰⁵. Eğitim çalışmalarına işlerlik kazandırılmasında önemli görevler üstleneceğini düşündüğü Yurtdışı Eğitim ve Öğretim Genel Müdürlüğü, Öğretmene Hizmet ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı ve Çıraklık, Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu Başkanlığı birimlerini de eğitim öğretim hizmetlerine kazandırmıştır²⁰⁶.

Toptan'ın eğitim alanında yaptığı bir diğer uygulama da liselerde İngilizce hazırlık sınıfları açmak oldu. Bu uygulamayla bir öğrenci, yabancı dil ve Türkçe dersinin okutulduğu hazırlık sınıfından sonra normal lise öğrenimini tamamlayarak liseden mezun olacaktı²⁰⁷. Ayrıca bir öğrenci liseden mezun olduğunda hayatı boyunca kendine yetecek düzeyde ikinci bir dile sahip olacaktı. Bu uygulama ilk olarak Türkiye Eğitim Vakıfları Dayanışma Konseyi'nin bünyesindeki liselerde başladı. Toptan'ın eğitim alanında yaptığı bir başka uygulama da Japonca eğitimi veren okul açmaktı. Bu kapsamda Şişli Endüstri Meslek ve Teknik Lisesi'nin iki dersliğini Japonca eğitim veren bölüm haline getirdi. Buralardan mezun olan öğrenciler hemen büyük fabrikalarda çalışmaya başladı. Bu uygulamanın başarılı olduğu görülünce ve öğrencilerde Japonca öğrenme isteği artınca Ankara'da Radyo Televizyon Teknik Lisesi'nde Japonca eğitimi veren iki şube açtı. Toptan, bu uygulamalarıyla dil öğrenimine ve öğretimine ne kadar önem verdiğini bir kez daha gösterdi²⁰⁸.

Toptan, Millî Eğitim Bakanlığı döneminde İmam Hatip Liseleri'nin legal bir statü kazanmasını sağladı²⁰⁹. Toptan, bu konuda yapmış olduğu çalışmalar hakkında şu önemli değerlendirmelerde bulunmuştur: *“İmam Hatip Okulları fiilen açılıyordu; ama hukuken yok gibiydi. Mesela Konya'da dokuz İmam Hatip Lisesi vardı; fakat başka bir imam hatip okuluna bağlı şube olarak çalışıyordu. Kâğıt üzerinde açmıyoruz; ama bu şekilde açarak sanki sayısını yükseltmeden eğitim fiilen devam ediyormuş gibi oluyordu. Millî Eğitim Bakanlığım döneminde ben onları legal hale getirdim. İmam Hatip Okulları kurumsallaştı.”*²¹⁰. Bu uygulamayla İmam Hatip Okulları siyasal ve hukuki varlığını gösterebilecek duruma getirildi²¹¹. Bu konu Toptan'ın bakanlığı döneminde bir daha

²⁰⁵ “Bakanımız Değişti”, *a.g.m.* s. 6.

²⁰⁶ “Bakanımız Değişti”, *a.g.m.* s. 6.

²⁰⁷ *Basında Eğitim (Kasım 1991-Aralık 1992)*, [y.y.], [t.y.], s. 94-95; Derya Tan, *a.g.t.* s. 56.

²⁰⁸ Elif Erdem, *a.g.m.* s. 42; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 198; “Bakanımız Değişti”, *a.g.m.* s. 3; Derya Tan, *a.g.t.* s. 52-59.

²⁰⁹ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 198.

²¹⁰ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 198.

²¹¹ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 230.

gündeme gelmedi. Toptan, bakanlığı döneminde gerçekleştirilen bu uygulama hakkında yaptığı bir açıklamada şunları vurgulamıştır: “İmam hatip okullarının orta kısımlarının yasal statüye kavuşturan bir önerge hazırlandı. Önerge TBMM Genel Kurulu’nda oy birliği ile kabul edildi. O mecliste her partiden milletvekili var. İmam Hatipler ve İmam Hatip okullarının orta kısımları ben görevi bıraktığım güne kadar Türkiye’de tartışma konusu olmadı. Kur’an Kursları da olmadı. Kur’an Kursları zorunlu eğitim kapsamına alınsın diyen CHP’li arkadaşlar, hiçbir gün Kur’an Kurslarını kapatalım diye bir öneri getirmediler.”²¹². Geçmişten günümüze Türk toplumunda son derece önemli bir yeri olan imam hatip okullarının yasal statüye kavuşturulmasıyla kamuoyunda büyük bir heyecan yaşandığı ve itminan ortamının oluşmasına neden olduğu belirtilebilir.

Toptan, bu dönemde engelli öğretmen atamaları gerçekleştirerek 740 öğretmeni eğitim camiasına kazandırdı. Ayrıca ilkokuldan sonra okula gidemeyenler için Açık öğretim sistemi çıkararak bu öğrencilerin eğitim hayatına devam etmesini sağladı²¹³. Bu öğrenciler ortaokulu ve liseyi açıktan okuyarak ideallerini gerçekleştirme noktasında bir adım atmış oldular. Geçlerin müzik sevgisini arttırmak için İstanbul ve Şanlıurfa’da müzik liseleri açtı. Millî Eğitim bünyesinde yapılan sınavları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi yapıyordu. Bu da hem çok zaman alıyor hem de çok maliyetliydi. Bu vesileyle Bilgisayar Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurarak bu sorunu ortadan kaldırdı²¹⁴. Toptan bu alandaki çalışmalarını şu cümlelerle açıklamıştır: “Millî Eğitimin çok fazla sınavı oluyordu. Bu sınavları biz ÖSYM’ye yaptırıyorduk. Karşılığında da çok büyük paralar ödüyorduk. Buna rağmen herhangi bir sınavı yapacağımız zaman ÖSYM iş yoğunluğunu gerekçe gösterip süreci uzatıyordu. Bizde sınav sistemimizi kendimiz kuralım diye düşündük. Dünya tümüyle dijital sisteme geçmişti. Bakanlığın bu konudaki ihtiyaçları da gün geçtikçe artıyordu. Dönemin Orta Doğu Teknik Üniversitesi rektörüne bu düşüncemi açtım. Bana bu işten heyecan duyacak bir hoca tavsiye etmesini istedim. Bir öğretim üyesinin adını verdi. Onu genel müdür yaptık. Çalışmaya başladık ve kısa bir zaman içerisinde çok iyi organize olduk. Kendi sınavlarımızı kendimiz yapmaya başladık. Ayrıca bu sistem ile farklı kamu kurumlarının sınavlarını da yapıyorduk. Çok başarılı olduk. O gün kurduğumuz sistem bugüne kadar geldi.”²¹⁵. Toptan’ın üzerinde büyük bir titizlikle durduğu öğretmen atamaları daha sonraki yıllarda bu sistemle gerçekleştirildi. Herkesin önünde bilgisayarlarla yapılan kurallar Millî Eğitime olan güveni

²¹² Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 230.

²¹³ “Bakanımız Değişti”, *a.g.m.* s. 6; Derya Tan, *a.g.t.* s. 56.

²¹⁴ Elif Erdem, *a.g.m.* s. 42; Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 11; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 202.

²¹⁵ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 201-202.

de arttırdı. Bu sayede öğretmen atamalarındaki usulsüz uygulamalara da son verilmiş oldu. Daha sonraki dönemlerde ve diğer atamalarda bu sistem kullanıldı²¹⁶. Bu cümleden olmak üzere Toptan'ın başlatmış olduğu bazı uygulamaların daha sonraki dönemlerde de geliştirilerek uygulanma noktasında büyük bir çaba gösterildiği ifade edilebilir.

Toptan, bu dönemde YÖK ile ilgili bazı düzenlemelere bulundu. Bu kapsamda ikisi vakıf üniversitesi olmak üzere yirmi üç yeni üniversite, iki yüksek teknoloji enstitüsü ve seksen dört yeni fakültenin açılışı gerçekleştirildi²¹⁷. Bu çalışmalarla Zonguldak'a da bir üniversite kurulması kararı alındı²¹⁸. Ayrıca bu dönemde yükseköğretim kurumlarında ikili öğretim yapılması kanunu 21 Kasım Cuma günü Resmî Gazete'de²¹⁹ yayınlanarak uygulamaya konuldu²²⁰. Ayrıca yeni kurulan üniversitelere öğretim elamanı yetiştirilmesi amacıyla 1380 araştırma görevlisinin yurtdışına gönderilmesini sağladı²²¹.

Toptan, lisansüstü eğitim gören öğrencilerin sorunlarıyla yakından ilgilendi. Lisansüstü öğrencilere kredi imkânı sağladı²²². Bu konuda kendisine yöneltilen bir soru üzerine şu önemli değerlendirmelerde bulunmuştur: *“Biz 23 üniversite ve 81 fakülteyi kurarken oralarda görev yapacak öğretim üyelerinin yetiştirilmesi amacıyla 7 bin kadro tahsis ettik. O üniversiteler için yurt dışına yüksek lisans ve doktora yapmak üzere 7 bin genç göndermeyi planladık. Benim dönemimde ilk etapta 2 bin genci gönderdik. Sonraki dönemlerde biraz aksamalar oldu ama yine de o proje yürüdü. Sağladığımız bu olanaktan yararlanıp farklı ülkelere giderek alanlarında lisansüstü öğrenim gören gençler dönüşlerinde kapı kapı dolaşıp kadro aramadılar. Döndüklerinde kadroları hangi üniversitede ise orada göreve başladılar. Alışmak istedikleri üniversite tarafından gönderilmiş gibi bir uygulama yaptık. Bu çok başarılı bir projeydi. Sonraki yıllarda yeni kurulan üniversiteler de aynı yöntemi izlemek istediler; ama olmadı. Anayasa Mahkemesi bu uygulamayı iptal etti. O çocukların %80'i geri döndüler ve mecburi hizmetlerini yaptılar.”*²²³. Toptan'ın eğitime büyük bir ehemmiyet vermesi münasebetiyle eğitimi daha kaliteli hale getirmek için projeler ürettiği ve uygulanan söz konusu projelerin amacına ulaştığı söylenebilir.

²¹⁶ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 203.

²¹⁷ “Bakanımız Değişti”, *a.g.m.* s. 6.

²¹⁸ *Pusula Gazetesi*, 30.01.2012.

²¹⁹ *Resmî Gazete*, 27.11.1992.

²²⁰ Elif Erdem, *a.g.m.* s. 42; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 207, Berna Çuhadar, *a.g.m.* s. 23.

²²¹ “Bakanımız Değişti”, *a.g.m.* s. 6.

²²² Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 212.

²²³ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 212-213.

Toptan, yurt dışı temaslarına da çok önem veriyordu. Bu kapsamda 28 Şubat- 6 Mart tarihleri arası Millî Eğitim Bakanı olarak Azerbaycan, Türkmenistan, Kırgızistan, Tacikistan, Kazakistan, Özbekistan ve Ukrayna'yı ziyaret etti²²⁴. 28-31 Mart 1993 tarihleri arasında Türkiye ile Katar arasında eğitim öğretim alanına mevcut ilişkileri geliştirmek ve görüşmelerde bulunmak üzere mevcut hükümeti temsilen Katar'a gitti²²⁵. Toptan, gittiği ülkelerin sorunlarıyla da ilgilendi. Bu konuda yardım kampanyası organize ederek bu yardımları dünyanın değişik bölgelerinde yardıma ihtiyaç duyan ülkelere gönderdi. Bosna Hersek'e de bu kapsamda çeşitli yardımlar gerçekleştirmesini sağladı²²⁶. Toptan, Bosnalı çocuklara ilişkin olarak hazırlana proje hakkında sonraki süreçte şu açıklamalarda bulunmuştur: *"O dönem Bosna'da vahşetin doruk yaptığı yıllardı. Her gün onlarca katliam haberleri geliyordu. Dünyanın gözleri önünde bir vahşet sergileniyordu. Bosna'ya yardım konusu devlet kademelerinde özellikle Bakanlar Kurulu'nda sürekli gündeme geliyordu. Birleşmiş Milletler müdahildi; fakat oradaki Müslümanları korumadıkları gibi Sırpların onları katletmesi için ortam hazırlıyorlardı. İnsanlar sahipsizdi. Bunun üzerine Millî Eğitim Bakanlığı olarak iki çalışma yaptık. İlki gönüllü bir kampanyaydı. Türkiye genelinde tüm okullardan, köyden, şehirden, öğretmenenden, öğrenciden yardım talep ettik. Durumuna göre herkes 10 kuruş, 50 kuruş katkıda bulundu. Türkiye'nin değişik yerlerinde Bosna'ya gönderilmek üzere konserler düzenledik. O zamanki parayla 2-3 milyar mark toplamayı başardık. Kızılay toplanan parayı bizden aldı ve İzzetbegoviç'in hesabına gönderdi. O para Bosna mücadelesinde silah alımında ve diğer ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanıldı. O günkü şartlar altında önemli sayılacak bir kaynak sağlanmış oldu. Bosna Savaşı'nın en yoğun olduğu günlerdi."*²²⁷. Görüldüğü üzere Toptan'ın Milli Eğitim Bakanlığı döneminde ülke sınırları dışındaki coğrafyaların sorunlarına kayıtsız kalmadığı ve onların sorunlarının çözümü noktasında hassas davrandığı belirtilebilir.

Toptan, bakanlığı boyunca birçok projeye imza attı. Bu projelerden belki de en önemlisi Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra gerçekleşti. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bağımsızlığını elde eden Türk Cumhuriyetleri ile iyi ilişkiler kurulmasını bu dönemde Köksal Toptan 1992 yılının ocak ayında gündeme taşıdı²²⁸. Sovyetler Birliği dağılınca

²²⁴ BCA, 030.18.1.2/727.284.2.

²²⁵ BCA, 030.18.1.2/743.437.2.

²²⁶ Esra Güner Hacıoğlu, a.g.e. s. 213-215.

²²⁷ Burcu Ülger, a.g.m. s. 11; Esra Güner Hacıoğlu, a.g.e. s. 213.

²²⁸ Millî Eğitim Bakanlığı ve Türk Dünyası, MEB Yayınları, [y.y.], [t.y.], s. 11.

dönemin başbakanının emriyle Türki Cumhuriyetlerini tanıyan ilk ülke Türkiye oldu²²⁹. Bu kapsamda bu ülkelere büyükelçi gönderildi. Ayrıca Türki Cumhuriyetlerine temaslarda bulunmak üzere ziyaretlere gidildi. Bu ziyaretlere Köksal Toptan'ın yanı sıra Dışişleri bakanı ve devlet bakanı da katıldı. Gittikleri her yerde büyük bir coşkuyla karşılandılar. Buralarda temaslarda bulunup ilgili ülkenin parlamentosunda konuşmalar yaptılar. Toptan da gittikleri ülkelerin eğitim bakanlarıyla görüşüp eğitim alanında yapılacak projeler konusunda bazı protokoller imzaladı. Bu temaslarda Toptan Kiril alfabesinin Latin harflerine dönüşmesi gerektiğini dile getirdi. Ayrıca Latin harfleriyle bir alfabe oluşturulmasını önerdi. Buna ilave olarak buralarda okullar açıp buralara öğretmen gönderme sözünü de verdi. İhtiyaç duyulması halinde kitap da gönderebileceklerini de belirtti. Bu projede olumlu sonuçlar alınca Türk Dili Konuşan Devletler Millî Eğitim Bakanları Konferansı düzenlendi ve bu konferans Ankara'da gerçekleşti. Bu proje dünyada da geniş yankı buldu. Bu projeye bir Amerikalı tarafından 'Dünyanın en büyük projesi' tanımlaması yapıldı²³⁰. Ayrıca ortak tarih ve edebiyat komisyonları kurulmasının önemi üzerinde durarak söz konusu komisyonların kurulmasını teklif etti²³¹. Toptan, yapılan bu konferansta yaşananları şu cümlelerle analiz etmiştir: *"Gittiğimiz her yerde olağanüstü bir ilgiyle karşılandık. Bize parlamentolarında konuşmalar yaptırdılar. Protokoller imzalandı. Ben ö ülkelerin eğitim bakanlarıyla eğitim alanında yapabileceklerimiz konusunda anlaşmalar yaptım. Bu protokollerde öncelikle Türkiye'nin o ülkelere matbaa göndermesini taahhüt ettik. Kiril alfabesinden mutlaka Latin harflerine dönüşmesi gerekiyordu. Latin harfleriyle alfabe önerdik. Ortak Tarih ve edebiyat komisyonları kurmayı önerdim. Türkiye olarak o ülkelere öğretmen gönderilmesini taahhüt ettik. Türkiye modeli okullar açılmasına karar verildi. Bunu da taahhüt ettik. Onun dışında da ihtiyaç duymaları halinde kitaplarının tarafımızdan basılacağına da sözünü verdik."*²³². Toptan, ziyaret ettiği Türki Cumhuriyetlerinden daha sonraları birçok mektup aldı. Bu mektuplarda memnuniyetlerini belirten yazılar kaleme alınmıştır²³³. Bu ziyaretler kapsamında 29 Şubat 1992 tarihinde dönemin Azerbaycan Cumhuriyeti başbakanı Hasan Hasanov ile dönemin Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin, Türkiye Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan ve

²²⁹ Köksal Toptan, "Türk Dünyasında Tarih ve Edebiyat Birliği", *Millî Eğitim Dergisi*, Sayı 119, Ocak 1993, s. 6.

²³⁰ Elif Erdem, *a.g.m.* s. 42; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 218; Köksal Toptan, *Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan'ın Konuşmaları*, s. 47.

²³¹ Refik Turan, *Tamamlanmamış Bir Proje: Türk Dünyası Ortak Ders Kitabı Yazımı*, Türk Tarih Kongresi Tam Metin Kitabı, 2018, s. 756.

²³² Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 218.

²³³ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 218-219.

Devlet Bakanı Şerif Ercan arasında Bakü’de bir anlaşma imzalanmış ve söz konusu anlaşmayla Türkiye Azerbaycan’a yeterli sayıda alfabe göndermeyi taahhüt etmiştir²³⁴.

Toptan, Türki Cumhuriyetleri ziyaretleri kapsamında Kırgızistan’ın başkenti Bişkek’te 29 Eylül-4 Ekim 1992 tarihleri arasında yapılan bir konferansta bir konuşma gerçekleştirmiştir²³⁵. Bu konuşmasında birlik ve beraberlik vurgusu yapmış ve daha iyi iletişim kurulabilmesi için ortak bir alfabenin olmasının gerekliliğini vurgulamıştır. Ayrıca söz konusu konferansta Toptan’a Kırgızistan Cumhuriyeti Devlet Üniversitesi tarafından “*Fahri Profesörlük*” unvanı verilmiştir²³⁶. 20-28 Ekim 1992 tarihinde dönemin İngiltere Eğitim bakanının daveti üzerine eşi Saime Toptan ile birlikte İngiltere’yi ziyaret etmiştir²³⁷.

Toptan, bakanlığı döneminde birçok proje ortaya koyarak bunları gerçekleştirmiştir. Ama gerçekleştiremediği projeler de vardır. Bunlardan bir tanesi YÖK kanunudur. YÖK’ün vesayetçi anlayışını değiştirmek ve üniversiteleri kendi organlarıyla idare edilmesini sağlamak için Köksal Toptan büyük bir çaba gösterdi. Ama bir sonuç alamadı²³⁸. Toptan bu projesini hayata geçirememenin üzüntüsünü şu sözlerle vurgulamıştır: “*Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) hakkında, benim hazırlayıp Bakanlar Kurulu’na sevk ettiğim, oradan da meclise giden bir kanun tasarısı vardır. Bugün hala parlamentoda bekleyen o tasarımı kanuna dönüştüremedik. O kanun tasarısında YÖK’ün sadece denetim, planlama ve koordinasyondan sorumlu bir kurul olması öngörülmekte idi. YÖK’ün bugünkü bütün akademik yetkileri üniversite senatolarına devrediliyordu.*”²³⁹. Ayrıca Toptan’ın planlayıp hayata geçiremediği bazı projeler şunlardır: Zorunlu Eğitimin 11 Yıla Çıkarılması Kanun Tasarısı, Yüksek Eğitim Enstitüsü Kanun Tasarısı, Özel Eğitime Muhtaç Çocukların Eğitim Öğretim Giderlerinin Karşıllanması Hakkında Kararname, Türkiye Öğretmenler Yardımlaşma Kurumu Kanun Tasarısı, Kooperatiflere Okul Yapma Zorunluluğu Getiren Kanun Tasarısı, Öğretmen Personel Kanun Tasarısı²⁴⁰. Bunlara ilave olarak öğretmenler ile ilgili yeni düzenlemeler planlamış ancak hayata geçirememiştir²⁴¹. Söz konusu durumun

²³⁴ Alim Mammadov, *İlham Aliyev Döneminde Azerbaycan’ın Bölgesel Dış Politikası*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014, s. 28.

²³⁵ BCA, 030.18.1.2/727.367.7.

²³⁶ “Kırgızistan’da Yapılan Konferansta Konuşan Bakan Toptan: Anadolu’da Filizlenen İnsan Sevgisi, Dünyaya Barış Ve Kardeşlik Getirmiştir”, *Millî Eğitim Dergisi*, Sayı 118, Kasım 1992, s. 7.

²³⁷ BCA, 030.18.1.2/729.374.5.

²³⁸ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 238.

²³⁹ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 238.

²⁴⁰ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 239.

²⁴¹ Hayatı, siyasi faaliyetleri ve fikirleri konusunda Köksal Toptan ile 19.01.2022 tarihinde gerçekleştirilen mülakat.

Toptan'ın üzerinde büyük bir üzüntüye sebep olduğu ancak bütün bu olumsuzluklara rağmen projeler üretmeye devam ettiği vurgulanabilir.

Toptan, Süleyman Demirel ile beraber 1992 yılında kurulan Adnan Menderes Üniversitesi'nin açılışı için Aydın'a gitmişti. Burada birçok okulun açılışı gerçekleştirildi. Aynı gün üniversitenin açılışı da gerçekleşecekti. Aynı zamanda üniversitenin kampüs alanının temeli 17 Nisan 1993 tarihinde de atılacaktı. Valilik makamında öğle yemeği yerlerken Turgut Özal'ın vefat haberi kendilerine ulaştı²⁴². O esnada yanlarında bulunan sağlık bakanı Münif İslamoğlu da haberi teyit etmek için Ankara'yı aradı. Ankara'dan gelen haberde Turgut Özal'ın Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin yoğun bakım servisinde olduğu bildirildi. Bu arada durum değerlendirmesi yapma için istişarede bulundular. Toptan, programı yarıda kesip derhal Ankara'ya dönme teklifinde bulundu. Ama Süleyman Demirel, üniversitenin temel atma törenini tamamladıktan sonra karar verelim diyerek son noktayı koydu. Temel atma törenini tamamladıktan sonra Turgut Özal'ın vefat haberi kesinleşti. Köksal Toptan burada kısa bir konuşma yaptı. Ardından hemen Ankara'ya döndüler²⁴³.

Turgut Özal'ın vefatından sonra cumhurbaşkanının kim olacağı konusu konuşulmaya başlandı. Meclisteki partilerin milletvekili sayısı tek başına Cumhurbaşkanı seçecek düzeyde değildi. Bu yüzden mutlaka diğer partilerle anlaşma sağlanması gerekiyordu. Bu arada Süleyman Demirel'in ismi konuşulmaya başlandı. Toptan, bu durumu Süleyman Demirel'e açtığı zaman “Cumhurbaşkanlığı reddedilecek bir makam değildir” diyerek kesin cevabını dile getirdi. Cumhurbaşkanlığı seçimi için SHP'nin desteğini alarak aday oldu. Yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimi sonucunda Süleyman Demirel, ilk turda 234, ikinci turda 225 oy aldı. Üçüncü tur için salt çoğunluğun oyu yani 226 oy alması gerekliydi. Yapılan üçüncü turda aranan 244 oy alarak 16 Mayıs 1993'te²⁴⁴ Türkiye Cumhuriyeti'nin dokuzuncu Cumhurbaşkanı seçilerek görevine başladı²⁴⁵.

Süleyman Demirel'in Cumhurbaşkanı seçilmesinden sonra DYP Genel Başkanlığı boşalmıştı. DYP Genel Başkanı kim olacak sorusu konuşulmaya başlanmıştı. Süleyman Demirel de bu konuda hiçbir görüş belirtmemişti. Bu konu büyük bir önem arz ediyordu. Zira DYP Genel Başkanı olacak kişi aynı zamanda başbakan olacaktı. Bundan dolayı dünyanın gözü de Türkiye'ye çevrilmişti. Toptan da bu sorunun cevabını merak ediyordu.

²⁴² Hüseyin Çavuşoğlu, *a.g.m.* s. 1046.

²⁴³ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 237; Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 248.

²⁴⁴ Ali Serdar Özdilek, “Süleyman Demirel'in Cumhurbaşkanlığı Dönemi Türk Dış Politikası (1993-2000)”, Tezsiz Yüksek Lisans Projesi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2017, s. 50.

²⁴⁵ Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 11; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 238; Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 252.

Bu ortamda akla gelen ilk isim Hüsamettin Cindoruk oldu. Hüsamettin Cindoruk, Süleyman Demirel ile yaptığı görüşme sonrasında DYP Genel Başkanlığı konusunda kararsızlığını ortaya koydu²⁴⁶. Hüsamettin Cindoruk ve Süleyman Demirel arasında şöyle bir konuşma gerçekleşmiştir: *“Cumhurbaşkanı bizim partide. Meclis başkanı bizim partide. Hükümet başkanlığı bizim partide olacak. Meclis başkanlığını boşaltarak bu üçayaktan birini eksiltmeyelim.”*²⁴⁷. Hüsamettin Cindoruk bu sözlerden sonra aday olmayacağını açıkladı²⁴⁸. Daha sonra gelişen olayları Toptan şu cümlelerle analiz etmiştir: *“Bazı arkadaşlar bana aday ol diye telkinde bulunmaya çalıştılar. O arada Demirel’e yakınlığıyla bilinen Cavit Çağlar, İsmet Sezgin abinin adını ortaya attı. Kasım, olağan kongrenin yapılacağı dönemdi. Bu açıklama İsmet abiden sonra kim olur sorusunu gündeme getirdi. Belki de kendisi için düşündü; bilemiyorum. Bu konuşmalar, İsmet abinin lehine olmadı. Kamuoyu onu, geçici dönemin Genel Başkanı olarak gördü. Buna destek olan milletvekili sayısı 30-35 civarındaydı. Süreç içerisinde uzlaşma yolları aradık. Birkaç kez Sayın Demirel ile konuştum. Bu konuşmalarımızda, Tansu Hanım’ın aday olması halinde onun kazanabileceğini, çünkü böyle bir algı oluştuğunu ifade etmeye çalıştım. Kamuoyunda Doğru Yol Partisi’nin oy oranında bir azalma olduğu kanaati yayılmaya başlamıştı. Çünkü ekonomik vaatlerin önemli bir kısmını gerçekleştirememiş, yolsuzluk dosyalarında bir gelişme olmamıştı. Halbuki hükümet kurulurken Yolsuzlarla Mücadele Bakanlığı kurulmuştu. ‘Demirel başından ayrılınca parti eski gücünü koruyamaz’ düşüncesi baskın çıkıyordu. En önemlisi başta medya olmak üzere, bir kadın genel başkan, laik ve çağdaş Türkiye için çok önemli bir imaj değişikliği sağlayacaktır havası pompalandı. Tansu Hanım aday olduğunu açıkladı. İsmet Sezgin ile yaptığım görüşmelerde ikimizin aday olması halinde Tansu Hanım’ın seçimi mutlaka kazanacağını söylüyordum. Gerekliyorsa bazı il başkanları ile Sayın Demirel’e gidelim, onun onayı ile ikimizden biri aday olsun, istedim. Toplu halde alacağımız karara saygı duyacağımı da baştan belirttim. Bu noktada bir gelişme olmadı. İsmet abi adaylığını açıkladı. Ben de açıkladım. Bana, adaylıktan çekilersen sana şu bakanlık verilecek, bu bakanlık verilecek gibi birtakım mesajlar geldi. Ben bunu doğru bulmadım.”*²⁴⁹. Görüldüğü üzere Toptan, kuruluşunda aktif olarak rol oynadığı DYP’nin Genel Başkanlığı için adaylığını açıklamasından sonra parti içinde bir birlik sağlanamamış ve nihayetinde seçimi kaybetmiştir. Ayrıca Toptan’a adaylıktan çekilmesi şartıyla bazı

²⁴⁶ Hasan Yılmaz, a.g.e. s. 253.

²⁴⁷ Hasan Yılmaz, a.g.e. s. 253.

²⁴⁸ Sefa Salantur, a.g.e. s. 171.

²⁴⁹ Esra Güner Hacıoğlu, a.g.e. s. 238-239.

makamların kendisine verileceğinin söylenmesi üzerine bunu reddetmesi, Toptan'ın temel ilkelerinden taviz vermediğini ve söz konusu ilkelerle bağdaşmayacak davranışlardan kaçındığını göstermektedir.

Toptan, adaylığını açıklamasından sonra çalışmalarına hız verdi. Sadece DYP Genel Başkanlığı değil, aynı zamanda Türkiye'nin başbakanı seçileceğinden bu kongreye büyük önem verdi. Anadolu'dan gelen delegelere konunun ehemmiyetini anlatıp onların görüşlerini aldı²⁵⁰.

13 Haziran 1993 günü DYP kongresi başladı²⁵¹. Toptan, kürsüye çıkarak 45 dakika bir konuşma gerçekleştirdi. Bu konuşmasına DYP'nin geçmişini ve vizyonunu anlatmakla başladı ve bu kongrenin öneminden bahsetti. Konuşmasını salondakiler büyük bir sessizlikle dinledi. Vurguladığı cümleler salonda büyük alkış aldı. Konuşması bitince Tansu Çiller kendisini tebrik etti. Nihayetinde seçim başladı. İlk turda salt çoğunluk elde edilemedi. Ancak Tansu Çiller seçilme barajına yakın oy almıştı. Bunun üzerine Toptan, durum değerlendirmesi yapmak için İsmet Sezgin ile kısa bir görüşme yaptı. *“İki erkek bir kadınla başa çıkmadık. Abi, gel çekilelim”* dedi. İsmet Sezgin bir müddet tereddüt ettikten sonra çekilmeye karar verdi. Toptan ve İsmet Sezgin, kısa bir konuşma yaparak adaylıktan çekildiklerini açıkladılar. İkinci tur oylamaya Toptan ve İsmet Sezgin katılmadı. İkinci tur oylamaya Tansu Çiller tek aday olarak katıldı ve 933 oy²⁵² alarak DYP'nin genel başkanı oldu. Bunun ardından Toptan, yeni hükümette görev almayacağını açıkladı ve görevini milletvekili olarak sürdüreceğini söyledi²⁵³. Yani ekonomi profesörü iken 1992 yılında DYP'ye katılan Tansu Çiller, İsmet Sezgin ve Köksal Toptan'ı geçerek DYP genel başkanı sıfatını almış ve aynı zamanda başbakan olmuştur²⁵⁴.

Tansu Çiller'in başbakan olmasından sonra ülkenin içinde bulunduğu ekonomik kriz ve uygulanan ekonomik paketler başta olmak üzere sonraki süreçte Refah Partisi ile koalisyon hükümeti ve bu hükümete bir tepki olarak ortaya çıkan 28 Şubat 1997 Post-Modern Darbesi'nin önü alınabilir miydi sorusunu sormak beraberinde getirmektedir. Toptan'ın

²⁵⁰ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 259.

²⁵¹ Hüseyin Çavuşoğlu, “Doğru Yol Partisi Açısından 1995 seçimlerinin Analizi”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 17, Sayı 32, 2014, s. 21.

²⁵² Hüseyin Çavuşoğlu, “Doğru Yol Partisi Açısından 1995 seçimlerinin Analizi”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 17, Sayı 32, 2014, s. 21.

²⁵³ Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 11; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 240; Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 264.

²⁵⁴ Yavuz Selim Taşçıoğlu, *Özel Televizyonlarda Haber Belgeselleri Ve 32. Gün Programı Kapsamında 28 Şubat Süreci*, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2017, s. 93.

DYP'nin genel başkanlığına seçilmesi ve bunun sonucunda başbakan olması durumunda geçmiş deneyimleri ile birlikte önemli işlere imza atabileceği de bu noktada düşünülebilir.

Toptan, Millî Eğitim Bakanlığı görevinde 607 gün kalmış ve Tansu Çiller'in DYP Genel Başkanı seçilmesiyle Millî Eğitim Bakanlığı görevini Aydın milletvekili Nahit Menteşe'ye 26 Haziran 1993 Cuma günü devretmiştir²⁵⁵. Daha önce belirtildiği gibi Toptan, milletvekili olarak görevini sürdürmüştür²⁵⁶.

Tansu Çiller'in DYP Genel Başkanı seçilmesi aynı zamanda başbakanı da belirlemiştir. Bu süreçten sonra Tansu Çiller başbakan olmuş ve hükümeti kurmakla görevlendirilmiştir. Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik ortam bu dönemde hiç de iç açıcı değildi. Faizler anormal derecede yükselerek ülke ekonomik olarak zor günler yaşıyordu. DYP içinden bazı milletvekilleri bu gidişattan hiç memnun değillerdi. Bu durumun düzeltilmesinin ancak genel başkanın değiştirilmesiyle mümkün olacağı görüşündeydiler. Bu sebeple DYP içinden 37 milletvekili bir deklarasyon yayınlayarak güncel sıkıntıları dile getirdiler²⁵⁷. 37'ler hareketi olarak adlandırılan bu milletvekilleri 11 Ekim 1994 tarihinde Tansu Çiller'e hitaben şu bildiriye yayımladılar: *“Türkiye'nin iç ve dış sorunların yeni boyutlar kazandığı önemli ve hassas bir dönemden geçmektedir. Ülkemizin karşı karşıya olduğu bu sorunların çözümünün tek yolu siyasi istikrardır.”*²⁵⁸. Ancak bu deklarasyonun herhangi bir somut sonucu olmadı.

Tansu Çiller, 1995 yılında bir azınlık hükümeti kurdu. Köksal Toptan, bu azınlık hükümetinde bir ay Kültür Bakanlığı yaptı²⁵⁹. Kültür Bakanlığına geldiği ilk günlerde ilginç olaylar yaşadı. Yaşadığı bu olaylardan bazılarını sonraki süreçte şu ifadelerde bulunmuştur: *“Yeni bakanlar kurulunun açıklandığı sabah saatlerinde Kültür Bakanı İsmail Cem beni aradı. ‘ Bir özel işim için Antalya’dayım. Özür dilerim. Bakanlıkta sizi ben karşılamak isterdim. Ama gecikeceğim. ’ dedi. Ben de kendisine acele etmemesini, ne zaman gelebilirse o zaman devir teslim için bakanlığa geleceğini söyledim. Sorun yoktu. Dönmesini ve bana verilecek haberi beklemeye başladım. Saat 20.00 sıralarında bakanlığa geldiğini ve devir teslim işlemlerini yapmak istediğini haber verdiler. Kültür Bakanlığı’na gittim. Devir teslim yaptık. Dürüstlüğüne, kişiliğine çok güvendiğim İsmail Cem, bakanlıkla ilgili bazı bilgiler aktardı. Ertesi sabah Hürriyet Gazetesi’ni açtım; ‘ Kültür Bakanlığı’na gece baskını, Kültür*

²⁵⁵ “Bakanımız Değişti”, a.g.m. s. 3.

²⁵⁶ Hasan Yılmaz, a.g.e. s.264.

²⁵⁷ Sefa Salantur, a.g.e. s. 179-180.

²⁵⁸ Hasan Yılmaz, a.g.e. s.273.

²⁵⁹ Burcu Ülger, a.g.m. s. 11.

Bakanlığı'na atanan Köksal Toptan, bakanlığı gece bastı' başlıklı bir haber. Şaşırdım kaldım."²⁶⁰. Toptan'ın bu süreçte yaptığı faaliyetlerle tanınması ve ilgi görmesi, bazı gruplar tarafından hazmedilemediği ve bir karalama haberi yapılarak itibarsızlaştırılmaya çalışıldığı ifade edilebilir. Bunlara ilave olarak kamuoyunun dikkatinin başka yönlere çekilmeye çalışıldığı da düşünülebilir.

Toptan, bir aylık Kültür Bakanlığı görevinin ardından yaşamış olduğu bu süreci şu şekilde izah etmiştir: *"Önce bakanlık kadrosundaki sanatçı guruplarını davet ettim. 'Ben sanatçının üstünde bir merci olarak çalışmam, ancak size yardımcı olabilirim. Yıllarını tiyatroya, operaya, baleye, folklor, sinemaya, müziğe, resme vermiş olan insanlara nasıl amirlik yapabilirim. Bunu kendime de yakıştıramam.'* dedim. Sanatçılarla böyle bir diyalog başlatmışım."²⁶¹. Görüldüğü üzere Toptan, bakanlık çalışanlarının birer sanatçı olması münasebetiyle onlara gereken değeri verdiği ifade edilebilir. Ayrıca söz konusu durumun bakanlık çalışanları üzerinde müspet manada tesir gösterdiği şeklinde de yorumlanabilir.

Böyle bir ortamda 24 Aralık 1995 seçimleri için çalışmalar başlamıştı. Toptan Bartın'dan tekrar aday oldu. Bakanlık ve milletvekilliği döneminde Bartın için büyük hizmetler yaptığının farkında olarak kazanacağından şüphe duymuyordu. Hatta oylarını artırarak kazanacağı düşüncesindeydi. Ancak 24 Aralık 1995 seçimleri Toptan'ı hayal kırıklığına uğrattı. Yapılan seçimlerde Bartın'dan milletvekili seçilmesine rağmen partisinin oy oranı düşmüştü²⁶². Toptan, bu gelişmeleri daha sonraları şöyle analiz etmiştir: *"Millî Eğitim Bakanlığım döneminde, yıllarca ihmal edilmiş ve Doğu ve Güneydoğu illerimizden hiç farkı olmayan Zonguldak ve Bartın başta olmak üzere Batı Karadeniz Bölgesi'nin eğitim altyapısını tamamlamaya çalıştım. Bölge her yönüyle sorunlu idi. Millî Eğitim Bakanlığı görevine başladığım gün istediğim illerin öğretmen açığı tablosunu görünce işin boyutunu daha iyi anlama imkânı buldum. Öğretmen açığında Türkiye'de birinci sırada Diyarbakır, ikinci sırada ise Zonguldak vardı.(Bartın dâhil) Bu durumu düzeltmek için Diyarbakır'a 1500 öğretmen ataması yaparken Zonguldak ve Bartın'ı daha zorunlu hizmet bölgesi statüsüne getirdim. Çok kısa sürede o denli hizmetler yapmışım ki 20 Ekim 1991'de %36 olan oy oranımızı 24 Aralık 1995 seçimlerinde %45'e çıkaracağımızı düşünüyordum. Fakat seçim sonuçları beni hayal kırıklığına uğrattı. %36 oyumuz %24'e düştü. Halka bu kadar hizmet yaptıktan sonra oylarımızın niye düştüğünü doğrusu merak ettim. Seçmen profilinin*

²⁶⁰ Hasan Yılmaz, a.g.e. s. 281.

²⁶¹ Esra Güner Hacıoğlu, a.g.e. s. 251.

²⁶² Hasan Yılmaz, a.g.e. s. 284; Esra Güner Hacıoğlu, a.g.e. s. 255.

derinliğine analiz yapılmasının gerektiğini düşündüm.”²⁶³. Toptan’ın Bartın milletvekilliği sürecinde son derece önemli projeler gerçekleştirdiği önceki sayfalarda belirtilmiştir. Ancak 24 Aralık 1995 seçimlerinde Bartın milletvekili seçilmesine rağmen oy oranlarının azalması, Toptan üzerinde derin bir üzüntü meydana getirmiştir. Ne var ki söz konusu durum üzerinde fazla durmayarak milletvekilliği sorumluluğunu yerine getirmek için gayret gösterdiği belirtilebilir.

24 Aralık 1995 seçimleri sonucunda RP 136 milletvekili çıkarmıştı ama bu sayı hükümet kurmak için yeterli değildi. RP hükümeti kurmak için girişimlerde bulunmuş ama bir sonuç alınamamıştı. Daha sonra Mesut Yılmaz’ın başbakanlığında ANAYOL hükümeti kuruldu. Bu hükümet ancak üç ay sürebildi²⁶⁴. Bu süreçten sonra RP ile geniş çapta görüşmeler yapılarak hükümet kurulmaya çalışıldı. Köksal Toptan, yapılan Genel İdare Kurulu toplantısında bu konudaki çekincelerini şöyle dile getirdi. *“RP lideri Erbakan’la ilgili birçok şey söyleniyor. Yolsuzluk iddiaları var. Bunlar meclise getiriliyor. Bu iddiaların sahibi bizim partimiz ve sizsiniz. Anavatan Partisi tarafından da sizin hakkınızda birçok konu meclise getiriliyor. Dosyalar savaşı var. Kamuoyunda öyle bir izlenim yaratıldı ki, bu hükümet kurulacak Erbakan ve Çiller ile ilgili dosyalar ortadan kalkacak deniliyor. Bu izlenimi DYP’nin silmesi gerekir. Bir ortak protokol imzalayacaksınız. Bu protokole meclisteki dosyalarla ilgili bizim karşılıklı bir anlaşmamız yoktur diye bir beyan koyun. DYP tabanı rahatlasın.*”²⁶⁵. Toptan’ın yapılacak muhtemel RP ve DYP koalisyonuna karşı çıkması, meydana gelebilecek olası sorunları öngördüğü şeklinde yorumlanabilir. Nitekim daha sonraki dönemlerde yapılan böyle bir koalisyon da uzun soluklu olmadığı ifade edilmelidir.

Toptan’ın bu düşünceleri cevap bulmadı ve Refahyol Hükümeti 28 Haziran 1996 tarihinde kuruldu²⁶⁶. Kurulan bu hükümete DYP içinden de tepkiler vardı. Parti içinden Köksal Toptan’ın da içinde bulunduğu bir grup milletvekili kurulan hükümete güvenoyu vermayerek partilerinden istifa etmek zorunda kaldılar. Toptan ve arkadaşları partisinden ayrılırken bir bildiri yayımlayarak, bu bildiriye kamuoyuna sundular. Bu bildiride şu ifadeler yer verdiler: *“Mensubu olmakla ömrümüzün her safhasında gurur duyduğumuz DYP’nin temel kuruluş amacı olan hür ve demokrat Türkiye çizgisinin önüne çıkarılan pek çok engeli aşarak, bin bir badireyi atlatarak ülkenin kaderini tayin edecek bir parti haline*

²⁶³ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 284.

²⁶⁴ Burak Özer, “Siyasal Partilerin Doğuş Teorileri, Parti Tipolojileri ve Kurumsallaşma Bağlamında Anavatan Partisinin Değerlendirilmesi”, *SOBİDER Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl 4, Sayı 17, Aralık 2017, s. 582.

²⁶⁵ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 294.

²⁶⁶ Zeynep Kurt, “Türk Siyasal Hayatında Refah Partisi ve Doğru Yol Partisi (Refahyol) Koalisyon Hükümeti”, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale, 2019, s. 4.

gelmesinde emeği, alınteri, göznuru bulunan ve bu çizgiyi kendisine yaşam tarzı kabul etmiş olan bizlerin, bugün bu siyasi ocağımızı bırakmak mecburiyetinde bırakılmamız sadece kaderin ve rastlantıların sonucu değildir. Kökleri yarım asrı aşan bir siyaset ve demokrasi geleneğin, bu felsefe ve zihniyete yabancı ellerde Türkiye'nin çimentosu olmaktan çıkarılması karşısında daha fazla sessiz ve tepkisiz kalamazdık, Daha üç sene önce Türkiye'nin birinci partisi olan ve bu gücü ile de devletimizin en yüce üç makamını elinde bulunduran DYP bugün seçim barajını açıp aşamayacağı tartışılan bir parti haline getirilmiştir. Bunun üstüne bir de, ülkeyi 'laikler ile inananlar koalisyon yaparak bir anlayış devrimi yaptık' bahanesi ile aslında karşılıklı olarak 'şaiBELi dosyalar' pazarlığı üzerine oturtulduğu kamuoyu tarafından açıkça seslendirilen ve rejimin temellerini sonu belli olmayan bir maceraya sürüklemek ile itham edilen bir zihniyet ve kadroya dayanak olunarak teslim edilmiş olması ülkemizi içeride ve dışarıda endişe ve tereddüt dolu bir ortama sürüklemiştir. Bu zihniyet, kişisel sorun ve isteklerini partimize taşıtmakta tereddüt göstermemektedir. Biz bunu reddettik. DYP'nin 'ortak değil rehine' olarak yer alacağı bir beraberliğin, bir takım hesaplar uğruna ilkelerimizin ayaklar altına alınacağını ve daha da küçüleceğini bildiğimiz için bu sorumluluğu kabullenemedik.”²⁶⁷. Köksal Toptan'ın GİK toplantısında yaptığı uyarıları yazıya dökerek bir mektupla Çiller'e gönderdi. Lakin Çiller bu uyarılara duyarsız kaldı²⁶⁸. Toptan'ın olayları analiz etme kabiliyeti ve ileri görüşlülüğüyle bu bildiriye yayımlayarak sonraları yaşanacak olan 28 Şubat 1997 bildirisini önceden öngördüğü bu noktada ifade edilebilir.

24 Aralık 1995 seçimlerine 12 parti katılmış ama hiçbir parti tek başına hükümeti kuracak oyu alamamıştı²⁶⁹. Bunun üzerine kamuoyunda bir ANAP ve DYP hükümeti seçeneği ağırlık basmaya başladı. Köksal Toptan da DYP'nin genel idare kurulu üyesi olarak bu konudaki düşüncelerini Tansu Çiller'e ilettil. Bu esnada ANAP ile hükümeti kurma çalışmaları yapılyordu. Bu görüşmelerden sonuç alınamayınca RP ile görüşmelere başlandı. Toptan da bunun yanlış olmadığını, tabanlarının da birbirine yakınlığı dolayısıyla doğru olabileceğini söyledi. Ama bazı çekincelerinin olduğunu da belirtiyordu. Toptan bu konudaki çekincesi gensoru dosyalarının karşılıklı olarak geri çekilmesinin geri çekilme ihtimaliydi. Bu düşüncelerini ifade ederek ve gerekçesini söyleyerek koalisyona itiraz etti. Ama buna rağmen bu koalisyon gerçekleşti. Köksal Toptan ile beraber sekiz milletvekili bu koalisyona güvey oyu vermedi. Sekiz milletvekilinin partiden ihraç edilmesi gündeme geldi. Bunun

²⁶⁷ Hasan Yılmaz, a.g.e. s. 297.

²⁶⁸ Hasan Yılmaz, a.g.e. s. 295.

²⁶⁹ Zeynep Kurt, a.g.t. s. 5.

üzerine Toptan, DYP'den istifa etti. İstifasının ardından birçok partiden teklifler aldı. Bu esnada 28 Şubat bildirisi yayımlandı. Bu bildiri DYP'de büyük bir şaşkınlık meydana getirdi. Daha önceden partiden ayrılan milletvekillerine yenileri de eklendi. DYP'den ayrılan milletvekilleri Demokratik Türkiye Partisini kurdu. Ama Toptan, bu yeni kurulan partiye girmede²⁷⁰.

Toptan, bağımsız milletvekili olarak siyasete devam ediyordu. Bu süreçte Toptan'a teklifler geliyordu. Hatta Alpaslan Türkeş de kendisine beraber çalışma teklifinde bulunanlar arasındaydı. Toptan, Alpaslan Türkeş ile yapmış olduğu bu görüşmeler hakkında şu değerlendirmelerde bulunur: *“Rahmetli Türkeş ile çeşitli toplantılarda bir araya gelirdik. Ağırlıklı olarak Türk Dünyası üzerine sohbetlerimiz olurdu. Hitap tarzı beni mahcup ederdi. Mutlaka ‘Büyük Devlet Adamı’ diye söze başlardı. Diyaloglarımız hep sürdü. DYP’den istifa edip bağımsız kaldığım dönemde MHP’ye girmem için davet etti.”*²⁷¹. Toptan söz konusu teklifi uygun bir dille geri çevirdi²⁷². Bu cümleden olmak üzere Toptan'ın kurucu üyesi olduğu ve gönül verdiği DYP'den ayrılmasına rağmen gönlünün halen DYP'de olduğu yorumu yapılabilir.

Toptan, seçim sonuçları üzerinde etraflıca bir değerlendirme yaptı. DYP'nin oy kaybetmesinin nedenini bir türlü anlayamamıştı. Zira Bartın için büyük hizmetler yaptığı düşüncesindeydi. Bu durumdan son derece canı sıkıldı. Bu konunun üzerinde fazla durmadı ve bu konu kapanmış oldu²⁷³.

Toptan, 21 Temmuz 1996 tarihinde yapılacak DYP kongresi öncesinde Amerika Birleşik Devletleri'ne gitti. Bu ziyaret bir takım çevreler tarafından farklı yorumlara sebep oldu. Bu ziyaret bazı çevreler tarafından *“icazet almaya gitti”* şeklinde yorumlandı. Oysa Toptan, ABD'ye bir davet üzerine gitmişti. Bu ziyarette ABD'de bulunan devlet üniversitelerinde Türkiye'yi ve Türk Eğitim Sistemi'ni anlatan ve Türkiye'nin potansiyeli hakkında bilgiler veren konferanslar vermişti. Bu ziyaret esnasında geçirdiği trafik kazası sonucu ABD'de tedavi gören Aydın Menderes'i de ziyaret etme imkânı buldu²⁷⁴.

Toptan, 21 Temmuz 1996'da yapılan DYP kongresini Bartın bağımsız milletvekili olarak basından takip etti. Bu kongrede Genel Başkan adayı olarak mikrofonunun kapatılarak

²⁷⁰ Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 11; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 252.

²⁷¹ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 299.

²⁷² Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 299.

²⁷³ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 285.

²⁷⁴ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 296.

konusmasına engel olunması konusunda bazı gazetelere şu açıklamalarda bulundu: “Kongreyi tam tahmin ettiğim gibi buldum. Bizi haklı çıkardı. DYP içinden heyecanı, ilkeleri çıkarılmış bir iskelet gibi kaldı. Bu partide GİK’in Genel Başkan için bir şey ifade etmediği anlaşıldı.”²⁷⁵.

Toptan, DYP’den ayrılmıştı ama gönül verdiği partisinden vazgeçemiyordu. Partinin dışında olmasına rağmen partideki gelişmeleri yakından takip ediyordu. DYP’nin maruz kaldığı durumlar onu rahatsız ediyordu. Bu olayları içine sindiremiyor ve siyaseti bırakmayı dahi düşünmeye başlamıştı. Bütün bu olaylar Köksal Toptan’ın içinde fırtınalar estiriyordu²⁷⁶. Daha sonra Çiller’in daveti üzerine DYP’ye tekrar geri döndü. Toptan, yaşanan bu olayları şu cümlelerle değerlendirmiştir: “Öyle bir hale gelmişim ki, artık siyaseti tamamen bırakma noktasındaydım. Şimdi milletvekili olan bir arkadaşım, ‘Sen siyaset yapmazsan da DYP’de yapma’ dedi. O sırada DYP Genel Başkan Yardımcılarından biri ‘Sayın Çiller size gelip partiye davet etmek istiyor’ dedi. ‘Hayır, ben ararım dedim’. Ve dediğimi yaptım. Telefon ederek; DYP’ye dönmek istiyorum dedim. Çok mutlu oldu.”²⁷⁷. Toptan, her ne kadar partisiyle bazı konularda ters düşüp partisinden ayrılrsa da, bu süreçte başka partilerden aldığı teklifleri reddetmesi, tekrar DYP’ye dönme isteğinde olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Nitekim bir süre sonra DYP’ye dönmesi partisine olan bağlılığının ve sorumluluğunun bir göstergesi olarak ifade edilmelidir.

Toptan, partisine dönmesinden sonra Tansu Çiller ile bir görüşme yaptı. Tansu Çiller bu görüşmede Köksal Toptan’a Necmettin Erbakan ile yaptıkları koalisyon anlaşmasını anlattı ve Köksal Toptan’ın da DYP’yi bölmek isteyenlere karşı ne yapmak gerektiği konusundaki görüşlerini aldı²⁷⁸.

28 Haziran 1996’da Refahyol Hükümeti kuruldu²⁷⁹. Daha bir yıl bile olmadan 28 Şubat 1997’de verilen bildiriyle hükümet istifa etmek zorunda bırakıldı²⁸⁰. Erbakan’ın istifasından sonra Çiller hükümeti kurmak niyetiyle köşke çıktı. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Tansu Çiller’i hayal kırıklığına uğrattı. Bu süreçten sonra 30 Haziran 1997 tarihinde Mesut Yılmaz’ın başbakanlığında ANASOL-D hükümeti kuruldu²⁸¹. Toptan, bu süreci iyiden iyiye takip etti ve bu konu hakkında şu tespitlerde bulundu: “Tabii o hükümetin ne yaptığı bizim

²⁷⁵ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 298.

²⁷⁶ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 252.

²⁷⁷ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 303.

²⁷⁸ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 254.

²⁷⁹ Zeynep Kurt, *a.g.t.* s. 15.

²⁸⁰ Zeynep Kurt, *a.g.t.* s. 103-104

²⁸¹ Hüseyin Çavuşoğlu, *a.g.t.* s. 228.

konumuz değil. Ama ilginç bir nokta var; Cumhurbaşkanı Demirel ile başbakan Mesut Yılmaz, birlikte Isparta havaalanının temel atma törenine gittiler. Isparta Meydanı'nda Mesut Yılmaz'ın ellerini kaldırıp, Ispartalılara Mesut Yılmaz'ı takdim etmesine DYP'liler çok büyük tepki gösterdiler. Demirel'in birçok il ve ilçe teşkilatlarındaki fotoğrafları indirildi.”²⁸². Süleyman Demirel'in gerçekleştirmiş olduğu bu faaliyet DYP parti teşkilatı ve taşra teşkilatında bir soğuk düş etkisi yarattı. Dolayısıyla parti ile Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel arasında bir süre gerilim yaşandığı ifade edebilir.

Toptan, milletvekili olmasından itibaren hep halkla beraber olmuş ve halkın sorunlarıyla yakından ilgilenmiştir. Yapılan programlara ve davetlere bizzat katılmış ve halkın da katılım sağlayacağı programlar tertip etmiştir. Bu kapsamda 1999 yılının Ramazan ayında bir iftar programı düzenlemiş ve bu 5 Ocak 1999 tarihli Bartın Ekspres Gazetesi'nde şu şekilde yer almıştır: *“DYP Bartın milletvekili Köksal Toptan, bugün Bartın Belediye Sosyal Tesisleri'nde partililere ve halkımıza iftar yemeği verecektir. İftar yemeğine çok sayıda misafirlerin katılımları beklenirken, ilçe ve belde başkanlarının yanı sıra Bartın'da bulunan tüm muhtarlıkların davet edildiği öğrenildi.”²⁸³. Köksal Toptan'ın seçim çalışmaları kapsamında birçok faaliyet gerçekleştirdiği ve söz konusu faaliyetler esnasında projelerini halka anlattığı belirtilebilir. Ancak Toptan'ın zamanının büyük bir kısmını seçim bölgesindeki halkın sorunlarıyla ilgilenmekle geçirdiği düşüncesinden hareketle bu gibi faaliyetlerin sadece seçim odaklı yapıldığı düşünülmemelidir.*

Genel itibari ile bakıldığında Köksal Toptan, Bartın'ın 7 Eylül 1991'de il olmasının ardından 20 Ekim 1991'de yapılan genel seçimlerde DYP Bartın milletvekili adayı olmuş ve bu seçimlerde başarı göstererek milletvekili seçilmiştir. Toptan, TBMM'de yılların verdiği tecrübe ve herkes tarafından sevilmesi nedeniyle diğer partilerin de onayı alınarak yeni kurulan hükümette Millî Eğitim Bakanı olarak görev yapmıştır. Bu dönemde öğretmenlerin sorunlarıyla yakından ilgilenmiş ve onlarla sık sık bir araya gelerek görüş alış verişinde bulunmuştur. Öğretmenlerin görüşlerinden istifade ederek bu bilgileri birçok projede kullanmıştır. Bakanlığı döneminde kaybedecek bir dakikasının olmadığını düşünerek her anını hizmet odaklı geçirdi. İlkokul yıllarında kendisinin çektiği sıkıntıları göz önüne alarak köy okullarına yakacak yardımında bulunmuştur. Bu dönemde yaptığı hizmetlerde hem çalışma arkadaşlarından hem öğretmenlerden hem de halktan büyük bir beğeni toplamıştır.

²⁸² Hasan Yılmaz, a.g.e. s. 312.

²⁸³ Bartın Ekspres Gazetesi, 05.01.1999.

Buna ilave olarak bakanlık görevinden sonraki dönemlerde dahi kendisine birçok mektup yazılmış ve bu mektuplarda kendisinden büyük bir övgüyle bahsedilmiştir.

2.7. Köksal Toptan'ın Meclis Dışı Kalması ve 1999 Seçimleri

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, hükümet kurma görevini dönemin Sanayi Bakanı Yalım Erez'e verdi²⁸⁴. Bu arada Tansu Çiller'in Ecevit'in kuracağı azınlık hükümetini destekleme sözü vermesiyle Ecevit hükümeti kuruldu²⁸⁵. Bu gelişmeler yaşanırken 18 Nisan 1999'da yapılacak seçimlerin çalışmalarına da başlandı. Toptan, büyük hizmetler yaptığına inandığı Bartın'dan tekrar milletvekili adayı oldu. Aday olmasının hemen sonrasında köy gezilerine başladı. Gezdiği yerlerde halkla sohbet etti ve onlara şu açıklamalarda bulundu: *“Bartın'a hangi milletvekili adayı hizmet edecekse ona vermesini istiyorum. Bartın'ın işsizliği, göçü kim önleyecekse ona oy vermesini istiyorum. Bartın'ın okul ve öğretmen sorununu hallettik. İşsizlik ve göç sorununu hallederiz.”*²⁸⁶. Ayrıca seçim çalışmaları kapsamında Bartın'da bulunduğu bir haftalık süre zarfında tüm belde ve ilçe teşkilatlarında yönetim kurulu üyeleri ile kadın komisyonları üyeleri ile toplantılar gerçekleştirdi²⁸⁷. Toptan, konuşmalarında genel anlamda şunları vurgulamıştır: *“Sel yaraları sarılamamıştır. Esnaf yeteri kadar devlet kredilerinden yararlandırılmamıştır. Diyanet İşleri'nin, kamu ve özel kuruluşların Bartın i.in topladıkları dört trilyon on lira Bartın'ın ve Bartınlıların ellerine ulaşmamıştır. Esnaf, tüccar ekonomik olarak sıkıntı yüzünden kan ağlamaktadır. En önemlisi Bartınlı yerel ve genel seçimlerde çok iyi karar vermek zorundadır. Mevcut hükümetin Bartın'a bizlerin başlattığı yatırımların devamları hariç, tek bir çivi dahi çıkmamıştır.”*²⁸⁸. Bartın'dan neden aday olduğunu şu şekilde vurgulamıştır: *“1999 seçimlerine giderken nereden aday olacağımı düşündüm. Bu nedenle Bartın'da kamuoyu araştırması yaptım. Sonuç iyi çıkmıyordu. Seçimi kaybedeceğimiz anlaşılıyordu. Gerçi başka illerden de aday olmam için talepler geldi. Ama Bartın'dan başka yerden de aday olmayı kendime yediremedim. Kaçmak gibi olurdu.”*²⁸⁹. Bu düşüncelerle 18 Nisan 1999'da yapılan seçimlere DYP Bartın milletvekili adayı olarak girdi. Yapılan seçim sonuçları Toptan için tam bir hayal kırıklığı

²⁸⁴ Abdülkadir Menek, “28 Şubat: Postmodern Darbe”, *Şehir ve İrfan Araştırmaları Dergisi*, Sayı 2, 2016, s. 140.

²⁸⁵ Hasan Yılmaz, a.g.e. s. 314.

²⁸⁶ *Bartın Ekspres Gazetesi*, 13.04.1999.

²⁸⁷ *Bartın Ekspres Gazetesi*, 11.01.1999.

²⁸⁸ *Bartın Ekspres Gazetesi*, 11.01.1999.

²⁸⁹ Hasan Yılmaz, a.g.e. s. 315.

oldu. Toptan, %16 oy almasına rağmen milletvekili seçilemedi²⁹⁰. Seçimin ardından sitemini şu sözlerle belirtti: *“Bartın’a o kadar çok hizmet ettiğim halde insanlar neden oy vermediler? Bunu çok merak ettim. 1995 seçimlerinde de benzer merakım olmuştu. İlginçtir, şu anda üniversite olma altyapısını kurduğumuz Bartın Orman Fakültesi’nin bulunduğu köyden 23 oy aldık. Niçin böyle diye sordurduğumda, köylüler, fakültenin kendilerine hiçbir faydasının olmadığını, meralarını kaybettiklerini söylediler. Okul yaptığımız köylere propaganda için gittiğimde, ‘Köksal Bey keşke bu okulu yaptırmasaydın. Bizim masrafımız arttı’ dediler. Ortaokula gidecek çocuklara ceket kravat lazım şikâyetleri vardı. Yol, su, elektrik, köprü... Bunların hepsi bir anda unutulmuş, Ecevit’in meşhur şapkasının peşine düşülmüştü.”*²⁹¹. Bu cümlelerden hareketle Toptan’ın 1977 yılından itibaren girdiği seçimlerde başarı sağlamasına rağmen 18 Nisan 1999’da yapılan seçimlerde milletvekili seçilememesi, kendisinde derin izler bıraktığı ve bir öz eleştiri yapma ihtiyacı duyduğu bu noktada söylenebilir.

Toptan, siyasi hayatında ilk yenilgisini ve ilk hayal kırıklığını yaşamıştı. Bu süreçte değişik partilerden teklifler aldı. Ama bu tekliflerin hiçbirine olumlu bir cevap vermedi. Hatta bu süreçte siyaseti bırakmayı dahi düşündü. Toptan, artık milletvekili değildi. Faal olarak siyaset de yapmıyordu. Bu dönemde daha çok 1993 yılında kurmuş olduğu Türkiyem Vakfıyla ilgilenmeye başladı²⁹². Söz konusu vakıf 1993 yılında Türki Cumhuriyetleri’nden gelen öğrencilerin sorunlarıyla ilgilenmek amacıyla ilk olarak Türk Dostluk Vakfı olarak kurulmuş ve daha sonraları ismi Türkiyem Vakfı olarak değiştirilmiştir²⁹³.

DYP Teşkilatları, partilerinin içinde bulunduğu durumdan hiç hoşnut değillerdi. Bu sebeple genel başkanın değişmesi gerektiğini düşünüyorlardı. DYP, 20 Kasım 1999 yılında 6. Olağan Kongresini yaptı²⁹⁴. DYP içinden Tansu Çiller’e karşı olan gurup kendi içinde DYP Genel Başkanı Tansu Çiller’e rakip bir başkan adayı çıkaramadı. Bu kapsamda Toptan’a aday olması konusunda teklif götürdüler. Köksal Toptan, arkadaşlarının ısrarı üzerine kongrede aday oldu. Ayrıca söz konusu kongrede Tansu Çiller ve Köksal Toptan’ın yanı sıra Servet Harputluoğlu, Nurullah Aydın, Giray Balcı ve İsmet Seferoğlu da aday oldular. Toptan, yapılan seçimlerde oyların %23’ünü (280 oy) almasına rağmen seçilemedi²⁹⁵. Toptan, bu kongreyi kazanamamasından dolayı büyük bir üzüntü duydu. Ama kendisine

²⁹⁰ Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 11.

²⁹¹ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 315.

²⁹² Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 256.

²⁹³ Hasan Yılmaz, *a.g.e.* s. 203.

²⁹⁴ Hüseyin Çavuşoğlu, *a.g.t.* s. 242.

²⁹⁵ Hüseyin Çavuşoğlu, *a.g.t.* s. 242-244.

verilen bu misyonu en güzel şekilde yerine getirdiğini düşünüyordu²⁹⁶. Kongrede bir konuşma yaparak bunu en güzel bir şekilde dile getirdi. Toptan, bu konuşmasında şunları vurgulamıştır: *“Değişen dünyada, yükselen bir takım yeni değerlerin ivme kazandığı, dünyadaki çağdaş toplumların artık bu yeni değerleri tartıştığı, daha çok demokrasiden, daha çok insan haklarından, daha çok özgürlükten, daha çok maddi ve manevi refahtan pay almadan bahsedildiği bir dünyada, DYP, 2000’li yıllara çok az bir zaman kala, bu kongreyi akdederken, bir anlamda hem kendisinin hem de Türkiye’nin önünü açacak bir önemli anahtarı kullanıyor demektir. Türkiye’de, bu değişen dünya şartlarına uygun, son bir iki yıldır bizi dünyaya entegre edecek gelişmelerden, yoksun olduğumuzu üzümlere ama altını da dikkatle çizerek zikretmek istiyorum. Türkiye, batıda, Türk tipi demokrasi ile yönetilir diye istihza ile bahsedilen bir ülke durumundadır. Bazı kimseler hiç emek sarfetmeden, hiç yatırım yapmadan, hiç üretim yapmadan, hiç bilgi gerektirmeden trilyonlar, katrilyonlar kazanmanın yolunu bulabilmişlerdir. Yani, bir avuç insan, milyonlarca insanın gelirini almış, Türkiye’de gelir dağılımı tahammül edilemez bir hale gelmiştir. Bu ekonomik ve sosyal bölünmüşlük, Türkiye için ciddi bir tehlikedir. ANAP’lı, DSP’li, MHP’li hükümetin, ekonomide yapmış olduğu tahribat yüzünden gelir dağılımı artık çok önemli bir takım sosyal sorunları Türkiye’nin önüne ciddi bir tehdit ve tehlike olarak getirmiştir.”*²⁹⁷. Toptan’ın bu konuşmasından hareketle ülkenin içinde bulunduğu durumu iyi analiz ettiği ve söz konusu durumun düzeltilmesi için analitik değerlendirmelerde bulunduğu söylenebilir.

Toptan, yapmış olduğumuz araştırmalar neticesinde başarılı bir bakanlık dönemi geçirmesinin ardından 18 Nisan 1999’da yapılan genel seçimlere DYP Bartın milletvekili adayı olarak girmesine rağmen bu seçimde milletvekili seçilememiştir. Toptan, siyasi hayatında ilk başarısızlığının üzüntüsünü derinden yaşamıştır. Hatta bu olay onu o kadar çok etkilemiş olmalı ki siyaseti bırakmayı dahi düşünmüştür. Bu sıkıntılardan bir nebze kurtulmak için Türkiyem Vakfı ile ilgilenmeye başlamıştır. Siyasette duayen bir isim haline gelmesi ve devlet tecrübesinin olması nedeniyle DYP içinden bazı milletvekilleri tarafından 20 Kasım 1999’da yapılan kongrede aday olmasını istediler. Toptan, bu teklif üzerine aday oldu lakin seçilemedi. Bu süreçten sonra aktif olarak siyaset yapmıyordu ama Türkiyem Vakfına gelen arkadaşlarıyla ülke meseleleri hakkında konuşuyordu. Ayrıca bu dönemde eşine ve çocuklarına ayırarak onlarla daha çok vakit geçirme imkânı elde etmiştir.

²⁹⁶ Hasan Yılmaz, a.g.e. s. 316.

²⁹⁷ Hasan Yılmaz, a.g.e. s. 316-317.

2.8. Adalet ve Kalkınma Partisi'nde Siyasete Yeniden Girişi

Köksal Toptan, 2000'li yılların başına gelindiğinde daha çok kurmuş olduğu vakıf çalışmalarıyla meşgul oluyordu. Ama siyasetten de kendini soyutlayamıyordu. Vakfa gelen arkadaşlarıyla Türkiye'nin meseleleri hakkında konuşuyordu. Bu arada MHP genel başkanı Devlet Bahçeli erken seçim isteminde bulundu. Normal şartlar altında 2003'te yapılması gereken seçimler TBMM'nin kararı ile 2002 yılının Kasım ayına alındı²⁹⁸. Bu dönemde Türk Siyasetinde önemli bir gelişme yaşandı. 14 Ağustos 2001 tarihinde Recep Tayyip Erdoğan'ın başkanlığında Adalet ve Kalkınma Partisi kuruldu²⁹⁹. DYP'den ve ANAP'tan ayrılan sağ görüşlü siyasetçiler bu partiye dâhil oldular. Toptan'ın yakın arkadaşları da bu minvalde AK Parti'ye katılmaları için teklif alıyorlardı. Bu tekliflere cevap vermeden önce Toptan'ın görüşünü alıyorlardı. Yine bu dönemde AK Parti, Toptan'a da partilerine katılması için teklifte bulundu³⁰⁰. Toptan, yaşanan bu süreci şu sözlerle ifade etmiştir: *“Seçim yaklaşıyordu. Sanırım Ağustos ayıydı. Partinin Genel Başkan yardımcısı Abdülkadir Aksu beni ziyarete geldi. Sayın Erdoğan adına geldiğini; beni AK Parti'ye davet ettiklerini söyledi. ‘Seni Genel Başkan’a götürmekle görevlendirildim. Haydi, gidelim’ dedi. Birlikte AK Parti Genel Merkezi'ne gittik. O gün Sayın Erdoğan'la uzun uzun sohbet ettik. Her şeyden konuştuk. Hedeflerini ve gördüğü ilgiyi anlattı. Konuşmanın sonunda da bana neden ihtiyaç duyduklarını açıkladı.”*³⁰¹. Toptan'ın yaklaşık iki yıllık bir aradan sonra tekrar aktif siyasete dönme planları yapması, kendisinde büyük bir heyecan yarattığı ve kendisinin tecrübesinden istifade edilmek istendiği şeklinde yorumlanabilir.

AK Parti, Köksal Toptan'ın siyasi duruşuyla oluşturduğu güvenden, milletvekili ve bakan olduğu dönemlerdeki tecrübelerinden yararlanmak istiyordu. Bu sebeple Toptan'ın AK Parti'ye girmesi son derece önemliydi. Toptan, bu görüşmeden sonra AK Parti Genel Merkezi'nden ayrılarak bu teklif hakkında derinlemesine düşünmeye başladı. Zira vereceği karar hayatında yeni bir başlangıç teşkil edecekti. Öncelikle yıllardır mensubu olduğu DYP'deki arkadaşlarının bu konudaki görüşlerini aldı. Bu süreçte yirmi gün boyunca milletvekili arkadaşlarını telefonla arayarak onların görüşlerinden istifade etti. Bu görüşmeler sonucu anladı ki, birçok milletvekili arkadaşı da aynı teklifi almışlar ve milletvekili olmaya hazırlanıyorlardı. Toptan, bu ziyaretleri kapsamında son olarak

²⁹⁸ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 257.

²⁹⁹ https://www.academia.edu/download/53763807/Mehmet_Cebeci_makale.pdf (13.02.2022 tarihinde erişildi.)

³⁰⁰ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 257.

³⁰¹ Elif Erdem, *a.g.m.* s. 42; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 263.

Süleyman Demirel'in bu konudaki görüşünü almak için Cumhurbaşkanlığı köşküne gitti. Burada Süleyman Demirel ile yaklaşık kırk beş dakika bir görüşme gerçekleştirdi. Bu görüşmede yeni kurulan AK Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'dan bir teklif aldığını ve önemli bir karar aşamasında olduğunu belirtti³⁰². Bunun üzerine Süleyman Demirel şöyle karşılık verdi: “*Sen DYP'nin simge bir ismisin. Şimdi AK Parti'ye girmen çok doğru olmaz. DYP içerisinde kalıp mücadele etmen gerekir. Tansu Hanım seni arayıp sormuyor mu, görüşmüyor muzunuz?*”³⁰³. Toptan, bu soru üzerine Tansu Çiller'in hiç aramadığını, bu nedenle de kendisiyle görüşmediğini söyledi. Bu cevaptan sonra Süleyman Demirel biraz yumuşadı. Ayrıca Toptan, Süleyman Demirel'e kendisinin milletvekili olmasının şart olmadığını, sadece bir boşluğa düşme endişesi yaşadığını anlattı. Bunun üzerine Süleyman Demirel, bu endişeyi çok iyi bildiğini ve en doğru kararı kendisinin vereceğini söyledi. Bu görüşmeden sonra Cumhurbaşkanlığı köşkünden ayrıldı³⁰⁴.

Toptan, AK Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan ile görüşmesinden sonra zaten kaydı yapılmıştı. Daha sonraki günlerde Zonguldak'tan AK Parti milletvekili adaylığı açıklandı. Köksal Toptan'ın Zonguldak'tan AK Parti milletvekili adaylığı bazı kesimlerce büyük bir tepkiyle karşılandı. Bunlara rağmen Toptan seçim çalışmalarına başladı. Bu kapsamda AK Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan ile on beş vilayete beraber gitti. Bu dönemde Recep Tayyip Erdoğan milletvekili adayı olamıyor, bu seçim çalışmalarına genel başkan sıfatıyla katılıyordu. Köksal Toptan, seçim çalışması kapsamında gittiği illerde önce kısa bir konuşma yapıyor ve daha sonra AK Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan kürsüye çıkarak vatandaşlara hitap ediyordu. Toptan, bu ziyaretlerde halkın coşkulu ve heyecanlı olduğunu belirterek bu durumu DP mitinglerindeki heyecana benzetiyordu³⁰⁵. Hatta Zonguldak'ta yaptığı bir miting esnasında bu konu ile ilgili şunları söyledi: “*Bu hareket, büyük bir halk hareketidir. Durdurulamaz! Bu hareketin sonucunda, şimdi milletvekili adayı olamayan Sayın Recep Tayyip Erdoğan en kısa zamanda milletvekili olacak, başbakan olacak! Bu yasakları kimse savunamaz! Sizin sayenizde bu yasaklar kalkacak.*”³⁰⁶. Toptan'ın bu sözlerinin kısa zamanda içinde gerçekleşmiş olması, Toptan'ın öngörülerinin doğruluğunu ortaya koyması açısından büyük bir öneme sahiptir.

³⁰² Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 264.

³⁰³ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 264.

³⁰⁴ Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 11; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 264.

³⁰⁵ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 266.

³⁰⁶ Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 11; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 266.

Toptan, seçim çalışmaları kapsamında daha önce Millî Eğitim Bakanlığı yaptığı için eğitim ile ilgili televizyon programlarına katıldı. Bu programlarda siyasi tecrübelerini en güzel bir şekilde yansıtarak eğitim ile ilgili değişik analizlerde bulundu³⁰⁷. Bu programlardan biri de ilginç bir olaya sahne oldu. Bu durumu Toptan şu ifadelerle değerlendirmiştir: “İstanbul’da, tüm partilerin eğitim politikalarını anlattıkları bir açık oturum vardı. Programa DYP de katılacaktı. Her parti temsilcisinin oturacağı masaya partinin adı yazılmıştı. Ben DYP’ye ayrılan masaya doğru yürümeye başladım. Masanın başına gelince fark edip döndüm, AK Parti için ayrılan bölüme gittim. AK Parti seçimleri büyük bir başarı ile kazandı. AK Parti ve CHP dışındaki partiler barajı aşamadılar ve Meclis’e giremediler. Hükümet kurma çalışmaları başlamadan, özellikle AK Parti arasında benim Millî Eğitim Bakanı olacağım yönünde bir beklenti vardı. Ancak bu beklenti gerçekleşmedi.”³⁰⁸. Köksal Toptan’ın bu süreçte siyasetteki tecrübesinden dolayı yeni kurulan AK Parti içindeki faaliyetlerini aktif olarak sürdürdüğü ve Toptan’ın AK Parti’ye katılmasıyla AK Parti’nin büyük bir güç kazandığı ifade edilebilir.

Toptan, 3 Kasım 2002’de yapılan genel seçimlerde Zonguldak milletvekili seçilmişti³⁰⁹. Uzun bir aradan sonra bir kez daha milletvekili olmanın heyecanını yaşıyordu. Seçimlerden hemen sonra kendisine Millî Eğitim Bakanlığı görevinin verileceğini ümit ediyordu. Ancak bu beklentisi karşılık bulmadı. Millî Eğitim Bakanlığının kendisine verilmemesinden üzüntü duydu ama bu konu üzerinde fazla durmadı. Mensubu olduğu AK Parti içindeki çalışmalarına hız verdi³¹⁰.

Toptan, yeni bir aşk ve heyecanla çalışmalarına devam ederken AK Parti Genel Başkan Yardımcısı Dengir Mir Mehmet Fırat kendisini ziyarete geldi. Kendisine çok önemli ricada bulunacağını söyledi. Bu ricasında Toptan’dan Adalet Komisyonu Başkanı olmasını istedi. Toptan, bu teklifi ilk önce kabul etmedi. Dengir Mir Mehmet Fırat’ın ısrarı üzerine Adalet Komisyonu Başkanlığı teklifini kabul etti³¹¹. Toptan, Adalet Komisyonu Başkanı olmasından sonraki aralık ayında daha önceki dönemlerde milletvekili görevinde bulunduğu Bartın’a bir ziyaret gerçekleştirdi³¹².

³⁰⁷ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 266.

³⁰⁸ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 266.

³⁰⁹ <https://www.haberler.com/secim/2002/zonguldak-secim-sonuclari/> (13.02.2020 tarihinde erişildi.), Ferda Çepiç ve diğerleri, *a.g.m.* s. 11; Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 11; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 266.

³¹⁰ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 266.

³¹¹ Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 12; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 267.

³¹² *Bartın Gazetesi*, 12.12.2002.

Adalet Komisyonu'nun ilk toplantısına bu komisyonun en yaşlı üyesi olarak Toptan başkanlık etti³¹³. Adalet komisyonuna başkanlık etmesi Toptan'ı bir hayli duygulandırdı. Bu anları şu ifadelerle vurgulamıştır: *“Nostalji yaşıyordum. İlk kez milletvekili olduğumda otuz dört yaşındaydım. O dönem, görev yaptığım Adalet Komisyonu'nun en genç üyesiydim. Milletvekilliğimin 7. döneminde, Adalet Komisyonu'nun en yaşlı üyesiyim. Geçen yıllar beni savurmuştu. 1977'den 2002'ye...”*³¹⁴. Toptan'ın 1977 yılında aktif olarak başladığı siyasi hayatına yaklaşık iki yıllık bir boşluktan sonra 2002 yılında AK Parti'yle tekrar döndüğü söylenebilir.

Toptan, Adalet Komisyonu Başkanlığını görevini beş sene sürdürdü³¹⁵. Bu süreçte çok güzel faaliyetler gerçekleştirdi. Cumhuriyet tarihinde örneği olmayan yasalar çıkartıldı ve bu yasalar ivedilikle uygulamaya konuldu. Bu dönemde Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu, Ceza İnfaz Kanunu, Bankalar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu tümüyle değişti. Toptan, çıkarılan bu yasaların amacının toplumu daha özgür yapmak, demokratik alanı daha da çok genişletmek, bireyi en yüce makam olarak yukarı çıkarmak ve toplumun mutluluğuna hizmet etmek olduğunu belirtmiştir³¹⁶. Bununla beraber başka kanun taslakları da hazırladı ama bunlar ilgi görmeyerek kanunlaşmadı. Toptan, çalışmalarının ilgi görmemesinden dolayı hayal kırıklığına uğradı. Ticaret Kanunu hazırlarken görüş almak maksadıyla bu kanunun bir taslağını kurum ve kuruluşlara göndererek buralardan görüş istedi³¹⁷. Bir üniversiteden gelen cevap Toptan'ı son derece üzdü. Cevapta şu cümlelere yer verilmişti: *“Göndermiş olduğunuz Türk Ticaret Kanunu adlı kitap, öğrencilerimizin ve öğretim elemanlarımızın yararlanması amacıyla üniversite kütüphanesinde yerini almıştır. Teşekkürler.”*³¹⁸. Bununla beraber bu dönemde bazı sorunlarla da karşılaştı. Bunlardan biri de Türk Ceza Kanununun 301. Maddesi oldu³¹⁹. Toptan, TCK'nın 301. Maddesi ile ilgili şöyle çıkarımlarda bulunmuştur: *“Ama zaman içerisinde uygulamadan kaynaklanan bir takım sorunlar ortaya çıkmaya başladı. O Türkiye'nin başını çok ağrıttı. Bunlardan bir tanesi 301. Madde. 301.Maddenin özünde bana göre çok büyük bir yanlışlık yok. Benzer uygulama bütün Avrupa hukukunda var ve uygulanıyor. Ama bizde biraz erken uygulamaya kalkınca bu da çok ünlü kişilere isabet edince, Türkiye'de biraz gürültü çıktı.”*³²⁰. Görüldüğü

³¹³ Sefa Salantur, *a.g.e.* s. 218-219.

³¹⁴ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 267.

³¹⁵ Ferda Çepiç ve diğerleri, *a.g.m.* s. 11.

³¹⁶ “Köksal Toptan ile Röportaj”, *Türkiye Bülteni Dergisi*, Yıl 2, Sayı 20, Ocak 2005, s. 45.

³¹⁷ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 268.

³¹⁸ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 268.

³¹⁹ Feyyaz Ketenoğlu ve diğerleri, *a.g.m.* s. 24.

³²⁰ Feyyaz Ketenoğlu ve diğerleri, *a.g.m.* s. 24.

üzere Toptan'ın hem siyasetin içinde uzun yıllar bulunması hem de bir hukukçu olması sebebiyle söz konusu durumlar ilgili değerlendirmelerde bulunması ülke meselelerini yakından takip ettiğinin bir göstergesidir.

Toptan, 22 Temmuz 2007 genel seçimlerinde tekrar AK Parti'den milletvekili adayı oldu. AK Parti'nin büyük bir başarıyla çıktığı bu seçimde Zonguldak milletvekili olarak TBMM'ye girdi. AK Parti, bu seçimlerde oylarını artırdı ve tek başına hükümeti kurmakla görevlendirildi³²¹.

Yukarıda görüldüğü üzere Köksal Toptan, her dönem siyasetin aranan bir ismi olmuştur. Siyasette yılların verdiği tecrübesi ile birçok partiden teklif almıştır. Bu teklifleri iyice değerlendirmiş ve nihayetinde AK Parti'ye katılma kararı almıştır. 3 Kasım 2002'de yapılan genel seçimlerde Zonguldak milletvekili seçilmiş ve aktif siyasete tekrar başlamıştır. Zonguldak milletvekili olarak 5 sene görev yapmıştır. Bu süreçte başarılı çalışmalara imza atmış ve pek çok kesimin takdirini almıştır. 22 Temmuz 2007'de yapılan seçimlerde tekrar aday olmuş ve seçilmiştir. Toptan, siyasi hayatı boyunca temsil ettiği halkın sorunlarıyla yakından ilgilenmiş ve onlara gereken önemi göstermiştir.

2.9. 23. Dönem TBMM Başkanlığı

Köksal Toptan milletvekili seçilmesinin ardından mazbatasını alarak hizmetlerini seçim bölgesi olan Zonguldak'ta devam ettirme gayreti içinde oldu. 22 Temmuz 2007 genel seçimlerinin ardından hükümet kurma çalışmaları da başlamıştı. Bu dönemde bakan adayları da yavaş yavaş belirginleşmeye başlamıştı. Vecdi Gönül, Cemil Çiçek, Murat Başesgioğlu ve Köksal Toptan'ın isimleri TBMM Başkanlığı için konuşulmaya başlanmıştı³²². Toptan, siyasetin bütün kademelerinde bulunmuş biri olarak TBMM başkanlığını düşünüyordu. Zira TBMM başkanlığı bir siyasetçinin erişebileceği en büyük makamdı. Hükümet kurma çalışmaları esnasında Köksal Toptan'ın ismi TBMM başkanlığı için konuşulmaya başlandı. Çünkü TBMM içinde en deneyimli milletvekillerinden biriydi. AK Parti içinde Toptan kadar uzun yıllar milletvekilliği yapmış kimse yoktu³²³. Parlamentoda ise sadece Deniz Baykal vardı. Ayrıca Türkiye'nin Avrupa Birliği ile müzakerelerinde son beş yılda başarılı olmuş siyasetçilerden biriydi. Bütün bunlar düşünüldüğünde kendi kendine “*TBMM başkanlığı benim hakkım*” diye düşündü. Ama bu düşüncesini gerçekleştirmek için her hangi bir yazılı

³²¹ Ferda Çepiç ve diğerleri, *a.g.m.* s. 11; Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 11; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 267.

³²² *Bartın Ekspres Gazetesi*, 08.08.2007.

³²³ Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 12.

veya sözlü müracaatta bulunmadı. Toptan'ın bu düşünceler içerisindeyken bir gün AK Parti genel başkan yardımcılarının birinden “*TBMM başkanı sen olacaksın*” diye haber geldi. Bütün bunlar düşünülürken AK Parti yönetimi tüm milletvekillerini genel merkezde TBMM başkanını belirlemek ve muhtelif konulara çözüm bulmak amacıyla bir toplantıya davet etti. Bu toplantıda AK Parti genel başkanı Recep Tayyip Erdoğan bir konuşma yaptı. Konuşmasının nihayetinde “*Meclis başkan adayımız, Adalet Komisyonu Başkanımız, başarılı hizmetleri olan, siyasette duayen bir isim; arkadaşımız, kardeşimiz, Köksal Toptan'dır*” diyerek Köksal Toptan'ın TBMM başkanlığı adaylığını resmen açıklamış oldu³²⁴. Toptan, yaşanan bu süreç hakkında daha sonraları şu değerlendirmelerde bulunmuştur: “*Genel Merkez’de gurup toplantısı var. Ben her zaman olduğu gibi arka sıralarda oturuyorum. Tayyip Bey dedi ki; ‘Meclis Başkanı adayımız Adalet Komisyonu Başkanlığı döneminde bütün önemli kanunların çıkarılmasına vesile olan tecrübeli bir arkadaşımız, bir siyasetçimiz Zonguldak milletvekili Köksal Toptan’dır.’ Dünyalar benim oldu.*”³²⁵. Bu cümlelerden olmak üzere Köksal Toptan'ın uzun yıllar siyasetin içinde yer alması ve siyasetteki uzlaşmacı ve çözümleyici tutumu, onu TBMM Başkanlığı görevine taşımıştır.

Toptan, adaylığının açıklanmasının ardından söz isteyerek kısa bir konuşma yaptı. Bu konuşmasına teşekkür ile başladı ve kendisine duyulan güvene layık olmaya çalışacağını ifade etti. Ayrıca Anayasanın ve iç tüzüğün emrettiği şekilde bir meclis başkanı olacağının da sözünü verdi³²⁶. Toptan, bir siyasetçinin başına gelebilecek en güzel makama layık görüldüğünü belirtmiş ve “*hayatımda karşılaşılabileceğim en güzel makam*” ifadelerini kullandı³²⁷. TBMM Başkan adayı olması 1991-1999 arası milletvekilliği yaptığı Bartın’da büyük bir sevinçle karşılandı³²⁸.

Toptan, toplantının bitmesinin ardından Sayın Recep Tayyip Erdoğan ile bir araya gelerek kendisine diğer partilere ziyaretler gerçekleştirip onlardan destek alma konusundaki görüşlerini sordu. Recep Tayyip Erdoğan'ın “*çok iyi olur*” diyerek onay vermesiyle ziyaretlerine başladı. Bu ziyaretler kapsamında Genel Başkan Yardımcısı Necati Çetinkaya ve Nükhet Hotar ile ilk ziyaretlerini dönemin CHP Genel Başkanı Deniz Baykal’a yaptı. Deniz Baykal, Toptan’ı büyük bir muhabbetle karşıladı. Bu görüşme yaklaşık yarım saat

³²⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 1, Dönem: 23, Yasama Yılı: 1, 09.08.2007, s. 30-31; Burcu Ülger, a.g.m. s. 12; Esra Güner Hacıoğlu, a.g.e. s. 274.

³²⁵ Burcu Ülger, a.g.m. s. 12.

³²⁶ Burcu Ülger, a.g.m. s. 12; Esra Güner Hacıoğlu, a.g.e. s. 277.

³²⁷ Bartın Halk Gazetesi, 09.08.2007.

³²⁸ Bartın Ekspres Gazetesi, 09.08.2007.

kadar sürdü. Bu görüşmede Deniz Baykal'dan TBMM Başkanlığı için destek istedi. Deniz Baykal, kendisinin bir oyu olduğunu ve bunu da Toptan'a vereceğini ifade etti. Bu görüşmeden sonra Deniz Baykal ve Köksal Toptan bir basın toplantısı yaparak gazetecilere açıklamalarda bulundu. Köksal Toptan gazetecilere bu görüşme hakkında bilgi verdi³²⁹. Daha sonra Deniz Baykal bir konuşma yaptı. Konuşmasında Toptan'ın hafızasında yer eden şöyle bir cümle kullandı: “*Siyaset, hakkın teslimini gerektiren bir iş ise Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Köksal Toptan'ın hakkıdır. Arkadaşlarımın oyuna bir şey demeyeceğim ama benim oyum Köksal Toptan'ındır.*”³³⁰. Bu görüşmeden Toptan son derece memnun ayrıldı³³¹.

Bu ziyaretler kapsamında ikinci olarak MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli ile bir görüşme gerçekleştirdi. Devlet Bahçeli bu görüşmede Toptan'a yakın bir ilgi gösterip Toptan'ı nezaketle karşıladı. Bu görüşmede Toptan, kendisinin aday olduğunu ve Devlet Bahçeli'nin kendilerine destek olmaları konusunda istekte bulundu. Buna karşılık Devlet Bahçeli, kendilerinin bir aday olduğunu ve ona oy vereceklerini söyledi. Toptan da “*tabii, siz bilirsiniz, takdir sizindir*” diyerek buradan ayrıldı. Daha sonra Halkların Demokratik Partisi Genel Başkanı Ahmet Türk'ü ziyaret etti. HDP Genel Başkanı Ahmet Türk de kendilerine destek vereceklerini söyledi. Bu görüşme sonrasında yaptıkları basın açıklamasında da HDP Genel Başkanı Ahmet Türk bu düşüncelerini kamuoyu ile paylaştı. Toptan bu görüşmeden de memnun bir şekilde ayrıldı. Bu görüşmeden sonra Büyük Birlik Partisi Genel Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu ile bir araya geldi. BBP Genel Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu'ndan kendisine destek vermesini istedi. Muhsin Yazıcıoğlu da kendisine tam destek vereceklerini ifade etti. Son olarak Mesut Yılmaz'ı ziyaret etti. Mesut Yılmaz da bu ziyaretten son derece memnun kaldığını ve kendilerine destek olacaklarını ifade etti³³². Böylece Toptan, TBMM Başkanlığı için yapmış olduğu ziyaretleri tamamladı³³³. Bu ziyaretlerinin ardından Toptan, TBMM Başkanlığı seçimi için Genel Kurul'a doğru giderken eşi Saime Hanımdan bir telefon geldi³³⁴. Saime Hanım, bir torunlarının daha dünyaya geldiğini haber verdi. Bu haber ile Toptan'ın neşesi daha da arttı³³⁵.

³²⁹ Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 12; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 277.

³³⁰ Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 12; Köksal Toptan, *Söyleşiler*, s. 201.

³³¹ Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 12; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 277.

³³² Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 12.

³³³ Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 12.

³³⁴ *Bartın Ekspres Gazetesi*, 10.08.2007.

³³⁵ Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 12-13; Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 277-278.

Toptan'ın meclis başkanlığına seçilmek adına yapmış olduğu bu siyasi girişimlerin akabinde TBMM Başkanlığı için Genel Kurul'da bir toplantı gerçekleştirildi. TBMM Başkanlığı seçimi için Genel Kurul toplandı. Toptan, Genel Kurul'a girdi. TBMM geçici başkanı Şükrü Elekdağ, açılış konuşması yaparak seçimin nasıl olacağını anlattı. 9 Ağustos 2007'de yapılan TBMM Başkanlığı seçimlerinin ilk turunda Toptan, 367 olan barajı geçerek 450 oy aldı. Toptan, Türkiye Cumhuriyeti Tarihinde bu kadar yüksel oyla seçilen ilk TBMM başkanı oldu³³⁶. Toptan, AK Parti gurubunun en sağ tarafında, hükümet sıralarının yanındaki sırada Bülent Arınç ile beraber oturuyordu. Bu esnada Bülent Arınç ile aralarında bir diyalog geçti. Bülent Arınç'a şöyle dedi: *“Biraz önce ilginç bir şey oldu. Bir torunum oldu. Bunu kürsüden yapacağım teşekkür konuşmasının sonunda söyleyeyim mi?”*³³⁷. Bülent Arınç ta şöyle cevap verdi: *“Vallahi söyle, çok iyi olur.”*³³⁸. Toptan, seçilmesinin hemen ardından genel kurulda bir teşekkür konuşması yaptı. Konuşmasının sonunda bir torunun da dünyaya geldiğini söyledi. Bütün genel kurul şaşkın bakışlar içinde Toptan'a büyük bir alkış tuttu³³⁹.

Toptan, Genel Kurul'da yaptığı teşekkür konuşmasında şu ifadelere yer verdi: *“Sayın Başkan, yüce Meclisimizin çok değerli üyeleri; Türkiye Büyük Millet Meclisi, Atatürk başkanlığında bir yandan Kurtuluş Savaşı'nı yönetirken öte yandan cumhuriyetimizi kuran bir Meclis olarak, gerçekten, adında da ifade olunduğu gibi, büyük olma özelliklerini taşıyan bir Meclistir. Polatlı'dan top seslerinin duyulduğu günlerde bile, inanç, azim ve kararlılığından hiçbir şey kaybetmemiş olan bu yüce kurum, geride kalan seksen yedi yılda bu şanlı geçmişine yaraşır ve yakışır işler yapmıştır. Yeni başlayan 23'üncü Dönemde de bu gayretin kuruluş günlerinin heyecan ve inancı içerisinde sürdüreceğine inanıyorum. Bunu yaparken, hiç kuşku yok ki, hem cumhuriyetimizin temel değerlerine daha sıkı sarılmaya devam edecek hem de son yüz senenin sihirli gelişmesi olan demokrasiyi Türkiye'miz adına daha ileri hedeflere götürmek, insan hak ve özgürlükleri alanının daha yüceltilmesini sağlamak, seksen dört yıllık cumhuriyetimizi demokrasiyle taçlandırmak olacaktır. Şanlı geçmişimizden güç alarak büyük ve hayal hedefleri önümüze koymak ve bu hedeflere varmak için çalışmak zamanıdır. Unutmamak gerekir ki, büyük ülküler peşinde koşmak, büyük hedefleri yakalamak, büyük işler yapmak ancak büyük düşünen ve büyüklerin işidir. Birbirimizi seversek ve bu büyük işleri yapabileceğimize yürekten inanırsak, aşamayacağımız hiçbir engel yoktur. Millet olarak, uzlaşmanın, hoşgörünün, birbirine*

³³⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 1, Dönem: 23, Yasama Yılı: 1, 09.08.2007, s. 30; Esra Güner Hacıoğlu, a.g.e. s. 278.

³³⁷ Esra Güner Hacıoğlu, a.g.e. s. 278.

³³⁸ Burcu Ülger, a.g.m. s. 13.

³³⁹ Burcu Ülger, a.g.m. s. 13; Esra Güner Hacıoğlu, a.g.e. s. 278-279.

tahammülün, büyük olmanın geçmişine sahip aziz milletimizin temsilcileri olarak bunu başaracağımıza olan inancımı tekrarlamak istiyorum. Bu çatı altında sergilenecek böylesi bir tablo, şüphesiz milletimizi de mutlu kılacak ve gelecek ümitlerinin her zaman canlı tutulmasını sağlayacaktır. Sizler, beni, böyle büyük işler başarmış ve daha büyüklerini başaracak bir Meclisin Başkanlığına çok büyük bir çoğunlukla seçtiniz. Size minnet ve şükran borçluyum. Ben, Adalet ve Kalkınma Partisinin milletvekiliyim; ama şimdi, ben, bu yüce Meclisin Başkanıyım. Bütün partiler benim partim, bütün milletvekilleri benim milletvekillerimdir. Görevimi, sizlerin, gruplarımızın da yardımıyla Anayasa'mızın ve İç Tüzük'ün öngördüğü şekilde tarafsız gerçekleştireceğim. Amacım, bana inananları yanıltmamaktır. Cenabı Allah'tan niyazım, beni, sizlere, yüce heyetinize ve aziz milletimize mahcup etmemesidir. Sevgili milletvekilleri, bugün, hiç kuşku yok ki, bir siyasiye, bir faniye nasip olabilecek mutlulukların en büyüğünü sizin sayenizde yaşamaktayım. Ama insan olarak bir başka mutluluğumu da sizinle paylaşmak istiyorum. Benim, bir saat evvel, adını, çocuklarımın 'Doruk Köksal' koyduğu bir erkek torunum oldu. Bugün şans benden yana, talih benden yana. İnşallah, ben değil hepimiz, yüce milletimiz hep güzel günler görür, hep yüzü güler. Yüce heyetinize saygılar sunuyorum, çok teşekkür ediyorum.”³⁴⁰. Toptan, Genel Kurul'da yaptığı bu konuşmada birlik ve beraberlik vurgusu yaptı. Millet olarak birliğe çok ihtiyaç duyulduğunun altını çizdi. Buna ilave olarak Genel Kurul'un göstermiş olduğu güvene layık olmaya çalışacağını, görevini tarafsızlıkla yerine getireceğini ve herkesin başkanı olacağını ifade etti.

Toptan yaşanan bu süreçten sonra TBMM'nin en yaşlı sıfatı ile Genel Kurul'a başkanlık eden Şükrü Elekdağ'dan mazbatasını aldı ve bu karar 11 Ağustos 2007 tarihli ve 26610 sayılı Resmî Gazete'de³⁴¹ yayımlanarak resmen görevine başlamış oldu. “Allah'ım! Aldığım bu görevi hayırlısıyla tamamlamayı nasip eyle” diye dua ederek görevine başladı. Bu süreçten sonra başta Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Toptan'ı tebrik ettiler³⁴². Toptan, TBMM Başkanı olmasının hemen ardından cumhurbaşkanlığı seçim süreci ile ilgili çalışmalara başladı³⁴³.

³⁴⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 1, Dönem: 23, Yasama Yılı: 1, 09.08.2007, s. 30-31; Köksal Toptan, *Kürsüden*, a.g.e. s. 349-350.

³⁴¹ Resmî Gazete, 11.8.2007.

³⁴² Burcu Ülger, a.g.m. s. 13; Esra Güner Hacıoğlu, a.g.e. s. 279-280.

³⁴³ *Bartın Halk Gazetesi*, 11.08.2007.

Toptan, iki yıl TBMM Başkanlığı görevinde bulundu³⁴⁴. Bu süreçte birçok hizmete imza attı. Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunu kurdu. UNİCEF ile işbirliği yaparak TBMM’de, dünyada bir ilk olan Çocuk Hakları İzleme Komisyonunu hizmete açtı. Kültür Başkalığının elinde bulunan ve müze olarak kullanılan birinci meclisi devralarak burayı TBMM’ye bağladı. Antalya’nın Kaş ilçesindeki Patara Antik Kenti’ne bir miktar ödenek tahsis ederek buradaki Likya Meclisi’nin ortaya çıkmasını sağladı. Kırkpınar Yağlı Güreşlerine katılmak için gittiği Edirne’de Sarayıçi’ndeki sarayın içler acısı halini görerek buranın da yeniden aslına uygun bir şekilde inşa edilmesi için bir miktar ödenek aktardı. İstanbul’daki bakımsızlıktan harabe haline gelmiş olan sarayların onarımına çok önem verdi. Dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ile birlikte İstanbul’da Dolmabahçe Sarayı’nda Türk Dili Konuşan Ülkeler Ortak Asamblesinin kuruluşunu yaptı. Bu dönemde TBMM’de çalışan 4C’li personelin haklarının iyileştirilmesini sağladı. TBMM’de çalışan sözleşmeli personelin büyük bir bölümünün eğitimsiz olması ve emekliliklerinin gelmiş olması, TBMM’deki çalışmalara sekte vuruyordu. Bu sözleşmeli personelin emekli olmaları halinde yerlerine çocuklarının alınacağını sözünü vererek TBMM çalışmalarına bir dinamizm kazandırdı. Ayrıca bu eğitilmiş gençleri değerlendirerek onlar için bir istihdam yarattı³⁴⁵. Bunlara ilave olarak Toptan, bir süre de Cumhurbaşkanlığına vekâlet etti. Bu kapsamda Millî Mücadele’nin başlamasının 90. Yıl dönümü sebebiyle “Ankara” isimli bir gemiyle Samsun’a gitti³⁴⁶.

TBMM Başkanlığı döneminde Toptan’ı, 9 devlet başkanı, 20 parlamento başkanı, 6 başbakan, 10 bakan, 37 büyükelçi, 20 uluslararası kuruluş temsilcisi ziyaret etti. Bu dönem içinde Toptan da, 10 yurt dışı ziyareti gerçekleştirip 13 devlet başkanı, 18 parlamento başkanı, 8 başbakan, 15 uluslararası kuruluşla görüşmeler gerçekleştirdi. Yine bu dönemde 829 kişi ile görüşüp 368 yeni ve eski milletvekillerini kabul etti ve 78 sivil toplu temsilcisi ile görüşmeler yaptı³⁴⁷. Bu ziyaretler kapsamında 22 Aralık 2008 tarihinde Makedonya’ya gitti. Makedonya Meclisi Genel Kurulu’nda bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında Türkiye’nin Makedonya’nın NATO’ya üyeliğini desteklediğini ifade etmiştir³⁴⁸. Yine bu dönemde Toptan, eski TBMM başkanı Bülent Arınç ile birlikte Suudi Arabistan’a dört

³⁴⁴ <https://www.aa.com.tr/tr/politika/dunden-bugune-meclis-baskanlari-/1202411> (13.02.2022 tarihinde erişildi.)

³⁴⁵ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 289-297; Köksal Toptan, *Söyleşiler*, s. 184.

³⁴⁶ “Şişli’den Dolmabahçe’ye Temsili Yürüyüş”, *Samsun İl Özel İdaresi Dergisi*, Yıl 2, Sayı 5, Haziran 2009, s. 7; Erbay Kücet, “Türkülerinde Yerde Okumak Lazımmış”, *Parlamento Dergisi*, Sayı 46, 2017, s. 81.

³⁴⁷ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 296.

³⁴⁸ Önder Bilgin, *Türkiye - Makedonya İlişkileri ve Makedonya Türklerinin Durumu (1991-2018)*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2019, s. 41.

günlük bir ziyaret gerçekleştirdi³⁴⁹. Ayrıca 4-6 Kasım 2008 tarihleri arasında Avusturya'ya iki ülke arasındaki ilişkileri güçlendirmek amacıyla resmî bir ziyarette bulundu³⁵⁰.

Toptan, TBMM Başkanlığındaki en önemli olayları şu ifadelerle vurgulamıştır: “İlki Cumhurbaşkanlığı seçimi, ikincisi AK Parti hakkında kapatma davasının açılması, üçüncüsü de Ergenekon olayıdır. Obama'nın ziyareti, Perez ve Mahmut Abbas'ın benim odamda buluşmaları çok önemliydi. Kamuoyunu meşgul eden bu olaylar benim dönemime denk geldi.”³⁵¹. Bu cümleden olmak üzere Toptan'ın TBMM Başkanlığı döneminde Türkiye'de son derece hayati olayların ve önemli gelişmelerin yaşandığı ifade edilebilir.

Toptan, görev süresinin bitimine yakın TBMM Başkanlığı için başka bir kişinin aday gösterileceğini hissediyordu. Bu dönemde genel başkanın Mehmet Ali Şahin'i istediğine dair söylemler dolaşıyordu. Bu konuda görüşmek için Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'dan randevu talep edip ziyaretine gitti. Bu ziyaretinde başbakana şunları söyledi: “Sayın başbakanım, siz bana çocukuma bırakacağım en büyük mirası verdiniz. Ben de deneyimim, değerlerim ve anlayışım çerçevesinde iki sene bu görevi yaptım. Bana sorarsanız iyi yaptığımı düşünüyorum. Ama bundan sonra başka bir arkadaş gelebilir, buna saygı gösteririm. Siz benim aynı zamanda hemşehrimsiniz. Benden yana dert edinmeyin. Köksal bana küser mi, demeyin. Devam et dersanız ederim. Tamam dersanız, ayrılırım.”³⁵². Dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan da bunun üzerine temayül yoklaması yapacağını, belki başka bir arkadaşın aday olabileceğini söyledi. Bu görüşmenin ardından Toptan, görev süresinin dolmasından sonra ikinci kez TBMM Başkanlığı için adaylığını koymadı³⁵³. Toptan, iki yıllık TBMM Başkanlığı dönemini şu sözlerle değerlendirmiştir: “Türkiye'nin çok çalkantılı bir dönemine denk gelen bu iki yıllık görev sürem içerisinde Anayasa'nın, iç tüzüğü ve parlamento geleneklerinin gerektirdiği bir şekilde hareket etmeye büyük bir özen gösterdim. Geriye dönüp baktığımda 'hoş bir seda' bıraktığıma inanıyorum.”³⁵⁴. Bu cümleye ilave olarak Toptan, TBMM Başkanlığı döneminde meclisin saygınlığının artırılması ve kurumsal altyapısının güçlendirerek öncü bir kurum haline gelmesi için çaba gösterdiğini ifade etmiştir³⁵⁵. Toptan'ın Anayasa'ya ve demokrasiye olan

³⁴⁹ Muhittin Ataman, “Türkiye-Suudi Arabistan İlişkileri: Temkinli İlişkilerden Çok Taraflı Birlikteliğe”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt 1, Sayı 9, 2009, s. 80.

³⁵⁰ Necati Demir, Türkiye-Avusturya Eğitim ilişkileri, *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 2011, s. 7.

³⁵¹ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 309.

³⁵² Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 312.

³⁵³ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 313.

³⁵⁴ Berna Çuhadar, *a.g.m.* s. 23.

³⁵⁵ *Millî Gazete*, 08.08.2009.

inancı nedeniyle söz konusu durumun gerektirdiği şekilde bir başkanlık dönemi geçirdiği ve TBMM çatısı altında birlik ve beraberliğin kuvvetlenmesinde önemli bir görev üstlendiği belirtilebilir.

Toptan, TBMM'nin 24. Başkanı olarak seçilen Mehmet Ali Şahin'e TBMM Başkanlığı görevini devretti³⁵⁶. Toptan'ın TBMM Başkanlığı süresince aktif bir başkanlık dönemi geçirdiğini, gerek yurt içi gerekse yurt dışında Türkiye'nin temsil edilmesi noktasında ciddi bir çaba içerisinde girdiğini ifade edebiliriz.

2.10. Türkiyem Vakfı Faaliyetleri

Köksal Toptan, 12 Haziran 2011 tarihinde yapılan genel seçimlerde tekrar Zonguldak milletvekili seçildi. Bu dönemde de hizmetlerine seçim bölgesi olan Zonguldak'ta sürdürdü. 7 Haziran 2015 tarihinde yapılan genel seçimlerde aday olmadı. Neden aday olmadığını şu cümlelerle ifade etmiştir: *"7 Haziran 2015 seçimlere geldiğimiz zaman iki sebeple aday olmadım. İlki, artık yeter noktasındaydım. İkincisi, bizim partinin tüzüğüne göre 3 dönem üst üste görev yapan, ara vermeden aday olamıyordu. 1 Kasım'da seçimlerin yenilemesine karar verildi. İki gerekçemden biri duruyordu, öbür gerekçe ortadan kalkmıştı. İstesem aday olabilirdim. Ama istemedim."*³⁵⁷. Toptan'ın gençleri siyasetin içinde görmek istemesinden ötürü siyaseti gençlere bırakmak istediği bu noktada ifade edilebilir.

Toptan, en kıdemli ve en uzun süre görev yapan milletvekili olarak görev yaptığı 24. Dönem Parlamentosu'na veda etti³⁵⁸. Artık aktif olarak siyaset yapmıyordu. Bu dönemde 1993 yılında kurulan Türkiyem Vakfı'nın işleri ile ilgilenmeye çalışıyordu. Bu vakfın amacı; Toptan'ın Millî Eğitim Bakanlığı döneminde Türki Cumhuriyetlerinden getirdiği çocukların sorunları ile ilgilenmekti. Bu vakıf ilk başta Türk Dostluk Vakfı adıyla kuruldu. İlerleyen zamanlarda vakfın adı ve amacı değişti³⁵⁹.

Toptan, bu dönemlerde sıradan bir gününün nasıl geçtiğini daha sonraları kendisiyle yapılan bir röportajda şu ifadelerle yer vermiştir: *"7'de kalkar yaklaşık 1,5 saat spor yaparım. Hava güzelse ormana yürümeye giderim. Sonra eşimle kahvaltı yaparım ve her gün saat 10'da annemi ararım. 10 dakika geciksem o beni arar. Sonrasında ofisime gelir, misafirlerimi"*

³⁵⁶ "TBMM 4. Yasama Yılına Şahin İle Başladı", *Meclis Bülteni Dergisi*, Sayı 156, Ekim 2009, s. 16.

³⁵⁷ Esra Güner Hacıoğlu, *a.g.e.* s. 314.

³⁵⁸ *Sabah Gazetesi*, 11.05.2015.

³⁵⁹ Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 14.

ağırlarım. Gerek Ankara'dan gerekse şehir dışından gelen arkadaşlarımla ülkeyi konuşuruz. Ofisim aynı zamanda başkanı olduğu Türkiyem Vakfı'nın merkezi. Pul, tesbih ve baston koleksiyonlarımla ilgileniyorum. Bir yandan bunlarla uğraşıyorum diğer yandan dostlar, arkadaşlar sık sık geliyorlar, onlarla konuşuyoruz. Hala ülkemin, Zonguldak'ın, Bartın'ın, Rize'nin meseleleriyle uğraşmaya çalışıyorum. Türkiyem Vakfı'nın çalışmalarıyla ilgileniyorum. Faal siyasetin içinde yokuz ama Türkiye sorunları ile her gün meşgul olma sorumluluğunu üzerimizde hissettiğimiz için her gün bunlarla ilgileniyoruz. Eşimle vakit geçiriyorum. Televizyon izliyoruz. Ankara'daki torunumla iki günde bir beraber vakit geçiririz. İstanbul'daki torunumla 3-4 günde bir mutlaka telefonla bile olsa görüşürüm. Ankara'daki torunum mutlaka cumaları gelir, bizde kalır onunla yatarım. Kısacası günlerim bu şekilde geçiyor.”³⁶⁰. Görüldüğü üzere Toptan'ın her ne kadar faal olarak siyasetin içinde yer almasa da zaman zaman Türkiye meseleleri hakkında çözümler üretmeye çalışmaktan geri durmadığı belirtilebilir.

Toptan, ilk olarak 1977 genel seçimlerinde milletvekili olmuş ve 2015 yılına kadar farklı partilerde hizmet etme imkânı bulmuştur. Bu süreçte birkaç yıl milletvekilliği seçilemediği zamanlar da olmuştur. En son 12 Haziran 2011 tarihinde milletvekili seçilmiş ve 2015 yılına kadar bu görevini ifa etmiştir. 2015 yılında yapılan seçimlerde aday olmayarak aktif siyaseti bırakmıştır. Bu noktadan sonra daha çok Türkiyem Vakfı'nın faaliyetleri ile meşgul olmaya başlamıştır. Buna ilave olarak Toptan'ın siyasi hayatı boyunca genel itibari ile bütün kesimler tarafından beğenilen bir kişiliğe sahip olduğunu, Türkiye'nin birçok kesimi tarafından ilgiyle ve saygıyla karşılandığını ve aktif olarak siyaseti bıraktıktan sonra ailesine daha fazla zaman ayırarak yaşamını şekillendirdiğini ifade edebiliriz.

2.11. Kamu Görevlileri Etik Kurulu Başkanlığı ve Cumhurbaşkanlığı Yüksek İstişare Kurulu Üyeliği

Kamu Görevlileri Etik Kurulu 25.5.2004 tarihli ve 5176 sayılı Kanunla kurulmuştur. Kurul, biri başkan olmak üzere 11 kişiden oluşmakta olup üyeler ve başkan Cumhurbaşkanlığı tarafından seçilmekte ve atanmaktadır³⁶¹. Genel olarak bakıldığında bu kurulun görevi, kamu görevlilerinin uymaları gereken saydamlık, tarafsızlık, dürüstlük, hesap verebilirlik, kamu yararını gözetme gibi etik davranış ilkelerini Yönetmeliklerle belirlemek ve

³⁶⁰ Burcu Ülger, *a.g.m.* s. 14.

³⁶¹ <http://www.etik.gov.tr/kurul-hakkinda/> (04.10.2021 tarihinde erişildi.)

uygulamayı gözetmektir³⁶². Toptan, 20 Haziran 2017’de Resmî Gazete’de³⁶³ yayımlanan bakanlar kurulu karnamesi ile Kamu Görevlileri Etik Kurulu Başkanlığı görevine getirilmiştir³⁶⁴. Bu görevi 09.07.2021 tarihine kadar sürdürmüştür. Başkanlığı döneminde birçok projeye imza atmıştır. 2017 yılında “*Yolsuzluğun Önlenmesi ve Etik Kültürün Geliştirilmesi*” projesi kapsamında 22 kamu kurum ve kuruluşlarına etik eğitimi ve semineri verilmiştir. Bu dönemde aynı zamanda “*Etik Liderlik Programları*” düzenlenerek kamu görevlilerinin görev ve sorumluluklarını etik tutum ve davranışlar dairesinde ifa edebilmelerini sağlamak amacıyla kamu görevlilerine rehberlik hizmeti sunulmuştur. Yine bu programlar çerçevesinde “*Yolsuzluğun Önlenmesi ve Etiğin Teşviki*” projesi hayata geçirilmiş ve bu proje kapsamında iki bakanlık temsilcisine etik eğitici eğitimi verilmiştir³⁶⁵. Bu proje kapsamında İlkokul (6-9 yaş) ve ortaokul (10-14 yaş) öğrencileri için etik değerleri vurgulayan Etik Temalı Hikâye Kitaplar Hazırlanmış, toplumun çeşitli kesimlerinin etik konusundaki algı ve bilgilerinin ölçülmesi için anket çalışmaları yapılmış, “*Pilot Kurumlarda Durum Tespiti ve Plan Hazırlama Çalışmaları*” kapsamında birçok çalıştay düzenlenmiştir. Ayrıca yurt dışı çalışma faaliyetleri kapsamında “*Yolsuzlukla Mücadele ve Etik*” konusunda çalışmaları yerinde izlemek ve tecrübe paylaşımı maksadıyla Slovenya ziyaret edilmiştir³⁶⁶. Buna ilave olarak “*Hibe Projeleri*” kapsamında yedi sivil toplum kuruluşuna yolsuzlukla mücadele ve etik alanlarında yaptıkları projeler için finansman ve teknik destek sağlanmıştır. “*Etik Farkındalık Materyali Oluşturulması*” projesi kapsamında kişilerde ve toplumda etik farkındalığın artırılmasına yönelik görsel materyaller hazırlanmıştır. Tüm topluma yönelik etik farkındalığın oluşması amacıyla bir kamu spotu hazırlanmıştır³⁶⁷.

Toptan’ın başkanlığı döneminde 2019 yılında da birçok faaliyet gerçekleştirilmiştir. Kurumlarda etik farkındalığın artırılması amacıyla “*Etik Liderlik Programları*” ve etik eğitici yetiştirilmesi amacıyla “*Etik Eğitici Eğitimi Programları*” düzenlenmiştir. Toptan’ın başkanlığında yapılan en büyük projelerden biri de “*Yerel Yönetimlerde Seçilmiş Ve Atanmış Kamu Görevlilerinin Etik Farkındalığının Artırılması İçin Teknik Destek Projesi*”dir. Bu projeye etik farkındalığın oluşması ve devamlılığının saplanması

³⁶² <http://www.etik.gov.tr/kurul-hakkinda/> (04.10.2021 tarihinde erişildi.)

³⁶³ Resmî Gazete, 20.06.2017.

³⁶⁴ Milliyet Gazetesi, 20.06.2017.

³⁶⁵ Kamu Görevlileri Etik Kurulu, 2017 Yılı Faaliyet Raporu, s. 17-18.

³⁶⁶ Kamu Görevlileri Etik Kurulu, 2017 Yılı Faaliyet Raporu, s. 19-25.

³⁶⁷ Kamu Görevlileri Etik Kurulu, 2017 Yılı Faaliyet Raporu, s. 26-28.

hedeflenmiştir³⁶⁸. Bu proje kapsamında yerel yönetimlerde etik anlayışının yerleştirilmesi ve yolsuzlukla mücadeleye yönelik çalışmalara katkı sağlanması, valilikler, büyükşehir belediyeleri ve diğer belediyelerde çalışan kamu görevlileri ile bu makamlardan hizmet alan vatandaşlarda etik farkındalık oluşturulması, yerel yönetimlerde etik kültürün yaygınlaşması ve yerleşmesi amacıyla etik eğitimci yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca yerel yönetimlerle ilgili kanunlar incelenip etik ihlallere sebep olan yasal boşlukların belirlenmesi ve bunlarla ilgili gerekli düzenlemenin yapılması sağlanarak sorunların çözümüne yönelik adımlar atılmıştır³⁶⁹.

Yine bu dönemde yurt dışı ziyaretleri kapsamında 1-7 Eylül 2019 tarihleri arasında Almanya Federal Cumhuriyeti ziyaret edilmiştir. Yerel yönetimde etik ilkelerinin belirlenmesi amacıyla farklı şehirlerde çalıştaylar düzenlenmiştir. Bu program çerçevesinde Gaziantep'te, Trabzon'da, Erzurum'da, Diyarbakır'da ve İstanbul'da çalıştaylar düzenlenmiştir³⁷⁰. Toptan 20 Haziran 2017'de başladığı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Başkanlığını 9 Temmuz 2021 tarihinde Zerrin Güngör'e devretmiştir³⁷¹.

Genel olarak bakıldığında Toptan'ın siyasi hayatında olduğu gibi Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nda da aktif bir başkanlık görevi ifa etmiştir. Gerek çalışma arkadaşları gerek diğer kurumlardan gelen personelle son derece uyum içinde çalışmıştır. Ayrıca yurt dışından gelen misafirlere ilgi göstererek ülkemizin tanıtımına katkıda bulunmuştur. Toptan, karşılaştığı sorunlara her daim sağduyuyla yaklaşarak o sorunu çözmek için çözüm odaklı yaklaşımlarda bulunmuştur. Bu özelliğinden dolayı da çevresi ve toplum tarafından hep saygı görmüştür. Önce iyi bir birey olmaları için gayret gösterdiği çocuklarının eğitimleri noktasında da son derece disiplinli davranmıştır.

Toptan, 15.05.2019 tarihli ve 30775 sayılı Resmî Gazete'de³⁷² yayımlanan 36 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile 28.05.2019 tarihinde Yüksek İstişare Kurulu üyeliğine getirilmiştir³⁷³. Söz konusu Cumhurbaşkanlığı Yüksek İstişare Kurulu, 15.05.2019 tarihinde yayımlanan 36 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kurulmuştur. İlgili kararname ile cumhurbaşkanı devletin başı olarak nitelendirilmiştir. Bu kurulla millete ve devlete hizmeti

³⁶⁸ Kamu Görevlileri Etik Kurulu, *2019 Yılı Faaliyet Raporu*, s. 21-23.

³⁶⁹ Kamu Görevlileri Etik Kurulu, *2019 Yılı Faaliyet Raporu*, s. 24.

³⁷⁰ Kamu Görevlileri Etik Kurulu, *2019 Yılı Faaliyet Raporu*, s. 29-35.

³⁷¹ <https://www.etik.gov.tr/zerrin-gungor/> (02.02.2022 tarihinde erişildi.)

³⁷² *Resmî Gazete*, 15.05.2019.

³⁷³ İsmail Duman, "Bartın Milletvekillerinin Tespiti ve Yasama Faaliyetlerinin İncelenmesi", *Tarih ve Günce Dergisi*, Sayı 7, 2020, s. 286.

geçmiş, bilgi ve birikim sahibi kişilerin bu kazanımlarından istifade edilebilmesi amaçlanmıştır³⁷⁴. Ayrıca Cumhurbaşkanının önemli gördüğü konularda değişik görüşler almak suretiyle daha doğru kararlar vermeyi amaçladığını söyleyebiliriz. Türk tarihine baktığımızda devleti yönetmekle görevli yöneticiler, tecrübeli insanları bir araya getirmek suretiyle böyle bir oluşum içine girmişlerdir. Kurul üyeleri, cumhurbaşkanı tarafından devlete hizmeti olmuş ve bilgi birikimine sahip olan TBMM eski başkanları veya başkanvekilleri arasından belirlenmektedir. Toptan bu kurula üye olmak suretiyle aktif siyasetten ayrılmış olmakla birlikte kamu hizmetine farklı kanallardan devam etmeye çalışmaktadır. Bu kurulun aktif üyelerinden biri olarak temayüz etmektedir.

³⁷⁴ *Resmî Gazete*, 15.05.2019.

3. KÖKSAL TOPTAN’IN YASAMA FAALİYETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Köksal Toptan, önceki bölümde bütün yönleriyle ele almaya çalıştığımız bilgiler ışığında öğrencilik yıllarında itibaren uzun yıllar siyasetin içinde olmuştur. Siyasete girdiği ilk günden itibaren hep aktif siyasette yer almıştır. Bir hukukçu ve avukat olması işine olan bağlılığını arttırmış ve adaletli davranmaya son derece ihtimam göstermiştir. Karakteri itibari ile zıtlaşma yerine uzlaşmayı yeğleyen, düşmanlık yerine dostluğu savunan, kin yerine hoşgörüyü öneren, nefret yerine sevgiyi tavsiye eden ve bunları hayatında birebir yaşayan bir devlet adamı olması Türkiye için büyük bir kazanımdır. Zira idealleri ve hayalleri olan insanların geleceğe doğru emin adımlarla yürüdüğünü söyleyebiliriz. Toptan, Türkiye’yi daha ilerilere taşımak için mesai mefhumu gözetmeksizin çalışmış, bu doğrultuda yeri geldiğinde ailesine bile zaman ayırmakta zorlanmıştır. Hedeflerini gerçekleştirmek ve toplumsal sorunlara çareler üretmek amacıyla TBMM kürsüsünü çokça kullanmıştır. Toptan’ı detaylıca incelediğimiz bu tez çalışmamızın ikinci bölümünde Toptan’ın TBMM kürsüsünde yapmış olduğu konuşmaları ele almaya ve araştırmaya gayret gösterdik. Toptan, 1977 yılında ilk defa milletvekili olmuş ve arada bazı boşluklar olarak bu görevi 2015 yılına kadar sürdürmüştür. Biz bu kapsamda Toptan’ın yasama faaliyetlerini parti bazında değerlendirerek AP, DYP ve AK Parti milletvekillikleri dönemleri TBMM’de yaptığı konuşmaları araştırma çabası içinde olduk. Şunu da ifade etmeliyiz ki; Toptan’ın bilgi birikimi ve tecrübesinden daha uzun yıllar faydalanmak Türkiye’nin küreselleşen dünyada yerini sağlamlaştırması açısından son derece ehemmiyet arz etmektedir.

3.1. Adalet Partisi Dönemi Yasama Faaliyetleri

Toptan, ilk milletvekilliğine 5 Haziran 1977 tarihinde yapılan Genel Seçimlerde AP Zonguldak milletvekili seçilerek başladı. 13 Haziran 1977 günü TBMM kürsüsünde yemin edip aktif olarak siyasetin içine girdi. Bu dönemde Türkiye çok karışık ve zor bir dönemden geçiyordu. Hayat pahalılığı Türkiye’nin her yerinde kendini gösteriyordu. Toptan, bütün bu konulara çözüm bulmak amacıyla TBMM kürsüsünden bunları dile getirmeye başlamıştı.

Bu dönemde “*Uygulanmayan Danıştay Kararları Hakkında, Belediye Gelirleri Kanunu Hakkında, 1979 Yılı Bütçe Kanunu Hakkında, Çocuk Mahkemeleri Hakkında, Alkollü İçkiler Hakkında, Kömür Tevzii Hakkında, Öğretim Üyelerine Karşı İşlenen Cinayetler Hakkında, Lise Kapatılması Hakkında, Danıştay Kararlarının Uygulanmaması Hakkında, Kamu Güvenliği Hakkında ve Nakdi Tazminat Kanunu Hakkında 1980 yılı Anayasa Mahkemesi Başkanlığı Bütçesi Hakkında, 1980 Yılı Başbakanlık Bütçesi Hakkında ve 1980 Yılı Toprak ve Tarım Reformu Hakkında*” TBMM kürsüsünden konuşmalar yaparak bunların çözüme kavuşması noktasında gayret göstermiştir³⁷⁵.

Toptan, 21 Kasım 1978 tarihinde “*Uygulanmayan Danıştay Kararları Hakkında*” yaptığı konuşmada son derece önemli değerlendirmelerde bulunmuştur. Bu konuşmasında göreve gelen hükümetin başlattığı memur kıyımına değinmiş ve bu konuda birçok örnek vermiştir³⁷⁶. Bu örneklerden bir tanesini burada paylaşmakta fayda olacağını düşünüyorum. Toptan, konuşmasında şu ifadelere yer vermiştir: “*1974 yılında zamanın bakanı tarafından görevden alınan ve Danıştay’ın iptal kararı olmasına rağmen, göreve başlayabilmek için hükümet değişikliğini beklemek zorunda kalan Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Müsteşar Muavini Kemal Baytaş, elbette bu hükümetin aradığı adamlardan değildi ve bu da görevden alınması için yeterli nedendi. Görevden alınan müsteşar muavini Danıştay’a başvurmuş ve bu arada izne gittiği için Aydın’da hastalanarak arka arkaya değişik teşhislerle yirmişer günlük iki rapor almıştır. Baytaş daha sonra Ankara’ya gelmiş 24 Ağustos 1978 tarihinde göreve başlamıştır. Aradan 43 gün geçmiş ve 6 Ekim 1978 tarihine gelinmiştir. Bu tarihte Danıştay, Kemal Baytaş hakkında tehiri inceleme kararı vermiştir.*”³⁷⁷. Toptan, konuşmasının devamında Danıştay’ın Kemal Baytaş’ın raporunu sahte olduğuna hükmedip Kemal Baytaş’ı müstafi saydığını, oysaki raporun usule uygun olarak alındığını ve Sağlık Bakanlığı’ndan bu konuda teyit alındığını vurgulamıştır³⁷⁸. Görüldüğü üzere Toptan, milletvekili olmanın verdiği sorumlulukla haksızlığa her daim karşı çıkmış ve bu gibi olaylar karşısında metanetini ve ferasetini koruyarak meselelerin çözümü noktasında gayret göstermiştir.

Toptan, 9 Şubat 1979 tarihinde “*Belediye Gelirleri Kanunu Hakkında*” TBMM’de söz almış ve ilgili konuda bir konuşma gerçekleştirmiştir. Toptan, konuşmasında ticaret, sanat ve

³⁷⁵ Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 3-26.

³⁷⁶ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 7, Toplantı: 2, Dönem: 5, 21.11.1978, s. 226.

³⁷⁷ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 7, Toplantı: 2, Dönem: 5, 21.11.1978, s. 226; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 3.

³⁷⁸ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 7, Toplantı: 2, Dönem: 5, 21.11.1978, s. 226; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 3.

meslekten men cezalarının nasıl paraya çevrildiği anayasada belirtilmiş olmasına rağmen usulsüzlük yapan bir ticarethaneye cüz’i miktarda ceza kesilmesini eleştirmiştir³⁷⁹. Söz konusu uygulamanın devamı halinde bu işletmelerin tekrar aynı hataya düşeceğini vurgulamıştır³⁸⁰. Toptan bu sözleriyle aslında ileride yaşanması muhtemel olan usulsüzlüklerin önüne geçmeyi ve bu gibi olaylar vuku bulmadan önlemeyi amaç edinmiştir. Buna ilave olarak Toptan’ın olayları analiz etme noktasında son derece hassas davrandığını, gelişen ve değişen dünya şartlarını gözeterek olayları değerlendirdiğini ve zor şartlarda dahi doğru kararlar verme yetisinin kendisinde var olduğunu söyleyebiliriz.

Toptan, 18 Şubat 1979 tarihinde “1979 Yılı Bütçe Kanunu Hakkında” genel kurulda milletvekillerine hitap etmiştir. Bu konuşması kapsamında görüşülmekte olunan bütçe içindeki çarpıklıkları, dengesizlikleri ve tutarsızlıkları tenkit etmiş ve bütçe komisyonun gider hanesine usulsüz bir şekilde yüklü miktarda para eklendiğinin altını çizmiştir. Dönemin hükümetinin ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durumu düzeltemediğinden bahsetmiş ve kendi hükümetleri dönemimdeki ekonomik yatırımlardan örnekler vermiştir. Ayrıca 5 Ocak 1978 yılında görevi bırakan Süleyman Demirel Hükümeti’nin önemli icraatlarından bazılarını da bu konuşmasında vurgulamış ve dönemin hükümetinin “*enkaz devraldık*” şeklindeki ifadelerine sert bir dille karşılık vermiştir³⁸¹. Bu dönemde ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durumunu özetlemiş, temel ihtiyaç maddelerinin bile bulunamadığını, karaborsacılığın yaygınlaştığını, hayat pahalılığın hat safhaya ulaştığını ve temel ihtiyaç maddelerini ancak karne ile verildiğini belirtmiştir. Buna ilave olarak dönemin hükümetinin Türkiye’nin ekonomik politikaları hakkında yanlış uygulamalar yaptığını ve Uluslararası Para Fonu (İMF) ile anlaşma yapmak için kapı kapı dolaştığını ifade etmiştir³⁸². Toptan, siyasete girdiği günden itibaren ülke sorunlarıyla yakından ilgilenmiş ve bu konuda çeşitli öneriler sunarak ülke kalkınmasının ancak birlik ve beraberlik içinde hareket ederek mümkün olacağını ifade etmiştir. Bir ülkenin gelişim gösterebilmesi ve istikrarlı bir şekilde büyüyebilmesi için ekonomik durumunun önemine dikkat çekmiştir. Ekonomik politikanın önemini ve bu konuda gerekli tedbirlerin alınmasının bir gereklilik olduğunu vurgulamıştır.

Toptan, 19 Nisan 1979 tarihinde “Çocuk Mahkemeleri Hakkında” AP gurubu adına söz almış ve bu konuda bazı değerlendirmelerde bulunmuştur. Yaptığı bu konuşmasında yapılan araştırmalar sonucunda gelişen ve değişen Türkiye şartları içinde çocuk yaştaki insanların

³⁷⁹ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 10, Dönem: 5, Toplantı: 2, 09.02.1979, s. 390.

³⁸⁰ Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 5.

³⁸¹ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 10, Dönem: 5, Toplantı: 2, 18.02. 1979, s. 244.

³⁸² Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 8-9.

daha çok suç işlemeye başladığını, günden güne de küçük suçlu sayısının artmakta olduğunu ve bu konuya özel bir önem verilmesinin gerekliliğini belirtmiştir³⁸³. Küçük yaştaki çocukları suça iten sebeplerin acilen ortaya çıkarılması ve bu sorunlara çareler bulunarak suç işleyen çocuklarının topluma kazandırılmasının önemini vurgulamıştır. Ayrıca görüşülmekte olan “Çocuk Mahkemeleri Kuruluş Kanununa” AP gurubu olarak destek vereceklerini ve adı geçen kanunla beraber ülkemizin çok büyük mesafeler kat edeceğini ifade etmiştir³⁸⁴. Toptan, çocukların eğitime, yetiştirilmesine ve topluma kazandırılmasına son derece önem vermiş ve bu konudaki düşüncelerinin meclis kürsüsünde konuşma yaparak dile getirmiştir. Buna ilave olarak yaptığı konuşmasında dünyadan ve Birleşmiş Milletler’den de örnekler vermesi Toptan’ın küresel dünya gelişmelerine kayıtsız kalmayıp bu gelişmeleri yakından gözlemlediğinin de göstergesidir. Unutulmamalıdır ki; çocuklar ve gençler bir medeniyetin yapı taşlarıdır. Onlara gereken önemin verilmesi, o medeniyetin gelişip büyümesine büyük bir katkı sağlayacaktır.

Toptan, 12 Haziran 1979 tarihinde “*Alkollü İçkiler Hakkında*” bu dönemde bir konuşma gerçekleştirmiştir. Burada yaptığı konuşmada gençliğin başına musallat olan, trafik kazalarının büyük oranda sebebi olan alkollü içkiler konusuna değinmiş ve alkollü içki satan işletmeler memnun kalmasa da alkollü içkilerin belirli mekânlarda satılıp her yerde satılmamasının gerekliliğini vurgulamıştır³⁸⁵. Zira alkollü içkinin aile müessesesini de olumsuz yönde etkilediği ve ailelerin de dağılmasına yol açtığı akıllardan çıkarılmamalıdır. Toptan, aileyi ve toplumu etkileyen meselelere duyarsız kalmamış ve bu konulara çözümler üreterek gelecek nesilleri korumayı hedeflemiştir.

Toptan, 29 Kasım 1979 tarihinde yaptığı “*Kömür Tevzii Hakkındaki*” konuşmasında 1979 yılında Türkiye’de üretilen kömürün 8 milyon ton civarında olduğunu, 1978 yılında 13 milyon ton civarında olduğunu, Türkiye’nin kömür ihtiyacının bir an önce karşılanması gerektiğini ve vatandaşların kışı kömürsüz geçirmemesi için acilen onlara kömür temin edilmesinin gerekliliğini belirtmiştir³⁸⁶. Toptan, Zonguldak milletvekili olması hasebiyle bu konuya gerekli ehemmiyeti göstermiş ve bunu meclis kürsüsünde bir konuşma yaparak bu sorunun çözüme kavuşturma gayreti içinde olmuştur. Temsil ettiği halkın menfaatlerini her

³⁸³ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 12, Dönem: 5, Toplantı: 2, 19.04.1979, s. 318.

³⁸⁴ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 12, Dönem: 5, Toplantı: 2, 19.04.1979, s. 319; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 12.

³⁸⁵ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 12, Dönem: 5, Toplantı: 2, 12.06.1979, s. 633; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 14-15.

³⁸⁶ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 13, Dönem: 5, Toplantı: 3, 29.11.1979, s. 252; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 16.

vakit gözetmiş ve bunu yapmış olduğu çalışmalarla göstermiştir. Ayrıca maden işçilerinin de hakkını gözetmiş olduğunu ve Türkiye'nin yerli kaynaklarının kullanımının ülke ekonomisi için büyük faydalar sağlayacağını ifade ettiğini söyleyebiliriz.

Toptan, TBMM kürsüsünden “*Öğretim Üyelerine Karşı İşlenen Cinayetler Hakkında*” 18 Aralık 1979 tarihinde bir konuşma gerçekleştirmiştir. Bu konuşmasında Türkiye'nin içinde bulunan anarşi ortamından bahsetmiş, kardeş halinde yaşayan insanların birbirlerini öldürdüğünü vurgulamış ve bu kapsamda öğretim üyelerinin de öldürüldüğünün altını çizerek bu konuya ivedi bir şekilde çare aranması gerektiğini ifade etmiştir. Anarşiye karşı parti ayırt etmeksizin topyekûn mücadele edilmesi gerektiğini belirterek dönemin hükümetinden anarşi konusunda kendilerine destek olmalarını istemiştir³⁸⁷. Görüldüğü üzere Toptan, genç bir milletvekili olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin gelişip büyümesi ve daha güçlü bir devlet haline gelmesi için çaba göstermiştir. Buradan hareketle anarşinin ülkelerdeki refahı ve iç düzeni sekteye uğratıp ülkelerin gelişim düzeylerine olumsuz etkiler yaptığını belirtmemiz gerekir.

Toptan, “*Lise Kapatılması Hakkında*” 12 Aralık 1979 günü yapılan oturumda söz alarak önemli değerlendirmelerde bulunmuştur. Türkiye’de eskiden az sayıda okul olduğunu, dönem itibariyle okulların sayısının bir hayli arttığını ve okuma-yazma oranının yükselme eğiliminde olduğunu ve bu okulların da kendi hükümetleri döneminde açıldığını ifade etmiştir. Bu dönemde lise kapatmanın anlamsızlığını vurgulamıştır. Ayrıca devlet kurumları arasındaki kadrolaşmaya da değinerek bu gibi girişimlerin partizanlıktan daha tehlikeli olabileceğini belirtmiştir³⁸⁸. Yine aynı oturumda “*Danıştay Kararlarının Uygulanmaması Hakkında*” da bazı değerlendirmelerde bulunmuştur. Bu minvalde herkesin Anayasa’nın bir gereği olarak yargı kararlarına uymak zorunda olduğunu ve yargı kurumlarının hiç kimsenin güdümü altında olmadığını vurgusunu yapmıştır³⁸⁹. Bu noktada biz de Türkiye’nin köklü bir tarihe sahip olduğunu ve devlet kurumunun kişilerin şahsi menfaatlerinden üstün olduğunu belirtebiliriz. Unutulmamalıdır ki siyasilerin topluma ulaşma noktasında sosyolojik potansiyelin etkisi vardır. Bundan hareketle Toptan, sosyal kabiliyetini de kullanarak sorunlara çözüm odaklı yaklaştığını söylememiz gerekir.

³⁸⁷ Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 17-18.

³⁸⁸ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Cilt: 13, Dönem: 5, Toplantı: 3, 18.12.1979, s. 419.

³⁸⁹ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Cilt: 13, Dönem: 5, Toplantı: 3, 18.12.1979, s. 417; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 19-22.

Toptan, TBMM kürsüsünde 22.01.1980 tarihinde 5. Dönem 32. Birleşim’de “Kamu Güvenliği Hakkında” yaptığı konuşmasında şu önemli ifadelere bulunmuştur: “Sayın Başkan, Yüce Meclisimizin değerli üyeleri; uzunca bir müddetten beri Yüce Meclisin gündeminde bulunan bir kanun tasarısının artık kabul edilmekte olduğu şu anda, yorucu bir çalışma sonucu, sert tartışmalar sonucu, Yüce Meclisin değerli üyelerinin birini kırarak şekilde, incitecek şekilde işi ileri götürmeleri sonucu, Sayın Ecevit hükümetinin arzu etmediği ve bizim hükümetin de arzu etmediği yepyeni bir kanun meydana çıkmıştır. Sayın Şener Battal arkadaşım öyle bir ifade kullandılar ki, ‘dört başı mamur bir kanun aldınız, alın bununla anarşiyi önleyiniz’ diyorlar. Biz işin başında şunu dedik: Görüşmekte olduğumuz bu kanun tasarısıyla Türkiye’de anarşinin önleneyeceği iddiasında değiliz. Türkiye’de anarşinin önlenemediği için, Parlamentoda ve yurt sathında hepimizin, bütün siyasi partilerin, Türkiye’deki bütün müesseselerin, bütün Anayasal kuruluşların yüzde yüz desteğine muhtacız hükümet olarak. Parlamentoda bu kanun münasebetiyle şunu tespit ettik ki, karşılıklı görüşme, karşılıklı iyi niyet gösterilmesi halinde, bazı meseleleri aşmak mümkündür. Kanunun, hükümet olarak bizim istediğimiz biçimde çıkmamış olmasından hayıflandığımızı kimse sanmasın. Biz TBMM’den talimat alırız ve onun yaptığı kanunlara yüzde yüz uymak zorunda kaldığımızı inanan bir hükümetiz. Başka bir yerden bize talimat verilmesi, başka bir yerden bize buyruk verilmesi, yasa verilmesi mümkün değildir. Onun için Yüce Meclisin kararını saygıyla karşılıyoruz. Bu kanunun uygulanmasında da Meclisimizde ve gurubu bulunan ve bulunmayan bütün siyasi partilerimizin ve değerli milletvekili arkadaşlarımızın hükümetimize destek olmasını rica ediyorum. Yüce meclise saygılar sunuyorum.”³⁹⁰. Toptan, 1980 yılı Kamu Güvenliği görüşmeleri kapsamındaki konuşmasında önemli tespitlerde bulunmuştur. Bu kapsamda Türkiye üzerinde süper güçlerin oynamak istedikleri oyunları Türk milletinin bilmesi gerektiğini, bunun bilinmemesi halinde anarşi ve terörü bitirmenin çok zor olacağını vurgulamıştır. Ayrıca anarşi ve terörün önlenmesi için parlamentoda gurubu bulunan bütün siyasi partilerin de destek vermesinin elzem olduğunu dile getirmiştir³⁹¹. Görüldüğü üzere Toptan, genç ve dinamik bir milletvekili olmasının verdiği avantajları iyi kullanarak ülke gündemini meşgul eden bütün safhalarda yer almıştır. Toptan, bu oturumun başka bir bölümünde “Nakdi Tazminat Kanunu Hakkında” da söylemlerde bulunmuştur. Anarşi sebebiyle şehit olan güvenlik güçlerimizin ailelerine verilen nakdi yardımın yetersiz olduğunu ve bu yardımın

³⁹⁰ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 13, Dönem: 5, Toplantı: 3, 22.01.1980, s. 840; Köksal Toptan, Kürsüden, a.g.e. s. 24.

³⁹¹ Köksal Toptan, Kürsüden, s. 24.

iyileştirilmesi vurgusu yapmıştır. Böylelikle vatan için şehit olan kişilerin ailelerine “devlet olarak biz yanındayız” diyerek onlara yalnız olmadıklarını bir kez daha hatırlatmıştır³⁹².

Toptan, 4 Şubat 1980 tarihinde gerçekleşen 1980 yılı bütçe görüşmelerinde dünyanın ve Türkiye’nin içinde bulunduğu durumu değerlendirerek Türkiye’nin kalkınması için nelerin yapılması gerektiğine vurgu yapmıştır. Bu kapsamda Türkiye’nin kalkınma yolunda hür ve demokratik bir nizam içinde bunu başarabileceğini ifade etmiştir. Demokrasiden vazgeçmeden Türk devletini güçlü bir devlet, Türk milletini de zengin bir millet yapmak için mücadele verilmesinin gerekliliğinden bahsetmiştir³⁹³. Bu görüşmelerde Türkiye’deki anarşi sorunlarını da ele almış ve bu kapsamda şu değerlendirmelerde bulunmuştur: “Türkiye’deki anarşik olayların, Türkiye’yi güçsüz kılmak ve sonundan parçalayıp yutmak isteyen dış güçlerden kaynaklandığını herkes kabul etmek zorundadır. Buna ‘hayır’ diyeceklerin, ya hiçbir şey bilmediklerini veya sonunda yanılacaklardır ama bilmez göründüklerini varsaymak gerekir.”³⁹⁴. Görüldüğü üzere Toptan, anarşinin ve terörün dış kaynaklı olduğunu ve Türkiye’nin anarşiyle ve terörle mücadele noktasında kararlı olduğunu vurgulamıştır. Buna ilave olarak Türkiye’deki ekonomik durumu da özetlemiş ve bu konuda gerekli tedbirlerin alınması gerektiğinin altını çizmiştir.

Toptan, 5 Şubat 1980 tarihinde gerçekleşen 1980 yılı “Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Bütçesi” görüşmeleri sırasında Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü’nde çalışan personelin sıkıntılarını dile getirmiş ve bunların çözülmesi için analitik yaklaşımlarda bulunmuştur. Ayrıca burada çalışan personele uygun mesai ücreti verilmesinin gerekliliğinden söz etmiştir³⁹⁵. Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü personelinin daha özverili çalışmasını sağlamak için nelerin yapılmasının gerektiğini şu sözlerle dile getirmiştir. “Bugün 3676 civarında personeli olan Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğün çalışan bütün personelin işin ehli olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Onun için Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü personeline arkadaşlarımızın da ifade ettiği gibi bir takım mali imkânlar sağlamak suretiyle burayı iş açısından, çalışma yeri açısından cazip hale getirmek lazım geldiği kanaatindeyim.”³⁹⁶.

³⁹² Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 13, Dönem: 5, Toplantı: 19, 24.01.1980, s. 848-849.

³⁹³ Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Cilt: 45, Toplantı: 19, 04.02.1980, s. 178.

³⁹⁴ Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Cilt: 45, Toplantı: 19, 04.02.1980, s. 178; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 41.

³⁹⁵ Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Cilt: 45, Toplantı: 19, 05.02.1980, s. 229.

³⁹⁶ Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Cilt: 45, Toplantı: 19, 05.02.1980, s. 229; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 48.

Toptan, devlet kurumlarındaki verimi arttırmak için bazı önerilerde bulunmuş ve bunu da Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü özelinde izah etmeye çalışmıştır.

Toptan, 5 Şubat 1980 tarihinde gerçekleşen “1980 yılı Toprak ve Tarım Reformu Müsteşarlığı Bütçesi” görüşmeleri sırasında toprağın kullanımı ile ilgili çözümleyici açıklamalar yapmıştır. Bu kapsamda Türkiye’de toprağın tam manasıyla dengeli dağıtılmadığını, Türk köylüsüne yeteri kadar kullanılabilir, işlenebilir toprak verilmediğini ileri sürenlere karşı şu ifadelerle cevap vermiştir: “*Bütün bunlara cevap vermek maksadı ile çıkarılan bir kanunun Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi üzerine, ortada hukuki bir boşluk vardır ama Toprak ve Tarım Reformu Müsteşarlığı’nın kanunu ile kendisine verilmiş olan görevleri yapabilmesi fiilen imkânsız hale gelmiş bulunmaktadır.*”³⁹⁷. Toptan, Anayasal bir takım boşlukların bazı kurumların işleyişine sekte vurduğunu ve bunun yapılacak yeni düzenlemelerle giderilebileceğini belirtmiştir. Bunlara ilave olarak bir araya gelmek suretiyle Türkiye’deki toprak reformunu, millî bir politika tespit etmek suretiyle tartışmanın ve bir sonuca varmanın gerektiğini ifade etmiştir³⁹⁸. Bu cümlelerden olmak üzere Toptan’ın tespitlerinin ve sunduğu çözüm önerilerinin Türkiye için ne kadar önemli olduğu günümüzde daha iyi anlaşılmaktadır.

Genel olarak bakıldığında Toptan’ın çok yönlü bir siyasetçi olması ve milletvekili olması nedeniyle üzerindeki bu ağır yükün bilincinde olarak devamlı surette faal siyasetin odağında olmuştur. Bu kapsamda yaptığı icraatlar sorumluluk bilincinin bir gereğidir. Çalışmalarını aktif olarak seçim bölgesinde sürdürdüğü gibi buralardaki ihtiyaçları meclis kürsüsünden ifade etmiştir. Gerek kendi partisinin milletvekilleri tarafından gerekse diğer partilerin milletvekilleri tarafından her daim saygı duyulan bir siyasetçi olmuştur. Alçak gönüllü olması ve karşısındakileri incitmekten çekinmesi münasebetiyle yumuşak bir dil kullanmıştır. Olayların ve sorunların konuşularak çözüleceği düşüncesi içinde olmuştur.

3.2. Doğru Yol Partisi Dönemi Yasama Faaliyetleri

Köksal Toptan, 26 Ekim 1986 tarihinde Süleyman Demirel ve berberindekilerin Antalya yaşamış oldukları olayları TBMM gündemine taşımış ve konuyla ilgili detaylı bir açıklamada bulunmuştur. Yaşanan bu süreçle ilgili şu önemli değerlendirmelerde

³⁹⁷ Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Cilt: 45, Toplantı: 19, 05.02.1980, s. 224; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 50.

³⁹⁸ Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Cilt: 45, Toplantı: 19, 05.02.1980, s. 224.

bulunmuştur: “26 Ekim 1986 günü Sayın Süleyman Demirel ile beraberindekiler saat 11.00 sularında Antalya Havaalanına inmiş ve mutad karşılamadan sonra şehre hareket edilmiştir. Karşılamaya gelen halkın çok kalabalık oluşu ve görevlilerin hiçbir tedbir almayışı yüzünden karayolu trafiğe kapanmıştır. İzdiham nedeniyle çok yavaş ilerleyebilen konvoy, İçişleri Bakanının da ifade ettiği gibi şehrin 2 kilometre kadar dışında Serik kavşağında polis tarafından polis barikatıyla kesilmiştir. Bu polis barikatının önünde biriken halka bir konuşmayla seslenen Sayın Demirel, halkı teskin eden ve tahriklere kapılmamalarını isteyen bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmanın bitiminden sonra, çevre yolundan, kalınacak olan otele gitme teşebbüsünde bulunan konvoyun yolu, polis barikadı kaldırılmak suretiyle açılmış ve şehre o yoldan girmeleri söylenmiştir. Buna uyulmuş ve otele hareket edilmek üzere buradan yola çıkılmıştır. Havaalanından itibaren yaklaşık altı saat süren yürüyüşün bitimine 300-400 metre kalana kadar, İçişleri Bakanının da ifade ettiği gibi, hiçbir olay meydana gelmemiştir. İdarenin gösterdiği güzergâhtan yürüyen kalabalığa, otele 15-20 dakikalık bir zaman kaldığında, nereden çıktığı anlaşılamayan ve sayısı 400 civarında olan polis aniden coplara saldırmıştır. Bir anda panik içinde kaçışan kalabalığın koşuşması sırasında pek çok kişi ezilme tehlikesi geçirmiştir. Bazı insanlar yerlerde sürüklenmiş, saldırının nedenini anlamak için polisle halkın arasına giren milletvekilleri coplanmıştır. Bu amacı güden milletvekilleri, sıfatlarını söylemelerine rağmen coplanmıştır. Sayın bakanın dediği gibi milletvekilleri 400 tane polisin üzerine hücum edip, polisleri tartaklamış değildir. Polisler, milletvekillerini, milletvekilleri sıfatlarını söyledikleri halde coplamıştır, bunun üzerinde özellikle duruyorum. Daha sonra coplama işini bitiren polis, verilen görevin bitirilmiş olmasının rahatlığı içinde bir kenara çekilmiş ve konvoy yine yoluna devam ederek otele varmıştır. Akşam yemeği için rezervasyon otele de gitmek mümkün olmamış, bir polis sorumlusu gelip, oranın barikatla çevrildiğini, Sayın Demirel’in ve milletvekillerinin kendi refakatlerinde oraya götürüleceğini, halkın ise diliyorsa meydanların ötesinden kendilerine göre çizilen bir güzergâhtan yemek yerine gidebileceklerini söylemiş; daha sonra bu tedbir, araya ısrarlı ricaların girmesi üzerine kaldırılmış ve akşam yemeği yenilmesi de mümkün olmuştur.”³⁹⁹.

Görüldüğü üzere Toptan, Antalya’da yaşanan olayları bazı güçlerin tehlikeli bir oyunu olduğunu, herkesin bu gibi tehlikeli sonuçlar doğurabilecek durumlara karşı dikkatli hareket etmesi gerektiğini ve bu gibi olaylarda kusuru ve ihmali bulunanların derhal kanun karşısına

³⁹⁹ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 32, Yasama Yılı: 4, Dönem: 17, 11.11.1986, s. 367; Köksal Toptan, Meclis Konuşmalarım, s. 9-10; Köksal Toptan, Kürsüden, s. 55-56.

ıkarılmasının elzem olduğunu belirtmiştir. Ayrıca hükümetlerin görevinin, Anayasa ve yasalarla belirlenen hakların rahat kullanılmasını sağlamak olduğunu, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin kötü sonuçlar doğurabileceği endişesiyle engellenmesinin yanlış bir anlayış olduğunu ifade etmiştir. Böyle uygulamalara devam edildiği takdirde telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğuracağı göz ardı edilmemelidir.

Toptan, 11 Aralık 1986 günü TBMM’de “1987 Yılı Bütçesi” ile ilgili DYP gurubu adına söz olarak kürsüde bir konuşma gerçekleştirmiştir. Konuşmasında parlamentoların önemli görevlerinden bahsetmiş ve bu görevlerin en önemlilerinden birinin de bütçe görüşmeleri olduğunu belirtmiştir. Bütçe görüşmelerinin büyük bir katılımla gerçekleştiğini, görüşmelerde konuşulanların ilgiyle ve zevkle dinlendiğini ama 1987 yılı bütçe müzakereleri sırasında gerilim yaşandığını vurgulamıştır. Türkiye’deki sanayinin kurulmaya ve genişlemeye devam etmesini, sanayileşmekten asla taviz verilmemesi gerektiğini ve gençlere iş olanakları sağlanmasının önemini ifade etmiřtir⁴⁰⁰. Bu konuşmasının devamında şu önemli değerlendirmelerde bulunmuştur: “lkelerin kalkınmasında veya kalkınmış sayılmasında önemli olan unsur, insandır. Bir ülkenin insanı refah içindeyse, o devletin refah devleti olduğundan bahsedilebilir. İnsanı fakir, devleti zengin olan devlet, bu çağda devlet değildir. Bir ülkede işsiz sayısı her gün artıyor, işçi, memur, köylü ve esnafın reel geliri sürekli düşüyorsa, o ülkenin iyi idare edildiğinden söz etmek mümkün değildir.”⁴⁰¹. Konuşmasının devamında ekonomik dengesizliğin ilerleyen zamanlarda çok büyük sorunlar doğurabileceğini ve böyle bir ortamın insanları başka yollara sevk edeceğini açıkça ifade etmiştir. Toptan, ülkelerin gelişmişlik seviyesinin ekonomik gelişmeye bağlı olduğunu ve bununla yerli üretimle sağlanabileceğinin mümkün olacağını vurgulamıştır. Aynı zamanda halkın üretime katılımının sağlanması için gerekli desteğin devlet tarafından verilmesinin uygun olacağını belirtmemiz gerekir. Söz konusu durumun hayata geçirildiği takdirde hem retilimin artacağı hem de işsizlik oranının bir hayli düşeceği ifade edilmelidir.

Toptan, “1987 Yılı alışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Bütçesi” ile ilgili 17 Aralık 1986 günü Genel Kurul’da bir konuşma yapmış ve bu konuşmada önemli değerlendirmelerde bulunmuştur. Konuşmasına alışma Bakanlığı’nın ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı adı altında birleştirilmiş olmasının yanlış bir uygulama olduğunda söz ederek başlamış ve bu uygulamanın olumsuz sonuçlar

⁴⁰⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 33, Yasama Yılı: 4, Dönem: 17, 11.11.1986, s. 397-398; Köksal Toptan, Kürsüden, s. 63-73; Köksal Toptan, Meclis Konuşmalarım, s. 41-50.

⁴⁰¹ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 33, Yasama Yılı: 4, Dönem: 17, 11.11.1986, s. 400-401; Köksal Toptan, Kürsüden, s. 68.

doğurabileceğini vurgulamıştır⁴⁰². Konuşmasının devamında Çalışma Bakanlığı'nın ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın görevlerinin farklı olduğunu belirtmiş ve bu konudaki görüşlerini şu cümlelerle ifade etmiştir: “*Çalışma Bakanlığı, isminden anlaşılacağı üzere, bir yandan çalışan insanlarımızın problemleri ve çalışmayan işsizlerin iş bulabilmelerinin koordinasyonu ile görevliken, Sosyal Güvenlik Bakanlığı, çalışma gücünü daimi ve geçici bir şekilde kaybedenlere yardım amacına yönelik görevleri yüklenmiştir. Gördükleri işler bakımından bu iki bakanlığın her iki görevi birleştirilerek Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı haline getirilmiş olmasını, çalışanların lehine bir olay olarak nitelendirmeyi mümkün göremiyoruz.*”⁴⁰³. Burada adı geçen iki bakanlığın ayrı ayrı görevlerinin olduğuna vurgu yapmış ve bu uygulamanın getireceği olumsuz sonuçları sıralamıştır. Türkiye’de her geçen gün çalışan sayısının arttığını, buna paralel olarak da problemlerin çoğaldığını ve bu durumun sosyal düzeni etkilemeye başladığını vurgulayarak devletin sosyal düzeni korumak için çalışma hayatına müdahale etmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca sosyal devletin bir vazifesinin de işsize iş bulmak ve vatandaşlara asgari bir gelir sağlamak olduğunu belirterek işsizliğin azaltılması için gerekli tedbirlerin alınması gerektiğinin önemini vurgulamıştır⁴⁰⁴. Görüldüğü üzere Toptan, Türkiye’nin en büyük sorunlarından biri olan işsizlik meselesine büyük önem vermiştir. İşçi merkezli bir anlayışın oluşması gerektiğini ve işçilerin daha adil bir çalışma şartları içinde çalıştırılması gerektiğini ifade etmiştir. Bu düşüncesinin oluşmasında yükseköğrenimine devam ederken işçilerden kesilen aidatlarla oluşan bir fondan burs alması etkili olmuştur. Bundan ötürü işçilerin sorunlarıyla yakından ilgilenmiş ve işsizlikle olan mücadelesini sürdürmüştür.

Toptan, bu konuşmasında her yıl işsiz sayısının yarım milyon arttığını ve işsizler ordusunun devlete ve hükümete kırgın hale geldiğini belirtmiştir. İşsizliğin çözülmesinin bir anda mümkün olamayacağını ve söz konusu mevzu ile ilgili bir adım atılması gerektiğini belirtmiştir⁴⁰⁵. Bu konuda yapılması gerekenlerle ilgili şu tespitlerde bulunmuştur: “*Maden sektöründe özellikle yerin 500-600 metre derinliğinde ve maalesef çok zor şartlar altında çalışan, işçilerin çalışma süreleri, dünya uygulamasına paralel olarak 6 saate indirilebilir ve 3 vardiya yerine 4 vardiya ikame edilerek 6-7 bin kişiye yeni iş imkânı yaratılabilir. Çalışma süresinin 6 saate indirilmesi, işçinin daha verimli çalışması imkânını doğuracağından ilave edilen dördüncü vardiya işçisine ödenen ücret, üretimde meydana*

⁴⁰² Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 74-77; Köksal Toptan, *Meclis Konuşmalarım*, s. 69-79.

⁴⁰³ Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 74; Köksal Toptan, *Meclis Konuşmalarım*, s. 70-71.

⁴⁰⁴ Köksal Toptan, *Meclis Konuşmalarım*, s. 69-75; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 75.

⁴⁰⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 34, Yasama Yılı: 4, Dönem: 17, 17.11.1986, s. 553.

*gelecek artışla karşılanır ve işverenin bundan zararı olmaz. Aynı şeyi, Demir-Çelik gibi, PETKİM (Petrokimya Holding A.Ş) gibi, petrol işleri gibi bazı işkollarının bazı bölümleri için de düşünmek mümkündür.”*⁴⁰⁶. Toptan, bu uygulamayla devletin vatandaşa hem iş istihdamı sağlayacağını, hem de işçisini modern şartlara uygun bir çalışma ortamı sunacağını ifade ederek bu uygulamayla işsizliği biraz da olsa azaltmayı hedeflemiştir. Unutulmamalıdır ki, halkın refah seviyesini yükseltmek devletin güçlendiğinin göstergesidir. Bunun da en belirgin örneklerini Avrupa’da görmemiz mümkündür. Sanayi devriminden sonra kurulan büyük fabrikalar sayesinde işsiz kesime bir istihdam alanı oluşmuş ve bunun sonucunda halkın gelir düzeyi bir hayli yükselmiştir. Bu da devletin büyümesi ve gelişmesi için bir etken olmuştur. Buna ilave olarak devletin işsize iş temin etmesi sosyal devlet anlayışının bir gereği olduğunu söyleyebiliriz.

Genel olarak bakıldığında Toptan’ın ülke gündemini meşgul eden her konuyla ilgili konuşmalar yaptığını, ilgili konuyla alakalı çözüm önerileri sunduğunu, özellikle de ülkemizdeki işsizlik meselesine büyük önem verdiğini, işsizlik meselesinin çözümünün bir anda olamayacağını ama bunun için gereken adımların atılması gerektiğinin elzem olduğunu, devletin bu konuda büyük sorumluluğunun olduğunu belirtmiş ve sosyal devlet olmanın getirdiği yükümlülüklerin yerine getirilmesini ülke, toplum ve fert menfaatleri açısından gerekli görmüştür. Ayrıca ülke ekonomisinde yetkili kişilerin büyük bir sorumluluk içinde olduğunu, hiçbir kesime ayrıcalık tanınmaması gerektiğini, çalışanlar arasındaki gelir dağılımının adil olmasının önemini belirtmiştir. Daha müreffeh bir Türkiye için fertlerin yaşam standardının yükseltilmesi ve iş olanaklarının artırılması atılacak yeni adımların başında gelir. Görüldüğü üzere Toptan, hem dış siyasette hem de iç siyasette başarılı olabilmek için çok büyük fedakârlıklarda bulunmuştur. Karşısına çıkan sorunlarla bitmez tükenmez çalışma azmiyle üstesinden gelmesini bilmiştir. Türkiye’nin muasır medeniyetler seviyesinin üstüne çıkması için büyük bir özveriyle çalışmış ve bunu hayatının her safhasında göstermiştir.

Toptan, “1987 Yılı Dışişleri Bakanlığı Bütçesi” görüşmeleri sırasında DYP adına söz almış ve partisinin bu konudaki görüşlerini açıklamıştır. Konuşmasına Türkiye’nin Cumhuriyetin kuruluşundan beri dengeli ve istikrarlı millî bir dış politika izlediğinden ve “*yurt sulh, cihanda sulh*” ilkesine sıkı sıkıya bağlı olduğundan söz ederek başlamıştır. Türkiye’nin stratejik ve jeopolitik öneminin olduğunu belirterek ve son yıllarda Türkiye’nin takip ettiği

⁴⁰⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 34, Yasama Yılı: 4, Dönem: 17, 17.11.1986, s. 553.

politikanın birçok yanlış uygulama içerdiğini belirtmiştir. Bu konuda Türkiye'nin komşularının bazı davranışlarından örnekler vermiştir. Özellikle Bulgaristan'ın asla yapmaya cesaret edemediği asimilasyona kalkıştığını ve Yunanlıların anlaşmalara uymayıp Ege Adaları'nı silahlandığını ifade etmiştir. Ne var ki bu yanlış dış politikaya rağmen birlik ve beraberliğin devam etmesi taraftarı olduğunu da Türkiye'nin gelişimi adına önemli saymıştır. Hükümetin dış politikasındaki yanlışların olduğunu, bu yanlışların ortak bir karar ile çözüme kavuşturulması gerektiğini ve bunun bir vatanseverlik meselesi olduğunu vurgulamıştır⁴⁰⁷. Toptan, bu oturumda “Türkiye'nin Dış İlişkileri” hakkındaki düşüncelerini de ifade etme fırsatı bulmuştur. Türkiye'nin dış politikasının ana hedefinin ülkenin güvenliğinin sağlanması için tedbir almak olduğunu, yabancı ülkelerle münasebetlerimizi geliştirmek olduğunu ve kalkınma gayretlerimize diplomasinin sağladığı ekonomik, ticari ve teknik işbirliği imkânlarını ilave edebilmek olduğunu ifade etmiştir⁴⁰⁸. Türkiye'nin dışişlerinden bahsederken akla gelen ilk ülkenin ABD olduğunu ve bu ülkeyle ilişkilerimizin iyi olmasının gerekliliğini ifade etmiştir. ABD'nin Türkiye'ye çok fazla bir miktar ifade etmeyen yardımının anlamsız olduğunu ve Türkiye'nin bu yardımı almadan da kendi milli imkânlarıyla ayakta durabileceğini belirtmiştir. Unutulmamalıdır ki; Türkiye hem coğrafi hem stratejik hem de jeopolitik olarak tüm dünya için büyük öneme sahiptir. Sahip olduğu yeraltı ve yerüstü kaynaklarının tam manasıyla kullanımı Türkiye'nin her alanda büyümesine büyük katkı sağlayacaktır.

Toptan, Türkiye'nin Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO)'nün Varşova Paktı ile olan sınırlarının %37'sinin savunuculuğunun yapmasının bir sonucu olarak buralara maddi kaynak sağlaması ve millî gelirin büyük bir kısmını buralara harcanmasını eleştirmiş ve Türkiye'yi güçsüz düşürme çabalarının boş ve anlamsız olduğunu ifade ederek bu durumun Türk Halkı üzerinde hoşnutsuzluk yarattığını dile getirmiştir. Ayrıca Türkiye'nin uzun vadeli politikasını sekteye uğratan Avrupa Müşterek Pazarı ile olan ilişkilerin bir takım olumsuz sonuç doğurduğunu belirtmiştir⁴⁰⁹. Toptan, ilgili konu ile alakalı düşüncelerini şu ifadelerle açıklamıştır: “*Bilindiği gibi Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) sadece bir ekonomik birlik hareketi değildir. AET aynı zamanda Batı Avrupa'nın çok önemli bir siyasi bütünleşme hareketidir. 1957 yılında kurulan AET'ye, Türkiye daha o tarihlerde, ileride tam üyeliğe erişmek üzere irtibat kurmayı planlamış ancak demokrasimizin kesintiye uğramadı*

⁴⁰⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 35, Yasama Yılı: 4, Dönem: 17, 22.12.1986, s. 163-165; Köksal Toptan, *Meclis Konuşmalarım*, s. 105-110; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 89-90.

⁴⁰⁸ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 35, Yasama Yılı: 4, Dönem: 17, 22.12.1986, s. 163; Köksal Toptan, *Meclis Konuşmalarım*, s. 63.

⁴⁰⁹ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 35, Yasama Yılı: 4, Dönem: 17, 22.12.1986, s. 164.

nedeniyle, Türkiye'nin müracaatı 1960'tan sonraki yıllara kalmıştır. Nitekim 1963 yılından sonra ortaklık ilişkisi kurulmuş ve ekonomik nitelikli uzun vadeli bir plan çerçevesinde, Türkiye'nin, nihai hedefine doğru yol almasına kapılar açılmıştır. AET'ye dahil olmanın, üye olmanın en başta gelen ilk şartı hiç şüphesiz tam demokrasiye sahip olmaktır. Ortaklık ilişkisi kurulduğu sıralarda, Türkiye'nin AET ile yukarıdaki konuda bir sorunu olmamış, tam üyelik ekonomik gelişme açısından bir takvime bağlanmıştır. Türkiye 1970 yılında AET'nin ekonomik takvimine uymakta zorlanmış, fakat siyasi açıdan bir sorun çıkmamıştır. Gerçekten işçilerimizin serbest dolaşım hakkının 1986 yılı Aralık ayı başında işlerlik kazanması da o tarihlerde kabul edilmiştir. Serbest dolaşım hakkı, AET üyeliğinin son derece anlamlı bir göstergesidir. Ancak 1980'de demokrasimiz yeniden kesintiye uğrayınca, evvelce mevcut olmayan siyasi sorun ortaya çıkmış, Türkiye'nin AET ile ilişkileri sekteye uğramış, bir süre için buzdolabına kaldırılmıştır.”⁴¹⁰. Görüldüğü üzere Toptan, dış politikadaki anlaşmalarda Türkiye'nin iç siyasetinin bozulması ve demokrasinin işlevini yitirmesiyle bir gerileme olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Türk Milleti için demokrasinin vazgeçilmez bir uygulama olduğunu belirtmiştir. Konuşmasının nihayetinde Kıbrıs ile ilgili gelişmeleri değerlendirmiş ve buralarda yaşayan her iki toplumun da eşit haklara sahip olması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca Türkiye'nin Kıbrıslı Türkleri güvenlik içinde yaşamalarının garantörü olduğuna dikkat çekmiş ve bu konuda Türkiye'nin kararlı olduğunu belirtmiştir. Yaptığı bu konuşmasında Türkiye'nin dış politikasının yanlış yönlerini eleştirmiş, bu konuda kalıcı ve yapıcı öneriler ile çözümler üretmiştir. Buna ilave olarak Toptan'ın sunduğu çözüm önerilerinin önemi günümüz dünyasında daha iyi anlaşılmıştır. Bu da Toptan'ın ne kadar yerinde ve tutarlı çözüm önerileri sunduğunun bir göstergesidir.

Toptan, 20 Ocak 1987 tarihinde SHP'ye mensup milletvekilleri tarafından laiklik konusunda verilen “*Meclis Araştırması Önergesi*” hakkında DYP'nin görüşlerini belirtmek için TBMM kürsüsünde bir konuşma gerçekleştirmiştir. Türkiye'de ümmetçi bir eğitimle birçok gencin beyninin yıkandığı, ülkemizde faaliyet gösteren bir takım örgütlerin İran'dan ve Suudi Arabistan'dan yardım aldıkları, laiklik karşıtı bazı güçlerin devlet kademelerinde kadrolaştıkları, bu durumun istihbarat raporlarıyla sabit olduğunu, toplumun dinsel baskı altında tutulmak istendiği ve laik cumhuriyeti yıkmaya adına önemli adımlar atıldığı iddialarının mutlaka araştırılması gerektiğini ifade etmiştir. Laiklik ve irtica konusunun ülkemizde çokça tartışılan konuları arasında olduğunu, bu kadar zamandır bu konunun

⁴¹⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 35, Yasama Yılı: 4, Dönem: 17, 22.12.1986, s. 166; Köksal Toptan, *Meclis Konuşmalarım*, s. 63-66; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 94.

tartışılmasına rağmen halen bir çözüm bulunamamış olmasını bir eksiklik olarak nitelemiş ve bu konunun mutlaka aydınlatılması gerektiğinin altını çizmiştir. Bu konuda Anayasa'nın Cumhuriyetin nitelikleri başlığını taşıyan ikinci maddesine vurgu yapmış ve Türkiye'nin demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğunu belirtmiştir⁴¹¹. Bu kapsamda konunun ehemmiyetini şu sözlerle ifade etmiştir: *“Laik devlet, din ve devlet işlerinin birbirinden ayrıldığı devlet demektir. Laik devlet kavramına karşı olanların hedefi, devleti ya dini esaslara dayanan bir hale sokmak veyahut da, devleti, din ile mücadele eder bir biçime getirmektir. İnsanlık en iptidai kavimlerden, çağımızın yüksek medeniyetine kadar her devirde unsur ve esasları değişik olsa da birtakım inançlara yürekten bağlanmıştır. Dini inançlar, insanları bazen, Haçlı Seferleri'nde, engizisyon mahkemelerinde görüldüğü gibi, yanlış ve aklın almayacağı yollara götürmüş, ama çoğu zaman insanların, huzur ve güven kaynağı olma niteliğini korumuştur. Şu halde kısaca ifade etmek gerekirse, din, özellikle İslam Dini; ilme, fenne, ilerlemeye, çağdaşlaşmaya engel değil, verdiği yüksel moral ve gösterdiği yol ile destek olan yüce bir inançtır. İnsanların sevgi, kardeşlik, iyilik etrafında toplanmaları emriyle de, toplumları kaynaştıran, harç görevi yapan önemli bir birleştiricidir.”*⁴¹². Bu cümlelerle Toptan, laikliğin anayasal düzenin bir parçası olduğunu, insanların inanma ihtiyaçları gereği bunu dışa vurduklarını, insanlık tarihi boyunca bu durumun her toplumda görüldüğünü ifade etmiştir. Ancak anayasal düzen çerçevesinde dini bilgiler öğrenmenin ve dini yaşantının olabileceğinin vurgusunu yapmıştır. Ayrıca laikliğin din ve devlet işlerinin ayrılması olduğunu lakin hiçbir surette dinsizlik olarak anlaşılmaması gerektiğini belirtmiştir. Türk milletinin inançları ile uyuşmayan, bazı odakların kendilerine göre bir İslam anlayışı ortaya koyarak bunu devletin rejimi haline getirmek isteyenlere de karşı olduklarını ve bunlarla kararlılıkla mücadeleyi sürdüreceklerinin teminatını vermiştir. Konuşmasında türban veya başörtüsü takanların inançları gereği değil de, belirli bir ideolojiyi temsil eder hale gelmişse bu konunun ele alınmasının gereğini belirtmiştir. Bu konunun açıklığa kavuşturulmasının gelecek nesiller adına son derece önemli olduğunu, Müslümanlığın ve başörtüsünün bir korku hâline getirilmemesi gerektiğini, Türkiye'nin laiklikten vazgeçmeyeceğini ve İran benzeri bir rejimi istemeyeceğini söylemiştir⁴¹³. Buradan hareketle kişilerin anayasal çerçevede dini bilgiler öğrenebileceği ve dini

⁴¹¹ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 36, Yasama Yılı: 4, Dönem: 17, 20.01.1987, s. 46-48; Köksal Toptan, *Meclis Konuşmalarım*, s. 145-149; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 105-107.

⁴¹² TBMM Tutanak Dergisi, , Cilt: 36, Yasama Yılı: 4, Dönem: 17, 20.01.1987, s. 467; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 105.

⁴¹³ TBMM Tutanak Dergisi, , Cilt: 36, Yasama Yılı: 4, Dönem: 17, 20.01.1987, s. 46-49; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 109.

yaşantısının olabileceği, herkesin laiklik anlayışı çerçevesinde dinini yaşayabileceği ifade edilebilir.

Toptan, 15 Nisan 1987 tarihinde “*Maden İşçilerinin Sağlığı*” hakkında yapılan 17. Dönem 90. Birleşim’de söz almış ve seçim bölgesi olan Zonguldak’ın sorunlarını dile getirmiştir. Bu kapsamda Zonguldak’ın Amasra nahiyesinde 4 bin işçinin zor ve tehlikeli olan maden işçiliği yapmasına rağmen buralarda Sosyal Güvenlik Kurumu’nun bir doktorunun dahi olmadığını belirtmiştir⁴¹⁴. Söz konusu maden ocağında çalışan işçilerin grizu ve göçük gibi, maden ocaklarında meydana gelebilecek felaketlere karşı tehdit altında olduğunu, bu gibi durumlara acilen önlem alınması gerektiğini, aksi takdirde istenmeyen büyük kazaların vuku bulabileceğini belirtmiştir⁴¹⁵. Toptan, milletvekili olmasının verdiği sorumlulukla hareket etmiş ve maden işçilerinin sorunlarını da TBMM kürsüsünden dile getirerek bu konuda çözüm önerileri sunmuştur. Türkiye’nin büyümesi, gelişmesi ve gelişen teknolojiye ayak uydurabilmesi için bütün mesaisini ülke sorunlarına harcamıştır. Bunda da engin bir tarih bilincinin bulunması ve büyük bir vatan sevgisinin olması etkilidir.

Toptan, İstanbul Milletvekili Turgut Özal ve arkadaşları tarafından verilen “*Anayasa’nın Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi*” ile ilgili kanun teklifi hakkında 13 Mayıs 1987 tarihinde söz alarak DYP’nin görüşlerini dile getirmiştir. Anayasalar ve Anayasa değişikliklerinin Türkiye’nin önemli meselelerinden biri olduğunu ve parlamentoların başlıca görevlerinden birinin de Anayasa değişikliklerini tartışmak olduğunu ifade ederek sözlerine başlamıştır⁴¹⁶. Anayasa’nın 175. maddesinin geçici 4. maddesinin kaldırılmasının getireceği bazı olumsuz sonuçların doğurabileceğini belirtmiştir. Anayasaların devlet ve millet arasındaki münasebetleri, hakları, sorumlulukları tanzim eden ve ferdin mutluluğunu sağlayan önemli bir sosyal sözleşme olduğunu, Anayasa’nın kalıcı olabilmesi için bir görüş birliğinin sağlanması gerektiğini, bunun da milletin temsilcileri eliyle gerçekleştirilebileceğini vurgulamıştır. Ayrıca 20. asrın sonuna gelindiği halde hala herkesin üzerinde mutabık kaldığı bir Anayasa’nın hazırlanmamış olmasını, ülkemizin içinde bulunduğu istikrarsızlık ve sıkıntıların ana nedeni olduğunu ifade etmiştir. 27 Mayıs İhtilâli sonrası hazırlanan 1961 Anayasası’nın milletin kurtuluş yolunu açan bir metin olarak sunulmasına rağmen aradan geçen yıllarda bu düşüncenin yanlış olduğu fikrinin doğduğunu, nihayetinde 12 Eylül Darbesi’nin sonrasında 1961 Anayasası’nın ülkenin ihtiyaçlarına cevap vermediği öne

⁴¹⁴ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 39, Yasama Yılı: 4, Dönem: 17, 15.04.1987, s. 206.

⁴¹⁵ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 39, Yasama Yılı: 4, Dönem: 17, 15.04.1987, s. 206; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 113.

⁴¹⁶ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, , Cilt: 40, Dönem: 17, Yasama Yılı: 4, 13.05.1987, s. 289.

sürülerek yenisinin yapıldığını ve bu Anayasa'nın halkın onayına sunulduğunu açıkça belirtmiştir⁴¹⁷. Söz konusu Anayasaların birtakım heyetler tarafından hazırlanıp halkın onayına sunulmasının yanlışlığını belirterek bu konuda çözüm önerileri sunmuştur. Bu kapsamda bir Anayasa hazırlamak amacıyla bir kurucu heyetin kurulması gerektiğini ve herkesin hemfikir olduğu bir Anayasa'nın hazırlanmasının elzem olduğunu ifade ederek bu konunun önemine dikkat çekmiştir. Sözlerinin devamında Türk milletinin Anayasası'nın millî bir Anayasa olmasının mutlaka gerçekleşeceğine inandığını ve bunun gerçekleşmesi halinde devamlı surette Anayasa değişikliği yapma zaruretinin ortadan kalkacağını vurgulamıştır. 1982 Anayasası'nda eksiklikler bulunduğunu, değiştirilmesi gereken birçok yönünün olduğunu, buna rağmen 1982 Anayasası'nın en iyi tanzim edilmiş maddelerden birinin 175. madde olduğunu ve bu maddenin korunmasında yarar olduğunu vurgulamıştır⁴¹⁸. Toptan, Anayasa'nın geçici 4. maddesi ile ilgili şu önemli açıklamalarda bulunmuştur: *“Bilindiği gibi, suçsuz ceza ihdas eden, hukuki ve mantıki hiçbir gerekçesi olmayan bir yasaklar maddesidir. Konuluş tarihindeki psikolojik etkenleri ve şartları yeniden tartışmak istemiyoruz ancak şunu ifade etmek gerekir ki, aradan geçen üç seneden sonra bu maddeyle getirilen yasaları, yasakları koyanlar dahil hiç kimse savunmamaktadır. Hiç kimse çıkıp ta, bu maddeyle getirilen yasaklar doğrudur, muhafazası gerekir diyememektedir. Elbette ki, bu yasakların muhafazasında kişisel yararlar umanlar vardır.”*⁴¹⁹. Toptan, bu geçici maddenin kaldırılmasının önemini ifade etmiştir. Bu maddenin kaldırıldığı takdirde ülkemizdeki siyasi atmosferin yumuşayacağını, partiler arasındaki münasebetlerin olumlu bir havaya gireceğini ve siyasi yasaklarla hiçbir şeyin çözülemeyeceğini belirtmiştir. Toptan, burada Anayasa'nın herkes tarafından kabul görmesi gerektiğinin altını çizmiş, bunun olması halinde daha müreffeh bir yaşamın mümkün olacağını belirtmiş ve Türkiye'yi iç ve dış politikada saygın hale getirmeyi hedeflemiştir. Burada şunu da ifade etmeliyiz ki, herkesi kapsayan demokratik bir Anayasa'nın varlığı toplumda bir güven ortamının oluşmasına katkı sağlayacaktır.

Toptan, 18. Dönem Yasama konuşmaları çerçevesinde 12 Ocak 1988 tarihinde *“Batı Trakya'da Türk Kelimesinin Yasaklanması”* hakkında değerlendirmelerde bulunmak üzere kısa bir konuşma gerçekleştirmiştir. Bu minvalde Yunanistan Yargıtayı'nın, Batı Trakya'da

⁴¹⁷ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 40, Dönem: 17, Yasama Yılı: 4, 13.05.1987, s. 289; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 24.

⁴¹⁸ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 40, Dönem: 17, Yasama Yılı: 4, 13.05.1987, s. 290; Köksal Toptan, *Meclis Konuşmalarım*, s. 175-188; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 115-116.

⁴¹⁹ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 40, Dönem: 17, Yasama Yılı: 4, 13.05.1987, s. 290; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 116; Köksal Toptan, *Meclis Konuşmalarım*, s. 187.

bulunan Türk Dernekleri'nin isimlerinin başındaki “*Türk*” kelimesini kullanamayacaklarına dair mahkeme kararını onaylaması, Yunan Yüksek Mahkemesi'nin ülkede Türk azınlığın bulunmadığını gerekçe gösterdiğini ve durumun iki ülke arasındaki ilişkileri tehlikeye atabileceğini belirtmiştir. İlgili derneklerin “*Türk*” adını 1936 yılından beri kullandıklarını, yıllar sonra böyle bir uygulamaya gidilmesinin gerekçesinin tam olarak açıklanmadığını, ülkede Türk azınlık yok demenin hukuki değil siyasi bir karar olduğunu belirtmiştir. Bu kararlar Batı Trakya'da yaşayan soydaşlarımızın hedef alındığını, onları zaman içinde yok etmeyi amaçladıklarını ve bunun arkasında tamamen art niyetli bir tutumun olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca bu konuda gerekli önlemlerin alınmadığı takdirde, iki ülke arasında siyasi bazı anlaşmazlıkların vuku bulacağını, tüm dünyanın gözü önünde Batı Trakya'da yaşayan soydaşlarımıza açıkça bir asimilasyon uygulandığını belirtmiştir. Batı Trakya'da ve Bulgaristan'da yaşayan Türkleri ve onların haklarını korumanın devletin görevi olduğunu iddia etmiştir⁴²⁰. Toptan aynı zamanda 25 arkadaşı ile beraber söz konusu durum ile ilgili dönemin başbakanı Turgut Özal hakkında gensoru önergesi vermişlerdir⁴²¹. Toptan, Türkiye'yi ve Türk vatandaşlarını hedef alan uygulamaların kabul edilemeyeceğini ifade ederek her bir vatandaşımızın hakkını savunmayı şiar edinmiştir. Günümüzde bu ve benzeri birçok hususta Türkiye'nin giderek güçlendiğini, birçok ülkenin dayatmalarına ve zorlamalarına boyun eğmediğini ve artık küresel çapta sözüne itibar edilir bir ülke haline dönüştüğünü ifade edebiliriz.

Toptan, Türkiye'nin dış politikasını ilgilendiren Bulgaristan'daki olaylar hakkında önemli izahatlarda bulunmuştur. Bu konuyla ilgili olarak Bulgaristan ve Yunanistan ile ilgili olan meselelere bakış tarzının belli olduğunu ve bu sorunların derhal çözüme kavuşturulması gerektiğini belirtmiştir⁴²². Adı geçen ülkelerle ilgili sorunlar hakkında şu önemli açıklamalarda bulunmuştur: “*Türkiye'nin Yunanistan ile olan problemlerinde, Türkiye'nin haksızlığını gösteren ne var? Yunanistan'ın açık açık, uluslararası pek çok anlaşmaya rağmen Ege Adaları'nı silahlandırmasını gerektirecek hangi haklılığı söz konusu? Yunanistan'ın Ege Kıta Sahaneliği; Yunanistan'ın FIR Hattı(Uçuş bilgi bölgesi); Yunanistan'ın Batı Trakya'da Türklere karşı, Türkiye'nin haklarına karşı uyguladığı politikayı haklı çıkaracak hiçbir neden yoktur. Şimdi, bunların çözülmesini istemek başka bir şeydir, bunların çözülmesini gelecek yıllara bırakmak, bunların çözülmesini buzdolabına*

⁴²⁰ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 1, Yasama Yılı: 1, Dönem: 18, 12.01.1988, s. 384-385; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 123-124.

⁴²¹ Cemile Tekin, Yılmaz Altunsoy, Cumhuriyet Döneminde Bulgaristan'dan Türkiye'ye Kitleli Göçler, *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı 2, 2019, s. 141.

⁴²² Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 1, Yasama Yılı: 1, Dönem: 18, 12.01.1988 Salı, s. 384-386.

*koymak ve televizyon ekranını iç politikaya kullanmak suretiyle adeta meseleyi bir uluslararası şov haline sokmak başka bir şeydir.”*⁴²³. Toptan, Türkiye’yi ilgilendiren her konuyla meşgul olmuş ve üzerine aldığı mesuliyetin bilinciyle hareket etmiştir. Türkiye’nin komşularıyla olan ilişkilerinde her daim çözümden yana hareket ettiğini vurgulamış, Türkiye’nin uluslararası hukuktan doğan haklarını savunduğunu ve Türkiye’ye haksızlık edildiğini ifade etmiştir. Unutulmamalıdır ki; dış politikada bazı ülkelere verilen tavizler, başka tavizlerin de verilmesine yol açacaktır. Bu sebeptendir ki, Türkiye bu anlayışla kendisine yapılan haksızlıklarla her daim mücadele etmeyi bilmiştir. Tarih boyunca Anadolu, devamlı surette dış güçlerin iştahını kabartmış ve bu güçler imkân bulduklarında buralardan hak devşirme çabası içinde olmuştur. Bunlara rağmen vatan topraklarının korunması noktasında yeri ve zamanı geldiğinde askerî yöntemlere başvurulmuş ve çoğunlukla barışçıl bir düzlemde ilerlemeye çalışılmıştır.

Toptan, Filistin’in 15 Kasım 1988 tarihinde bağımsızlığını⁴²⁴ ilan etmesiyle ilgili olarak 16 Kasım 1988’de bu konuyla ilgili değerlendirmelerde bulunmuştur. İlgili konuyla alakalı olarak dünyanın en sıcak bölgelerinin başında Ortadoğu geldiğini, Ortadoğu adının her daim kan ve barutla özdeşleştirilmeye çalışıldığını ve Filistin’in bağımsız olmasıyla Ortadoğu’nun barışı ve huzuru bulacağını ifade etmiştir. Ortadoğu’nun stratejik konumu ve petrol varlığının olması itibarıyla dünya devletlerinin odak noktası haline geldiğini, bunun sonucunda da Ortadoğu’da yaşayan çocukların ve kadınların acımasızca katledildiğini belirtmiştir. Ayrıca Ortadoğu’da bulunan Filistin’in bağımsız olmasının yeni bir dönemin başlangıcı olacağını, barışın ve huzurun hâkim olacağı yeni bir dönemin başlangıcını sağlamasını yürekten istediğini bildirmiştir. Buna ilave olarak İsrail ve Filistin devletleri arasındaki anlaşmazlıkların son bulup karşılıklı hukuklarına riayet ederek birlikte yaşamalarının mümkün olduğunu ifade etmiştir⁴²⁵. Toptan, adı geçen konu ile ilgili şu değerlendirmelerde bulunmuştur: *“İlan edilen Filistin Devleti’nin Türkiye tarafından, vakit geçirilmeden tanınmış olmasını, bu düşünceler ışığı altında doğru ve mutlaka onaylanması gereken bir tavır olarak nitelendiriyoruz. Gelişmeleri yakinen takip edip, hükümeti süratle bu yolda karar almaya yönelten Dışişleri Bakanlığı ve onun dünya sorunlarını her zaman dikkatle takip ettiğine yürekten inandığımız deneyimli mensuplarını da yürekten*

⁴²³ Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 127.

⁴²⁴ Orçun Mutlu, “Filistin Devleti’nin Devletlik Statüsüne Dair Bir Değerlendirme”, *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 8, 2009, s. 407.

⁴²⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 17, Yasama Yılı: 2, Dönem: 18, 16.11.1988, s. 194-195.

kutluyoruz.”⁴²⁶. Toptan’ın dış politikadaki olayları yakından takip ettiğini, Ortadoğu’nun güvenli ve huzurlu bir bölge olması için Filistin’in tanınmasının elzem olduğunu söyleyebiliriz. Zira Ortadoğu’nun hem stratejik hem de dinsel yönünün olduğu aşîkardır. Tarih boyunca Ortadoğu, bu özelliğinden dolayı her devletin sahip olmayı arzuladığı bir bölge olmuştur.

31 Ekim 1989’da Türkiye Cumhuriyeti’nin sekizinci cumhurbaşkanı olarak Turgut Özal seçilmiştir. Turgut Özal’ın cumhurbaşkanı olmasıyla başbakanlık vazifesini Yıldırım Akbulut üstlenmiştir. 13 Kasım 1989 tarihinde yapılan “*Hükümet Programı Görüşmeleri*” esnasında Toptan önemli değerlendirmelerde bulunmuştur. Yapılan bu değerlendirme kapsamında Turgut Özal’ın cumhurbaşkanı olmasından hemen sonra Yıldırım Akbulut’u köşke çağırarak eline bir dosya verdiğini, bu dosyada Yıldırım Akbulut’u başbakan olarak atandığını, bakanlar kurulu listesinin olduğunu ve hükümet programının yazılı olarak bulunduğunu ifade etmiştir. Turgut Özal’ın cumhurbaşkanı olmasından dolayı bakanları seçme ve hükümet programını yazma hakkının olmadığını belirtmiştir. Ayrıca bu uygulamanın tek parti dönemine bir özlem olduğunu, Turgut Özal’ın tarafsızlığına gölge düşürdüğünü ve bunun parlamenter demokrasiye ters bir uygulama olduğunu vurgulamıştır⁴²⁷. Konuşmasının devamında bu durumun sakıncalarını şu cümlelerle açıklamıştır: “*Şimdi Türkiye’de yapılmak istenen, aslında fiili bir başkanlık değil. Belki onun da kendine ait kuralları var. Türkiye’de yapılmak istenen, karmaşık, çapraşık, kimsenin bir türlü çözemediği, ama işi iyi takip edenlerin, bunun tehlikeli olduğuna işaret ettiği bir iştir, bir gidiştir.*”⁴²⁸. Toptan, yapılan bu uygulamanın hukuksuz ve kanun dışı olduğunu, demokrasi kurallarına uygun olmadığını ve Türkiye’nin aleyhine sonuçlar doğurabileceğini belirtmiştir. Buna ilave olarak 1989 hükümet programının, 1983 ve 1987 hükümet programlarıyla aynı olduğunu ve bu programın Türkiye’nin lehine bir program olmadığını örneklerle açıklamıştır⁴²⁹. Bu örneklerin birinde şu cümlelere yer vermiştir: “*Sayın Özal’ın başkanlığını yaptığı, geçen altı aylık ANAP Hükümetleri, bakınız neler yapmış: Türkiye’yi dünyadaki 163 devlet arasında, gelir dağılımı bozuk ve en kötü yedi ülkeden biri haline getirmiş, Türkiye’de bölgeler ve zümreler arası gelir dağılımını bozmuş, içinden çıkılmaz*

⁴²⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 17, Yasama Yılı: 2, Dönem: 18, 16.11.1988, s. 194; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 139.

⁴²⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 33, Yasama Yılı: 3, Dönem: 18, 13.11.1989, s. 385-386; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 149-152.

⁴²⁸ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 33, Yasama Yılı: 3, Dönem: 18, 13.11.1989, s. 387; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 153.

⁴²⁹ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 33, Yasama Yılı: 3, Dönem: 18, 13.11.1989, s. 389.

*hale getirmiş; en yüksek gelir gurubuna sahip %20'lik bölüm, millî gelirden %53 pay alırken, en alt gelir gurubundaki %20'lik bölüm ise %4 pay alabilir hale ancak gelmiş.”*⁴³⁰. Toptan, burada Türkiye ekonomisinden örnekler vermiş ve millî gelir dağılımı konusundaki endişelerini dile getirmiştir. Türkiye'nin gelişim göstermesi, ancak üretimle olacağını göz ardı etmemek gerekir. Bu durum sağlandığı takdirde halkın refahında da artışlar olacaktır. Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaşayan her ferдин millî gelirden aldıkları oran arasında uçurumların olması ekonomik dengesizliğin bir göstergesidir. Unutulmamalıdır ki; siyasi zaferler ekonomik gelişmeyle desteklenmezse kalıcı olamazlar.

Toptan, 2 Temmuz 1990'da yaşanan Hac faciasıyla ilgili kişisel düşüncelerini açıklamak amacıyla 19 Temmuz'da TBMM kürsüsünden milletvekillerine hitap etmiştir. İlgili tarihte gerçekleşen Hac faciasıyla ilgili yaklaşık 500 kişinin şehit olduğunu ve hükümetin bu konuyla ilgili net bir sayı belirtmediğini vurgulayarak konuşmasına başlamıştır. O dönemdeki hac kontenjanının 70 bin civarında olduğunu, dönemin hükümetinin 160 bin kişiyi hac ibadeti için kutsal topraklara gönderdiğini ve bütün sorumluluğun mevcut hükümete ait olduğunu ifade etmiştir. Mevcut hükümetin bu facianın hemen ardından Yüce Meclisi toplantıya çağırmasını ve bu konunun detaylıca ele alınmasının gerekliliğini belirtmiştir⁴³¹. Konuşmasının devamında bu konuyla alakalı şu önemli değerlendirmelerde bulunmuştur: *“Türkiye'nin içinde, dışında bir vatandaşımızın burnu kanarsa, hele bir vatandaşımız ölürsa, Türkiye'yi idare edenlerin görevi, başka ülkeleri idare edenlerin de görevi olduğu gibi, o vatandaşının hakkını aramaktır. Dünyanın çeşitli dönemlerinde bir vatandaşa bir haksızlık reva görüldüğünde, o haksızlık harp sebebi sayılmıştır. Tabii hiç kimse bu olayın meydana gelmiş olduğu Suudi Arabistan'la savaş yapalım demiyor; bu kimsenin aklından da geçmez; zaten çağdaş yöntem de bu değildir. Ama Suudi Arabistan'da Sayın Bakanın ve Sayın Başbakanın ifade ettiği gibi, 500'ü aşkın vatandaşımız, ihmal sonucu, kusur sonucu hayatını kaybetmiş ise, onların hakkını aramak, Türkiye'yi yönetenlerin boynunun borcudur. Bundan hiç kimse kaçamaz, bundan hiç kimse de taviz veremez. Bu hakkı elde edemiyorsa, o hükümetin sokakta gezme hakkı da olamaz.”*⁴³². Toptan, görüldüğü üzere haksızlıklarla mücadele konusunda çok hassas davranmış ve bunu her platformda açıklama ihtiyacı duymuştur. Hükümetin yanlış politikası sonucu bu facianın yaşanmış olduğunu, hükümetin bu olayda kusuru bulunanlardan derhal hesap sorması

⁴³⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 33, Yasama Yılı: 3, Dönem: 18, 13.11.1989, s. 389; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 154.

⁴³¹ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 46, Yasama Yılı: 3, Dönem: 18, 19.07.1990, s. 337-339.

⁴³² TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 46, Yasama Yılı: 3, Dönem: 18, 19.07.1990, s. 339; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 176.

gerektiğini ve bu olayın detaylıca araştırılmasının elzem olduğunu belirtmiştir. Burada şunu da ifade etmeliyiz ki; meseleler, içinden çıkılmaz bir hal almadan önce sıcaklığı sıcaklığına çözüme kavuşturulmalıdır ki halkın siyasi iktidara desteği ve güveni devam etsin. Vatandaş, uluslararası platformda haksızlığa uğradığında haklı olarak devletini arkasında görmek ister. Devletin desteğinin olması ve halk tarafından bu desteğin bilinmesi vatandaş üzerinde pozitif bir etki bırakır. Aksi takdirde vatandaş tabiri caizse devletine küser. Buna ilave olarak siyasi iktidarların devletin temsilcisi olduklarını, yaptıkları her işi devlet adına yaptıklarını ve asli vazifelerinden birinin de vatandaşının hakkını korumak ve savunmak olduğunu ifade etmemiz gerekir.

Toptan, 2 Ağustos 1990'da Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesiyle⁴³³ başlayan ve Türkiye'yi açıkça tehdit eden Körfez Savaşı⁴³⁴ ile ilgili olarak 12 Ağustos günü TBMM kürsüsünde bir konuşma gerçekleştirmiştir. Sınırlarımızda savaş cereyan ederken ve bu savaş Türkiye'yi tehdit etme seviyesine gelmişken TBMM'nin tatil yapmaması gerektiğini ve cumhurbaşkanının TBMM'yi olağanüstü toplantıya çağırarak bu konunun etraflıca değerlendirilmesini gerektiğini belirtmiştir. Kendi partisinin TBMM çalışmalarına devam etme yönünde görüşlerinin olduğunu vurgulamıştır. Bu savaş münasebetiyle hükümetin TBMM'ye bir tezkere sunduğunu, bu tezkereyle savaş ilan etme yetkisi, başka bir ülkeye asker gönderme yetkisi ve başka bir ülkenin askerlerinin Türkiye'de bulunma yetkisi istediğini ifade etmiştir⁴³⁵. Ayrıca dönemin başbakanının “*bizim burada hiç kimseye taarruz niyetimiz yoktur, hiç kimseye düşmanlığımız da yoktur*” açıklamasının ardından Toptan, şu ifadelerde bulunmuştur: “*O zaman bu yetkiyi niye istiyorsunuz? Bu yetkiyi kime karşı kullanacaksınız, bu yetkiyi ne zaman kullanacaksınız, bu yetkiyi nasıl kullanacaksınız ve hepsinden önemlisi, bu yetkiyi kim kullanacak? Siz mi kullanacaksınız, Sayın Özal mı kullanacak? Bunu Türk milletinin bilmeye ihtiyacı vardır.*”⁴³⁶. Toptan, bu ifadelerle Türkiye'nin olası bir savaşın içine doğru çekilmek istendiğini ve buna asla prim vermeyeceklerini belirtmiştir. Ayrıca TBMM'nin onayına sunulacak olan tezkereye olumsuz yönde görüş bildireceklerini söylemiştir. Bir ülkede sağlıklı bir dış politikanın ortaya koyulması ve komşularla yapıcı diplomatik ilişkilerin geliştirilmesi o ülkenin her

⁴³³ Saddam Dahham Abdulazeiz Abdulazeiz, “Güvenlik Konseyi'nin Irak'ın Kuveyt'i İşgal Aldığı Kararlara (1990-1991) İlişkin Amprik Bir Çalışma”, Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2016, s. 64.

⁴³⁴ Hatice Betül Doğan, *Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanakları ve Türk Basınına Göre Yeni Dünya Düzeni Bağlamında Körfez Savaşı (1990-1991)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2019, s. 17.

⁴³⁵ Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 178.

⁴³⁶ Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 179.

bakımdan gelişimine katkı sağlayabilir. Yakın tarihimizde bunun çokça örneklerini görmek mümkündür. Cumhuriyetin ilk yıllarında Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün “*yurtta sulh, cihanda sulh*” ilkesi çerçevesinde hem komşularıyla hem de bölge ülkeleriyle dostane ilişkiler tesis etmesi buna verilebilecek en güzel örneklerden biridir.

Toptan, Millî Eğitim Bakanlığı yaptığı dönemde öğretmenlerin sorunlarıyla ilgili bir “*Meclis Araştırması Önergesi*” verilmesi üzerine 4 Aralık 1991 tarihinde önemli değerlendirmelerde bulunmuştur. Türkiye’de eğitim ve öğretimin giderek modern bir hal almaya başladığını, genele bakıldığında üniversitelerin, liselerin ve ilköğretim okullarının sayısının giderek arttığını belirtmiştir. Bu olumlu gelişmelere karşın öğretmenlerin büyük sıkıntılarla karşılaştığını ve bunun eğitimin sağlığı açısından üzerinde durulması gereken bir konu olduğunu vurgulamıştır⁴³⁷. Bu sorunlardan bazılarını şu cümlelerle ifade etmiştir: “*Bölgeler arası dağılım eşitsizliği vardır. Türkiye’nin birçok yerinde öğretmen açığı olmasına rağmen bazı illerimizde, özellikle büyük illerimizde çok büyük öğretmen fazlası vardır. İstanbul’da büyük miktarda hem öğretmen fazlası vardır hem de öğretmen açığı vardır. İstanbul’un belli yerlerindeki liselerde, ilkokullarda yığılma şeklinde öğretmen fazlası vardır ama İstanbul’un beş kilometre yahut on kilometre kenarındaki bir gecekondu semtinde öğretmen açığı vardır. Türkiye’nin bunlara çözüm bulması lazımdır.*”⁴³⁸. Toptan, fedakârlıkla görev yapan öğretmenlerin sorunlarına çözüm bulmanın, öğretmenleri daha özverili çalışmaya sevk edeceğinin farkında olarak bakanlığı döneminde bu konuda geniş kapsamlı çalışmalar yürütmüştür. Bu konuda öğretmen sorunlarını hafifletmek ve gidermek amacıyla bazı uygulamalar başlatmıştır. Bu uygulamalar kapsamında Türkiye’nin her bölgesindeki öğretmenlerle toplantılar yapılmış, öğretmenlerin şikâyetleri, dilekleri ve önerileri dinlenmiş ve genel bir değerlendirme yapılarak bu düşüncelerin eğitim camiasına kazandırılması hedeflenmiştir. Açıkça görüldüğü üzere Köksal Toptan’ın yapmış olduğu bu faaliyetlerden hareketle o dönemde öğretmenlerin bir ülkenin gelecek nesillerinin teminatı olduğu ve öğretmenlerin özverili çalışmasını engelleyecek sorunların giderilmesinin elzem olduğu noktasında geniş bir çalışma faaliyeti içerisine girdiğini ifade edebiliriz.

Toptan, Türkiye’nin türban konusunu tartıştığı dönemde 11 Kasım 1991 tarihinde “*Üniversitelerdeki Kılık Kıyafet*” gündemiyle alakalı önemli açıklamalarda bulunmuştur. Türban meselesinin öğretim üyelerinin konuyu farklı yorumlamalarından kaynaklandığı

⁴³⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 1, Yasama Yılı: 1, Dönem: 19, 04.12.1991, s. 275-277.

⁴³⁸ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 1, Yasama Yılı: 1, Dönem: 19, 04.12.1991, s. 276; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 195.

ifade etmiştir⁴³⁹. Tüban ile alakalı görüşlerini ve düşüncelerini şu cümlelerle açıklığa kavuşturmuştur: “*Bu çağda insanların başını nasıl örtüğü, örtüp örtmediği ile uğraşmak, bize göre yanlıştır. Türkiye’de isteyen başını örtmelidir, isteyen örtmemelidir. Örtenin, örtmeyene ‘niçin örtmüyorsun’ deme hakkı olamayacağı gibi, örtmeyenin de örtene ‘sen niye başını örtmüyorsun’ deme hakkı olmamalıdır. Bizim temel düşüncemiz ve konuya yaklaşma tarzımız budur.*”⁴⁴⁰. Bu sözlerle Toptan, herkesin inancı gereği kılık kıyafetini seçme özgürlüğünün olduğunu, dış görünüşe göre insanların sınıflandırmanın toplumda bir kargaşa ortamı meydana getirebileceğini ve üniversitelerin bilime yönelmesi gerektiğini belirtmiştir. Üzülerek ifade etmeliyiz ki; bu sorun Türkiye’yi uzun bir süre meşgul etmiştir. Daha sonraki zamanlarda üniversitelere tübanla girilememe zorunluluğu getirilmiş ve çok sayıda üniversite öğrencisi eğitimini bırakmak zorunda kalmıştır. Çağdaş ülkelerde bunun örneğini görmek mümkün değildir. Üniversitelerin asıl amacı bilime katkı sunmak ve bilim üretmektir. Kişinin kendi düşüncesine göre kıyafetini seçme özgürlüğünün olmasından daha doğal ne olabilir ki?

Köksal Toptan, 26 Şubat 1992 tarihinde, uygulanmakta olan “*Lise Mezunlarına Meslek Edindirme Projesi (LİMME)*” hakkında, kendisinden önce gündem dışı bir konuşma gerçekleştiren Millî Eğitim Eski Bakanı Avni Akyol’un konuşmalarına cevap vermek amacıyla söz alarak bir konuşma yapmıştır. LİMME’nin amacının liseyi bitiren gençlere, çocuklara bir meslek edindirmek ve onların süratle iş bulmalarını sağlamak olduğunu, üniversitelerin önünde bir yığılma olduğunu ve bu yığılmayı önlemenin önemli şartının liseyi yahut mesleki eğitimi bitirenlere istihdam imkânı sağlamak olduğunu ifade etmiştir. Bu projenin iki yıl devam ettiğini, birinci yılın sonunda 105 bin gencin bu projeye katıldığını, buna rağmen istihdam edilenlerin sayısının 17 bin olduğunu belirtmiştir⁴⁴¹. Millî Eğitim Eski Bakanı’nın istihdam vaat ettiği LİMME projesi kapsamında çok sayıda gencin bu vaatlerden yararlanma imkânını elde edemediğini şu cümlelerle açıklamıştır: “*Bu çocuklarımızın amacı; çok güzel bir proje var, biz bu projeye gidelim, meslek edinelim değil, bu projeye bu kadar ilgi gösterilmesinin arkasında yatan neden, iş verme sözüdür. Gençlerimiz bu projeye koşmuş, gitmiş; bunları bitirdiklerinde devletin kendilerine verdiği sözün tutulacağı ümidiyle, hepsi, köyünden, kentinden gelerek, milyonlarca lira para harcayarak bu projeye*

⁴³⁹ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 1, Yasama Yılı: 1, Dönem: 19, 11.11.1991, s. 496.

⁴⁴⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 1, Yasama Yılı: 1, Dönem: 19, 11.11.1991, s. 496; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 209.

⁴⁴¹ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 4, Yasama Yılı: 1, Dönem: 19, 26.02.1992, s. 398-401; Köksal Toptan, *TBMM 1992 Yılı Bütçe Konuşması*, [y.y.], Ankara, 1992, s. 87-88; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 210-212.

*devam etmişlerdir.*⁴⁴². Konuşmasının devamında yerine getirilmeyen vaatler neticesinde devlete küsen gençlerin sayısını çoğaltmamak için bu projeyi sonlandırdığını ve bu projenin değişik bir versiyonunun yaygın bir eğitim kurumu olan Halk Eğitim Merkezleri kanalıyla meslekleri daha da çeşitlendirmek suretiyle sağlanacağını ifade etmiştir⁴⁴³. Toptan, Millî Eğitim Bakanlığı yaptığı dönemde de, bu kurumun sorumluluğu altında olan yanlış uygulamalara göz yummamış, geniş kapsamlı istişareler yaparak bu projeyi sonlandırmış ve yerine getirilmeyen vaatler neticesinde halkın devlete küsmesinin önüne geçmiştir. Ayrıca bugünün gençlerinin önümüzdeki otuz yıl içinde ülkemizin gelişiminde söz sahibi olacağını öngördüğünden gençliğe büyük önem vermiştir. Ülkemizin gelişimindeki en büyük yatırımın eğitime dolayısıyla da gençlere olduğunu ve bu düşüncelere uyulduğu takdirde her alanda ilerleme kaydedeceğimizi ifade edebiliriz. Buna ilave olarak gelişmekte olan ülkelerin en büyük eksikliğinin de beyin göçü olduğunu ve genç beyinlere sahip çıkılması gerektiğini belirtmek yerinde olur.

15 Mart 1992 tarihine yapılan “1992 Yılı Bütçe Görüşmeleri”, yaşanan bazı olumsuz gelişmelerden dolayı buruk başlamıştı. Doğunun bazı illerinde yaşanan çığ felaketi, Zonguldak’ta meydana gelen grizu faciası, Karabağ Olayları ve Erzincan depremi ülkemizi derinden etkilemiştir. Toptan, bu görüşmeler kapsamındaki sözlerine bu olaylara değinmiş ve bu felaketlerde yaşamını yitirenlere Allah’tan rahmet dileyerek başlamıştır. Bu felaketlerde şehit olanların çocuklarına Millî Eğitim Bakanlığı tarafından burs verileceğini ve bu çocukların devlet parasız yatılı okullarından faydalanacağını belirtmiştir. Eğitim hakkının insanca yaşama hakkının bir parçası olduğunu ve eğitimin, bir vatandaş için hem bir hak, hem de bir sorumluluk olduğunu özellikle vurgulamıştır. Millî Eğitimin genel amaçlarından birinin de, geleceğimizin güvencesi olan çocukları ve gençleri, ileri ve modern bir Türkiye idealine, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, millî, manevi, kültürel ve ahlaki değerlerimizi özümsemiş, çağdaş, laik, demokratik, hür ve bilimsel düşünmeye meyilli bireyler olarak yetiştirmek olduğunu ifade etmiştir. Eğitim sorunlarının kalkınmış ülkelerde bile tam olarak çözülemediğini ve ülkemizde de eğitim ile ilgili birçok sorunun olduğunu ve bütün gayretini bu sorunlara çare bulmak için sarf edeceğini belirtmiştir. Konuşmasının ilerleyen kısımlarında kendisine yöneltilen sorulara cevap vererek bu soruları cevaplandırma

⁴⁴² TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 4, Yasama Yılı: 1, Dönem: 19, 26.02.1992, s. 399; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 212.

⁴⁴³ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 4, Yasama Yılı: 1, Dönem: 19, 26.02.1992, s. 401; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 214-215; Köksal Toptan, *Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan’ın Konuşmaları*, s. 24.

gayreti içinde olmuştur⁴⁴⁴. Bu sorular kapsamında Türkçe dersiyle ve yabancı dille ilgili eleştirilere cevaben şunları söylemiştir: *“Türkçe bizden evvel olduğu gibi, şimdi de okullarımızda en önemli ders olma vasfını korumaktadır ve bunda hiç kimsenin tereddüdü olmamalıdır ama buna rağmen, Türkçeyi okutmakta eksiklerimiz yok mudur? Vardır ama bu eksiklikler, bu dersin verilmediği yahut iyi verilmediği anlamına gelmez, gelmemelidir. Yeni yaptığımız bir öğretmenlik değişikliğiyle, ilköğretimde, yani, ilkokul ve ortaokulda, diğer derslerden 5 üzerinden 2 alan öğrencinin bir üst sınıfa devam etmesi mümkün olduğu halde, böyle olmasa bile, öğretmenin ve ailesinin ‘bir üst sınıfa geçmesi uygundur’ raporu vermesi durumunda, o çocuğun bir üst sınıfa geçmesi mümkün olduğu halde, Türkçe dersinden 5 üzerinden 3 geçer not alamayan bir çocuğun, bir üst sınıfa geçmesinin imkânı yoktur.”*⁴⁴⁵. Toptan, bu açıklamalarıyla eğitimde yaptığı değişikliklerin eğitim sistemine uygun olduğunu ve uygulanabilirliğini ifade etmiştir. İngilizce öğrenmek isteyen öğrencilerin sayısının arttığını ve bu sorunun çözümü için bazı projelerinin olduğunu belirtmiştir. Bu proje kapsamında, büyük şehirlerimizde, yani birden fazla lisenin olduğu şehirlerde, birden çok sınıfı bulunan, birinci sınıfı olan, dersane durumu ve İngilizce öğretmeni müsait olan okullarda bir hazırlık sınıfı meydana getirip bu hazırlık sınıflarında bir yıl süreyle yoğun bir dil eğitimi verilmek suretiyle bu sorunun aşılabileceğini belirtmiştir⁴⁴⁶. Toptan, eğitimin temel taşının öğretmenler olduğunu vurgulamış ve öğretmenlere her türlü desteğin verilmesi gerektiğini açıkça ifade etmiştir. Öğretmenlerin, geçinebilmek için ek iş olarak çorap veya simit satması zorunda kalmasının önüne geçilmesinin ancak öğretmenlere ödenen ücretin arttırılmasıyla mümkün olacağını ifade etmiştir. Ayrıca bu konuşmasında LİMME’ye de değinmiş, LİMME’nin hedefinde bir yanlışlık olmadığını ve uygulamadaki yanlışlık yüzünden yürürlükten kaldırıldığını özellikle vurgulamıştır⁴⁴⁷. Görüldüğü üzere Toptan, öğretmenlere ve öğrencilere son derece ehemmiyet vermiş ve bu kapsamda bütün enerjisini bu sorunlara çareler bulmak için harcamıştır. Buna ilave olarak bilgi toplumu olduğumuz ve teknolojinin hızlı bir şekilde ivme kazandığı günümüzde ülkelerin geleceklerine yön veren yegâne metaforun eğitim olduğunu söyleyebiliriz.

⁴⁴⁴ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 6, Yasama Yılı: 1, Dönem: 19, 15.03.1992, s. 509-511; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 216-220; Köksal Toptan, *TBMM 1992 Yılı Bütçe Konuşması*, s. 1.

⁴⁴⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 6, Yasama Yılı: 1, Dönem: 19, 15.03.1992, s. 509-512; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 220.

⁴⁴⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 6, Yasama Yılı: 1, Dönem: 19, 15.03.1992, s. 509-514; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 221.

⁴⁴⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 6, Yasama Yılı: 1, Dönem: 19, 15.03.1992, s. 440-441; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 221-228.

Toptan, “1992 Yılı Bütçe Görüşmeleri” esnasında dershaneler ile alakalı bir takım değerlendirmelerde bulunmuştur. Devletin özel ders veren öğretmenleri takip etmesinin kolay olmadığını ancak dershanelerin denetim altında tuttuklarını, çocukları üniversiteye göndermek için uğraşıldığı sürece bu tür dershanelerin hep var olacağını, bunun çözümünün de üniversiteye girebilme yaşına gelen herkesin üniversiteye girme hakkının kazandırılmasıyla mümkün olacağını, aksi takdirde bu sıkıntıların giderilemeyeceğini ifade etmiştir⁴⁴⁸. Anayasa’da belirtildiği üzere herkesin eğitim hakkı vardır. Bu hakkın kullanımı devletçe sağlanır. Eğitim hakkının her bireye eşit dağıtılması ve hali vakti yerinde olan kişilerin bu haktan fazla pay almaması esas olmalıdır. Köksal Toptan’ın bakanlık yaptığı dönemden günümüze kadar olan süreçteki bu alandaki problemler hala sürmektedir. İfade edilmelidir ki; ekonomik durumu iyi olan kişilerin çocuklarını özel okullarda okuttukları veya dershaneler vasıtasıyla çocuğunun daha fazla bilgi sahibi olmasını sağladıkları aşikârdır. Durum böyleyken bu imkânlardan yararlanma olanağı bulunmayan Anadolu insanının memlekete daha verimli birer bireye dönüşmesi nasıl sağlanabilir?

Toptan, “*Millî Eğitim Bakanlığı’nın yeniden Yapılandırılması*” başlıklı kanun teklifinin onaylanarak kabul görmesini memnuniyetle karşılamıştır. 30 Nisan 1992 tarihinde TBMM’de yaptığı konuşmada bunu dile getirmiştir. Söz konusu kanunla müsteşar sayısının arttırıldığını, İstanbul’un nüfusu itibarıyla büyük bir şehir olmasından dolayı buraya bir müsteşarın görevlendirildiğini belirtmiştir. Ayrıca Türkiye’de ilk defa Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü’nün bu kanunlar temelinde kurulduğunu ve bu kanun sayesinde okul öncesi eğitiminde daha ileri seviyelere ulaşmayı hedeflemiştir. Daha önce kaldırılmış olan Yurt Dışı İşçi Çocukları Eğitimi Genel Müdürlüğü’nü bu yasayla tekrar kurulmuştur. Bu müdürlüğün amacı yurt dışında bulunan 600 bin civarındaki çocukların eğitimiyle ilgilenmek ve Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla ortaya çıkan cumhuriyetlerdeki eğitim öğretim çalışmaları konusunda Türkiye ile ilgili ülkeler arasında koordinasyonu sağlamak olduğunu belirtmiştir. Bu kanunla kurulan başka bir genel müdürlüğün de Bilgisayar Eğitimi ve Hizmetleri Genel Müdürlüğü olduğunu ve bu müdürlüğün görevinin okullardaki bilgisayar destekli eğitimin arttırılmasını sağlamak olduğunu ifade etmiştir⁴⁴⁹. Toptan, bu kanunla eğitimde hem nicelik hem de nitelik bakımından kaliteyi arttırmayı hedeflemiştir. Daha sonraki dönemlerde bu uygulamaların istenen sonuçlara ulaştığını, Toptan’ın projelerinin ne kadar yerinde projeler olduğunu ve Toptan’ın ileri görüşlülüğün ve

⁴⁴⁸ TBMM Tutanak Dergisi, , Cilt: 6, Yasama Yılı: 1, Dönem: 19, 15.03.1992, s. 528; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 232.

⁴⁴⁹ Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 240-241.

öngörüsün doğru kararlar almaya yönlendirdiğini söyleyebiliriz. Ayrıca Toptan'ın birinci bölümde değindiğimiz üzere zor şartlarda eğitim öğretim hayatının olduğunu ve bu nedenle eğitimdeki sorunlar ile özel olarak ilgilendiğini belirtebiliriz.

Toptan, 14 Mayıs 1992 tarihinde “*İnsan Hakları İnceleme Raporu*” hakkında görüşlerini belirtmek üzere Genel Kurul’da bir konuşma yapmıştır. İnsan Hakları Komisyonun uzun zamandır Türk kamuoyunu meşgul eden türban konusuyla ilgili inceleme raporunun, guruplara mensup milletvekilleri tarafından tahlil edildiğini, üniversitelerin yönerge ve yönetmeliklerinin, Anayasa Mahkemesi’nin kararlarının ve İnsan Hakları Bildirgesinin etraflıca değerlendirildiğini ifade etmiştir. Bu değerlendirmeler kapsamında uygulamada yasal bakımından bir takım yanlışlıkların olduğunu, türban meselesinin Türkiye’deki 28 üniversiteden sadece 3 üniversitede olduğunu, geriye kalan 25 üniversitede böyle bir meselenin olmadığını, bu 25 üniversitedeki öğretim üyelerinin ve öğrencilerinin bu durumdan rahatsızlık duymadığını ve türban konusunda rahatsızlık duyan 3 üniversitenin uygulamasının incelenmesi gerektiğini belirtmiştir⁴⁵⁰. Toptan, konuşmasının devamında bu konuyla ilgili şu önemli değerlendirmelerde bulunmuştur: “*Anayasa’nın çeşitli maddelerinin din ve ibadet özgürlüğüne, giyim-kuşam özgürlüğüne imkân veren hükümlerine ve oradan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin, yine din ve vicdan özgürlüğü ve ibadet özgürlüğüyle ilgili hükümlerine varıncaya kadar geniş şekilde yapılan tahliller topyekûn değerlendirildiğinde ve bu değerlendirmeye, mevcut üniversitemizin birkaç bölümündeki uygulama oturtulmaya çalışıldığında, görüliyor ki, bu kurallara, uygulama uymamaktadır. O nedenle, Anayasa Mahkememizin 3670 Sayılı Yasayla ilgili kararından evvel vermiş olduğu kararlar ve onun arkasından 3670 Sayılı Yasayla ilgili vermiş olduğu karar ele alınmak suretiyle, ‘bu karar herkesi bağlar, bizi de bağlar’ gibi bir dayanağa üniversitemiz yöneticilerinin âdete sarılması, bana göre, biraz zorlama bir gayretin sonucu olarak bu uygulamaları karşımıza çıkmaktadır.*”⁴⁵¹. Toptan, Anayasa hükümleri çerçevesinde kılık-kıyafet seçiminde özgür olduğunu ve bu türbanı yasaklamanın bir hak ihlali olduğunu vurgulamıştır. Yasaların, Anayasaya uygun olması gerektiğini; anayasaların da temel hukuka uygun olması gerektiğini; temel hukuka, insan haklarına ve insan haklarının yer aldığı belgelere uygun olmayan yasaların savunabilirliğinin olamayacağını vurgulamıştır. Bu yasanın çıkarılması halinde, bu yasanın kamu vicdanında kabul görmeyeceğini ve sadece

⁴⁵⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 11, Yasama Yılı: 1, Dönem: 18, 14.05.1992, s. 150-155; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 242.

⁴⁵¹ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 11, Yasama Yılı: 1, Dönem: 18, 14.05.1992, s. 150-151; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 242-243.

bir yasa olarak kalıp uygulanabilirliğini çok geçmeden kaybedeceğini belirtmiş ve konuyu belirginleştirmek için bir örnek vermiştir⁴⁵². Bu örnek kapsamında şu cümlelere yer vermiştir: “*Anayasa’nın 174. Maddesi, bildiğiniz gibi, değiştirilmesi teklif edilemeyen bir maddemizdir. Bunun ikinci bendi, ‘Şapka İktisası Hakkındaki Kanunu’ zikretmektedir. Bu kanun yürürlüktedir ve bu kanunun değiştirilmesi teklif dahi edilemez.*”⁴⁵³. Konuşmasının devamında kanunun belirttiği üzere herkesin şapka giyme zorunluluğunun olduğunu ve bu yasanın uygulanabilirliğinin olmadığını ifade etmiştir. Toplumlardaki genel kabullerin, sorunların çözümü için çok önemli olduğunu ve türban takan öğrencilerle türban takmayan öğrencilerin beraberce hiçbir sorun olmadan yaşayabildiğini belirtmiştir⁴⁵⁴. Toptan, yaşanan sorunları detaylıca inceledikten sonra bu sorunlara çözüm odaklı yaklaşarak hoşgörü içerisinde çözülmesi taraftarı olmuştur. Toplumda genel kabul görmüş ve kamuoyu tarafından benimsenmiş davranışların Anayasa ve kanunlar tarafından yasaklanmasının yersiz ve gereksiz olduğunu, aykırı hareket edildiği takdirde toplumda bir huzursuzluğun çıkmasının muhtemel olabileceğini vurgulamıştır. Burada şunu da ifade etmeliyiz ki; üniversitelerin misyonu akademik camia özelinde tüm dünyanın yararlanabileceği bilimsel bilgilere ulaşmaktır. 20. Yüzyılın sonunda üniversitelerin hala türban konusuyla meşgul olması son derece manidardır. Üniversite yönetimleri kişileri kılık-kıyafetleri ile değerlendirmesinin yanlışlığını vurgulamamız gerekir. Bilimin daha ileri bir seviyeye gelmesi için bilimsel çalışmalarda bulunan kişilerin böyle sorunlarla meşgul edilmemesi gerekmektedir.

Toptan, “*Okul Ücretleri ve Sınavlar*” ile ilgili 26 Mayıs 1992 tarihinde TBMM’de bazı değerlendirmelerde bulunmuştur. Özel okul ücretlerinin Millî Eğitim Bakanlığı tarafından tespit edilmediğini, bu ücretlerin serbest piyasa kuralları çerçevesinde kendiliğinden oluştuğunu ve bu uygulamanın kendi hükümetleri döneminden önce de var olduğunu ancak bu ücretlerin makul bir düzeye çekilmesi için çaba göstereceğini ifade etmiştir. Okul ücretlerinden katma değer vergisi (KDV) alınmaması için birtakım çalışmalarının olduğunu, bunun olumlu sonuçlanması halinde okul ücretlerinin istenen seviyeye inebileceğini ve özel okullara teşvik ettiklerini belirtmiştir. Özel okulların çoğalması halinde, devletin kendi okullarına ayıracağı kaynağın daha fazla artacağını ve devletin okullarındaki eğitimin daha

⁴⁵² TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 11, Yasama Yılı: 1, Dönem: 18, 14.05.1992, s. 150-152; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 243.

⁴⁵³ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 11, Yasama Yılı: 1, Dönem: 18, 14.05.1992, s. 150-151; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 243.

⁴⁵⁴ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 11, Yasama Yılı: 1, Dönem: 18, 14.05.1992, s. 150-152; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 244.

kaliteli hale geleceğini vurgulamıştır. Özel okulları daha fazla öğrencinin tercih etmesi için özel okul ücretlerinin makul bir düzeyde tutulmasının yanı sıra ekonomik birtakım iyileştirici önlemlerin alınmasının gerekliliğine işaret etmiştir⁴⁵⁵. Toptan, bu uygulama ile eğitim kalitesini arttırmayı hem ekonomik canlılık oluşturmayı ve devletin yükünü daha da hafifletmeyi amaç edinmiştir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için bu uygulama, çok olumlu sonuçlara vesile olacaktır. Ayrıca okula gitmesi gerektiği halde çalışmak zorunda kalan gençler de toplumumuzun kanayan yarasıdır. Bu gençlere sahip çıkmak ve bunlara eğitim imkânı sunmak, bu gençleri topluma kazandırma adına son derece ehemmiyet arz etmektedir. Buna ilave olarak okullaşmadaki oranın Türkiye'nin her bölgesinde homojen bir şekilde dağılması, eğitimin seviyesinin ve kalitesinin artmasına katkı sağlayacağı düşünülebilir.

Toptan, 26 Mayıs 1992 tarihinde TBMM'de Anadolu Lisesi sınavlarının iptaline ilişkin Millî Eğitim Bakanı olarak önemli açıklamalarda bulunmuştur. Bu minvalde sınavın yapıldığı gün sınav sorularının bir gazetede yayımlandığını, bunu saat 10.00 sularında öğrendiğini ve bu olay üzerine acil bir toplantı yaparak sınavın iptaline karar verdiklerini ifade etmiştir. Bu konunun araştırılmasının hem kendileri tarafından yapıldığını hem de Ankara Cumhuriyet Savcılığı tarafından yapıldığını, bu olayda ihmali veya kusuru bulunanlara gerekli cezanın verilmesinin elzem olduğuna vurgu yapmıştır. Çünkü bu gibi olayların faillerin bulunamaması buna benzer başka olayların yaşanmasına sebep olacaktır⁴⁵⁶. Bu gibi olayların yaşanmaması için okullarda eğitim ve öğretimin yanı sıra değerler eğitiminin de verilmesinin bir zaruret olduğunu ifade etmemiz gerekmektedir. Toplumsal olarak meseleye baktığımız zaman fertleri suça iten birçok neden vardır. Sadece bu nedenlerin bilinmesi değil aynı zamanda kişilere ahlak ve vicdan eğitiminin de verilmesinin çözüm noktasında müspet tesirlerinin olacağının önemine işaret etmemiz elzemdir.

Toptan, “*Üniversitelerde İkili Eğitim Kanunu*” ile ilgili 19 Kasım 1992 tarihinde Genel Kurul'da önemli değerlendirmelerde bulunmuştur. Türkiye'nin eğitim alanında geçen yıllara göre büyük bir ilerleme kaydettiğini, Türkiye'nin doğal kaynaklar bakımından zengin olmadığını, buna rağmen bölgenin en güçlü ülkesi olduğunu, bunu da eğitim sistemindeki sistematik ilerleyişe bağladığını belirtmiştir. Eğitimde birçok eksikliğin olduğunu, bu sorunların aşılması gerektiğini, yeni okulların ve üniversitelerin kurulmasının elzem

⁴⁵⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 11, Yasama Yılı: 1, Dönem: 19, 26.05.1992, s. 388-389; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 246.

⁴⁵⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 11, Yasama Yılı: 1, Dönem: 19, 26.05.1992, s. 389-390; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 247.

olduğunu, açılan bu yeni eğitim kurumlarında da çağdaş yöntemlerle eğitim öğretim yapılmasının gerekliliğini vurgulamıştır. Üniversitelerde okullaşmayı sağlamak için birtakım öneriler ortaya koymuştur. Bu öneriler kapsamında beş alternatif sunmuştur. Bunlardan birincisinin mevcut kapasitelerin en yüksek düzeye çıkarmak olduğunu, ikincisinin yeni üniversiteler açılması gerektiğini, üçüncüsünün özel üniversiteler kurulmasıyla sağlanacağını, dördüncüsünün vakıf üniversiteleri yoluyla bunun yapılabileceğini ve beşincisinin de ikili eğitimle mümkün olacağını belirtmiştir. Bu alternatiflerden en makul yöntemin ikili eğitime geçilmesi şeklinde olduğunu ve bunun da üniversitelerdeki yığılmaları bir miktar azaltılabileceğini ifade etmiştir⁴⁵⁷. İkili eğitimle ilgili dünyadan örnekler vermiş ve bu uygulamanın hedeflerini şu cümlelerde belirtmiştir: *“Dünyadaki, hemen hemen bütün üniversiteler ikili eğitim yapmaktadır. Az üniversite ile çok yüksek kalitede bir eğitim düzeyi tutturma iddiasındaki İngiltere, son aldığı bir kararla, bizim yöntemimize benzer bir yöntemle üniversite eğitimini daha yaygın bir hale, kitlelere hitap edebilir hale getirme hazırlığı içindedir. Japonların bir deyişi var: ‘Eğitimi verin. Eğitimi verdiğiniz kimseye ertesi gün iş imkânı verecek değilsiniz ama eğittiğiniz insan, iş bulma konusunda kendi önünü daha rahatlıkla açabilme imkânını bulacaktır, ufkü daha da genişleyecektir.’”*⁴⁵⁸. Toptan, ikili eğitimle; eğitimdeki kaliteyi arttırmayı, her yıl üniversite kapılarında oluşan yığılmayı önlemeyi ve çağdaş bir eğitim sistemini uygulamayı amaçlamıştır. Bu konudaki görüşlerini ifade ederken dünyadan da örnekler vermesi, bu konu üzerine etraflıca çalıştığını ve bu konuya son derece önem verdiğini göstermektedir. Bu uygulamanın kanunlaşmasıyla birçok öğrenci, istediği bölüme girme imkânı elde etmiş ve Türk eğitim sistemine yeni bir boyut kazandırmıştır. Bu projeler üzerinde yoğun bir çalışma yaptığını, uzun süren istişareler neticesinde en doğru kararları aldığını ve daha fazla gencin ideallerine kavuşmasının yolunu açtığını söylememiz gerekir.

Toptan, 22 Aralık 1992 tarihinde gerçekleşen “1993 Yılı Bütçesi” ilgili müzakerelerde kendisine yönelik eleştirilere karşılık vermek amacıyla bir takım değerlendirmelerde bulunmuştur. Öncelikle bu müzakereler esnasında sunulan bütün görüşlerin ve projelerin mutlaka dikkate alınacağını sözünü vermiştir. Türkiye’de eğitimin sorunlarının bulunduğunu, ancak eğitim sorununun dünyanın bütün ülkelerinde mevcut olduğunu, söylendiği gibi Türkiye’deki eğitim sisteminin kötü yönde seyretilmediğini ve Türkiye’nin

⁴⁵⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 21, Yasama Yılı: 2, Dönem: 19, 19.11.1992, s. 134-135; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 253-255.

⁴⁵⁸ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 21, Yasama Yılı: 2, Dönem: 19, 19.11.1992, s. 134-136; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 256.

dünyanın birçok ülkesinden eğitim konusunda daha ileri bir seviyede olduğunu ifade etmiştir. Toptan, eğitim sisteminde yaşanan bazı zorluklara değinmiş ve bu zorlukların en önemlilerinin de nüfustaki artış ve göç sorunu olduğunu vurgulamıştır. Bu kapsamda Türkiye’deki bazı illerin çok büyük göç almasından dolayı buralarda nüfusun arttığını, buralarda daha fazla dersliğin yapılması gerektiğini ve buralara aynı zamanda öğretmen atamaları yapılmasının önemini belirtmiştir. Toptan, aynı zamanda önemli bir sorun haline gelen öğretmen yetiştirme konusu ile ilgili bazı projelerinin olduğunu ve bu kapsamda bazı uygulamaların bu sorunu çözebileceğini ifade etmiştir. Bu projelerden birinin öğretmen akademileri kurulması olduğunu ve bununla öğretmenleri nitelik bakımında daha donanımlı hale getirmeyi amaçladıklarını ifade etmiştir. Millî Eğitim Eski Bakanı Avni Akyol’un “*branş öğretmeninden nasıl sınıf öğretmeni yaparsınız?*” sorusu üzerine, bu konuda yapılacak iki yolun olduğunu; bunların da lise mezunlarını vekil öğretmenlik vermek ve öğretmen fazlası olan bazı branşlardaki pedagojik formasyon sahibi öğretmenleri sınıf öğretmeni olarak atamak olduğunu ve bu sorunu diğer branşlardaki öğretmenlere sınıf öğretmenliği kadrosu tahsis ederek giderme gayreti içinde olduğunu açıklamıştır. Ayrıca öğretmenlerin özlük haklarının ve maddi kaynaklarının Türkiye’nin kaynakları ölçüsünde iyileştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır⁴⁵⁹.

Genel olarak değerlendirildiğinde Toptan, Millî Eğitim Bakanı olması münasebetiyle bu bakanlığın sorumluluk alanına giren bütün konularda projeler ortaya koyarak sorunlara kalıcı çözümler getirme çabası içinde olduğunu belirtmiş ve eğitimde kaliteyi arttırmak için öğretmen akademilerinin kurulmasının gerekliliğinin altını çizmiştir. Toptan, bakanlık görevine gelmesinden itibaren eğitim sistemine yeni bir bakış açısı getirmiş, çağdaş ve nitelikli bir eğitimin yanında teknolojik imkânların getirdiği yeniliklerde donanmış, sorumluluk sahibi ve ahlaklı bireyler yetiştirebilmek için bütün enerjisini bu yönde harcamıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin ilerleme kaydettiği bu süreçte önemli görevler üstlenen Toptan, ilkelerinden ödün vermeyen bir devlet adamı kimliğini her daim korumuştur. İnandığı fikir ve görüşlerini her ortamda cesurca söylemekten asla çekinmemiştir. Atatürk İlkerlerine bağlı, entelektüel ve aydın bir kişi olmasının yanı sıra modern düşünceye açık, çalışkan ve üretken bir şahsiyettir.

Toptan, kurulmasına karar verilen “*Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi*” ile ilgili 29 Nisan 1993 tarihinde TBMM’de önemli değerlendirmelerde bulunmuştur. Söz konusu üniversitenin

⁴⁵⁹ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 26, Yasama Yılı: 2, Dönem: 19, 22.11.1992, s. 89-90; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 263-272.

kurulmasının kanuni gerekçesinde görüldüğü üzere bu üniversitede Türk Dünyası'ndan altı bin öğrencinin okumasının düşünüldüğünü, kurulan bu yeni üniversitenin en önemli özelliğinin herkes tarafından tercih edilebilir olduğunu ve üniversitenin yeni eğitim yılıyla beraber öğrenci alımına başlayacağını ifade etmiştir⁴⁶⁰. Söz konusu üniversiteyle Türkiye'nin Türki Cumhuriyetlerle olan diplomatik ilişkilerini geliştirmeyi ve Türkiye Türkçesi'ni Orta Asya'da konuşulmasını sağlamayı amaç edinmiştir. Toptan, yaptığı bu yeniliklerle ve uygulamalarla eğitime yeni bir anlayış getirmiştir.

Toptan, 9 Haziran 1998 tarihinde “*Bartın Üniversitesi'nin Kurulması Teklifi*” hakkında Bartın milletvekili olarak Genel Kurul'da görüşlerini ve düşüncelerini belirtmek üzere bir konuşma yapmıştır. Bu kapsamda Türkiye'deki yükseköğrenime olan ilginin gittikçe arttığını, daha önceden kurulan üniversitelerin giderek büyüüp geliştiğini ve üniversite olabilecek düzeye geldiğini, bunlardan birini de Bartın Orman Fakültesi olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca üniversitelerin bulundukları şehirlerin sosyoekonomik yapısına büyük ölçüde katkı sağladığını vurgulamıştır⁴⁶¹. Bartın'da bir üniversite kurulmasının gerekliliğini şu cümlelerle ifade etmiştir: “*Selden büyük oranda zarar gören Bartın'da bir üniversite kurulmasının, bu şehirde yaşayanlar üzerinde moral olarak pek çok önemli etki yapmasının yanında, şehrin bozulan ekonomik dengelerine katkı sağlayacağı, her yerde ve her kentte olduğu gibi Bartın'ın sosyal hayatına da, kültürel hayatına da çok önemli katkı sağlayacaktır.*”⁴⁶². Toptan, temsil ettiği bölgenin sorunlarıyla yakından ilgilenmiş, Bartın Üniversitesi'nin kurulmasının yaşanan sel felaketinin acısını biraz olsa bile azaltacağını ve şehre ekonomik canlılık getireceğini vurgulamaya çalışmıştır. Hızla gelişen sanayileşmenin yanı sıra teknolojik alanlardaki gelişmelerle bilginin önemi iyice artmış ve artık insanlar bilgi toplumu haline gelmeye başlamıştır. Nitelikli iş gücü ve bunun sonucunda üretimin artması temel amaç haline gelmiş ve ilgili alanlardaki eksiklik yeni eğitim kurumlarının ve üniversitelerin kurulmasını zorunlu hale getirmiştir. Zira dünyaya ayak uydurmanın yegâne yolu çağın gereksinimlerini doğru anlayıp ona göre bir yol çizmektir. Toptan, bu düşüncelerle hareket etmiş ve bu yönde çalışmalarda bulunmuştur. Unutulmamalıdır ki; bilgi toplumu haline geldiğimiz günümüzde, teknolojik ve bilimsel gelişmeleri takip etmek bir zorunluluk haline gelmiştir.

⁴⁶⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 35, Yasama Yılı: 2, Dönem: 19, 29.04.1993, s. 111-113; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 282.

⁴⁶¹ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 54, Yasama Yılı: 3, Dönem: 20, 09.06.1998, s. 118; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 293.

⁴⁶² TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 54, Yasama Yılı: 3, Dönem: 20, 09.06.1998, s. 118; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 293.

Toptan, 21 Ekim 1998 tarihinde “*Engellilerin Çalıştırılması*” hakkında yaptığı konuşmada önemli tespitlerde bulunmuştur. Böyle bir kanun teklifinin meclis çatısı altında görüşülmesinden son derece memnun olduğunu, ilgili kanunun yasalaşması halinde engelliler için büyük bir eksikliğin giderileceğini, ancak engellilerin haklarının daha da iyileştirilmesi gerektiğini belirtmiştir⁴⁶³. Bu teklifle bazı işletmelere engelli çalıştırma zorunluluğu getirilerek engellilerin topluma kazandırılması amaçlanmıştır. Çağdaş toplumlarda devletin temel sorumluluğu, vatandaşın istihdamını sağlamaktır. Ayrıca engelli diye tabir ettiğimiz “*özel*” insanlara devletin sahip çıkması ve bu kişilerin sorunlarına çözümler bulması, bu bireyler nezdinde toplumun tüm kesimlerinin devlete olan itimadını arttıracığı ifade edilebilir.

3.3. Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemi Yasama Faaliyetleri

1970’li yıllarda aktif siyasetin içerisinde bulunmaya başlayan Köksal Toptan, AP ve DYP’de siyaset yapmış ve yapılan 1999 genel seçimlerinde milletvekili seçilememiştir. Bu dönemde daha çok Türkiyem Vakfı’nın faaliyetleri ile ilgileniyordu. Toptan, 2002 yılından itibaren tekrar siyasete dönerek bu defa AK Parti bünyesinde siyasi ve yasama faaliyetleri çalışmaları içine girmiştir.

Toptan, bir milletvekilinin “*Millî Eğitim Eski Bakanları iz yerine yara bıraktılar*” sözü üzerine 30 Nisan 2003 tarihinde bu ifadelerden duyduğu hoşnutsuzluğu belirtmek ve bu konuya açıklık getirmek için TBMM’de söz alarak bir konuşma gerçekleştirdi. Bu kapsamda kendisinin de aralarında bulunduğu bütün Millî Eğitim Eski Bakanlarının zan altında bırakılmasından duyduğu memnuniyetsizliği ifade etti. Konuşmasının devamında kendisinin Millî Eğitim Bakanlığı yaptığı dönem olan 1992-1993 yıllarındaki faaliyetleri ve millî eğitime yaptığı katkılarını ana hatlarıyla açıkladı⁴⁶⁴. Konuşmanın sonunda Millî Eğitim Bakanlığı yaptığı dönemdeki uygulamaların amacını şu cümlelerle belirtti: “*Daha geçen gün beni ziyaret eden Afganistan Adalet Bakanı’nın yanındaki tercümanı çok güzel Türkçe konuştuğu için dikkatimi çekti. ‘Bu kadar güzel Türkçe’yi nerede öğrendin sen’ dedim. Ben sizin 1992’de getirdiğiniz öğrencilerden biriyim. Bu gurur bana yeter.*”⁴⁶⁵. Toptan’ın bir

⁴⁶³ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 64, Yasama Yılı: 4, Dönem: 20, 21.10.1998, s. 136-137; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 294.

⁴⁶⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 13, Yasama Yılı: 1, Dönem: 22, 30.04.2003, s. 268-269; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 299-301.

⁴⁶⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 13, Yasama Yılı: 1, Dönem: 22, 30.04.2003, s. 269; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 301.

eğitimci veya öğretmen olmaması, Millî Eğitim Bakanlığı yaptığı dönemde onu daha çok çalışmaya ve projeler üretmeye sevk etti. Zira üzerine aldığı sorumluluğun farkında olmuştur. Millî Eğitim Bakanlığı yaptığı dönemde yaptığı uygulamalarla ve millî eğitime kazandırdığı yeniliklerle bunu göstermiştir. Buradan hareketle Toptan'ın ilkelerinden asla ödün vermeyen bir siyasetçi olduğunu, inanmadığı ve yararlı olamayacağını düşündüğü işlere girmedigini ve devlet sorunları hakkında fikir beyan etmekten kaçınmadığını söyleyebiliriz.

Toptan, 18 Aralık 2003 tarihinde gerçekleştirilen “2004 Yılı Bütçesi” görüşmelerinde mensubu olduğu AK Parti Gurubu'nun görüşlerini paylaşmak üzere Genel Kurul'da uzunca bir konuşma yapmıştır. Bütçe konusunun yasama organları tarafından tartışılması gerektiğini ve bununla da yapılacak yatırımların ve harcamaların değerlendirilmesinin amaçlandığını belirtmiştir. Bütçelerin hükümetlerin gelir ve gider belgelerinin olduğunu, bütçenin uygulamasının yalnızca hükümetler tarafından yapıldığını ve muhalefetin görevinin ise bu uygulamayı denetlemek olduğunu dile getirmiştir. Türkiye'nin geleceği olan çocuklara ve gençlere sahip çıkarak geleceği onlarla kurmak ve yeniliklerde onların da katkısını görmek istediğini ve devlet anlayışının bu doğrultuda olması gerektiğini vurgulamıştır⁴⁶⁶. Bu açıklamalar çerçevesinde Türkiye'yi birlikte kurmak için yapılması gerekenleri şu cümlelerle ifade etmiştir: “*O halde geleceğin Türkiye'sini beraber kurmak için herkes gücünün yettiği kadarıyla elini taşın altına sokmalı, sokmanın zamanı gelmiştir diye düşünüyoruz. Bir ortak vizyonu hep beraber paylaşabiliriz. Bu nedir diye kendimize soru soracak olursak, şu başlıkları sizinle paylaşmak istiyorum. Dünyanın ve bölgemizin sorumlu, güvenilir, saygın bir üyesi, ama, yeni dünyanın, yeni dünya düzeninin sıradan bir üyesi değil, onu kuran ülkelerden olan bir Türkiye. Başta gençlerimiz ve kadınlarımız olmak üzere, halkın siyasete karşı zedelenen güven duygusunu yeniden kazandırmak suretiyle, onların, yönetime etkin bir biçimde, yönetimin her aşamasında katkısını sağlayacak ve onu vatandaş olmanın keyif ve sorumluluğuna kavuşturacak mevcut bürokratik engellerden kesinlikle arınmış, devleti, kendi asli fonksiyonlarında çok güçlü ama ticari ve ekonomik faaliyet gibi ekonomik alanların dışına çıkararak yeniden yapılanan, çağdaş kurumlarını kuran bir Türkiye. İnsanımızın, özgür, demokrat ve mutlu olduğu, herkesin insan haklarını, barış ve huzura katkıyı görev saydığı, birbirimizi sevmeyi ilke haline getireceğimiz, gelecek ve yaşam kaygısının olmadığı bir Türkiye. Çağdaş ve nitelikli bir eğitimin yanında, rekabeti*

⁴⁶⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 34, Yasama Yılı: 2, Dönem: 22, 18.12.2003, s. 42-55; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 302.303.

toplumsal yaşamın her alanında geçerli ve sürekli kulan, bireyi, bilişim çağının donanmış, bilişimci ruhu desteklenmiş, sorumluluklarından kaçıp sadece kendini düşünen bir ahlak anlayışına imkân vermeyen, yepyeni, büyük ve güzel değerler sisteminin egemen olduğu bir Türkiye. Demokrasiye ters düşen seçkincilik kültürü yerine, aydın kültürü ve onun aydın tipini yaratan, millete büyük devlet adamlığı yapmak yerine, onun hizmetkârlığını üstlenmeye talip olan bir anlayışın, tüm siyasi organizasyonlara egemen olduğu ve böylece, bir siyaset felsefesiyle, bireyin öncelikler listesinde en üstte yerleştirildiği bir Türkiye.”⁴⁶⁷.

Toptan, Türkiye’de yaşayan her bir ferdin sorumluluklarının olduğu, ülkemizi geliştirmek için beraberce çalışılması gerektiğini ve modern bir eğitimin yanında teknolojinin imkânlarından tümüyle yararlanılarak ülkemizi daha yaşanabilir bir ülke haline getirmenin lüzumunu ve bencil duygulardan arınıp ülke için özgün çalışmaların yapıldığı bir ahlak öğretisinin egemen olmasının önemini ifade etmiştir. Ayrıca devletin de asli vazifesinin, ülkenin bütün fertlerini kucaklamak olduğunu ve halka hizmet eden bir siyasi ideolojiye ön plana çıkarması gerektiğini vurgulamıştır. Toptan, çok yönlü bir siyasetçi olmasının avantajlarını her zaman ülke hizmetinde projeler üretmek suretiyle kullanmış ve bütün enerjisini bu yönde harcamıştır. Türkiye’deki mevcut durumun analiz edilmesi, sorunlara daha yapıcı bir şekilde bakmaya olanak tanır. Gerek içinde bulunduğumuz coğrafya gerekse sahip olduğumuz kaynaklarımız, bizi geleceğe daha umutla bakmamızı sağlar. Bu düşüncelere sahip olmak gelecek nesillere daha müreffeh bir ülke bırakmak adına son derece ehemmiyetlidir.

Toptan, dünyanın bütün ülkelerinde borçlanmanın olabileceğini ve borçlanmanın gayri safi millî hasılaya oranından daha çok borçlanmanın ne gösterdiğinin önemli olduğunu; enflasyonun sebeplerini ve ülke ekonomisine verdiği zararları; bütçe açığından kurtulmak için kayıt dışı ekonominin engellenmesi ve israfın durdurulması gerektiğini vurgulamıştır. Zira devlet kademelerinde çalışan bütün görevlilerin, kendi sorumluluk alanları içinde devlet bütçesini itidalli kullanması ve bu konuda aşırılığa kaçmayıp israftan kaçınması gerekmektedir⁴⁶⁸. Ayrıca dünyanın gelişmiş ülkelerinde kaynakların hesapsızca kullanılmasından ve israf edilmesinden dolayı gelişmemiş ülkelere yaşayan insanların gıda ve su başta olmak üzere en temel ihtiyaçlarını karşılayamadığı için hayatlarını kaybettiğini ifade etmiştir. Söz konusu durumun insanlığın ortak sorumluluğu olduğu düşüncesindedir⁴⁶⁹.

⁴⁶⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 34, Yasama Yılı: 2, Dönem: 22, 18.12.2003, s. 43; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 304.

⁴⁶⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 34, Yasama Yılı: 2, Dönem: 22, 18.12.2003, s. 46.

⁴⁶⁹ Köksal Toptan, “Adaletsiz Paylaşım”, *Yoyav Dergisi*, Yıl 19, Sayı 218, Aralık 2010, s. 6.

Toptan, son olarak Türkiye’de yaşanan yolsuzluklara değinmiş ve bu yolsuzlukların ülke gündemini meşgul eder hale geldiğini belirtmiştir. Hükümetin bir yandan ülkeyi daha özgür ve daha demokrat yapmaya çalışmakla uğraşırken bir yandan da yolsuzluklarla mücadele ettiğini belirtmiştir⁴⁷⁰.

Toptan, 3 Kasım 2002 seçimlerinde AK Parti milletvekili olmuş ve akabinde TBMM Adalet Komisyonu Başkanı olmuş ve bu görevi beş yıl sürdürmüştür. TBMM Adalet Komisyonu Başkanı olarak 14 Eylül 2003 tarihinde “*Türk Ceza Kanunu Tasarısı*” görüşmeleri sırasında söz alarak bazı değerlendirmelerde bulunmuştur. Bu kanun tasarısının toplumun çeşitli kesimleri tarafından tartışılmasının ve bu konuda görüşler öne sürülmesinin yasanın daha uygulanabilir olması açısından son derece önemli olduğunu vurgulamıştır. Tasarının hukukçu milletvekillerinin, Barolar Birliği’nin, Yargıtay’ın Ceza Daireleri’nin, Türkiye’deki bütün hukuk fakültelerinin ve sivil toplum kuruluşlarının aralarında bulunduğu 400 farklı yere görüşleri alınmak için gönderildiğini, ancak bu yerlerden sadece 34 tanesinin geri dönüş yaparak görüş bildirdiğini ifade etmiştir. Bu görüşleri de dikkate alarak 50 saat süren bir çalışmayla tasarıya son şeklini verdiklerini, yeni bir kanun tasarısı hazırlarken mükemmeli yakalamanın zor olduğunu, ancak bu kanun tasarısının toplumun bütün kesimlerinin ürünü olduğunu ve bir mutabakat sonucu oluşturulduğunu belirtmiştir⁴⁷¹. Bu yasanın bazı maddelerini şu şekilde ifade etmiştir: “222’nci maddede *değişiklik* yapılıyor, *şapka ve Türk harfleri ile ilgili düzenleme, şu anda yürürlükte olan 526’nci maddede olduğu gibi korunacak. Kisvelerle ilgili konu yine kendi kanuna göre -nasıl yürürlükte ise- öyle devam edecek. 287’nci maddede -genital muayene ile ilgili- kadın örgütlerimizin üzerinde çok durduğu bir husustu. Mevcut tasarıda, göreceksiniz. ‘Yetkili hâkim ve savcı kararı olmaksızın’ deniliyor. Şimdi burada, genital muayeneye gönderen veya bu muayeneyi yapan da suçlu hale gelecek, iki partinin uzlaşmasıyla, böyle bir önergeyle. Hükümlü ve tutukluların kaçması ile ilgili 292 ve 293’ncü maddelerde bir takım teknik tereddütler vardı, o konuyla ilgili yeni bir önerge gelecek. Nihayet 302’nci madde ile de ilgili birtakım tereddütler ortaya çıktı. Orada bir yıl olarak düzenlenen cezanın alt sınırı altı aya indirilmiş. Yani çıkarmış olduğumuz uyum paketlerine uygun hale getirildi ve ‘eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları da suç oluşturmaz’ diye dördüncü bir fıkra eklendi ve tahmin*

⁴⁷⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 34, Yasama Yılı: 2, Dönem: 22, 18.12.2003, s. 43; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 319.

⁴⁷¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 59, Yasama Yılı: 2, Dönem: 22, 14.09.2004, s. 40-42; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 322-324.

ediyorum, tereddütler bu şekilde giderildi.”⁴⁷². Toptan, yenedünya düzenine ayak uydurmasıyla farklı hale gelen ama Türkiye’nin geleneksel adetlerine ve yaşayışlarına ters düşmeyen bir kanun tasarısı hazırlayarak Türk milletinin her bir ferdinin huzur ve refahını yükseltmeyi, fikir özgürlüklerini genişletmeyi ve toplumun maddi açıdan daha ileri bir seviyeye çıkarmayı amaçlamıştır. Ayrıca Toptan’ın Türk geleneklerinden ve ananelerinden taviz vermeyen ama gelişen ve değişen dünyada bütün teknolojik ve bilimsel gelişmelere açık olan bir kişiliğinin olduğunu bu noktada ifade edilebilir.

Toptan, 17 Eylül 2004 tarihinde “*Bölge İdare Mahkemeleri*” görüşmeleri için toplanan TBMM’nin olağanüstü birleşiminde bazı konulara açıklık getirmek amacıyla TBMM Adalet Komisyonu Başkanı olarak bir takım açıklamalarda bulunmuştur. Ceza hukukunu yakından ilgilendiren yasa tasarılarından bahsetmiş ve bunlardan birincisi TBMM tarafından kabul edilen ve son iki maddesi ilgili komisyonumuza geri çekilen Bölge İdare Mahkemeleri ile ilgili tasarı, ikincisi Ceza Kanunu Tasarısı, üçüncüsü Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile ilgili tasarı ve dördüncüsü de Ceza İnfaz Yasası ile ilgili tasarıdır. Bu yasaların hepsinin birbirini tamamlayan yasalar olduğu için aynı anda yürürlüğe girmesinin zorunluluğunu vurgulamıştır. Özellikle Ceza Kanunu gibi temel konularda sadece AK Parti’nin ve CHP’nin değil toplumun bütün kesimlerinin katkısının sağlandığı bir kanun hazırlamaya gayret gösterdiklerini ve bunda da kanunun yürürlüğe girmesiyle başarılı olduklarını özellikle ifade etmiştir. Konuşmasının devamında Ceza yasalarının toplumun bütün kesimleri tarafından kabul görmezse toplum yasası olamayacağını ve sadece bir kesimin veya bir partinin tasarısı olacağını ifade etmiştir⁴⁷³. Toptan, hükümetin bir milletvekili olarak sadece mensubu olduğu milletvekilleriyle değil aynı zamanda muhalefet partilerinin milletvekilleriyle de bu konu hakkında istişare ederek ve sosyal toplumun yaşayış tarzlarını da dikkate alarak bir kanun çıkarma gayreti içinde olmuştur. Her zaman temsil ettiği halkın refahını ve esenliğini maksimum seviyeye çıkarmak için çalışmış, mecliste gurubu bulunan bütün partilerin bu düşüncelerle hareket etmesi gerektiğini belirtmiş ve ülkenin gelişmesi için herkesin sorumluluklarını yapması gerektiğini söylemiştir. Toptan, TBMM yasama faaliyetleri çerçevesinde hep uzlaşmadan yana olmuş, bir kargaşa ortamına sebebiyet vermekten kaçınmış ve konuşmalarında sakinliğini korumuştur.

⁴⁷² Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 59, Yasama Yılı: 2, Dönem: 22, 14.09.2004, s. 42; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 325.

⁴⁷³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 60, Yasama Yılı: 2, Dönem: 22, 17.09.2004, s. 40-42; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 328-329.

Toptan, 29 Eylül 2004 tarihinde dönemin Denizli Milletvekili Ümmet Kandoğan'ın kendisine yönelik sataşmasına karşı söz alarak bu sataşmalara cevap vermek adına bir konuşma yapmıştır. Toptan, Kandoğan'ın şu sözlerine karşı cevap verme ihtiyacı hissetmiştir. Kandoğan, Komisyon Başkanı'nın CMUK'u ve Ceza İnfaz Yasası'nı bu Ceza Kanunu'yla birlikte görüşeceğini söylediğini ve onları beraber Genel Kurul'a getireceğini belirttiğini, ancak bu sözlerin uygulamada olmayışının nedenlerinin açıklanmadığını, buna bir açıklık getirilmesinin gerektiğini vurgulamıştır⁴⁷⁴. Toptan, bunun üzerine şu cümlelerle cevap vermiştir: *“Cuma günü, hükümet, CMUK'u ve Ceza İnfaz Yasası'nı geri çekti, Ceza Kanunu'nda yapılacak olan değişikliklere paralel bir çalışma yapmak üzere bu iki yasayı geri çekti. O zaman, demek ki, bizim gündemimizde CMUK ile Ceza İnfaz Yasası yoktur. Birincisi bu. İkincisi de şu: Kandoğan, 'AB bizden ne istediye yaptık' diyor. Aslında Ağar da ifade ettiler, biz, AB'ye gireceksek, AB'ye girmek için bu hükümetin AB'ye başvurusu da yok. Rahmetli Özal zamanında, biz, AB'ye girmek için başvurduk. Ondan sonra gelen hükümetler AB üyesi olabilmemiz için, Kopenhag Kriterleri'yle Türkiye'nin önüne konulan bütün ev ödevini yerine getirmek için canla başla çalıştılar. Yani, 1982'den sonra en köklü Anayasa değişikliği yapıldı ve ona dayanılarak da iki tane uyum paketi çıkartılmadı mı? Bu hükümetin yaptığı, geçen hükümetlerin süratle yapmak isteyip te gerçekleştiremediklerini yapmaktır. Bunu da hep beraber, bu meclis olarak yapmadık mı? O iki uyum paketinden sonra, altı uyum paketi çıkarmadık mı? Niye çıkardık onları; AB bunları bizden istiyor diye ama bunda, ne yadırganacak ne de ayıplanacak bir şey var.”*⁴⁷⁵. Toptan, küresel konjonktüre uygun bir Anayasa'nın yapıldığını ve buna ek olarak uyum paketlerinin hazırlandığını ifade etmiştir. Bu Anayasa'nın da toplumun her kesimi tarafından benimsenmesine özen göstermiş ve Türkiye'yi bu Anayasa'yla gelişmiş ülkelerdeki gibi modern bir toplum haline getirmeyi amaçlamıştır. Toptan'a göre Türkiye'nin gelişmişliği, refahı, maddî ve manevî mutluluğu ile modern uygarlık seviyesine ulaşması, dünya kriterlerine uygun ve çağdaş bir Anayasa'nın varlığıyla daha da sağlam temeller üzerinde durmasına katkı sağlayacaktır.

Toptan, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde yaşanan olaylar ile ilgili 5 Nisan 2006 tarihinde AK Parti Gurubu adına söz almış ve bu konu hakkında bazı değerlendirmelerde bulunmuştur. Bu olayları değerlendiren bazı gurupların yaşanan bu hadiseyi Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne ve güvenlik güçlerine karşı bir kalkışma olarak nitelendirdiğini, hükümetin bu olaylara seyirci kaldığını ifade ettiğini ama bu değerlendirmelerin gerçeği

⁴⁷⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 60, Yasama Yılı: 2, Dönem: 22, 24.09.2004, s. 336.

⁴⁷⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 60, Yasama Yılı: 2, Dönem: 22, 24.09.2004, s. 336-337; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 332-333.

yansıtmadığını özellikle vurgulamıştır. Yaşanan bu olaylarda küçük çocukların kullanıldığını, esnafın zorla işyerlerini kapatmak zorunda kaldığını, terör örgütünün bir konsept değişikliğine gittiğini ve farklı yöntemlerle Türkiye'nin üniter yapısını bozmaya çalıştıklarını belirtmiştir. Türkiye'nin önemli bir sorununun kanla, kinle ve nefretle beslenen terör olduğunu, gayri nizami ve gayri insani bir yol izleyen terörle mücadelenin kolay olmadığını ama büyük bir azim ve kararlılıkla Türkiye'nin sosyal bir hukuk devleti olarak terörle mücadelesini hukuk kuralları çerçevesinde devam edeceğini ifade etmiştir⁴⁷⁶. Türkiye'nin terörle mücadelesinin anayasal çerçevede devam etmesi gerektiğini şu cümlelerle ifade etmiştir: *“Terör, amacı için her aracı kullanır ama siz, demokratik bir devlet olarak meşru yol ve silahlarla karşılık verecek durumdasınız. Terör, herkesi hedef alabilir ama siz, masum vatandaş ile teröristi ayırt etmek ve teröristi marjinalize etmek durumundasınız. Terör, duyguları okşar, hayal hedefler gösterir, herkesi kullanır ama siz, bir yandan masum vatandaşın incinmesini ve zarar görmesini önlemek, öte yandan da böylesi bir mücadele için canını ortaya koyan güvenlik güçlerinin moral motivasyonunu sağlamak ve bu güçlerin siyasi sorumluluğunu üzerinize almak durumundasınız.”*⁴⁷⁷. Toptan, terörle mücadelenin masum vatandaşların zarar görmeyeceği şekilde ve demokratik toplum ve hukuk kriterleri ekseninde devam etmesinin önemini belirlemiştir. Ülkemiz üzerinde hak iddiasında bulunan bazı dâhili ve harici mihraklar, bu amaçlarına tarih boyunca farklı yol ve yöntemlerle ulaşmaya çalışmışlar ama Türkiye'nin kararlı duruşu sayesinde bu emellerine ulaşamamışlardır. İçinde yaşadığımız ve vatan olarak kabul ettiğimiz bu Anadolu toprakları tarih boyunca başta Haçlı Seferleri olmak üzere birçok istilaya maruz kalmış ve çoğunlukla bunlardan başarıyla çıkmıştır. İfade edilmelidir ki: Türkiye'nin Osmanlı devrinden beri terör ve terör guruplarıyla amansız bir mücadelesi bulunmaktadır ve bu mücadele kararlılıkla devam etmektedir.

Toptan, küresel bir tehdit olarak kabul edilen terörün hedefinin, mevcut hükümet veya önceki hükümetler olmadığını, asıl hedefinin Türkiye olduğunu, terörle mücadelenin hep birlikte yapılması gerektiğini ve teröre karşı tek vücut olunmasının elzem olduğunu ifade etmiştir. Konuşmasının devamında Türkiye'nin bölgenin tek ve laik ülkesi olduğunu, Türkiye'nin insan hakları ve özgürlükler bakımından öncü ülke olduğunu, Türkiye'nin AB'ye aday bölgesinde tek ülke olduğunu, Türkiye'nin giderek gelişim gösterdiğini ve

⁴⁷⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 115, Yasama Yılı: 4, Dönem: 22, 04.04.2006, s. 301-302; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 339-340.

⁴⁷⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 115, Yasama Yılı: 4, Dönem: 22, 04.04.2006, s. 301; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 340.

Türkiye'nin 2023 yılında dünyanın en büyük on ekonomisinden biri olmayı hedeflediğini belirlemiştir⁴⁷⁸. Toptan, terörle mücadeledeki kararlılığını şu cümlelerle ifade etmiştir: “*Bu topraklar bizindir, hepimizindir, zenginliği de ortaktır, tasası da ortaktır. Yedi düvel, doksan sene evvel bir araya geldi ama bu kardeşliği bozamadı, yeni yedi düveller de bozamaz, yıkamaz, parçalayamaz ve bizi birbirimize düşman edemez.*”⁴⁷⁹. Toptan, siyasi hayatı boyunca teröre karşı asla taviz vermemiş ve ülkenin birliğine ve bütünlüğüne kast eden teröre karşı Türk Milleti olarak birlikte hareket edilmesi gerektiğini özellikle vurgulamıştır. Yapmış olduğu çalışmalarla ve yaptığı konuşmalarla bunu göstermiştir. Buna ilave olarak ülkemizde emelleri olan dış güçlerin terörü kullanarak bu emellerini gerçekleştirmek arzusu gayet açıktır. Türkiye, bu oyunlara gelmeyecek ve tarihte olduğu gibi bunu yapanları geri püskürtmesini en iyi şekilde bilecektir.

Toptan, 22 Temmuz 2007 genel seçimlerinde tekrar Zonguldak milletvekili seçilmiştir. TBMM Başkanlığı seçimlerinde AK Parti'den adaylığı açıklandı. 9 Ağustos 2007 tarihinde yapılan TBMM Başkanlığı seçimlerinde en yüksek oyu alarak TBMM Başkanı oldu. Seçilmesinin ardından TBMM'de bir teşekkür konuşması gerçekleştirdi. Bu kapsamda Türkiye'yi daha ilerilere taşımak için Cumhuriyetin temel değerlerine sımsıkı sarılmak gerektiğini, demokrasiyi daha ileri hedeflere götürmenin önemini ve insan hak ve özgürlüklerin daha da yüceltilmesinin elzem olduğunu ifade etmiştir. Türk tarihinden ilham alınarak büyük hedefler belirleyerek bu hedeflere ulaşmak için çaba göstermenin zamanının geldiğini belirtmiştir⁴⁸⁰. Bu doğrultuda şu önemli tespitlerde bulunmuştur: “*Unutmamak gerekir ki, büyük ülküler peşinde koşmak, büyük hedefleri yakalamak, büyük işler yapmak ancak büyük düşünen ve büyüklerin işidir.*”⁴⁸¹. Toptan, Türk milleti olarak birbirimizi sevmemiz gerektiğini ve bunu başarabildiğimiz takdirde aşamayacağımız hiçbir engelin olamayacağını belirtmiştir. Ayrıca kendisinin her ne kadar AK Parti milletvekili olsa da TBMM Başkanı seçilmesiyle parti ayırt etmeksizin bütün TBMM'nin başkanı olacağını ve görevini tarafsızlık ilkesi doğrultusunda yapacağını ifade etmiştir⁴⁸². Toptan, siyasi hayatı boyunca ılımlı, uzlaşmacı ve hoşgörülü olarak bilinmesi ve herkes tarafından sevilen ve

⁴⁷⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 115, Yasama Yılı: 4, Dönem: 22, 04.04.2006, s. 301-302; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 341-344.

⁴⁷⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 115, Yasama Yılı: 4, Dönem: 22, 04.04.2006, s. 305; Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 1*, TBMM Basımevi, Ankara 2009, s. 9-10; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 341-345.

⁴⁸⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 1, Yasama Yılı: 1, Dönem: 23, 09.08.2007, s. 30-31; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 349.

⁴⁸¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 1, Yasama Yılı: 1, Dönem: 23, 09.08.2007, s. 30; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 349.

⁴⁸² Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 349.

saygı duyulan bir isim olması TBMM Başkanı seçilmesinde en büyük etken olmuştur. Zira TBMM Başkanı seçilmesinden sonraki teşekkür konuşmasında birlik ve beraberlik vurgusu yapmış ve siyasi tecrübesinin verdiği birikimle bütün enerjisini Türkiye'nin gelişmesi için harcayacağını dile getirmiştir. Bunun yanında Toptan'ın, partiler arası uzlaşmada aktif bir rol oynadığını, TBMM'de yaşanan gerilimleri azaltmaya çalıştığını ve tarafsızlık ilkesi doğrultusunda bir tavır takındığını belirtebiliriz. Bundan dolayı sorunlara çözümlerin daha hızlı bir biçimde gerçekleştirildiği yine bu noktada ifade edilebilir.

Toptan, 20 Ağustos 2007 tarihinde gerçekleşen Cumhurbaşkanlığı seçiminde TBMM'nin başkanlığını yürüttü. Bu oturumda yoklama alınmasının ardından Genel Kurul'da Anayasa'nın öngördüğü 367 milletvekilinin üzerinde milletvekili olmasının tespit edilmesi üzerine Toptan duygularını ifade etmek amacıyla kısa bir konuşma yapmıştır⁴⁸³. Bu konuşmada şu önemli değerlendirmelerde bulunmuştur: *“Kurulduğu 23 Nisan 1920’den bugüne milletimizin ve ülkemizin kaderini etkileyecek pek çok kararlar almış bulunan bu Yüce Meclis, bugün yine tarihi bir görev yapmak üzere toplanmış bulunmaktadır. Devletimizin, milletimizin birliğini temsil edecek Cumhurbaşkanımız, bu yüce çatı altında halkımızın, temsilcileri olan siz değerli milletvekilleri tarafından seçilecektir. Tarihte çok büyük devletler, cihan imparatorlukları kurmuş ve yüzyıllarca yaşatmış bu şanlı mirasın sahibi olan büyük Türk Milleti ve onun temsilcileri, yepyeni bir heyecanla, bu seçimle birlikte geleceğimizi inşa etme konusunda önemli kararlar alacaktır. Öyle inanıyorum ki, bu yüce heyetiniz, görev yapacağı 23’üncü Dönemde, bugünden başlayarak Cumhuriyetimizin yüzüncü yıl vizyonuna yaraşır ve yakışır işler yapacak, milletimiz de bu dönemi takdir ve minnetle anacaktır. 11’inci kez Cumhurbaşkanlığı seçecek olan TBMM gelecekte de daha nice Cumhurbaşkanları seçecek ve demokrasi ile taçlanmış Cumhuriyetimiz tüm temel niteliklerini özenle koruyarak ilelebet yaşayacaktır. Burada farklı siyasi partilere mensup adaylarımız yarışacaktır. Ama seçilecek olan Cumhurbaşkanı, hiç kuşku yok ki, siyasi ve ideolojik düşüncesi ne olursa olsun herkesin Cumhurbaşkanı olacaktır.”*⁴⁸⁴. Toptan, bu konuşmasıyla seçimlerin hukuki zemin içinde gerçekleşmesini sağlamayı ve her hangi bir gerginliğe sebebiyet vermeden cumhurbaşkanlığı seçimlerini neticelendirmeyi amaçlamıştır. Cumhurbaşkanlığı için üç aday olduğunu ve bu isimlerin de Sabahattin Çakmakoglu, Abdullah Gül ve Hüseyin Tayfun İçli olduğunu açıklamıştır. Anayasa'nın 102'nci maddesinin üçüncü fıkrasına göre Cumhurbaşkanı'nın seçilme şartlarını

⁴⁸³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 1, Yasama Yılı: 1, Dönem: 23, 20.08.2007, s. 52.

⁴⁸⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 1, Yasama Yılı: 1, Dönem: 23, 20.08.2007, s. 52-53; Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 1*, s. 29; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 382.

açıklamasının ardından Cumhurbaşkanlığı seçimine geçilmiştir. Yapılan oylamada hiçbir adayın yeterli sayıda oy alamaması nedeniyle Cumhurbaşkanlığı seçimi ikinci tura kalmıştır. Toptan, ikinci oylamanın 24 Ağustos 2007 Cuma günü saat 15.00'te yapılacağını duyurmasının ardından birleşimi kapatmıştır⁴⁸⁵.

24 Ağustos 2007 Cuma günü saat 15.00'te yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimi ikinci turda gerekli üçte iki çoğunluk sağlanamadığından Cumhurbaşkanı seçilememiş ve üçüncü tur oylamanın 28 Ağustos 2007 Salı günü saat 15.00'te yapılmasına karar verilmiştir. Üçüncü tur oylama ilgili tarihte başlamış ve üye tam sayısının salt çoğunluğu sağlanarak Türkiye Cumhuriyeti'nin 11. Cumhurbaşkanı seçilmiştir⁴⁸⁶. Toptan, Cumhurbaşkanlığı seçimi sonucunu şu cümlelerle açıklamıştır: *“Bu sonuca göre, Kayseri milletvekili Abdullah Gül, Anayasa'nın 102'inci Maddesinde üçüncü tur oylama için öngörülen üye tam sayısının salt çoğunluğunu sağlamış ve 339 oyla 11. Cumhurbaşkanı seçilmiş bulunmaktadır. Kendilerini kutluyor ve Türkiye Cumhuriyeti ve büyük milletimiz için hayırlı olmasını diliyorum.”*⁴⁸⁷. Toptan, Cumhurbaşkanlığı seçimi sırasında başarılı bir başkanlık yapmış ve herhangi bir gerilimin ortaya çıkmasına izin vermemiştir. Demokratik toplumlarda seçimler, uzlaşma içinde ve güvenliğin tam olarak sağlanması ile gerçekleşir. Türk Milleti, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren bu uygulamayla demokrasinin en güzel uygulandığı ülkeler arasında yerini almıştır. Buna ilave olarak Anayasal çerçevede yapılan seçimin sonuçlarına demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olarak muhalefetin de saygı göstermesi takdire şayandır. Zira demokratik devlet olmak bunu gerektirir.

Toptan, Türkiye Cumhuriyeti'nin 11. Cumhurbaşkanı olarak Abdullah Gül'ün seçilmesiyle, yeni Cumhurbaşkanının ant içme töreninin planlamasını yapmıştır. Cumhurbaşkanının Başkan Vekili tarafından Genel Kurul'a davet edileceğini ve Başkan Vekili ile beraber TBMM kürsüsüne geleceğini ifade etmiştir⁴⁸⁸. Toptan, programın akışını şu cümlelerle açıklamıştır: *“Genel Kurul, Sayın Cumhurbaşkanını ayakta karşılayacaktır. Ant içme, milletvekilleri ve davetliler tarafından ayakta dinlenecektir. Sayın Cumhurbaşkanı'nız ant içtikten sonra, İstiklal Marşı çalınacak, daha sonra teşekkür konuşması yapacak ve salondan ayrılacaklardır. Sayın Cumhurbaşkanı salondan ayrılırken milletvekilleri, görevliler ve*

⁴⁸⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 1, Yasama Yılı: 1, Dönem: 23, 20.08.2007, s. 62; Köksal Toptan, Kürsüden, s. 386.

⁴⁸⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 1, Yasama Yılı: 1, Dönem: 23, 28.08.2007, s. 76; Köksal Toptan, Kürsüden, s. 386-392.

⁴⁸⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 1, Yasama Yılı: 1, Dönem: 23, 28.08.2007, s. 76; Köksal Toptan, Kürsüden, s. 392.

⁴⁸⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 1, Yasama Yılı: 1, Dönem: 23, 28.08.2007, s. 77.

davetliler tarafından ayakta selamlanacaktır. Şimdi, Başkan Vekilimiz Eyüp Cenap Gülpınar'dan, Sayın Cumhurbaşkanını ant içmek için Genel Kurul salonuna davet etmelerini rica ediyorum."⁴⁸⁹. Bu cümlelerden hareketle Toptan'ın Türkiye'nin siyasetinde önemli bir figür olarak belirlenmesinde kullandığı üslubun da önemli bir etken olduğu ifade edilmelidir.

Toptan, 1 Ekim 2007 tarihinde yeni yasama yılının başlangıcında bir açılış konuşması yapmıştır. Konuşmasına Şırnak'ta teröristler tarafından şehit edilen vatandaşlarımıza rahmet ve yakınlarına başsağlığı dileyerek başlamıştır. Toplumun her kesiminin nefret uyandıran bu olay karşısında ortak bir tavır alması gerektiğini ve ülkemiz üzerinde oynanan oyunlara prim verilmemesi gerektiğinin altını çizmiştir. Millî Mücadele'yi yöneten ve bağımsızlığımızın ve özgürlüğümüzün sembolü olan bu meclisin ülkemizin kaderini tayin ettiğini ve bu mecliste Cumhuriyetin kuruluşundan bugüne kadar büyük kararlara imza atıldığını vurgulamıştır. 22 Temmuz 2007 tarihinde yapılan seçimlerin büyük bir olgunlukla gerçekleştiğini, ülkenin yıllardır çözilemeyen sorunlar için büyük fırsat yakaladığını ve yeni dönemde TBMM'nin demokrasiyi ve ekonomiyi güçlendirerek toplumsal barışa katkı sağlayacağını belirtmiştir. Türkiye'nin son günlerde tartıştığı konulardan biri olan yeni bir Anayasa yapma hedefinin olduğunu ve yapılacak bu Anayasa'yla ülkenin daha da güçlü hale geleceğini ifade etmiştir⁴⁹⁰. Yeni bir Anayasa yapılmasının gerekçelerini şu cümlelerle ifade etmiştir: *"Geçmişten beri ülkemizde devam eden tartışmaların çok geniş bir kesiminin ortaya koyduğu gerçek, artık yapıldığı günün şartlarını ve izini taşıyan mevcut Anayasa'nın çağın değişen koşullarına yeterince cevap veremediğidir. Yani, yeni bir Anayasa'nın yapılması gerekliliği, toplumun geniş kesimleri tarafından büyük bir mutabakatla dile getirilmektedir. Kuşkusuz, toplumsal sözleşme niteliğindeki böylesine önemli bir belgenin yöntem ve içeriğinin nasıl olacağının kararlaştırıldığı yer TBMM'dir.*"⁴⁹¹. Toptan, yapılacak olan yeni Anayasa'nın geniş katılım ve uyumla hazırlanacağını ve ülkemizin kalkınmasına ve güçlenmesine katkı sağlayacağını özellikle vurgulamıştır. Toptan, büyük bir uyum ve mutabakat içinde yeni bir Anayasa yapılmasını, yapılacak yeni Anayasa'nın hükümetiyle muhalefetiyle herkesin görüşünün alınarak hazırlanmasını amaçlamış ve bu durumun kamuoyu nezdinde büyük bir heyecan oluşturacağını düşünmüştür.

⁴⁸⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 1, Yasama Yılı: 1, Dönem: 2, 28.08.2007, s. 77; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 394.

⁴⁹⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 2, Yasama Yılı: 2, Dönem: 23, 01.10.2007 Pazartesi, s. 60-62; Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 1*, s. 30; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 395-396.

⁴⁹¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 2, Yasama Yılı: 2, Dönem: 23, 01.10.2007 Pazartesi, s. 61; Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 1*, s. 32; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 397.

Toptan, 9 Şubat 2008 tarihinde Anayasa değişikliği kapsamında TBMM Başkanı olarak önemli gördüğü bazı düşüncelerini milletvekilleri ile paylaşmıştır. Cumhuriyetin kuruluşundan beri Türkiye'nin her geçen gün çağdaş uygarlık düzeyine yaklaştığını, TBMM'nin önündeki Anayasa değişikli müzakerelerinin büyük bir hoşgörü içinde yapıldığını ve bu ortamın sağlandığı için tüm milletvekillerine teşekkür ettiğini belirtmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin Anayasa'da belirlenen demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğunun vurgusunu yapmış ve demokratik olmanın Türkiye'nin ileri hedefini; laik olmanın milletin yaşama biçimini ve devletin karakterini; sosyal devlet olmanın da insani ve beşeri özelliklerimizi belirtmiştir. TBMM'ye sunulan Anayasa değişikliği önergesinin sağduyu ve hoşgörü elden bırakmadan, karşılıklı sevgi, saygı ve uzlaşma ile tamamlanabileceğini ve ortak noktaların bulunarak Anayasa çalışmalarının nihayete erdirilmesi gerektiğini ifade etmiştir⁴⁹². Toptan, siyasete ilk girişinden itibaren TBMM'de birçok konuşma yapmış ve uzlaşmacı, itidalli ve hoşgörülü yapısı sayesinde yeni projelere imza atmış ve başta siyaset camiası olmak üzere her kesimin takdir ettiği bir şahsiyet haline gelmiştir. Buna ilave olarak Toptan'ın demokrasinin gereği olarak çağdaş dünya ile entegre olabilen ve gelişime daima açık olan bir siyasetçi olduğunu söylenebilir.

Toptan, 23 Nisan 2008 tarihinde TBMM'nin kuruluşunun 88'inci yıl dönümünün kutlanması, Ulusan Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın kutlanması ve günün anlam ve öneminin belirtilmesi amacıyla toplanan Genel Kurul'a hitaben bir açılış konuşması gerçekleştirmiştir. TBMM'nin açılışının 88'inci yıl dönümünün milletçe coşku, gurur ve büyük bir sevinçle kutlamanın heyecanı içerisinde olduğunu, Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı olarak kutlanan bu bayramın bağımsızlığımızın sembolü olduğunu ve 23 Nisan 1920'nin milletimizin kendi kaderine hâkim olmak için başlattığı büyük ve onurlu bir yürüyüşün başladığı tarih olduğunu belirtmiştir. Türkiye'nin ihtiyacı olan her adımın gerçekleşmesinde TBMM'nin büyük bir rolü olduğunu ve dünyadaki ilk ve tek '*kurtarıcı ve kurucu parlamento*' olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Türkiye'nin yokluklar içerisinde var olma mücadelesi veren bir ülkeden, dünyanın lider ülkelerden biri haline geldiğini ve Türkiye'nin bu duruma gelmesinde TBMM'nin etkisinin çok büyük olduğunu dile getirmiştir. Sözlerinin devamında birlik ve beraberlik vurgusu yapmış, başta terör örgütleri olmak üzere birlik ve beraberliği bozmak isteyenlere fırsat verilmemesinin önemini dile getirmiş ve TBMM'nin terörle mücadele noktasında her türlü desteği vereceğini ifade

⁴⁹² Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 14, Yasama Yılı: 2, Dönem: 23, 09.02.2008, s. 237; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 400.

etmiştir⁴⁹³. Konuşmasının sonunda bugünün çocuklara armağan edildiğini şu cümlelerle açıklamıştır: “*Büyük Atatürk, Meclisimizin açıldığı bu günü, aynı zamanda geleceğimiz olan sevgili çocuklarımıza bayram olarak armağan etmiştir. 23 Nisan, her ülkeden çocukların sevgi ve dostluk düşüncelerinin, duygularının kaynaştığı evrensel bir bayram haline gelmiştir. Çocuklarımızı en iyi şekilde yetiştirmek, eğitimleri için imkânlar sağlamak, kalkınmış, demokrasisi kökleşmiş özgür bir ülke bırakmak, barış içinde bir dünya hazırlamak bizim görevimizdir.*”⁴⁹⁴. Toptan, gelecek nesillere emanet olarak bırakılan bu ülkenin değerini bilmenin önemini, demokrasiye sahip çıkarak aydınlık yarınlara emin adımlarla yürüneceğini ve geleceğin teminatı olan çocuklara sahip çıkılması gerektiğini söyleyerek bu konunun önemine işaret etmiştir. TBMM, kuruluşundan itibaren temel hak ve özgürlüklerin gelişmesi, hukukun egemen kılınması ve demokrasinin daha da gelişim göstermesi bakımından son derece önemli bir rol oynamıştır. Hiç şüphe yok ki; TBMM, Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün en büyük hedefi olan Cumhuriyeti çağdaş medeniyetler seviyesinin üstüne çıkarmak için var gücüyle büyük bir heyecanla çalışmış ve özgürlüklerin gelişmesi ve Türkiye’nin refah seviyesini yükseltmek için çalışmaya da devam edecektir. Ne var ki; bu hedefi engellemek isteyen gerek ülke içinde gerekse ülke dışında birçok şer odağı bulunmaktadır. Söz konusu durumun akıllardan çıkarılmaması gerektiği bu noktada ifade edilebilir.

Toptan, 1 Ekim 2008 tarihinde yeni yasama yılının başlaması ve Ramazan Bayramı münasebetiyle toplanan TBMM’de hem gündemi değerlendirmek hem de bazı analizlerde bulunmak amacıyla bir konuşma gerçekleştirmiştir. Bayramların barışı, kardeşliği, sevgiyi, saygıyı ve hoşgörüyü simgelediğini, insanların huzur bulduğu özel günler olduğunu ve yeni yasama yılının böyle özel bir güne gelmesinden duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. TBMM’nin açıldığı günden bu zamana kadar milletimizin üstün iradesinin tecelli yeri olduğunu ve demokrasinin, çağdaşlaşmanın, kalkınmanın merkezi olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca son günlerde ekonomide meydana gelen küresel dalgalanmalardan da bahsetmiş dünya piyasalarını sarsan ekonomik kriz ortamının iyi değerlendirilmesini ve kalkınmakta olan ülkeler için yeni fırsatlar sunabileceğini belirtmiştir⁴⁹⁵. Konuşmasının devamında AB ile olan müzakerelerin önemli olduğuna dikkat çekmiş ve bu konuda şu önemli

⁴⁹³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 19, Yasama Yılı: 2, Dönem: 23, 23.04.2008, s. 144-146; Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 1*, s. 35-37; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 401-402.

⁴⁹⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 19, Yasama Yılı: 2, Dönem: 23, 23.04.2008, s. 146; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 403.

⁴⁹⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 27, Yasama Yılı: 3, Dönem: 23, 01.10.2008, s. 42-44; Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 1*, s. 38-40; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 405.

değerlendirmelerde bulunmuştur: “AB ile yürütülmekte olan müzakere sürecinin ülkemizin çağdaş, demokratik ve evrensel ideallere ulaşması bakımından büyük önem taşıdığına inanıyorum. Ülkemizde yaşanan değişim ve dönüşümün merkezi olan yüce meclisimizin tam üyelik yolunda üzerine düşen görevleri kararlılıkla yerine getirmiştir. TBMM geçen yasama döneminde AB uyum yasaları başta olmak üzere birçok konuda iş birliği ve uzlaşma örnekleri vererek başarılı çalışmalar ortaya koymuş ve AB ile müzakere yolunu açmıştır.”⁴⁹⁶.

Toptan konuşmasının sonunda TBMM’nin sorunlara çözümlerin bulunduğu merkez olduğunu; iktidarıyla ve muhalefetiyle bu sorunlara çözüm bulmak ve ülkemizin önünü açmanın herkesin temel görevi olduğunu; farklılıklarımızın bizi bir gerginlik ve kutuplaşma noktasına getirmemesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca Türkiye’nin küresel dünyada yerini alması ve hedeflerine adım adım ulaşabilmesi için yapılan çalışmaların uzlaşma içinde yapılmasının gerekliliğini vurgulamıştır⁴⁹⁷. Türkiye, hedeflerine ulaşmak için her türlü donanım ve güce sahiptir. İfade edilmelidir ki; Türkiye’nin hedeflerine ulaşmasını ve güçlü olmasını istemeyen bazı güçler vardır. Türkiye, her zaman bir gelişim gösterse önüne bir taş koyulmaktadır. Çıkan bu engellere karşı birlik ve beraberlik içinde hareket edildiği takdirde Türkiye, yoluna emin adımlarla ilerleme fırsatı bulacaktır. Buna ilave olarak küresel dünyada gelişmiş olmanın en temel özellikleri bilim ve teknolojiyi takip etmek, tüm insanlığı etkileyen gelişmelere yön veren olayları derinlemesine incelemek, yeniliklere açık olmak ve teknolojinin tüm imkânlarından yararlanmak olduğu bu noktada ifade edilebilir.

Toptan, 23 Nisan 2009 tarihinde TBMM’nin kuruluşunun 89’uncu yıldönümünü anma ve Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’nın kutlanması ve günün anlam ve önemini belirtilmesi amacıyla özel gündemle toplanan Genel Kurul’da TBMM başkanı olarak bir açılış konuşması yaparak önemli tespitlerde bulunmuştur. Bu kapsamda 23 Nisan 1920’de kurulan TBMM’nin cumhuriyetin, devletin, demokrasinin ve geleceğin güvencesi olduğunu ve ülkenin kalkınması için iktidar ve muhalefetiyle herkese büyük sorumluluklar düştüğünü ifade etmiştir. TBMM’nin toplumsal beklentilere cevap veren, sorunlara çözüm üreten ve ülkenin gelişimine katkı sağlayan bir kurum olduğuna, bütün sorunların meclis çatısı altında uzlaşmayla çözüleceğine ve Millî Mücadele’de bütün imkânsızlıklar içinde kararların TBMM’de verildiğine dikkat çekmiştir. Ayrıca TBMM’nin açıldığı bu günü Atatürk’ün çocuklara bayram olarak armağan ettiğini ve bütün dünya çocuklarının kutladığı evrensel bir

⁴⁹⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 27, Yasama Yılı: 3, Dönem: 23, 01.10.2008, s. 43; Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar I*, s. 39; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 406.

⁴⁹⁷ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar I*, s. 40; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 406.

bayram haline geldiğini söylemiştir⁴⁹⁸. Çocukların, Türkiye'nin istikbalinin teminatı olduğunu belirtmiş ve bu konuda şu önemli değerlendirmelerde bulunmuştur: *“Büyük Atatürk, yokluklar içerisinde var edilen meclisi ve genç Türkiye Cumhuriyeti’ni hepimizin umutları, yarınları olan çocuklarımıza emanet etmiştir. Cumhuriyetin onların omuzlarında yükseleceğine inancını birçok kez vurgulamıştır. Meclisimiz, hepinizin katkısıyla, çocukların sorunlarının çözümü, her türlü şiddet ve baskıdan uzak bir ortamda çok daha iyi koşullarda eğitilmiş bireyler olarak yetiştirilmeleri için çaba harcamaktadır. TBMM, çocuk haklarının geliştirilmesi yönünde yaptığı çalışmaları kurumsal bir hale getirerek ‘Çocuk Hakları İzleme Komitesi’ oluşturmuştur.”*⁴⁹⁹. TBMM’nin kuruluşundan bugüne kadar Türkiye her geçen gün büyük atılımlara imza atmış bir yandan da güvenliğini tehdit eden unsurlara da geçit vermemiştir. Türkiye’yi içten içe yok etmek isteyen şer odaklarının her daim bir planları olmuş ve bu planlarını tatbik etmek istemişlerdir. Bunun da en mühim örneği 15 Temmuz 2016’da yapılan darbe teşebbüsüdür. Milletimiz, Millî Mücadele’de olduğu gibi bağımsızlığından taviz vermemiş ve bu girişimi de tek vücut olarak durdurmasını bilmiştir.

Toptan, 9 Ağustos 2007 tarihinde TBMM başkanı olmuş ve bu görevi 9 Ağustos 2009 tarihine kadar sürdürmüştür. Bu dönemde de ülkeyi ve dünyayı ilgilendiren konularda değerlendirmelerde bulunmuş, Türkiye’nin ekonomik refahının sağlanması ve Türkiye’nin güçlenerek gelişmesine katkı sunmuştur. Toptan, TBMM Başkanlığı döneminde birçok yer gezmiş ve bazen gençlerle bazen de yaşlılarla bir araya gelmiştir. Sağduyulu ve ağırbaşlı olması nedeniyle diyalogları hep olumlu geçmiştir. Görüştüğü ve konuştuğu kişilere asla sesini yükseltmemiştir. Karşısındakini de saygılı bir şekilde dinleyerek her hangi bir çatışma ortamına girmekten kaçındığı da belirtilmelidir.

Toptan, 7 Kasım 2012 tarihinde Kilimli ve Kozlu’nun ilçe yapılması hakkında bazı önemli noktaları değerlendirmek amacıyla bir konuşma gerçekleştirmiştir. TBMM’de bulunan bütün milletvekillerinin ülke için çalıştığını, farklı düşünmenin zenginlik olduğunu ve ortak bir paydada buluşulması gerektiğini ifade etmiştir. Kilimli ve Kozlu’nun birer sanayi şehri olduğunu ve buraların ilçe yapılmasının çok büyük önem taşıdığını vurgulamıştır. Uzlaşma içinde bu sorunun hal olmasını, muhalefetin ve iktidarın ülkemizin gelişimi için çaba harcamaları gerektiğini ve bu konuda gereken desteği istediğini belirtmiştir⁵⁰⁰. Toptan,

⁴⁹⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 44, Yasama Yılı: 3, Dönem: 23, 23.04.2009, s. 237-239; Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 1*, s. 47-50; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 408-410.

⁴⁹⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 44, Yasama Yılı: 3, Dönem: 23, 23.04.2009, s. 239; Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 1*, s. 49; Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 410.

⁵⁰⁰ https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_kurul.cl_getir?pEid=6353 (09.11.2021 tarihinde erişildi.); Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 439-440.

Türkiye'nin ekonomik, kültürel, siyasi ve sosyal sorunlarına kayıtsız kalmamış ve bu sorunlara kalıcı çözümler bulmak için uğraş göstermiştir. Ne var ki bazı projeleri sonuçsuz kalmış ama çalışmaktan ve çözüm üretmekten asla vazgeçmemiştir.

Genel olarak değerlendirildiğinde Toptan'ın, Atatürk ilkelerine bağlı, dürüst, uzlaşmacı, yeniliklere açık ve analiz kabiliyeti yüksek bir devlet adamı ve politikacı olduğu söylenebilir. Türkiye'nin her alanda gelişip büyümesi ve daha güçlü bir ülke haline gelmesi için uğraş vermiştir. Yaşamı boyunca gördüğü yanlış uygulamaları dile getirmiş ve bu yanlış uygulamalara kalıcı çözümler bulmak için bütün enerjisini bu yönde harcamıştır. Siyasetin TBMM başkanlığı da dâhil birçok kademesinde bulunmuş ama mütevazılığından asla taviz vermemiştir. Partisinin iktidarda olduğu zamanlarda sorumluluğu altındaki görevlerine dikkat ettiği gibi muhalefette kaldığı zamanlarda da doğruları söylemekten ve çözümler üretmekten asla vazgeçmemiştir. Demokrasiye ve Anayasa'ya her daim bağlı kalmış ve bunlara aykırı davranışları sert bir dille eleştirmiştir. Buna ilave olarak hukukun üstünlüğüne inanmış ve zaman zaman bunu da TBMM kürsüsünde dile getirmiştir. TBMM'yi milletin iradesinin bir tezahürü olarak görmüş ve bu sebeple TBMM'nin üstünde bir güç tanımayarak ülke sorunlarının görüşülüp çözümler üretilecek tek merkezin TBMM olduğunun vurgusunu yapmıştır. Bu cümleden olmak üzere Toptan, TBMM'de yapılan görüşmelere son derece önem vermiş, her görüşmeye katılmaya çalışmış ve görüşme kapsamındaki konular ile ilgili görüşlerini TBMM kürsüsünden dile getirmiştir. Değişen ve gelişen dünya meselelerine kayıtsız kalmamış ve projeler üretmeye devam etmiştir.

3 Kasım 2002'de seçimlerinden sonra AK Parti'nin iktidar olduğu dönemde siyasete AK Parti ile dönmüş ve ilerleyen süreçte söz konusu partide milletvekilliği görevinde bulunmuş ve TBMM başkanlığı yapmıştır. Gerek milletvekilliği döneminde gerekse TBMM başkanlığı döneminde AK Parti'nin önemli bir figürü olarak ön plana çıkmıştır. Toptan, AK Parti'deki siyasetine 3 Kasım 2002'deki seçimlerde milletvekili olarak başlamış ve 2015 yılına kadar adı geçen partide siyaset yapmaya devam etmiştir. Hem kendi partisi hem de muhalefet partileri tarafından saygı duyulan bir siyasetçi olduğu ve bunun da TBMM başkanlığına rekor oyla seçilmesinden anlaşıldığı bu noktada söylenebilir.

4. KÖKSAL TOPTAN'IN DÜŞÜNCE DÜNYASI VE FİKİRLERİ

Köksal Toptan, Türk Siyasi Tarihi'ne büyük hizmetler sunmuş bir devlet adamı olmakla beraber önemli bir düşünce insanıdır. Türkiye'de, olağan dışı siyasî çekişmelerin yaşandığı dönemlerde dahi fikirlerini ve düşüncelerini açıklamaktan geri kalmamıştır. Siyasi hayatı boyunca vakit buldukça kitap okumaya devam etmiş ve kitap okumanın önemini her fırsatta dile getirmiştir. Toptan, kitap sevdalısı olması nedeniyle fikir dünyası her geçen daha da gelişmiş ve bunu da sorunlara karşı farklı bir bakış açısı yakalayarak göstermiştir. Lakin Toptan, düşüncelerinde ve fikirlerinde radikallikten kaçınmıştır. Klişeleşmiş eylemlere ve söylemlere temkinli yaklaşmış ve bilimsel temellere dayanan araştırmalarla fikir yürütmeyi uygun görmüştür. Asıl mesleğinin “avukat” olmasından dolayı, sahip olduğu ilmî birikim nedeniyle özellikle hukukî konulara açıklık getirdiği gibi entelektüel bir siyasetçi olmasından dolayı farklı meselelerde de görüş bildirmekten geri kalmamıştır. Toptan'ın bu durumunun bilinmesi, kendisine devlet yönetiminde birçok farklı görevin verilmesine neden olmuştur. Bir entelektüel ve bir siyasetçi olarak kendini göstermiş olan Toptan'ın düşünce dünyasına vakıf olabilmek ve onu anlamak için hayatını ve konuşmalarını iyi analiz etmek gerekmektedir. Tezimiz kapsamında araştırmaya çalıştığımız Köksal Toptan, siyasetçi olmasının yanında bir düşünce insanı olmasından dolayı çalışmamızın üçüncü bölümünde Köksal Toptan'ın düşünce dünyasına çeşitli kavramlar üzerinden incelenmeye çalışılmıştır. Söz konusu durum nedeniyle Toptan'ın düşünce dünyasıyla ilgili kavramlara Toptan'ın bakış açısıyla değerlendirmeyi amaç edindik. Bu kapsamda Köksal Toptan'ın fikirlerini ve düşüncelerini çeşitli başlıklar halinde inceleyerek çalışmamızı nihayete erdirmeyi planladık.

4.1. Türkiye ve Muasır Medeniyet Kavramları Hakkındaki Düşünceleri

Köksal Toptan'ın “*Türkiye ve Muasır Medeniyet Kavramları Hakkındaki Düşünceleri*”ne geçmeden önce “*muasır medeniyet*” kavramının anlamına değinmek gerekir. Muasır medeniyet, “*çağın en yüksek düzeydeki uygarlığının seviyesi*” olarak tanımlanır⁵⁰¹. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk de bu terimi sıkça kullanmış, bu amaca ulaşmak için çok önemli adımlar atmış ve bunu da gelecek nesillere miras olarak

⁵⁰¹ Aydın Sayılı, Atatürk ve Millî Kültürümüz, *Erdem Dergisi*, Cilt 6, Sayı 17, Yıl 1990, s. 331.

bırakmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarını kıtlık ve savaşlar sebebiyle yokluklar içinde mücadele eden Türkiye, Atatürk'ün muasır medeniyet kavramını iyi anlamış ve bunun bir gereği olarak çok çalışarak bu hedefe ulaşmak için bir hayli yol almıştır. Toptan, siyasi hayatı boyunca muasır medeniyet kavramı çerçevesinde temel hak ve özgürlüklerin gelişmesi, hukukun üstünlüğünün sağlanması ve demokrasinin gelişmesi için uğraş vermiştir. Türkiye'nin günümüzdeki durumuna bakıldığında bunu da kısmen başardığını ifade edilebilir.

Toptan, muasır medeniyet seviyesine çıkmak için her alanda bazı bir takım yeniliklerin yapılması gerektiğini ve geleceğin teminatı olan çocuklara yatırım yapılmasının gerekliliğini vurgulamıştır. Bu konuda 22 Nisan 2008 tarihinde TBMM'nin açılışının yıldönümü münasebetiyle yaptığı konuşmada şu önemli değerlendirmelerde bulunmuştur: *“23 Nisan, Türkiye Cumhuriyeti'nin çocuklarımızın ve gençlerimizin omuzlarında yükseleceğine olan güçlü inancın ifadesidir. Çocuklar sevgiyle büyüyen çiçeklerdir. Çocukların gülen yüzleri, sevinç içerisinde parlayan gözleri ve her zaman sevgiye gereksinim duyan sıcacık yürekleri, toplumun ortak umudunu yansıtmaktadır. Türk Milleti'nin aydınlık yarınlarını müjdeleyen çocuklarımızın, güzel bir ortamda sağlıklı, eğitilmiş, mutlu ve özgür bireyler olarak yetişmeleri ve hiçbir sıkıntı çekmeden hayatlarını sürdürmeleri en büyük arzumuzdur.”*⁵⁰². Çocukların en iyi şekilde eğitim almasının sağlanması ve onlara barış içinde yaşayabilecekleri bir dünya bırakılması gelişmiş ve demokratik ülkelerin temel vazifesi olduğu unutulmamalıdır. Toptan da bu düşüncelerle hareket etmiş ve bu ideali gerçekleştirmek için çalışmıştır. Unutulmalıdır ki; muasır medeniyet seviyesine ulaşmanın yolu, Türkiye'nin geleceğine yön verecek olan gençlere sahip çıkmaktan geçmektedir.

Muasırlaşmayı Avrupalılaşmak olarak görmek doğru bir yaklaşım değildir. Zira muasırlaşmak 16. Yüzyılda Osmanlılaşmak olarak görülmekteydi. Çünkü söz konusu dönemin en uygar devleti Osmanlı İmparatorluğu idi⁵⁰³. Bu minvalde Toptan, muasır medeniyetle, geçmişini bilip geleceği tanzim eden bireylere sahip olmayı, kendi ruh dünyasıyla barışık fertler yetiştirmeyi ve ahlakı temel alan bir sosyal yapı inşa etmeyi amaçlamıştır. Gelişen teknolojiyle beraber küresel dünyada meydana gelen olayları ve gelişmeleri yakından takip etmeyi gelişim adına son derece önemli görmüştür. Bu meyanda bilime önem vermiş ve üretmenin ülkelerin refahını yükseltmesi açısından ehemmiyetini ortaya koymuştur. Toptan, muasır medeniyet seviyesine çıkmak için Türkiye'deki bütün

⁵⁰² Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar I*, s. 19.

⁵⁰³ https://tasam.org/Files/Icerik/File/turk_dunyasi_bilim_ve_teknolojinin_neresinde_cf0d7954-fdda-4989-941a-c5fc9dfe498.pdf (10.02.2022 tarihinde erişildi.)

vatandaşların birlik ve beraberlik içinde belirlenen hedeflere ulaşılması için çalışmasını ve toplumları büyük bir bunalıma sürükleyen ümitsizlik girdabına asla düşülmemesi gerektiğini vurgulayarak söz konusu düşünceyi her daim savunmuştur. Toptan, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında kıtlık, yokluk ve savaşlar sebebiyle zor günler yaşadığını belirtmiş ve Türkiye'nin bu zor günlere rağmen muasır medeniyet seviyesine ulaşmak için gayret gösterdiğini özellikle vurgulamıştır⁵⁰⁴. Zira bu hedefe ulaşmak için her vatandaşın özverili bir şekilde çalışması daha iyi bir gelecek adına gerekli bir adımdır. Bu noktada gençlere ve çocuklara Türk medeniyetinin inşasında rol almış büyük insanları tanıtmak bugünün ve geleceğin tesisi için son derece önemli ve gereklidir.

Toptan'a göre ülkelerin kalkınmasındaki en önemli unsur insandır. İnsanların refah seviyesi yüksek olursa devletin de refah devleti olduğu söylenebilir. Ancak refah seviyesi yüksek olmadığı ve çalışanların gelirinin devamlı düştüğü bir ülkenin iyi yönetildiğinden söz edilemez⁵⁰⁵.

Bir ülkenin muasır medeniyetler seviyesine ulaşabilmesi için en başta üstün nitelikli ve ahlâkî değerlere sahip genç nesiller yetiştirmesi gerekir⁵⁰⁶. Bu noktada Toptan, muasır medeniyeti ulaşılması gereken bir hedef ve kutsal bir ülkü olarak görmüştür. Bu itibarla bu hedef doğrultusunda en büyük düşmanın cehalet ve nefret, toplumları birbirine düşüren fitne ve farklılıklarımızı zenginlik görmeyip farklılıklarımızı kavga sebebi gören cahillik olarak görmüştür. Türkiye Cumhuriyeti'nin her bir ferdi bu sorunları çözebilecek tarihi birikime ve doğruyu yanlıştan ayırabilme gücüne yani akliselime sahiptir. Muasır medeniyet çizgisinde ilerlerken bazı zorluklarla ve sıkıntılarla karşılaşılabilir. Bu zorluklar insanı hedefinden döndürmemeli bilakis hedefe ulaşma noktasında daha da azmini körüklemelidir. Ve elbette bunların neticesinde istenen hedefe ulaşılacak ve muasır medeniyet yolunda emin adımlarla ilerlenecektir. Türkiye Cumhuriyeti, cumhuriyetin ilan edilmesinden bu gün gelinen nokta itibarıyla Atatürk'ün hedef gösterdiği muasır medeniyet adına çok mesafeler kat etmiştir. Ancak bu hedefi engellemek için küresel güçler de bir takım oyunlarla Türkiye'yi çok zor durumlara sokarak terör, şiddet ve vahşet eylemlerini devreye almışlardır. Bu sebeple insanlık onurunu ve vicdanını yaralayan bu tür eylemlere karşı Türkiye dik duruşundan taviz vermeden bunları engellemeye çalışmak Türkiye'deki her bir bireyin sorumluluğudur. Toptan, bu durumun bilincinde olarak terörün hedefinin Türkiye'yi bölmek, parçalamak ve

⁵⁰⁴ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 1*, s. 15.

⁵⁰⁵ Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 68.

⁵⁰⁶ Yakup Topal, "Değerler Eğitimi ve On Kök Değer", *Mavi Atlas*, Cilt 7, Sayı 1, 2019, s. 245.

Türkiye'nin üniter yapısına zarar vermek olduğunu ifade etmiştir. Ancak terörle mücadelede Türkiye'nin çok önemli adımlar attığını ve büyük mesafeler aldığını belirtmiştir⁵⁰⁷. Buna ilave olarak Toptan'a göre terör, Türkiye'nin gelişimine sekte vuran en büyük engellerden biridir. Türkiye teröre karşı büyük bir maddi kaynak ayırmak zorunda kalmıştır. Ancak Türkiye'nin bundan vazgeçmesi ve mücadeleye büyük miktarda maddi kaynak ayrılıyor diye terörle bu mücadeleden taviz verilmesi söz konusu olamaz⁵⁰⁸.

Toptan, muasır medeniyet konusu hususunda kendisine sorulan bir soru üzerine şu değerlendirmelerde bulunmuştur: *“TBMM bana göre ilk günün heyecanı ile Türkiye'yi, Atatürk'ün hedef gösterdiği noktalara vardırarak, çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine çıkarmak için gece gündüz çalışmasını sürdürüyor. Büyük oranda da bundan başarı sağladığımızı da ifade etmek istiyorum. İşte terörle mücadele için de aynı şeyi söylemek gerekir.”*⁵⁰⁹. Bu cümleden olmak üzere Türkiye, muasır medeniyetin ilk adımı olan modernleşmeye Avrupa'ya göre daha geç başlamıştır⁵¹⁰. Türkiye Cumhuriyeti, kurulduğundan beri muasır medeniyet seviyesine ulaşmak için var gücüyle mücadelesini sürdürmektedir.

Toptan, muasır medeniyet kavramını sıkça kullanmıştır. Bu bağlamda Türkiye'nin geleceğinde söz sahibi olacak olan gençlere büyük değer vermiş ve onlara muasır medeniyetin gerçekleşmesi ile ilgili bazı tavsiyelerde bulunmuştur. Bu tavsiyelerden bazılarında şu ifadeler yer vermiştir: *“Her zaman büyük düşünün, büyük hedefler kurun ve büyük hedefler seçin. Çünkü Türkiye'nin sizin büyük hayallerinize, düşüncelerinize ve hedeflerinize ihtiyacı var. Asla karamsar olmayın. Kendinize güvenin. Çünkü sizler büyük bir ülkenin çocuklarıdır. Sırtınızı şanlı tarihimize, kültürümüze kısaca medeniyetimize dayayın. Ülkemizin özgüvenini zedeleyecek, gücünüzü zaafa uğratacak marjinal seslere kulak vermeyin. Bütün dikkatinizi çalışmaya, dayanışmaya, bilgiye, dünyadaki gelişmeleri doğru okumaya verin. Birlik ve beraberliğimizi korumaya, ortak değerlerimiz olan demokrasi ve özgürlükleri geliştirmeye özen gösterin. Türkiye'nin çağdaşlık yürüyüşündeki en büyük güç kaynağı sizlersiniz.”*⁵¹¹. Toptan, gençlerin ve çocukların yeteneklerini ortaya

⁵⁰⁷ Köksal Toptan, *Söyleşiler*, s. 36.

⁵⁰⁸ Yücel S. Usta, “Köksal Toptan ile Röportaj”, *Kobi Analiz Dergisi*, Sayı 1, 2013, s. 18.

⁵⁰⁹ Köksal Toptan, *Söyleşiler*, s. 36.

⁵¹⁰ İsmail Dursunoğlu, “Türk Modernleşmesinin Serencamı”, *İşletme Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, Sayı 1, 2020, s. 108.

⁵¹¹ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, TBMM Basımevi, Ankara, 2009, s. 13.

koyabilmeleri için onların devlet tarafından desteklenmesi gerektiği düşüncesindedir⁵¹². Bilginin en önemli güç haline geldiği günümüzde Toptan'ın tespitlerinin son derece yerinde olduğu söylenebilir.

Toptan, modern Türkiye'nin inşası için sadece yol, su ve altyapı hizmetlerinin yeterli olmadığını ifade etmiş, Türkiye'nin modern hale gelmesinde şehirlerin önemine vurgu yapmış ve şehirciliğin değeri ve kültürün üretildiği mekânlar olduğunu dile getirmiştir⁵¹³. Bu bağlamda 13 Şubat 2009 tarihinde yaptığı bir konuşmasında şu ifadelerle yer vermiştir: *“Daha çağdaş ve yaşanabilir fiziki bir kent mekânı ve katılımcılığa imkân veren bir yerel yönetim anlayışı amaçlanmalıdır. Kentlerimizin bireyin çağdaş ihtiyaçlarına, çağdaş yaşamın gereklerine karşılık verebilecek donanımda olmalıdır. Yerel yönetimler bunu sağlamalıdır.”*⁵¹⁴. Toptan, muasır medeniyet ve çağdaşlık yolunda şehrin ve şehirciliğin önemli bir yer tuttuğunu ve toplumun fiziki şartlarının modernleşmesini ilerleme adına lüzum iktiza ettiğini belirtmiştir. Türkiye’de periyodik olarak düzenlenen panel ve toplantılarda şehircilik konusunda bir araya getirilerek şehirciliğin gelişmesi amaçlanmıştır⁵¹⁵. Bu cümleden olmak üzere Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan bugüne bu anlamda çok ilerleme kaydettiği söylenebilir. Ancak bu gelişmelere ve ilerlemelere sekte vurmamak isteyenler olacaktır. Zira söz konusu durum kadim Türk tarihinin her döneminde görülmüştür. Ancak Türkiye’nin ve Türk halkının dirayetli ve kararlı duruşu sonucu muvaffakiyet elde edildiği bu noktada ifade edilebilir.

Toptan’a göre muasır medeniyet seviyesine ulaşmanın bir diğer adımının ülkeler arası diplomatik ilişkilerin çok yönlü olarak sürdürülmesidir. Toptan, dünyadaki kalıcı barışın sağlanması, ekonomik refahın artması ve ülkelerin güçlenerek ilerlemesine katkı sağlayacağını ifade etmiştir⁵¹⁶. Türkiye’yi ilgilendiren bölgesel mevzuların tartışılarak çözüme kavuşturulması ve bunun kamuoyunun geniş katılımıyla gerçekleştirmesi çağdaşlık yolundaki ehemmiyeti yadsınamaz. Buna ilave olarak küresel olarak işbirliğinin sağlanması için yeni dinamikler oluşturulması, karşılıklı güvene dayalı bir ortamın gelişimine katkı sağlayacaktır. Toptan, Atatürk’ün *“Yurtta sulh, cihanda sulh”* ilkesini kendisine rehber

⁵¹² <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/bartın/ak-parti-zonguldak-milletvekili-toptan-genclerimize-imkan-vermeliyiz-37114418> (17.02.2022 tarihinde erişildi.)

⁵¹³ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 110.

⁵¹⁴ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 110.

⁵¹⁵ Evren Aydın, “Türkiye’de Şehircilik Kongreleri”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt 3, Sayı 6, 2005, s. 631.

⁵¹⁶ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 114.

edinmiş ve bunu gerçekleştirmek ve kalıcı barışın sağlamak için bütün ülkelerin aktif rol almasının önemine işaret etmiştir.

4.2. Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye Üzerine Fikirleri

Dünya, tarihi serüveni içinde en hızlı değişimini günümüzde yaşamaktadır. Bütün dünya, 21. asrın ilk çeyreğinde teknoloji, sanayi ve bilimde çok önemli gelişmelerin yaşandığına şahitlik etmektedir. 20. asrın sonu ve 21. asrın ilk çeyreğinde hususiyetle iletişim teknolojisinde yaşanan değişim ve dönüşümler dünyanın ilerleyen zamanlarda daha devasa değişimlere maruz kalacağını göstermektedir. Yaşanan bu değişimden dünya coğrafyasındaki bütün ülkelerin etkileneceği aşikârdır. Gelişen teknoloji ve bilimle gittikçe küreselleşen dünyada bütün ülkeler yeni bir dünya düzeniyle karşı karşıyadır. Bu gelişmeler karşısında bilgiye ulaşma çok önemli hale gelmiştir⁵¹⁷.

Toptan, yaşanan bu yeni döneme ayak uydurmanın gerekliliğini dile getirmiş ve sanayiye dayalı bir ekonomiden bilgi ve iletişime dayalı bir ekonomiye geçilmesini elzem görmüştür. Toptan, günümüzde ülkelerin gelişmişlik düzeyinin teknoloji ve bilim alanındaki başarılarıyla ölçüldüğünü, bilginin insan hayatında çok önemli bir yere sahip olduğunu ve bilgiye ulaşmanın yolunun da eğitimden geçtiğini ifade etmiştir. Toptan’a göre çağa ayak uydurmak için değişimin farkında olmak ve teknolojinin gereklerini yerine getirerek bunları hayata geçirmek bir zorunluluktur. Bu doğrultuda yapılanlar toplumlara eşi benzeri görülmemiş fırsatlar sunar. Sosyal toplum söz konusu değişmelere ve gelişmelere açık olmalı ve eksikliklerini görerek yeni hedeflere doğru yelken açmalıdır⁵¹⁸. Toplamların söz konusu değişmelere ayak uydurması ancak eğitimle sağlanacağı bu noktada akıllardan çıkarılmamalıdır⁵¹⁹. Toptan, bu konuyla ilgili şu önemli değerlendirmelerde bulunmuştur: *“Değişim, kalkınmanın ve ileri gitmenin anahtarıdır. Teknoloji alanındaki gelişmeleri yakından izleyen, eğitime ve bilime önem veren toplumlar, her zaman çağdaşlaşma yolunun öncüleri olurlar. Okul öncesinde yükseköğretime kadar eğitim, toplumun geleceğini şekillendirerek, milletlerin sağlam temeller üzerinde yükselmesinde en önemli unsurdur. Küreselleşerek küçülen dünyamızda yaşanan değişimin en çok etkilediği alanlardan biri de kuşkusuz eğitim alanıdır. Gelişen teknoloji ile birlikte geleneksel eğitim metotları ve bilgiye*

⁵¹⁷ Yenal Ünal, “Bilgi Toplamlunun Tarihçesi”, *Tarih Okulu Dergisi*, Sayı 5, 2009, s. 135.

⁵¹⁸ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 140-141.

⁵¹⁹ Hanifi Parlar, “Bilgi Toplamlu, Değişim ve Yeni Eğitim Paradigması”, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 2, Sayı 4, 2012, s. 195.

ulaşmayı sağlayan araçlar da giderek değişmekte ve çeşitlenmektedir."⁵²⁰. Toptan, her daim teknolojik ve bilimsel gelişmelere açık olmuş ve küresel dünyadaki bu değişimleri yakından takip etmiştir. Türkiye'nin bu değişime ayak uydurmasını ve bu doğrultuda gelişim göstermesini son derece önemli görmüştür.

Toptan'a göre dünya, büyük bir değişim yaşamaktadır. Toplumlar geçmişe göre birbirleriyle daha fazla etkileşim halindedir. Toplumların birbirlerinden etkilenmesi günümüzde son derece kolay hale gelmiştir. Toptan'a göre bu etkileşimde güçlü çıkmanın yolu bilgiye ulaşmak ve bilgi çağına uyum sağlamaktır. Bu gerçekleştiği takdirde kültür alış verişi için zemin hazırlanmış olur. Ne var ki, bunu başaramayan toplumlar tarih sahnesinden silinip gitmiştir. Toptan'a göre Türkiye, gelişmelere uyum sağlamış ve dünya konjonktüründe yerini almıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana Türk Milleti hem bağımsızlığından taviz vermemiş hem de dünyadaki gelişmeleri yakından takip ederek Atatürk'ün dile getirdiği muasır medeniyet çizgisini yakalamayı hedeflemiştir⁵²¹. Türkiye, jeopolitik konumu ve stratejik özellikleri bakımından son derece önemli bir yere sahiptir. Bu durum Türkiye'nin uygarlık ve çağdaşlaşma yolundaki hedeflere ulaşmasında her zaman tetikleyici bir unsur olmuştur. Atatürk döneminde altyapısı oluşturulan muasır medeniyet çizgisi zaman geçtikçe kendini tamamlamış ve yeni açılımlara doğru emin adımlarla ilerlemiştir.

Toptan'a göre Türkiye, yenedünya düzeninin gereklerini yerine getirmiş ve bu süreci iyi yönetmiştir. Her geçen gün bilim hızla gelişmektedir. Bilim ve teknolojideki bu ivme Türkiye'yi söz konusu alanlara doğru çekmiştir. Toptan'a göre gelişen teknolojiye uyum sağlamanın yolu AB'ye üye olmaktır. Ayrıca Toptan, Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğini stratejik bir hedef olarak görmüştür. AB'ye üyeliğin yıllardır bir devlet politikası haline geldiğini ve AB'ye girmek için yapılan çalışmaların Türkiye'nin içinden geçmekte olduğu son derece önemli reform sürecinin bir çerçevesini oluşturduğunu belirtmiştir. Bu cümleden olmak üzere medeniyetlerin beşiği konumundaki Türkiye'nin AB'ye girmesi AB için de bir kazanım olacak, AB'ye zenginlik ve güç katacaktır⁵²². Buna ilave olarak Türkiye'nin AB'ye girmek için üzerine düşen tüm sorumlulukları yerine getirmesi ve kendisinden istenilen değişiklikleri gerçekleştirmesi küresel dünyada yerini alması bakımından önemlidir⁵²³.

⁵²⁰ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 141.

⁵²¹ Köksal Toptan, *Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan'ın Konuşmaları*, s. 153.

⁵²² Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 66.

⁵²³ Ceren Uysal, "Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Tarihsel Süreci ve Son Gelişmeler", *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, Sayı 1, 2001, s. 151-152.

Toptan'a göre Türkiye'nin AB'ye katılmasındaki amaç; Türk insanına layık olduğu evrensel değerler sistemine ulaştırmak, ekonomik refah seviyesinin artmasını temin etmek ve gelecekte ümitli, moral değerleri yüksek bir toplumu oluşturmalarının sağlanmasıdır⁵²⁴. Türkiye'nin AB'ye girmesi aynı zamanda Atatürk'ün hedef gösterdiği muasır medeniyet seviyesine ulaşmanın bir göstergesi olarak düşünülmektedir⁵²⁵. Toptan, Türkiye'nin AB'ye üyelik süreci yolunda ilerlemeye devam edeceği, AB'nin de Türkiye'ye verdiği sözlere sadık kalması gerektiği ve AB'nin bu konuda teşvik edici adımlar atması gerektiği düşüncesindedir. Toptan'a göre Türkiye'nin AB'ye katılımı dünya kamuoyunda büyük bir yankı bulacak ve dünyadaki ilerlemelerin ve gelişmelerin olgunlaşmasına katkı sunacaktır⁵²⁶.

Dünya, 1994'den itibaren temellerinin atıldığı bir kavramla tanışmıştır⁵²⁷. Modern ekonomi ve modern ticaret sistemi yenedünya düzeninin temelini teşkil etmektedir⁵²⁸. Toptan'a göre yenedünya düzenine uyum sağlamak ve bu düzenin ekonomik sorunlarıyla baş edebilmek için kaynaklarını dünya geneline yaymak elbette kolay değildir. Bunu sağlayan ülkelerin dünya ekonomisinde söz sahibi olacağı genel görüş olması itibarıyla son derece önemlidir. Geçmişte cephelerde yapılan savaşlarla yapılan üstünlük mücadeleleri günümüzde soğuk savaş ve psikolojik savaş olarak kendini göstermektedir. Bu durumdan galip çıkmak teknolojik ve ekonomik olarak dünya coğrafyasında kendini göstermeyle mümkün hale gelmiştir. Yenedünya düzeniyle beraber bazı sorunların ve uyuşmazlığın yaşanacağını da bu noktada ifade edilebilir. Toptan, yaşanan süreç ile ilgili olarak şu önemli değerlendirmelerde bulunmuştur: *"21. asrın belki ağır silahların kullanılmadığı bir asır olmayacağı, sıcak çatışmaların büyük boyutlara ulaşmadan geçirilebileceği bir asır olduğu varsayılmakta ama bu asırda toplumlar arası kavganın geçen asırlara göre daha büyük olabileceği konusunda herkes hemfikirdir. Çünkü gelişen teknoloji beraberinde çevrenin, uzayın kirlenmesinden, insanlığın beslenmesini sağlayacak kaynakların azalmasına kadar varan boyutta önemli, büyük sıkıntıları 21. asrın gündeminde mutlaka getirecektir."*⁵²⁹. Görüldüğü üzere Toptan, yenedünya düzeniyle ilgili yaşanacak olayları çok önceleri öngörmüş ve bu konuya önem verilmesinin lüzumuna işaret etmiştir. Toptan'a göre küresel dünyada var

⁵²⁴ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 66.

⁵²⁵ <https://dergipark.org.tr/en/pub/mkusbed/issue/19566/208577> (07.02.2022 tarihinde erişildi.)

⁵²⁶ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 1*, s. 73.

⁵²⁷ Özer Ertuna, "Yeni Dünya Düzeni: Küreselleşme", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı 30, 2006, s. 42.

⁵²⁸ Muhammet Yıldız, "Ortadoğu'dan Kafkasya'ya Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye", *Takvim-i Vekayi*, Cilt 6, No 2, 2018, s. 1.

⁵²⁹ Köksal Toptan, *Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan'ın Konuşmaları*, s. 142.

olmada diğer ülkelerle diplomatik ilişkilerin niteliği belirleyici olacaktır. Buna ilave olarak Türkiye'nin son yıllarda sürdürdüğü başarılı bir dış politika, Türkiye'nin geleceği adına başarılı sayılabilecek adımlar olduğunu ifade edilebilir.

Toptan'a göre yenedünya düzenine uyum sağlamanın ve bu süreçten olumsuz etkilenmemenin bir diğer yolu da eğitilmiş ve nitelikli insan gücünü Türkiye'nin her yerinde hâkim kılmaktır. Zira bugün gelişmiş ülkelerin birçoğu bu yöntem çerçevesinde hareket etmektedir⁵³⁰. Toptan, gelişen ve değişen teknolojiyle beraber eğitimin önemine de vurgulamış ve şu önemli tespitlerde bulunmuştur: *“Dünya coğrafyasında bir değişim süreci başlamıştır. Bu sürecin uzantısı olarak ilişkiler yeni boyutlar kazanmakta, birçok ülkeyi şimdiden 21. yy korkusu sarmış bulunmaktadır. 21. Yüzyıla egemen olma arzu ve düşüncesi, radikal önlemler arayışını hızlandırmıştır. Çünkü dünyanın süper gücü olarak bilinen bazı güçler bugün o dev konumlardan çok şeyler kaybetmiş bulunmakta, bugünün süper güçleri de yarınlarda ekonomik pazarları yitirme endişesi taşımaktadır. Böylesine karmaşık bir oluşum içerisinde bizim de elbette yapmak zorunda olduğumuz bir şeyler vardır ve de olmalıdır. 21. Yüzyılın Türk Asrı olmasının yolunu her şeyden önce iyi bir eğitim sisteminin ürünü olabilecek nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde görüyoruz. Bunun bilinciyle de eğitim sistemimizin yapılanmasında çok duyarlı davranmanın, dengeleri çok iyi kurmanın gereğine ve kaçınılmazlığına inanıyoruz.”*⁵³¹. Görüldüğü üzere Toptan, küreselleşen dünyada nitelikli insan gücünün önemine işaret etmiş, denge ve uzlaşma siyasetinin yapılmasının lüzumuna değinmiş ve öğrenmenin olmazsa olmaz şartı olan eğitime gerekli hassasiyetin gösterilmesinin lüzumunu dile getirmiştir. Bu cümleden olmak üzere Türkiye, gelişmiş ülkeler seviyesine çıkma ve dünyanın güvenilir ve saygın ülkelerden biri haline gelmeyi hedeflediği bu noktada söylenebilir.

4.3. Demokrasi Hakkındaki Analizleri

Genel anlamda demokrasi, *“halk iktidarı veya iktidarın halka ait olması”* şeklinde tanımlanır⁵³². Bu anlamda demokrasi, bireyi özgürleştirerek ona kişiliğini ve toplum içindeki yerini belirleme imkânı sunar⁵³³. Halkın yönetimi anlamına gelen demokrasi, halkın

⁵³⁰ Hayatı, siyasi faaliyetleri ve fikirleri konusunda Köksal Toptan ile 19.01.2022 tarihinde gerçekleştirilen mülakat.

⁵³¹ Köksal Toptan, *TBMM 1993 Yılı Bütçe Konuşması*, s. 14.

⁵³² Murat Aktaş, “Demokrasi Kavramına Eleştirel Bir Bakış”, *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1, 2015, s. 89.

⁵³³ Kemal Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010, s. 9.

yönetime doğrudan değil de, halkın seçtiği vekiller tarafından işlevsel hale getirilmiştir. Günümüzde siyasi partilerin varlığı ve seçimler demokrasi için vazgeçilmez unsurlardır. Bu unsurların ortadan kaldırılması veya yok sayılması demokrasinin rafa kaldırılması anlamına gelir ki, bu da bir dikta rejiminin oluşmasına sebep olur.

Toptan’a göre demokrasi, özgürlük, eşitlik ve dürüstlüktür⁵³⁴. Ayrıca demokrasi, rejimlerin en faziletlisidir. Katılımcılığa ve çok sesliliğe imkân tanınması açısından demokrasinin varlığı ülkelerin gelişmesiyle de yakından ilgilidir. Zira demokratik bir ortam, bilimsel gelişmeyi ve üretmeyi de beraberinde getirir. Üniversiteler bu anlamda demokratikleşmeye en fazla ihtiyacı olan kurumlardır. Ayrıca üniversiteler demokrasinin kökleşmesine ve sağlam temeller üzerine oturmasına hizmet ederek çağdaşlaşmaya büyük bir katkı sağlamaktadır. Buna ilave olarak demokrasi kültürü gelişmemiş ülkelerdeki insanların refah seviyesinin düşük olduğunu yapılan araştırmalar ortaya koymaktadır⁵³⁵. Toptan’a göre Türkiye, demokratikleşme yolunda hızla ilerlemektedir. Türkiye, demokratikleşme yolundaki eksiklikleri tamamlayıp küresel dünyada yerini almalıdır⁵³⁶. Buna ilave olarak Toptan, demokratik toplumlarda gelir seviyesi düşük insanların da haklarını arama noktasında görüş bildirebileceği ve ülkeyi yönetenlerin de bu görüşlere kayıtsız kalamayacağını vurgulamıştır⁵³⁷.

Teknoloji olağanüstü bir hızla ilerlemekte ve insan yaşamına girmektedir⁵³⁸. Teknolojinin gelişmesi, bilimsel faaliyetlerin hızla artması ve sanayileşmenin akıl almaz seviyede büyümesiyle beraber insanların yaşam kaliteleri artmış ve alışkanlıkları da bu doğrultuda değişmiştir. İnsanların yaşam şekillerinin değişmesiyle demokrasinin önemine dikkat çeken Toptan, 24 Kasım 2007 tarihinde Hak-İş Konfederasyonu 11. Genel Kurulu’nda şu önemli değerlendirmelerde bulunmuştur: *“Dünyada siyasi sistemler sürekli değişkenlik içindedir. Bu değişkenliğin sebebi, insanoğlunun hayatını en iyi şekilde sürdürmesi için gerekli olan yönetim biçimini bulma arzusudur. Demokrasi, insanoğlunun bulduğu ve geliştirdiği, en ideal, en yararlı yönetim biçimidir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında önce partiler demokrasisi, ardından da temsili demokrasi hayata geçirilmiştir. Soğuk savaş döneminin sona ermesiyle birlikte temsili demokrasi çağdaş ve modern talepleri karşılayamamıştır. Bunun üzerine katılımcı demokrasi kavramı gelişmeye başlamıştır. Bugün demokrasi,*

⁵³⁴ “24. Yoksullarla konuşma Haftası Açılış Konuşması”, *Yoyav Dergisi*, Yıl 26, Sayı 288, Ocak 2017, s. 8.

⁵³⁵ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 21.

⁵³⁶ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 38.

⁵³⁷ “19. Yoksullarla Dayanışma Haftası Konuşması”, *Yoyav Dergisi*, Yıl 21, Sayı 231, Ocak 2012, s. 37-38.

⁵³⁸ Ahmet Şenel, Serhat Gençoğlu, “Küreselleşen Dünyada Teknoloji Eğitimi”, *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, Yıl 11, Sayı 12, 2003, s. 49.

*dünyada farklı kültürler ve bölgeler arasında insanlığın buluşabildiği ortak payda olarak daha da öne çıkmaktadır. Ve hukukun üstünlüğü kavramı giderek kabul görmeye başlamıştır.*⁵³⁹. Görüldüğü üzere Toptan, insanların daha müreffeh bir hayat sürdürmesi için demokrasinin en ideal bir yönetim biçimi olduğuna dikkat çekmiştir. Unutulmamalıdır ki; demokrasinin sağlam temeller üzerine inşa edilmesi, sosyal sınıfına ve ekonomik durumuna bakılmaksızın insanların devlet yönetiminde söz sahibi olmasına bağlıdır.

Çağdaş demokratik rejimlerde iki farklı ilkedен bahsedilebilir. “İlki; denetimi ilgili ülke parlamentosuna bırakmak, ikincisi de bağımsız ve tarafsız olduğu varsayılan yargı organlarına bırakmaktır.”⁵⁴⁰. Toptan’a göre çağdaş demokrasilerde sivil toplum, ülke yönetimine ve toplumsal hayata doğrudan veya dolaylı olarak etki edebilir. Türkiye’de bu anlamda çağdaş bir demokrasi kültürü yeni yeni oluşmaya başlamıştır⁵⁴¹. Buna ilave olarak Toptan, her platformda demokrasi ve özgürlük vurgusunun sahiplenilmesinin, söylenilmesinin, tekrarlanmasının ve geliştirilmesinin ülkenin geleceği için büyük önem taşıdığını belirtmiştir⁵⁴².

İnsanın dünyaya gelişinden günümüze kadar toplumlar kendileri için birçok yönetim biçimi ortaya koymuşlardır. Ancak demokrasi diğer yönetim biçimlerine nazaran insanın fitratına ve doğasına en uygun olanıdır. Toptan, demokrasini bu yönünü şu cümlelerle ifade etmiştir: “İnsanlık, yaşanan onca sıkıntıların ardından, insanlığın erdemlerine en uygun siyasal kültür olarak demokrasi geliştirmiştir. Demokrasi, insanlığın özgürlük, barış, diyalog ve hoşgörüye olan özlemini bir ürünüdür. Toplumların ve grupların barış içerisinde özgürce bir arada yaşayabileceği uygun toplumsal zemini sunar. İnsan hakları kavramıyla da desteklenerek kişinin dokunulmaz ve devredilemez haklarına sahip çıkar. İnanç özgürlüğünü, düşünce özgürlüğünü ve diğer haklar kategorisini güvence altına alır. Demokrasi, diyalog ve uzlaşma rejimidir.”⁵⁴³. Toptan, bir müzik aletinin güzel çalındığında hoş nağmelerin duyulduğunu, kötü çalındığında ise rahatsız edici sesler çıkardığını ifade ederek demokrasiyi armoni sanatına benzetmiştir. Ayrıca Toptan’a göre demokrasinin en güzel yönü insan aklının aktifliğinin ön plana çıkmasıdır. Demokrasilerle hiçbir görüş değişmez ve mutlak değildir. Asıl olan istişare, müzakere ve tartışmanın ön plana çıkmasıdır. Demokrasiyi geliştiren iki temel unsur; diyalog ve tartışmadır. Diyalog ve uzlaşmaya kapalı

⁵³⁹ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 80.

⁵⁴⁰ Hüseyin Murat Işık, “Çağdaş Demokratik Rejimlerde Seçimlerin Yönetim Ve Denetimi”, *Dicle Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 22-23-24-24, Sayı 15-16, 2015, s. 75.

⁵⁴¹ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 81.

⁵⁴² “24. Yoksullarla konuşma Haftası Açılış Konuşması”, *a.g.m.* s. 9.

⁵⁴³ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 109.

ve demokrasinin temel ilkelerinin yok sayıldığı bir demokrasi kültüründen bahsetmek demokratik anlayışın ruhuna aykırıdır⁵⁴⁴. Bu cümleden olmak üzere demokrasinin temel hedeflerinden birinin de özgürlük ve eşitlik başta olmak üzere siyasal temsil, siyasal katılım ve haklar olduğu ifade edilebilir⁵⁴⁵.

Toptan'a göre demokrasi, modern çoğulcu toplumların ve farklılaşan yaşam tarzlarının siyasal kültürüdür. Demokrasinin fazileti de farklı siyasi düşünceleri ve geçmişten gelen kültürel özellikleri uzlaşa ve barış eksenli bir anlayışla bir arada yaşamasına imkân vermesidir⁵⁴⁶. Demokratik bir anlayışın ülkelerin ekonomik kalkınmasına ve kültürel yaşam üzerindeki müspet etkilerinin olduğu da unutulmamalıdır. Bu cümleden olmak üzere dünyadaki gelişmiş ülkelerin demokratikleşmek için bu doğrultuda bir siyasi politika izledikleri söylenebilir. Ayrıca demokrasinin ülkelerin büyümesine ve kalkınmasına büyük ölçüde katkı sağlayacağı da göz ardı edilmemelidir⁵⁴⁷.

Toptan'a göre Türkiye'de demokratik bir yönetim olduğunun en büyük kanıtı TBMM'dir. TBMM'nin güçlenmesi; Cumhuriyetin ve demokrasinin güçlenmesiyle doğru orantılıdır. Türkiye, millî iradeyi ve demokrasiyi temel anlayış olarak kabul etmiş bir cumhuriyet ülküsü üzerinde daha da gelişim göstermiştir. Toptan, bu anlayışın Türkiye'nin çağdaş dünya ile ilişkili olabilmesi, dünya ile rekabet edebilmesi ve çağdaş uygarlık düzeyine ulaşabilmesi için temel bir dinamik olarak görmüştür. Toptan'a göre Türkiye, bu hedef doğrultusunda geleceğe emin adımlarla yürümektedir. Türkiye zaman zaman çeşitli sıkıntılar yaşasa da demokrasinin gelişimi ve çağdaşlaşma ile toplumsal yapı kuvvetlenmiş ve insanların refah seviyesi gün geçtikçe artış göstermiştir. Bundan dolayı demokrasinin hedefi bir anlamda devleti demokratikleştirmektir. Devletin demokratikleşmesiyle de toplumların devlete olan güveni artar ve devlet içinde bir kaostan çıkması engellenmiş olur⁵⁴⁸. Türkiye'nin kalkınması ve ekonomik olarak büyümesi için tek yolun demokrasi oluşu görüşündedir⁵⁴⁹. Bununla ilişkili olarak Toptan, Türkiye'nin son yıllarda insan hak ve özgürlükleri, düşünce özgürlüğü ve katılımcı demokrasi alanlarında büyük reformlara imza attığını ifade etmiştir⁵⁵⁰. Ayrıca

⁵⁴⁴ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 109.

⁵⁴⁵ Nesrin Demir, "Demokrasinin Temel İlkeleri Ve Modern Demokrasi Kuramları", *Ege Akademik Bakış*, Cilt 10, Sayı 2, 2010, s. 601.

⁵⁴⁶ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 109.

⁵⁴⁷ Sinan Çukurçayır, Keramettin Tezcan, "Demokratikleşme Ve Ekonomik Kalkınma: Etkileşim Analizi", *Bilgi Ekonomisi Ve Yönetimi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 6, 2011, s. 49.

⁵⁴⁸ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 193.

⁵⁴⁹ *Sabah Gazetesi*, 09.07.2008.

⁵⁵⁰ Köksal Toptan, "Terörün Hedefi Devlet Bütünlüğümüzdür", *Meclis Bülteni Dergisi*, Sayı 125, Nisan 2006, s. 44.

Toptan, demokrasinin ve millî iradenin bir gereği olarak gençlerin de ülke yönetimine katılmalarının sağlanması ve gençlerin siyasete ilgi duyması gerektiği düşüncesindedir⁵⁵¹.

Toptan'a göre demokrasinin temel şartı hesap verme zorunluluğudur. Siyasi yapıyı denetleyecek bir mekanizmanın varlığı, devleti daha çok çalışmaya ve daha çok hizmet sunmaya teşvik eder. Türkiye'de siyasi yapıyı denetleyecek denetim mekanizması TBMM'dir. Nitekim kaynakların daha etkin bir şekilde kullanımının sağlanması ve siyasi yapının denetiminin sağlanması amacıyla TBMM'nin etki alanının genişletilmesi demokratik bir yapı inşa etme adına son derece önemlidir. Temsili demokrasinin gelişimi ile parlamentolar daha işlevsel hale gelmiştir. Buna paralel olarak da vatandaşların görevlerinin sadece milletvekilleri seçmekle sınırlı olmadığı görülmekte ve halkın yönetime aktif olarak katılmaları beklenmektedir. Bu kapsamda Türkiye'nin demokratikleşme yolunda çok önemli mesafeler aldığını söyleyebiliriz. Zira Atatürk'ün ifade ettiği “*muasır medeniyetler seviyesinin üstüne çıkmak*” bunu gerektirir⁵⁵².

Demokrasinin daha nitelikli hale gelmesi için katılımcı demokrasiye ihtiyaç vardır. “*Katılımcı demokrasi, temsili demokratik sistemi gerekli kılan tüm koşulları dikkate alan ve temsil sisteminin işletilmesine yardımcı olan mekanizmaları kabul eden bir anlayış içinde doğrudan demokrasi talebini mümkün olan en üst düzeyde dile getirme, var olan demokratik yapıları daha katılımcı bir sisteme olabildiğince yaklaştırma çabasıdır*”⁵⁵³. Toptan'a göre Türkiye'deki katılımcı demokrasi geliştirilmelidir. Zira halkın iradesinin hayat bulduğu ülkelerde her alanda gelişim ve değişim gözlemlenmektedir. Sivil toplum kuruluşları demokrasinin gelişimi adına son derece önemli bir görev üstlenmelidir. Bu konuya açıklık getirmek için Toptan şu önemli değerlendirmelerde bulunmuştur: “*Sivil toplum ve parlamentolar arasındaki etkileşim, bir ülkedeki demokratik sürecin sağlıklı işleyişinin önemli göstergelerindendir. Günümüzde katılımcı bir demokratik bir düzen için, sadece çoğulcu seçimler ve bunun sonucunda ortaya çıkan parlamenter sistem yeterli görülmemekte, sivil toplumun ülkedeki demokratik sürece etkin bir şekilde katılması gerekmektedir. Demokrasinin güçlenmesine ve kurumsallaşmasına katkıda bulunan sivil toplum kurumlarının parlamentolarda işbirliği ve etkileşimi bu açıdan önem arz etmektedir. Zira halkın iradesinin hayat bulduğu yerler olan parlamentolar ile halkın temsilcisi parlamenterlerin, sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapmasından daha doğal bir durum*

⁵⁵¹ “Ağabey Köksal Toptan ile Söyleşi”, *Çelikelliler Dergisi*, Sayı 15, Yıl 2017-2018, s. 35.

⁵⁵² Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 1*, s. 63-64.

⁵⁵³ Fatih Turan Yaman, “Katılımcı Demokrasi: Kapsam Ve Unsurlar”, *Trakya Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 6, 2017, s. 136.

olamaz”⁵⁵⁴. Toptan’a göre sivil toplum kuruluşlarının kendi düşüncelerini parlamenterle paylaşması, Türkiye’de demokrasinin gelişimine çok önemli katkılar sunacaktır. Sivil toplum kuruluşları demokrasinin vazgeçilmez unsurlarıdır. Sivil toplum kuruluşlarının yönetime etkin katılımı demokrasiyi olgunlaştıracaktır⁵⁵⁵. Ayrıca Türkiye’nin demokrasi anlayışının giderek geliştiği görüşündedir⁵⁵⁶. Toptan, bunun önemini şu cümlelerle vurgulamıştır: “Tüm sivil toplumu kucaklayan bir anlayışın geliştirilmesiyle, katılımcı demokratik sistemin tam anlamıyla yerleşmesi ve halkla parlamenterler arasındaki bilgi akışının eksiksiz ve hızlı gerçekleşmesini sağlayacaktır.”⁵⁵⁷. Görüldüğü üzere Toptan, demokrasi için sivil toplum kuruluşlarının yönetime aktif olarak katılmasının önemini dile getirmiştir. Buna paralel olarak bu durumun tam tersi düşünüldüğünde yani sivil toplum kuruluşlarının yönetime katkısının engellenmesinin demokrasinin gelişmesine zarar vereceği hususunda görüş bildirmiştir.

Toptan’a göre demokratik toplumlarda bireyler, düşüncelerini özgürce ortaya koyabilmelidir. Bir ülkede birbirini eleştiren görüşlerle beraber birbirini destekleyen görüşlerin de olması o ülkenin demokratik yapısıyla ilgilidir. Demokrasilerde önemli olan düşüncelerin ne içerdiği değil, düşüncelerin özgürce ortaya konabilmesidir. Zira demokrasi bunu başardığı müddetçe temel hedefine ulaşacaktır. Ortaya konulan farklı düşüncelerin etkileşimi ile herkesin üzerinde uzlaşacağı fikirler meydana gelecektir. Ancak kendi görüşlerinin doğruluğunu mutlak doğru kabul eden ve farklı görüşlere açık olmayan toplumlarda demokrasiden söz edilemeyeceği gibi demokrasinin gelişimine her hangi bir katkısının da olmayacağı göz ardı edilmemelidir⁵⁵⁸.

4.4. Ekonomi ve Sanayi Konularındaki Değerlendirmeleri

Ekonomi, genel itibarıyla sınırsız olan insan ihtiyaçlarını, kaynakların yeterliliği ölçüsünde karşılama faaliyetlerini inceleyen bir bilim dalı olarak tanımlanır. İnsanoğlunun dünyada yaşamaya başlamasından itibaren insanlar, temel ihtiyaçları karşılamakla uğraşması sonucu ekonomi kavramı insan hayatına girmiştir. Ekonomi anlayışı tarihsel devinim içerisinde temel anlamını korumasına karşın bazı değişikliklerle günümüzde daha kapsamlı hale gelmiştir. Küreselleşen dünyada ekonomi, ülkelerin gelişim seviyesini gösteren temel unsur

⁵⁵⁴ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 1*, s. 85.

⁵⁵⁵ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 1*, s. 85-86.

⁵⁵⁶ Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 188.

⁵⁵⁷ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 1*, s. 86.

⁵⁵⁸ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 1*, s. 159.

haline gelmiştir. Son yıllarda meydana gelen küresel salgın (Covit-19) ülkelerin ekonomik durumunu olumsuz etkilemiş ve dünyadaki mevcut durumun değişmesine yol açmıştır⁵⁵⁹.

29 Ekim 1923'te cumhuriyet ilan edildiğinde ülke sosyal, ekonomik ve her alanda sıkıntılı günler yaşamıştır. Bu kapsamda Türkiye, cumhuriyetin kurulmasından sonra ekonomik meseleleri gündeme alan bir politika izlemiştir. Sağlam bir ekonomik gelişmenin temel şartı üretimin ve sanayinin olduğunun bilincinde olarak iktisat ve ekonomi kongreleri yapılarak mevcut durumun iyileştirilmesi yönünde adımlar atılmıştır. Toptan'a göre devletlerin temel ekonomi politikası güçlü bir ekonomiye sahip olmaktır. Zira Atatürk, *"Siyasi ve askeri zaferler ne kadar büyük olursa olsun, ekonomik zaferlerle taçlandırılmazlarsa kazanılacak başarılar yaşayamaz, az zamanda söner. Bu kuvvetli ve parlak zaferimizi de taçlandıracak olan bayındırlık yolunda sonuç alabilmek için, ekonomik egemenliğimizin sağlanması ve güçlendirilmesi gerekir"* ifadesiyle siyasi zaferlerin ekonomik zaferlerle taçlandırılmasının gerekliliğini vurgulamıştır⁵⁶⁰. Toptan, siyasi hayatı boyunca yaptığı konuşmalarda sık sık ekonomi vurgusu yapmıştır. Toptan'a göre ekonomik büyümenin temel taşı üretim, sanayi ve teknolojidir. Üretmeden tüketme, ekonomik dengesizliğe ve istikrarsızlığa sebep olur. Modern devletlerin halkın refah seviyesini arttırmak gibi sorumluluğu ve görevi vardır. Bunu gerçekleştirmek için güçlü bir ekonomiye sahip olmak öncelikli hedeftir. Türkiye'nin ekonomik istikrarı için kamusal harcamaları yerinde kullanmak ve gereksiz harcamalardan da kaçınmak gerekir⁵⁶¹. Türkiye'de ve dünyada bazı zamanlar ekonomik krizler olagelmıştır. Toptan'a göre küresel krizler toplumları olumsuz etkilemektedir. Ancak akıllı hareket edildiği ve imkânlar iyi ve yerinde değerlendirildiği takdirde krizleri fırsatlara çevirmek suretiyle ekonomiye bir dinamizm ve güç katmak mümkün hale gelir⁵⁶².

Toptan'a göre enflasyonla birlikte yükselen faiz oranları, toplumun bazı kesimlerine emeksiz gelir sağlarken, dar ve sabit gelirli kesimlere için de haksız vergilendirmelere neden olmaktadır. Bu durum ülke ekonomisini durmasına hatta gerilemesine neden olmaktadır. Bu nedenle bu konuda akıllıca bir politika izlenmeli ve sosyal kesimler arasındaki gelir dağılımında adalet sağlanmalıdır. Bu yapıldığı takdirde üretim kapasitesi artarak yeni yatırımlar yapılmasına ortam sağlayacaktır. Devlet, özel sektörü destekleyerek ekonomik

⁵⁵⁹ Yenal Ünal, "1940-1950 Yılları Arasında Türkiye'de Fiyat Artışları ve Bu Dönem Ekonomisinin Genel Görünümü Üzerine Bir İnceleme", *Tarih Okulu Dergisi*, Sayı 3, 2009, s. 100.

⁵⁶⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt 61, Dönem 23, Yasama Yılı 4, 17.02.2010, s. 9.

⁵⁶¹ Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 306.

⁵⁶² "TBMM Başkanı Köksal Toptan'ın Konuşmaları", *Bülten Dergisi*, Sayı 3, Eylül 2019, s. 10.

büyüme yi gerçekleştirmelidir. Bu politika ülkedeki işsizlik sorununu da kısmen çözecektir⁵⁶³.

Toptan, ekonomik istikrarsızlıkların nedenini enflasyon, kayıt dışı ekonomi ve kamu mallarının israfı olarak sıralamıştır. Enflasyonla birlikte yükselen faiz oranları toplumun bazı bölümlerine yüksek bir kazanç sağlarken, dar ve orta düzeyli gelir sahibi kesimine de adaletsiz bir vergi ortamı ortaya çıkarmaktadır. Yüksek faiz alan kesimin üretim yapmamaları neticesinde ekonominin durma noktasına gelmesine ve hatta gerilemesine neden olmaktadır. Ekonomik büyüme, tüketim ihtiyaçları ile yakından ilgilidir. Bundan dolayı tüketim dar ve orta gelire sahip kesimin ekonomik gücünü arttıracak politikalar izlenmelidir. Bu amaca ulaşıldığı takdirde sosyal adaletin sağlanacağı gibi üretim kapasitesi artmasına ve potansiyel yatırım alanlarının oluşmasına imkân sağlayacaktır. Ayrıca kayıt dışı ekonomi de ülkelerin temel ekonomisini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu kapsamda da kayıt dışı ekonomiyle mücadele edilerek piyasanın canlanması ve bu hukuksuz uygulamanın düzeltilmesi gerekmektedir. Bunun yapılması enflasyonda büyük oranda düşüş sağlanmasına neden olacaktır. Zira Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için uygulanması gereken önemli bir adımdır⁵⁶⁴. Toptan, Türkiye'nin son yıllarda büyüyen ekonomisi, değişen sosyal ve siyasi yapısıyla dünyanın en büyük ülkelerinden biri olma hedefine çok yaklaştığı düşüncesindedir⁵⁶⁵.

Toptan'a göre kamu mallarının israf edilmesi ve amacı dışında kullanılması ekonomide bir düzensizliğe sebep olmaktadır. Kamuda çalışan bütün personelin yüksek bir sorumluluk duygusu içinde davranması ve kamu mallarını ölçülü ve yerinde kullanması ekonomik büyüme adına gerekli bir aşamadır. Unutulmamalıdır ki; kamuda israfın önlenmesi için bütün kamu personelin bu konuda bilinçlendirilmesi ve onlara büyük bir vatan sevgisi aşılanarak engin bir tarih bilincine sahip olmasının sağlanması, ekonomide istikrarın sağlanması için önemli bir yöntem olarak görülmektedir. Zira küresel dünyada gelişmiş ülkelerin ekonomi politikaları bu doğrultuda gelişmektedir. Şunu da ifade etmeliyiz ki; yolsuzluk, tembellik ve kayırmacılık gibi ahlaki olmayan davranışlardan kaçınmanın bir devlet politikası haline gelmesinin ekonomiye etkisi müspet yönde olacak ve bu durum da halkın refah seviyesinin artmasını sağlayacaktır⁵⁶⁶.

⁵⁶³ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt 34, Dönem 22, Yasama Yılı 2, 18.12.2003, s. 45.

⁵⁶⁴ Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 308.

⁵⁶⁵ "TBMM Başkanı Köksal Toptan Zonguldak'ta", *Türkiye Konuşuyor Dergisi*, Sayı 1, Ağustos 2008, s. 56.

⁵⁶⁶ Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 308-309.

Toptan'a göre Türkiye'nin en büyük sorunu ekonomik zorluklardır. Türk ekonomisini düzeltmek ve ekonomik kalkınmayı hızlandırmak için devletin yetkili organları ellerinden geleni yapmaktadır. Türkiye'nin yakın tarihi ile kıyaslandığında Türkiye azımsanmayacak ilerlemeler kaydetmiştir. Türkiye kalkınmada yakaladığı bu ivmeyi azaltmadan yoluna devam etmesi son derece önemlidir⁵⁶⁷. Toptan'a göre Türkiye'nin büyüme stratejisinin temel anahtarı ekonomik gelişmedir. Dünyada söz sahibi olan G7 ülkeleri büyük bir ekonomik potansiyele sahiptir. Türkiye de G7 ülkelerinin arasına katılmayı amaçlamaktadır. Söz konusu durumda başarılı olduğu takdirde toplumdaki refah seviyesi artacağı gibi insanların yaşam kalitesi de yükseleceği bu noktada belirtilebilir⁵⁶⁸. Buna ilave olarak Toptan, ekonomide istikrarlı büyüme neticesinde Türkiye, elli yıl sonra dünyanın en iyi yedi ekonomisi içine gireceğini düşünmektedir. Türkiye'nin bu konudaki çalışmaları göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'nin bunu başarabilecek hem maddi kaynaklar bakımından hem de insan gücü zenginliği bakımından potansiyelinin olduğu düşüncesi kendisinde hâkimdir⁵⁶⁹.

Türk ekonomisi, cumhuriyetin kurulduğu ilk günlerden itibaren büyük oranda devlet destekli yapılan yatırımlar üzerine inşa edilmiştir. 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren özel teşebbüsler desteklenerek sanayi canlandırılmış ve ekonomi bir ivme kazanmıştır. Toptan'a göre ekonomik büyümede sanayileşmenin önemi yadsınamaz. Bu konuda toplumun her kesimi üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmelidir. Sanayileşmede devletin yatırımları olabileceği gibi özel sektörün de bu alanda önemli adımlar atması önemli hususlardan biridir. Zira sanayileşmenin ülke geneline yayılması hem ekonomiyi canlandıracak hem de işsizlik oranını büyük oranda düşürecektir. Sanayileşme ile beraber artan nitelikli insan gücü arayışı yeni istihdam yolları açacaktır. Bu durum toplumsal barışı tesis edeceği gibi yoksulluğu da kısmen azaltacaktır. Sanayi ve teknolojinin etkileşimi ile yapılacak yatırımlar istikbalde Türkiye'yi daha güçlü hale getirecektir. Değişim ve gelişimin arttığı günümüz küresel dünyasında izlenecek sanayi politikalarının yeniliğe açık ve uygulanabilir olması ve temel dinamiklerin gelişmesi Türkiye'yi dünya ile rekabet edecek hale getirecektir.

⁵⁶⁷ Hayatı, siyasi faaliyetleri ve fikirleri konusunda Köksal Toptan ile 19.01.2022 tarihinde gerçekleştirilen mülakat.

⁵⁶⁸ Hayatı, siyasi faaliyetleri ve fikirleri konusunda Köksal Toptan ile 19.01.2022 tarihinde gerçekleştirilen mülakat.

⁵⁶⁹ Hayatı, siyasi faaliyetleri ve fikirleri konusunda Köksal Toptan ile 19.01.2022 tarihinde gerçekleştirilen mülakat.

Unutulmamalıdır ki; ekonomik bağımsızlığın sağlam temellere oturması için teknoloji ve sanayide de bağımsızlık şarttır.

4.5. Eğitim Hakkındaki Düşünceleri

19. Yüzyılın ortalarında dünya çapında sanayi faaliyetleri büyük bir ivme kazanmıştır. 20. Yüzyılın ilk çeyreğinde sanayileşmeyle beraber bilim ve teknoloji gelişmiş ve bilgi önemli bir metafor haline gelmiştir. Bilgi toplumu haline gelmek ve dünyayla rekabet edebilmek için ülkelerin temel politikalarında eğitim ilk sıralarda yer almaktadır. Toptan, siyasi hayatında bir dönem Millî Eğitim bakanlığı görevinde bulunmuş bir devlet adamıdır. Eğitime verdiği önemi ve okuma sevdalısı olduğunu her fırsatta dile getirmiş ve bu konuda birçok projeye imza atmıştır. Toptan’a göre eğitim, ilkokuldan başlayarak üniversiteye kadar devam etmeli hatta belli bir meslek sahibi olduktan sonra da imkânlar ölçüsünde bireysel gelişime önem verilmelidir⁵⁷⁰. Ayrıca Toptan’a göre günümüzde sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş yapılmıştır⁵⁷¹. Öte yandan eğitimdeki amacın uzlaşmacı, dost canlısı, hoşgörülü, sevgi dolu, erdemli ve samimi bireyler yetiştirmek olduğunu, bunun gerçekleşmesi için de sadece okullardaki eğitimin yetmediğini ve eğitimde hayat boyu öğrenme ilkesi doğrultusunda bir yol izlenmesi gerektiğini belirtmiştir⁵⁷². Ayrıca Millî Eğitim Bakanlığı döneminde Türkiye’de okulöncesi eğitimi nitelikli hale getirmek için bir takım faaliyetlerde bulunması eğitime verdiği önemi gösterir⁵⁷³.

Toptan, eğitimdeki temel amacın Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda, manevi değerlere bağlı, yüreği vatan, millet ve bayrak sevgisiyle çarpan, çalışkan, bilgi ve kültür düzeyi yüksek birey yetiştirmek olduğu düşüncesindedir⁵⁷⁴. Toptan, eğitimle ilgili şu analizlerde bulunmuştur: *“Eğitim, gelişmiş ve gelişmekte olan bütün dünya ülkelerinin üzerinde büyük bir özenle durdukları en önemli konudur. Çünkü eğitim sistemlerini iyi oluşturan ve çağın değişen koşullarına göre değerlendirerek yenileyen ülkeler, dünya milletleri arasında iyi bir konuma ulaşmışken, eğitim sistemlerini çağın gereklerine göre oluşturmayan ve yenileyemeyen ülkelerin dünya milletler ailesinde saygın bir yer edindiklerini söylemek oldukça güçtür. Çünkü ülkelerin gelişmişlik ve saygınlık derecesi eğitim sistemleriyle*

⁵⁷⁰ Köksal Toptan, *Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan’ın Konuşmaları*, s. 23.

⁵⁷¹ Köksal Toptan, *a.g.m.* s. 7.

⁵⁷² Derya Tan, *a.g.t.* s. 49.

⁵⁷³ Derya Tan, *a.g.t.* s. 52-53.

⁵⁷⁴ Derya Tan, *a.g.t.* s. 49.

yakından ilgilidir.”⁵⁷⁵. Görüldüğü üzere eğitimi temel politika haline getiren ülkeler, modern dünyaya uyum sağlama ve küresel yarışa katılma yolunda önemli bir adım atarlar.

Toptan’a göre eğitim, bütün toplumların yatırım alanıdır. Bu kapsamda yapılan yatırımlar gelecek nesillerin daha iyi eğitim görmesini sağlayacaktır⁵⁷⁶. Toptan, ülkelerin gelişmişlik ve saygınlık derecesinin eğitim sistemiyle çok yakından bir ilgisinin olduğu düşüncesindedir. Bu düşünce doğrultusunda “*Millî Devlet Politikası*” geliştirmenin gerekliliğini vurgulamıştır. Söz konusu politika çerçevesinde çalışıldığı takdirde “*Çağdaş Büyük Türkiye*” idealine ulaşılacağı görüşündedir. Kendisi de Millî Eğitim Bakanlığı yaptığı dönemde bu düşünceler doğrultusunda her kademedeki eğitim öğretim imkânlarının geliştirilmesi ve iyileştirilmesi için çaba göstermiştir⁵⁷⁷.

Toptan’a göre eğitim, modern dünyaya uyum sağlama adına önemli bir kavramdır. Toptan, bu durumu şu sözlerle açıklığa kavuşturmuştur: “*İçinde bulunulan çağda bilim ve teknolojiye meydan gelen çok hızlı gelişmeler hepimizi sürekli olarak yeni şeyler öğrenmeye mecbur etmektedir. Aksi takdirde modern dünyanın onurlu bir ortağı olma iddialarını büyük ölçüde kaybederiz.*”⁵⁷⁸. Günümüzde modern eğitimin teknoloji dünyasındaki gelişmelere uyum sağlayarak teknik gelişmeleri yakından takip ettiği görülmektedir⁵⁷⁹. Türkiye, eğitim konusunda son yıllarda azımsanmayacak derecede mesafe kat etmiştir. Türkiye, üniversiteleriyle ve modern eğitim kurumlarıyla çağdaş olmanın yolunu tutmuş ve bu doğrultuda faaliyetler göstermiştir. Toptan’a göre Türkiye’yi eğitim alanında ileri ülkeler düzeyine çıkarmak toplumsal bir görevdir. Bu kapsamda Türkiye’deki eğitim kurumlarındaki altyapı sorununu çözüp modern hale getirmek gerekmektedir. Bunun için de kaliteli eğitim yapan, çağdaş dünyayı gelecek nesillere anlatabilen, öğretmeniyle, laboratuvarıyla ve ileri teknoloji kullanarak eğitim yapan eğitim kurumlarına Türkiye’nin ihtiyacı vardır. Türkiye’nin geleceğinin teminatı olan gençlerin sorumluluk sahibi bireyler olarak yetiştirilmeleri ancak modern bir eğitimle mümkün olur⁵⁸⁰.

18. Yüzyılın ortasından itibaren dünyaya etki eden sanayi devrimi ile beraber dünyada hızlı bir değişim yaşanmış ve toplumsal, ekonomik ve kültürel alanlarında değişimler meydana

⁵⁷⁵ Köksal Toptan, *TBMM 1993 Yılı Bütçe Konuşması*, s. 11.

⁵⁷⁶ Hayatı, siyasi faaliyetleri ve fikirleri konusunda Köksal Toptan ile 19.01.2022 tarihinde gerçekleştirilen mülakat.

⁵⁷⁷ “Bakanımız Değişti”, *a.g.m.* s. 4.

⁵⁷⁸ Köksal Toptan, *Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan’ın Konuşmaları*, s. 16.

⁵⁷⁹ Seyfi Kenan, “Modern Eğitimde Kaybolan Nokta: Değerler Eğitimi”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, Cilt 9, Sayı 1, 2009, s. 262.

⁵⁸⁰ Köksal Toptan, *Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan’ın Konuşmaları*, s. 21.

gelerek bilginin ön plana çıktığı bir döneme girilmiştir⁵⁸¹. Toptan’a göre 21. Yy, bilgi asrı olacaktır. Bu dönem, sıcak ve soğuk savaşların etkisini yitirdiği ve ülkelerin birbiri ile yarıştığı bir dönem olacaktır. Bu kapsamda bilgi sahibi olmak öncelikle çok okumakla mümkündür. Toptan, okumanın önemini şu cümlelerle vurgulamıştır: “*Türk toplumu olarak her şeyimiz güzeldir, ama okuma tembeli olma gibi de çok kötü bir huyumuz var. Okumadan, bilgi çağının, uygar dünyanın ortağı olmak, çağdaşlaşma iddiasında bulunmak mümkün değildir. Çok okuyan, okudukça düşünen, düşündükçe okuyan ve bunların birikimiyle uygarca, kırmadan dökmeden tartışan bir yeni gençlik olsun istiyoruz. Okumanın önünde hiçbir engel olmamalıdır. Gençlerimiz, çocuklarımız her şeyi okumalıdır. Her şeyi bilmelidirler. Özellikle ortaöğretimde çocuklarımızın kafasına sokmaya çalıştığımız, ezberletmeye çalıştığımız bir takım bilgiler yerine, çocuklarımıza okumanın zevkini ve sevgisini aşlamak gerekmektedir.*”⁵⁸². Sosyal devlet olmanın en temel özelliği de öğrencilerin eğitim olanaklarının artırılması ve öğrencilerin bu imkânlardan azami ölçüde yararlanmasının sağlanmasıdır. Buna ilave olarak eğitim kurumlarının temel işlevlerinden birisi de bilgiyi doğrudan vermek değil, bilgiye ulaşma yollarını ve metotlarını göstermektir.

Eğitim, modern dünyanın en önemli kavramlarından biridir. Üniversiteler, eğitim-öğretim kurumlarının en üst halkasını teşkil ettiği gibi sosyal hayatta da ayrı bir önem taşır⁵⁸³. Toptan’a göre eğitim ve bilime önem veren toplumlar, modern dünyanın temsilcileri olmuşlardır. Bu kapsamda üniversiteler, bir ülkenin geleceğinin şekillenmesinde ve toplumların sağlam temeller üzerinde yükselmesine katkıda bulunur⁵⁸⁴. Buna ilave olarak Toptan, üniversitelerin önemini şu ifadelerle vurgulamıştır: “*Üniversitelerimiz, bilim ve teknolojinin geliştirilmesi, milletimizin beklentilerinin karşılanması yönündeki hizmetleriyle, geleceğimizin ve çağdaşlaşma çabalarımızın teminatıdır. Bilimin, teknolojinin ve kültürel hayatın geliştirilmesine öncülük eden üniversiteler, zamanda topluma yön gösterir, ülke sorunlarına çözüm üretir. Genç nesillerin bilgi ve deneyim sahibi olacak şekilde yetiştirilmesi, kapasitelerinin ortaya çıkarılması akademik eğitimin temel amaçlarındanıdır.*”⁵⁸⁵. Toptan’ın ifade ettiği üzere üniversiteler, bilim ve teknoloji yuvası olarak toplumlar için büyük bir kazanımdır. Son dönemlerde yaşanan teknolojik gelişmeler

⁵⁸¹ Birol Kırmaz, “Bilgi Çağı Lideri”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 3, 2010, s. 207.

⁵⁸² Köksal Toptan, *Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan’ın Konuşmaları*, s. 32.

⁵⁸³ Sultan Kavili Arap, “Türkiye Yeni Üniversitelerine Kavuşurken: Türkiye’de Yeni Üniversiteler ve Kuruluş Gerekçeleri”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 65, Sayı 1, 2010, s. 2.

⁵⁸⁴ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 11.

⁵⁸⁵ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 16.

ve bilgi patlaması eğitime yeni bir boyut getirmeyi zorunlu hale getirmiştir⁵⁸⁶. Bu kapsamda üniversiteler de bu değişime ayak uydurmalıdır. Ayrıca Toptan, eğitim için yurt dışına gitmek isteyen öğrencilere gerekli desteğin verilmesi ve eğitimlerini tamamladıktan sonra da Türkiye'ye dönüşlerinin sağlanması gerektiği düşüncesindedir⁵⁸⁷. Unutulmamalıdır ki; ülkelerin çağdaşlık yolundaki en büyük adımı kaliteli üniversiteler açmak ve bu kurumlarda modern çağın gerektirdiği donanım ile nitelikli bilim adamları yetiştirmektir. Toptan'a göre üniversitelerin çok önemli sorumlulukları vardır. Üniversiteler en başta kalkınma ve gelişme süreçlerinde öncü olarak görev almalıdırlar. Özgürlükten ve özgür düşünceden beslenmeli ve yaratıcılığın gelişmesi için çaba göstermelidirler. Üniversiteler, küresel dünyayla entegre olabilen eğitim programlarıyla gelecek nesillere ışık tutmalıdırlar. Üniversiteler, yerel imkânları doğru ve yerinde değerlendirerek kalkınmaya destek olmalı ve bölgesinin gelişimine katkı sunmalıdır.

Toptan, engelli sahibi bireylerin topluma kazandırılmasının toplumlar arası ilişkiyi sağlamlaştırmak adına büyük bir adım olarak görmüştür. Toptan'a göre engelli bireylere özel bir eğitim verilmesi ve bunun için gerekli altyapının oluşturulması gereklidir. Engelli bireyler eğitildiği takdirde topluma yararlı bir birey haline gelebilir. Engelli eğitimi konusunda gerekli önemin gösterildiği takdirde eğitilemeyecek engelli yoktur. Engelli çocuğa sahip olmak bir ayıp sayılmamalı ve onlar zenginlik olarak görülmelidir. Engelli bireyler, toplumda kaynaşmanın sağlanabilmesi için yaşlıları ile aynı düzeye gelmelidir. 21. Yüzyılın uygar bir ülkesi olmak için özel eğitime muhtaç bireylerin eğitimine önem vermek gerekmektedir⁵⁸⁸. Buna ilave olarak engelli eğitiminde engelli bireyler eğitildiği gibi ailelerin de eğitilmesine olanak sunar. Böylece aileler çocuklarının sorunlarına çözümler üretebilecek bir niteliğe sahip olması sağlanmış olur⁵⁸⁹.

Toptan'a göre eğitimin temel unsuru; insanın en değerli varlık olduğuna inanmış, bilimsel düşünme yeteneğine sahip, mesleğinin inceliklerini kavramış, rehberlik yapabilen, insan ilişkilerini geliştirebilen, toplumsal değerleri ve moral değerleri koruyabilen, hoşgörü sevgi ve bilgi kaynağı olan öğretmenlerdir. Öğretmenlerin yerini hiçbir teknolojik cihaz dolduramaz. Zira öğretmenler, öğrencilerine karşı sevgi, saygı ve anlayış gibi özelliklere

⁵⁸⁶ Coşkun Polat, "Bilgi Okuryazarlığı ve Üniversiteler", *Prof. Dr. Nilüfer Tuncer'e Armağan. Türk Kütüphaneciler Derneği*, 2005, s. 265.

⁵⁸⁷ Hayatı, siyasi faaliyetleri ve fikirleri konusunda Köksal Toptan ile 19.01.2022 tarihinde gerçekleştirilen mülakat.

⁵⁸⁸ Köksal Toptan, *Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan'ın Konuşmaları*, s. 10-44.

⁵⁸⁹ Nilgün Ulutaşdemir, "Engelli Çocukların Eğitimi", *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, Cilt 2, Sayı 5, 2007, s. 128.

sahiptir. İleri teknolojiye dayalı günümüz eğitim sistemlerinde öğretmenin değeri daha da artmış ve eğitim anlayışı önem kazanmıştır. Öğretmenler öğrencilerin karşısına geçip onlara ders anlatmaktan ziyade, öğrencilerle beraber konuyu analiz etmeli ve öğrencilere adeta bir pusula vazifesi görmelidir. Öğretmenler pedagojik formasyon eğitimi kapsamında etkili öğrenme ve etkili öğretme yöntemlerini öğrenmeli, yeniliklere açık olmalı ve kendini güncellemelidir. Gelişen teknolojiyi yakından takip etmeli ve derslerde teknolojinin imkânlarından istifade etmelidir. Ayrıca birer eğitimci olan öğretmenler, ülke sorunları hakkında görüş bildirmeleri ve bu sorunlar hakkında çözüm önerileri sunmaları ülkenin gelişimi ve kalkınması için önemli bir adımdır. Ülkedeki her bireye eğitim, eşit şartlarda verilmelidir. Söz konusu durum sağlandığı takdirde ülkedeki yurttaşların devlete güveni artacağı gibi devletin elini her daim yanlarında hissetmelerini sağlayacaktır⁵⁹⁰. Öte yandan gelecek kuşakların daha iyi eğitim alması, gelecek kuşakları yetiştiren öğretmenlerin daha iyi yetişmeleri ve karakterlerini çocuklara aşılamaları Türkiye'nin çağdaş dünyaya ayak uydurması noktasında için hayati önem taşıdığı düşüncesindedir⁵⁹¹. Buna ilave olarak Toptan, eğitimin odağında öğretmenlerin bulunduğunu ifade ederek öğretmenlerin yetiştirilmesine büyük önem vermiştir. Bu konuda Millî Eğitim Bakanlığı döneminde birçok projeyi hayata geçirerek eğitime yeni bir boyut kazandırmıştır⁵⁹².

Günümüz dünyasında nitelikli bir eğitim ancak çağdaş eğitim anlayışına uygun gerçekleşen eğitim politikaları ile mümkün hale gelir⁵⁹³. Toptan'a göre teknoloji alanındaki gelişmeleri yakından takip eden, eğitime ve bilime önem veren toplumlar, her zaman çağdaşlaşmanın öncüleri olmuşlardır. Özellikle bilgisayar teknolojisinin bu kadar yaygın hale gelmesi, teknolojik değişime ayak uydurma gerekliliğini de beraberinde getirmiştir⁵⁹⁴. Hayatında her anında kendini gösteren eğitim ve öğretim faaliyetleri, milletlerin sağlam temeller üzerinde yükselmesinin en temel unsurudur. Dünyanın bir köy haline geldiği günümüzde yaşanan değişimlerden en çok etkilenen alanlardan biri eğitim konusudur. Teknolojideki hızlı değişim ile birlikte eğitimde uygulanan metotlar da değişmiştir. Bir ülkenin en büyük serveti, çağın gerektirdiği eğitimleri almış olan insanlardır. Buradan hareketle modern dünyaya uyum sağlayabilen eğitim kurumları, toplumların geleceğini inşa etme misyonunu üstlenen

⁵⁹⁰ Köksal Toptan, *Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan'ın Konuşmaları*, s. 142-144.

⁵⁹¹ Hayatı, siyasi faaliyetleri ve fikirleri konusunda Köksal Toptan ile 19.01.2022 tarihinde gerçekleştirilen mülakat.

⁵⁹² Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 221.

⁵⁹³ Alişan Hızal, "İlköğretim Uygulamalarında Eğitim Teknolojisinden Yaralanma Olanakları", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 8, Sayı 8, 1992, s. 83.

⁵⁹⁴ Hayatı, siyasi faaliyetleri ve fikirleri konusunda Köksal Toptan ile 19.01.2022 tarihinde gerçekleştirilen mülakat.

bira yapı haline gelmiştir. Ayrıca Toptan, eğitimi toplumlar arası ilişkilerin geliştirilmesinde çok önemli bir metafor olarak görmüştür. Bu düşünceden hareketle Toptan'ın Millî Eğitim Bakanlığı döneminde Türk Cumhuriyetlerinden on binin üzerinde öğrencinin Türkiye'ye gelmesine vesile olarak bu öğrencilerin ülkemizde eğitim almasının sağlanması bu düşüncenin ürünü olduğunu söylenebilir⁵⁹⁵.

Teknolojik ve bilimsel gelişmelerin hat safhaya ulaştığı modern dünyada kalifiye insan gücü ihtiyacı artmıştır. Bu doğrultuda bireyin eğitime önem verilerek eğitimde kalitenin artırılması yeni dünya düzenine uyum sağlama adına önemlidir. Toptan'a göre yetişmiş insan gücünün öneminin anlaşılmasıyla birlikte eğitime daha fazla yatırım yapma ihtiyacı doğmuştur⁵⁹⁶. Toptan'ın eğitim anlayışının temel hedefleri; gençlerin değişime ve gelişime ayak uydurmasını sağlamak, karşılaştıkları problemler karşısında pratik çözüm yolları bulmak, içinde bulunduğu durum karşısında doğru karar vermesini sağlamak ve rasyonel düşünme becerisi kazandırmak olarak sıralayabiliriz. Zira başarıya ulaşmada söz konusu hedeflerin aktif olarak uygulanması gerekmektedir. Eğitim hizmetleri, nitelikli bireylerin yetiştirilmesi amacıyla ülkede ihtiyaç duyulan iş sahaları çerçevesinde gerekli çalışmaları sürdürmektedir. Bu çalışmalarla eğitimde kaliteyi arttırmayı, bireylerin yaşam kalitesini yükseltmeyi ve sosyolojik bakımdan insanların arasındaki ilişkileri geliştirmeyi amaçlandığı söylenebilir. Dolayısıyla eğitimi toplumsal unsur olarak anlamak için toplum eğitim ilişkisinin iyi anlaşılması gerekmektedir. Bu noktada ülkelerin eğitime verdiği önemle gelişmişlik seviyesi arasında pozitif bir ilişkinin olduğu ifade edilebilir. Ayrıca Toptan'ın Millî Eğitim politikasındaki temel hedefi, yenilikleri ve değişiklikleri gerçekleştiren Millî Eğitimin temel amaçlarını ve politikalarını⁵⁹⁷ ödün vermeksizin eksiksiz uygulamaktır⁵⁹⁸. Toptan, Millî Eğitim Bakanlığı yaptığı dönemde projelendirdiği etkili ve önemli çalışmalarını bu doğrultuda gerçekleştirme gayreti içinde olmuştur.

Toptan'a göre Türkiye, kalkınmak ve küresel dünyada yerini almak için öncelikle eğitimdeki sorunları çözmelidir⁵⁹⁹. Toptan'a göre millî eğitim sisteminde büyük ilerlemeler kaydedilmesine rağmen eğitimde nicelik ve nitelik yönünden çözülmeyi bekleyen pek çok sorun vardır. Ancak dünyada eğitim sorununu tam olarak çözen ve bu alanda sorunu

⁵⁹⁵ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 140-141.

⁵⁹⁶ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 19.

⁵⁹⁷ Köksal Toptan, *TBMM 1993 Yılı Bütçe Konuşması*, s. 14-15.

⁵⁹⁸ Köksal Toptan, *TBMM 1993 Yılı Bütçe Konuşması*, s. 14.

⁵⁹⁹ Hayatı, siyasi faaliyetleri ve fikirleri konusunda Köksal Toptan ile 19.01.2022 tarihinde gerçekleştirilen mülakat.

olmayan hiçbir ülke yoktur⁶⁰⁰. En gelişmiş ülkelerde bile eğitimde sorunların bittiği söylenemez. Gelişen teknolojiye paralel olarak eğitimde devamlı yeni sorunlarla karşılaşılması ve bu sorunlara çözüm arayışları içinde olunması gayet tabii bir durumdur⁶⁰¹. Toptan’a göre eğitimde ezberci ve kalıpcı bir sistemden düşünen ve okuyan bir sisteme geçilmelidir⁶⁰². Toptan, eğitim sistemindeki sorunların çözümü noktasında şu analizlerde bulunmuştur: “Eğitim sorunlarının, toplumun ihtiyaçları ve ülke gerçekleri doğrultusunda çözümlenmesi bilimsel yaklaşımlara bağlıdır. Eğitim araştırmaları yapmak ve bunların ışığında çözümler için yeni kararlar almak, uygulamak, değerlendirmek, sonra da yeni arayışlara yönelmek, gelişmiş ve ilerlemiş ülkelerin izledikleri ana yöntemdir.”⁶⁰³. Bu cümlelerden hareketle Toptan’ın eğitim sistemindeki sorunlara bilimsel yaklaşımlarla çözümler ürettiği ifade edilebilir.

4.6. Ulaşım ve Madencilik Konusuna İlişkin Değerlendirmeleri

Ulaşım hakkında Toptan, önemli analizlerde bulunmuştur. Bu kapsamda ona göre teknolojinin gelişimi ile ulaşım alanında Türkiye çok büyük mesafeler kat etmiştir. Günümüz dünyası artık uzaya seyahatlerin başladığı bir dönemi yaşamaktadır. Ulaşım alanındaki teknolojik gelişmeler, insan aklına ve insan hayallerine sığmaz bir boyuta gelmiştir. Artık belki yakın bir zamanda karayolları özellikle şehir içi yolları kullanılamaz hale gelecektir ve insanlar, hava taksilerine müracaat etmek durumunda kalacaktır. Bunun denemeleri yapılmaya başlanmıştır. Bu bakımdan ulaşımında varılan nokta muazzam olmasına karşılık daha da gelişmeye müsait bir alan ve bir sektör olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye, bu alana yatırım yapan ülkelerin başında gelmektedir. Dünyada devlet başkanları ve hükümetler, kara yollarında, deniz yollarında, hava yollarında ve demir yollarında çok önemli yatırımlar yapmaktadır. Türkiye’de buna katılan ülkeler arasına girmiştir. Öyle görünüyor ki; önümüzdeki süreçte insanlık, ulaşım alanında varılan noktaları çok geride bırakacak önemli atılımlara şahit olacaktır⁶⁰⁴.

Madencilik sektörü söz konusu olduğunda Toptan’ın yine bu konuyla ilgili önemli değerlendirmelerde bulunduğunu ifade edebiliriz. Madencilik, binlerce yıldır medeniyetlerin

⁶⁰⁰ Köksal Toptan, “21. Yüzyıla Girişte Okulların Türk Eğitim Sistemi içindeki Yeri, Önemi ve Hedefleri”, *Antalya Koleji Eğitim Tesisi Yayınları*, Antalya, 29-31 Ocak 1993, s. 8.

⁶⁰¹ Köksal Toptan, *TBMM 1992 Yılı Bütçe Konuşması*, s. 2.

⁶⁰² Derya Tan, *a.g.t.* s. 49.

⁶⁰³ Köksal Toptan, *TBMM 1992 Yılı Bütçe Konuşması*, s. 2.

⁶⁰⁴ Hayatı, siyasi faaliyetleri ve fikirleri konusunda Köksal Toptan ile 19.01.2022 tarihinde gerçekleştirilen mülakat.

gelişmesinde temel kurumlardan biri olmuştur⁶⁰⁵. Toptan’a göre madencilik, günümüzde de önemli bir sektör olmaya devam etmektedir. Ancak Paris Anlaşması ile varılan uluslararası mutabakattan sonra kömür üretiminin ve tüketiminin eskiye göre çok daha rahat olmayacağı görülmektedir. Çünkü emisyon hacminin yüksekliği hava kirliliğine sebep olması bakımından kömürün kullanımı ile çok ciddi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Termik santraller de böyle bir durumla karşı karşıyadır. Ülkeler, artık yavaş yavaş bu alanlardan çekilmeye başladılar. Günümüzde Avrupa Birliği üyesi ülkelerden 18 tanesi kömürle ilgili hiçbir çalışma yapmadığı gibi termik santralleri de kapattılar. Dolayısıyla kömür üretimi ile ilgili iş yapmayı planlayan müteşebbislerin bu realiteyi göz önüne almaları ve buna karşı başka alternatif alanlarda yatırım yapmayı düşünmeleri gerekmektedir⁶⁰⁶.

Türkiye Taş Kömürü İşletmeleri (TTK), Zonguldak ilinin endüstri, ulaşım, haberleşme, ticaret ve altyapı olanaklarının gelişiminde hayati bir role sahiptir⁶⁰⁷. Toptan’a göre Zonguldak madenlerinde kalorisi çok yüksek bir maden olan taş kömürü üretimi yapılmaktadır. Taş kömürü sanayide özellikle demir çelik sanayinde çok gerekli olan bir madendir. Zonguldak’ta bir buçuk milyon ton daha taş kömürü rezervi bulunmaktadır. Söz konusu rezervin çıkarılmasını tabi herkes istemektedir. Ancak özellikle Zonguldak merkez Karadon, Kilimli ve Üzülmüş’de bulunan maden ocaklarında, maden damarlarının çok muntazam olmaması ve teknolojinin çok az kullanılıyor olması sebebiyle üretimi hem zorlaştırmakta hem de pahalılaştırmaktadır. Bundan dolayı bir buçuk milyon ton taş kömürünün ne kadarının çıkarılabileceği ve ne kadarının üretimde kullanılabileceğini hakkında bir görüş ortaya koymak oldukça zordur. Söz konusu durum sebebiyle taş kömürünü ve linyit kömürünü önümüzdeki dönemde böyle bir tehlike beklemektedir. Madencilerin ve maden sektörü ile uğraşanların termik santrallere yatırım yapma konusunda dikkatli olması gerekmektedir. Zonguldaklı ve Bartınlı yatırımcılar ve iş adamları, bu durumu iyi analiz etmesi ve alternatif yatırım alanları üzerinde durmaları gerekmektedir. Bu çerçevede Filyos vadisi projesi Zonguldak, Bartın ve Karabük için önemli bir imkândır. Buradaki yatırımlar akıllı yapılırsa Zonguldak ve Bartın kömür madenlerinin ekonomiye büyük katkısı olur. Buna ilave olarak bu üç ilde bulunan üniversitelerin yüksek teknolojiye daha fazla yatırım yaparak üretime dönük adımlar atmaları ve alternatif çözüm yolları

⁶⁰⁵ Nejat Tamzok, “Küresel Politikalar ve Türkiye Madencilik Sektörü”, *Liberal Reformlar ve Devlet Sempozyumu KİGEM*, 2003, s. 369.

⁶⁰⁶ Hayatı, siyasi faaliyetleri ve fikirleri konusunda Köksal Toptan ile 19.01.2022 tarihinde gerçekleştirilen mülakat.

⁶⁰⁷ Özge Yüksel, “Üretimi Azaltılmış Maden Kentlerinin Gelişim Süreci ve Geleceği: Zonguldak Örneği” Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2014, s. 67.

bulmalarını son derece önemlidir. Bu konuda üniversitelere biraz daha fazla sorumluluk verilerek üretime katkı sunmaları sağlanmalıdır⁶⁰⁸.

Köksal Toptan'ın siyasi hayatında Bartın, Zonguldak ve Karabük şehirleri önemli bir yer tutmaktadır. Toptan, söz konusu şehirlerde siyasi hayatına başlamış ve bu bölgeler Toptan'ın hayatında önemli bir yer edinmiştir. Bu bölgelerle ilgili milletvekili ve bakan olduğu dönemlerde çok önemli siyasi adımlar atmıştır. Bu siyasi faaliyetleriyle ilişkin temel bilgiler tezimizin birinci bölümünde paylaşılmıştır. Ancak madencilik söz konusu olduğunda Köksal Toptan'ın bu bölgeyle ilgili kanaatleri üzerinde bir kez daha durmakta fayda vardır. Bu bakımdan Toptan'ın düşünceleri temelinde millî bir politika oluşturulması bir taraftan Türkiye'nin ekonomik kalkınmasına destek olacak diğer taraftan da yeni iş olanakları sağlayacaktır.

4.7. Tarım ve Hayvancılık Hakkındaki Fikirleri

21. Yüzyılın ilk çeyreği olan günümüzde en son teknolojik imkânlarla sahip modern ülkeler bile tarımsal üretimin dünyadaki etkilerinin farkında olmuşlardır. Dünya nüfusunun hızla artması tarımsal üretime olan ihtiyacı arttırmıştır. Ancak dünyadaki küresel ısınma, sanayileşme, iklim değişikliği gibi sebeplerden dolayı tarımsal üretimin kimi zamanlar etkisi azalmıştır. Öte yandan çevre kirliliği ve tarım için son derece hayati öneme sahip olan toprak ve su gibi doğal kaynakların tahrifata uğraması tarım ürünlerindeki kaliteyi olumsuz etkilemektedir⁶⁰⁹. Toptan'a göre tarım, ülkelerin can damarıdır. Bilimin ve teknolojinin her geçen gün geliştiği çağımızda küresel çapta gelişmiş ülkeler tarımsal üretime önem vermişlerdir. Tarım alanları, kuraklık, iklim değişikliği ve doğal kaynakların yanlış kullanımı neticesinde çölleşme ile karşı karşıya kalmıştır⁶¹⁰. Toptan bu durumu şu cümlelerle analiz etmiştir: *“Yapılan araştırmalar, gerekli önlemler alınmazsa toprak kaybının yanı sıra ülkemizin yakın gelecekte su kaynaklarında yoksun kalabileceğini ve çölleşme sorunundan yoğun bir biçimde etkilenebileceğini ortaya koymaktadır. Kuraklıktan en fazla etkilenen sektör hiç kuşkusuz tarım olmuştur.”*⁶¹¹. Ayrıca çevre dostu bir tarım geliştirmek için tarım alanlarının yanlış kullanımını önlemek son derece önem

⁶⁰⁸ Hayatı, siyasi faaliyetleri ve fikirleri konusunda Köksal Toptan ile 19.01.2022 tarihinde gerçekleştirilen mülakat.

⁶⁰⁹ Feyza Karaer, Serkan Gürlük, “Gelişmekte Olan Ülkelerde Tarım-Çevre-Ekonomi Etkileşimi”, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, 2003, s. 197.

⁶¹⁰ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 132.

⁶¹¹ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 132.

taşımaktadır⁶¹². Toptan'a göre tarımsal üretimde kendi kendine yetebilen Türkiye'yi kuraklık ve küresel ısınma sebebiyle ciddi tehlikeler beklemektedir. Yaşanabilecek muhtemel söz konusu durumlardan asgari düzeyde etkilenmek için gereken altyapı çalışmaları hızla yapılmalıdır. Bu cümleden olmak üzere tarımsal üretimi daha modern hale getirmek, tarım alanlarını korumak ve küresel ısınmadan en az etkilenmek için tarımla uğraşan çiftçilerin bu konuda bilgilendirilmesi ve eğitilmesinin gerekliliği bu noktada ifade edilebilir⁶¹³. Ayrıca tarımsal üretimin arttırılmasında en bilinen yöntemlerden biri olan birim başı daha fazla ürün almak gerekli donanım sağlanmalıdır⁶¹⁴.

Toptan'a göre tarımda dünya ile rekabet edebilecek seviyeye gelmek için dünyadaki gelişmeler takip edilmeli ve teknolojinin bütün imkânları kullanılmalıdır⁶¹⁵. Toptan, katıldığı bir programda bu hususu şu cümlelerle değerlendirmiştir: *“Tarım alanındaki gelişmelerin temelinde kuşkusuz, nitelikli ve etkin eğitimle birlikte bilimsel araştırmalar yatmaktadır. Tarım sektörünün dünya ile rekabet edebilecek düzeye gelmesi, sektöre hizmet verecek elamanların daha kaliteli eğitim almasıyla ancak mümkündür. Ayrıca temel araştırmaları gerçekleştiren ve güncel sorunları çözebilen güçlü bir araştırma altyapısına ihtiyaç vardır.”*⁶¹⁶. Bu cümleden olmak üzere bir bölgede tarımın gelişmiş olması, doğal yaşamı, bölgedeki oksijen üretimini ve iklimi daha nitelikli bir hale getirdiği ifade edilebilir⁶¹⁷. Toptana göre tarımdaki sorunları çözebilecek ve tarımsal üretimin bilimsel temeller üzerine yapılmasını sağlayacak olan kurum üniversiteler bünyesinde faaliyet gösteren ziraat fakülteleridir. Bu cümleden olmak üzere tarımda makineleşmenin olması ve ileri teknolojinin kullanılması tarımsal üretimin hem nicelik hem de nitelik bakımından artmasına ortam hazırlayacağını söyleyebiliriz⁶¹⁸.

Köksal Toptan'a göre Türkiye nüfusunun %30'unun geçimini sağladığı tarım, Türkiye ekonomisi için öncü sektörlerden biri olmuştur. Türkiye'nin sahip olduğu kaynakları, iklim koşulları ve jeopolitik konumu Türkiye için tarımsal üretimi vazgeçilmez bir alan haline getirmiştir. Türkiye'nin kalkınmasının yolu, tarımın teknolojik imkânlardan yararlanılarak daha modern hale getirilmesiyle mümkün hale gelecektir. Tarımın endüstriyel bir yapıya

⁶¹² Feyza Karaer, Serkan Gürlük, *a.g.m.* s. 205.

⁶¹³ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 132.

⁶¹⁴ Zeki Bayramoğlu, “Tarımsal Verimlilik ve Önemi”, *Selçuk Üniversitesi Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, Cilt 24, Sayı 3, 2010, s. 53.

⁶¹⁵ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 135.

⁶¹⁶ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 135.

⁶¹⁷ Feyza Karaer, Serkan Gürlük, *a.g.m.* s. 198.

⁶¹⁸ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 135.

kavuşturularak verimliliğin artırılması, üretimi arttıracak ve kalkınmayı destekleyecektir. Ancak verimliliği arttırmaya çalışırken hassas olunmalı ve insan sağlığını tehdit eden tarımsal üretim teknikleri konusunda gerekli önlemler alınmalıdır. Geleneksel yöntemlerle yapılan tarım, teknolojik gelişmelerden etkilenecek modern hale getirilmelidir. Buna ilave olarak Türkiye’deki tarımsal politikalar kapsamında çiftçinin desteklenmesi ve gerekli maddi olanakların sağlanması üretimin artırılması için bir gerekliliktir⁶¹⁹.

Toptan’ın tarım hakkındaki değerlendirmelere bakıldığında tarımda üretimin sağlanması ve verimliliğin artırılması için topraksız köylülere veya yeteri kadar toprağı olamayan köylülere devlet eliyle toprak temin edilmesi son derece önemlidir. Bunu yanında toprak verilen köylülere toprağı işleyebilmesi için gerekli olan teknik donanım da sağlanmalı ve sulama olanakları tesis edilmelidir. Tarımda verimliliğin artırılması için sulama kanallarının yaygın hale getirilmesi ve uygun yerlere sulama barajları yapılması hedeflenmelidir. Söz konusu durum sağlandığı takdirde sulama sorunu tamamen ortadan kalkacaktır. Buna ilave olarak Toptan, Türkiye’de toprağı olmadığı için sefil ve perişan olan binlerce aile olduğunu, az toprağı olduğu için geçinemeyen ve evlenmeler sebebiyle arazisi bölündüğü için tarım yapamayan çok sayıda çiftçinin olduğunu belirtmiş ve bu sorunların ancak partiler üstü millî bir politikayla çözüleceğini ifade etmiştir. Bu cümleden olmak üzere tarım alanlarındaki küçülme ile birlikte çiftçi zor durumda kalmıştır. Daha iyi bir ülke için kırsal kalkınma desteklenerek üretim arttırılmalı ve çiftçilere daha fazla ekonomik destek sağlanmalıdır⁶²⁰.

Toptan, önümüzdeki zaman diliminin ve önümüzdeki çağların en önemli sorununun gıda güvenliği olduğuna dikkat çekmiştir. Başta su olmak üzere insanların beslenmesine katkı sağlayan temel gıda maddelerinin ne kadar zor ve pahalı şartlar altında üretildiğini şu asırda bile iyi anlaşıldığını ve ülkeleri yönetenlerin en önemli sorunlarının gıda güvenliği olduğunu vurgulamıştır. Toptan’a göre gıda güvenliğini sağlamaya giden yolda yapılacak olan altyapı yatırımlarını son derece önem taşımaktadır. Bu altyapı çalışmaları kapsamında yapılacak en önemli proje, suyun hak ettiği değeri bulmasıdır. Dünya her sene ciddi şekilde su kaybına, bunun sonucunda da kuraklık tehlikesine maruz kalmaktadır. Bu bakımdan suyun verimli kullanılması, akıllı kullanılması ve su kaynaklarının iyi ve temiz muhafaza edilmesi, insanlığın ve toplumları yöneten idarecilerin önümüzdeki dönem en büyük dertleri olacaktır. Günümüzde dünyada teknolojinin bu kadar gelişmiş olmasına rağmen özellikle çoğu Afrika ülkeleri olmak üzere yılda beş yüz bin çocuk yetersiz beslenme sebebiyle ölmektedir. Yani

⁶¹⁹ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 132-133.

⁶²⁰ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Cilt: 14, Toplantı: 3, Dönem: 5, 19.02.1980, s. 274-275.

insanlık tezat halinde bir taraftan teknoloji, silah sanayinde akıl almaz yatırımlar ve üretimler yaparken diğer taraftan da bu gelişmeler insanların ölmesine neden olmaktadır. Bu durum, dünyadaki çarpık anlayışın bir göstergesidir. Bu durumun başka bir göstergesi de silah sanayine harcanan paralarla temel gıda maddelerine harcanan para arasındaki çelişkidir. Yani insanlar gıdadan daha çok silahlanmaya merak salmıştır. Bu durum, devletleri ve toplumları önümüzdeki dönemde yönetecek idareciler tarafından dikkatle izlenmesi gerekir. Hayvancılık da bunun önemli bir parçasıdır. Şu anda dünyanın her yerinde başta Türkiye olmak üzere hayvan ürünleri çok pahalı elde edilmektedir. Bundan dolayı söz konusu ürünlerin daha ucuz, daha masrafsız ve daha verimli elde edilebilmesi için de çeşitli teknolojilerin geliştirilmesi gerekir. Toptan'a göre üretimi artırmak için kullanılan bazı aparatların başta gübre olmak üzere bir taraftan çok pahalı olması, bir taraftan da zor elde edilmesi bu alandaki üretim sıkıntısının temel göstergelerinden biridir. Genel itibari ile değerlendirildiğinde Toptan, siyasi hayatı boyunca tarım ve hayvancılığın bir ülkenin temel dinamiklerinden biri olduğu hususunda çeşitli görüşler öne sürmüş ve bu görüşlerin fiiliyata geçirilmesi noktasında önemli mevkilerde bulunduğu dönemlerde icrai faaliyetler gerçekleştirmiştir⁶²¹.

4.8. Sağlık Alanındaki Düşünceleri

Sağlık, insanlığın doğuşu itibariyle önemli bir kavram olarak kabul edilmiş ve tarihi seyri içinde bu önemini korumuştur. Öte yandan sağlık kavramı bir ülkenin gelişmişliğini ve kalkınmışlığını gösteren en önemli faktörlerden biri olduğu söylenebilir. Sağlık hizmetlerinin yerine getirilmesi hususunda ülkeler, bütçelerinin büyük bir kısmını bu doğrultuda yatırımlar yaparak kullanması insanların sağlık hizmetlerinden yeterli düzeyde yararlanması noktasında önemli bir adımdır. Türkiye'de sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet verilmesini düzenlemek 1982 Anayasasına göre devletin görevidir⁶²². Bu kapsamda son yıllarda Türkiye'de sağlık hizmetlerinde büyük yatırımlar yapılmıştır. Dünyayı son iki yıldır etkisi altına alan ve küresel bir tehdit haline gelen Covit-19 salgını, sağlık alanında yapılan yatırımların ne kadar önemli olduğunu ortaya koymuştur.

⁶²¹ Hayatı, siyasi faaliyetleri ve fikirleri konusunda Köksal Toptan ile 19.01.2022 tarihinde gerçekleştirilen mülakat.

⁶²² Hatice Erol, Abdullah Özdemir, "Türkiye'de Sağlık Reformları ve Sağlık Harcamalarının Değerlendirilmesi", *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, 2014, s. 11.

Toptan’a göre insan hayatının vazgeçilmez unsuru olan sağlıkla ilgili yapılan çalışmalar ve yatırımlar, ülkelerin gelişmişlik düzeyinin en önemli göstergelerindendir. Sosyal devlet olmanın en önemli göstergesi sağlık hizmetlerinin ülke geneline eşit bir şekilde dağıtılmasıdır. Türkiye’de sağlık hizmetleri, kamu ve özel sağlık kurumları vasıtasıyla yerine getirilmektedir. Cumhuriyetin temel hedefi, sağlık alanında evrensel standartları yakalamak, sahip olduğu insan gücünün ve genç nüfus potansiyelinin sağlığını korumak ve bu doğrultuda bilimsel veriler ışığında sağlık sektörünü geliştirmektir⁶²³.

Cumhuriyetin ilk yıllarında toplumsal hayata yayılan sağlık hizmetleri Osmanlı dönemi ile benzerlik göstermesiyle beraber bu dönemin gelişen şartlarına uyum sağlayarak yeni bir boyut kazanmıştır⁶²⁴. Toptan’a göre cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye’de sağlık eğitiminin ve sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi ve ülke geneline yayılması noktasında önemli adımlar atılmıştır. Bu kapsamda sağlık hizmetlerine yönelik yapılan harcamalar arttırılmış ve sağlık hizmetlerinin kalitesi yükseltilmiştir⁶²⁵. Bu doğrultuda ülkelerin bilimdeki gelişmelere paralel olarak tıpta yaşanan gelişmeleri takip ederek daha kaliteli bir sağlık hizmeti sunmasının ülkelerin temel sağlık politikası hedeflerini gerçekleştirme noktasında önemli bir kazanım olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca ülkelerin sağlık hizmetleri sunma konusunda gerekli hassasiyetin göstermesi, toplumda bir güven ortamının oluşmasına ve sağlık kurumlarının varlığının devam etmesine olanak sağlayacağını bu noktada belirtmeliyiz.

Toptan, sağlık sorunlarının çözümü konusunda yaşanan aksaklıkların bedelinin insan yaşamı olduğunu ve bu sebeple sağlık alanında yaşanan sorunların çözümü noktasında toplumun her kesiminin birlikte hareket etmesinin gerekliliğini vurgulamıştır⁶²⁶. Toptan, sağlık sorunlarının çözümü noktasında şu değerlendirmelerde bulunmuştur: “Ülkemizin her köşesinde kalitesi yüksek, çağın gereklerine uygun sağlık hizmetlerini ulaştırmak için toplumun tüm kesimlerinin anlayış birliği içerisinde elbirliğiyle gayret etmesi gerekmektedir. Sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması, hastane şartlarının iyileştirilmesi, nitelikli personel ihtiyacının karşılanması yönündeki çalışmalara ağırlık verilmelidir.”⁶²⁷. Başta tabip olmak üzere sağlık hizmetlerinin daha kaliteli sunulabilmesi için nitelikli insan

⁶²³ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 144.

⁶²⁴ Umut Karabulut, “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Sağlık Hizmetlerine Toplu Bir Bakış: Dr. Refik Saydam’ın Sağlık Bakanlığı ve Hizmetleri (1925-1937)”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 6, Sayı 15, 2007, s. 158.

⁶²⁵ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 144.

⁶²⁶ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 145.

⁶²⁷ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 145.

gücüne ihtiyaç vardır⁶²⁸. Diğer alanlarda olduğu gibi sağlık kurumlarında da profesyonel anlamda bir hizmetin sunulması ve etkili bir yönetimin oluşturulması bir zorunluluk haline gelmiştir. İfade edilmelidir ki; sosyal devlet anlayışı kapsamında sunulan hizmetlerde toplumun memnuniyeti esas alınmalı ve hasta odaklı bir yaklaşımla sağlıkta verimliliğin artırılması sağlanmalıdır. Son yıllarda sağlık alanında yaşanan gelişmelerle birlikte kamu ve özel sağlık kuruluşlarında hastaların verilen sağlık hizmetinden memnun kalmalarını sağlamak için önemli gelişmelerin yaşandığı ve bu konuda ciddi adımların atıldığı genel olarak söylenebilir.

Toptan’a göre insanlara sağlıklı ve huzurlu yaşama olanağı sunan tıp biliminde ileri gitmenin ve ilerlemenin yolu, çağın gereklerine uygun modern ve nitelikli bir eğitimidir. Bu doğrultuda tıp fakültelerinin görevi sağlık hizmetlerini uygulama noktasında nitelikli bilim adamları ve hekimleri yetiştirmenin yanı sıra topluma yön göstermek ve ülke sorunlarına çözümler üretmek olduğu ifade edilebilir. Zira hekimler, insanların en hayati ihtiyacı olan sağlık hizmetlerini ülkenin her tarafına ulaştırma gayreti içindedir. Bu kapsamda Toptan, 14 Mart 2009 tarihinde katıldığı bir programda şu önemli değerlendirmelerde bulunmuştur: *“Büyük Atatürk’ün ‘beni, Türk hekimlerine emanet ediniz’ sözleriyle onurlandırdığı doktorlarımız, ülkemizde olduğu gibi dünyanın çeşitli yerlerinde yaptıkları başarılı çalışmalarla da tıp biliminin ilerlemesine katkıda bulunmaktadır.”*⁶²⁹. Açıkça görüldüğü üzere Toptan, nitelikli sağlık hizmetlerini sağlayan hekimlerin tıp bilimin gelişimine katkı sunarak bu alanda yapılacak olan yatırımlarda bir rehber fonksiyonu gördüğünü ifade etmiştir. Ancak sağlık alanında yapılan yatırımlar her devirde olduğu gibi kimi odaklar tarafından provoke edilerek günümüzde de ülke gelişimini sekteye uğratmak istendiği bu noktada söylenebilir.

Açıkça görüldüğü üzere Köksal Toptan’ın üzerine fikir beyan ettiği ve düşünce geliştirdiği alanlardan birisi sağlıktır. Günümüzde özellikle Covit-19 küresel salgınının yaşanmasıyla birlikte sağlık hizmetlerinin insan hayatında ne kadar değerli bir aygıt olduğu daha açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bu nedenle Toptan, bu alanda Türkiye’nin önemli adımlar atmasıyla beraber kat edeceği çok daha önemli meselelerin de bulunduğunu düşüncelerinde dile getirmiştir.

⁶²⁸ A. Erdal Sargutan, “Sağlık Sektörü ve Sağlık Sistemlerinin Yapısı”, *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, Cilt 8, Sayı 3, 2005 s. 405.

⁶²⁹ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 169.

4.9. Türkiye'nin Dış Politikası Hakkındaki Yorumları

Toptan'ın Türkiye'nin dış politikası hakkındaki yorumlarına geçmeden önce “*dış politika nedir*” sorusunu cevaplandırmak gerekmektedir. Genel olarak baktığımızda dış politika, “*uluslararası ilişkilerde bağımsız bir aktör tarafından yürütülen resmî nitelikli dış ilişkilerin tümü*” olarak tanımlanır⁶³⁰. Dış politikanın hedefi, millî bağımsızlığı ve millî güvenliği sağlamak ve millî menfaatleri hâkim kılmaktır⁶³¹. Bu bağlamda Türkiye, siyasi, kültürel ve ekonomik işbirliği vasıtalarından yararlanarak küresel dünyaya uyum sağlamayı ve stratejik özelliği dolayısıyla dünyada adının duyulmasını hedeflemiştir. Dünya coğrafyasında krizlerin yaşandığı, ortaya çıkan bazı durumların dünya barışını sekteye uğrattığı ve gelişmekte olan ülkeler için bir tehdit olduğu durumlarda Türkiye, yüksek bir diplomasi faaliyeti yürüterek hem ülkeler arası ikili münasebetlerde hem de kendisi tehdit eden alanlarda sorunlara kalıcı çözümler bulmayı amaçlamıştır. Osmanlı'dan cumhuriyete kadar Türkiye'nin ciddi bir diplomasi geleneği bulunmaktadır. Türkiye'nin diplomasi geleneği, stratejik konumu ve zengin kaynakları Türkiye için bir kazanım olmuş ve bu kazanımı diğer ülkeler arasında bir köprü vazifesi olarak değerlendirmiştir. Küresel ve bölgesel sorunların çözümü noktasında işbirliği esasına önem vererek küresel barışa ve Türkiye'nin istikrarlı gelişimine katkılarda bulunmuştur. Türkiye, dış politikada etkin olmak için zamanın şartlarına uyum sağlamış ve yeniliklere daima açık olmuştur.

Toptan'ın dış politika üzerine yaptığı yoruma göre Türkiye, Cumhuriyetin kurulduğu günden beri dengeli ve istikrarlı bir dış politika izlemiştir. Toptan, Türkiye'nin temel politikasının “*yurtta sulh, dünyada sulh*” ilkesi doğrultusunda şekillendiğini ve bu politikanın yapılan yanlışlıklar hakkında kayıtsız kalmak anlamı taşımadığını ifade etmiştir. Aynı zamanda söz konusu politika çerçevesinde Türkiye'nin zaman zaman uygulamada kendini gösterdiğini belirtmiştir. Toptan'a göre Türkiye büyük bir nüfusa, güçlü silahlı kuvvetleri ve dış politika uzmanlarıyla saldırgan ve agresif bir politika izlememiş ve hiçbir zaman da saldırıların odak noktası haline gelmemiştir. Toptan'a göre uluslararası ilişkiler düzeninin en önemli uygulama noktalarından başat olanı dış politikadır. Uluslararası ilişkiler yaklaşımları, dış politikaya dair öngörülerin oluşmasında ve dış politikanın şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu bağlamda Türkiye, yapılan savaş ortamlarından uzak kalarak ve savaşan ülkeler arasında dengeli bir politika izleyerek Türkiye'nin menfaatlerini korumayı amaç edinmiştir. Buna ilave olarak Toptan'ın dış politikasının mantığında

⁶³⁰ Özlem İpek, “Dış Politikada Medyanın Rolü”, *Lectio Socialis*, Cilt 2, Sayı 2, 2018, s. 153.

⁶³¹ Barış Doster, “Türk Dış Politikası ve Bölgesel Güç Olma Çabaları”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt 4, Sayı 42, 2012, s. 19.

dünyadaki tüm gelişmelerden anında haberdar olmak ve bu gelişmeleri ülkesinin çıkarları doğrultusunda kullanmak olduğu söylenebilir⁶³². Nitekim Gazi Mustafa Kemal Atatürk, 1. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa devletlerini iyi gözlemlemiş, söz konusu devletler arasındaki çekişmeleri iyi analiz etmiş ve bu çekişmelerden ustalıkla yararlanmayı başarmıştır⁶³³.

Türkiye, Toptan'a göre gücü ve büyüklüğünden dolayı saldırıya maruz kalmamış, kendi gücünün farkında olarak kendisine yapılan tehditler karşısında dimdik ayakta durmuş ve bağımsızlığını sekteye vuracak olaylara asla taviz vermemiştir. Toptan, Türkiye'nin jeopolitik ve stratejik öneminden dolayı tarih boyunca dış kaynaklı problemlerle başa çıkmak zorunda kaldığını ve bunun çözümünün de ciddi, istikrarlı ve tutarlı bir dış politika olduğunu vurgulamıştır. Dış politika meselesine özel bir ehemmiyet veren Toptan, diplomasiyi de aktif bir biçimde kullanmayı dış politikanın başarısı açısından ön şart olarak görmüştür. Ayrıca dış politikanın oluşumunda devletlerin kendi iç dinamiklerinin analizi iyi yapılmalı ve bölgesel faktörlerin etkileri dikkate alınmalıdır. Gelişen teknolojiyle küreselleşen dünyada Türkiye'nin dış politika stratejisi yeni bir boyut kazanmış ve Türkiye ekonomik kalkınmaya öncelik vererek dünyada söz sahibi olmayı hedeflemiştir⁶³⁴.

Köksal Toptan'ın dış politika hakkındaki analizlerine göre Türkiye'nin dış politikası sağlam temeller üzerine inşa edilmiştir. Toptan, dış politika konusunda Türkiye'nin Amerika Birleşik Devletleri ile olan münasebetleri her zaman belirleyici olmuş ve önem ifade etmiştir. Çünkü Türkiye'nin ABD'nin vereceği garantiye ihtiyacı vardır. Türkiye ve ABD ilişkilerinin pozitif yönde gelişmesi her iki ülke için bir kazanımdır. Her iki ülkenin de NATO'ya üye olması diplomatik ilişkileri daha da arttırmıştır. Bu kapsamda ABD ile bazı anlaşmalar yapılmıştır. Karşılıklı küresel çıkarlar söz konusu olduğunda Türk dış politikasında çok önemli bir mevki elde etmiştir. Ancak ABD ile ilişkileri düzenlerken bazı stratejik alanlarda çıkar çatışması yaşanabilmektedir. Bu noktada Türkiye'nin uygun zamanı bulunduğu ABD'nin politikalarını önleyici nitelikte yeni askerî ve siyasi politikalar geliştirdiği de bu noktada ifade edilmelidir. Toptan'a göre Türkiye'nin dış politikası konusunda Türkiye'nin stratejik ve jeopolitik öneminin iyi analiz edilmesi gerekir. Bu

⁶³² Köksal Toptan, *Meclis Konuşmalarım*, s. 106.

⁶³³ Ömer Kürçüoğlu, "Dış Politika nedir? Türkiye'nin Dünü ve Bugünü", *Ankara Üniversitesi SBE Dergisi*, Cilt 1, Sayı 35, 1980, s. 320.

⁶³⁴ Köksal Toptan, *Meclis Konuşmalarım*, s. 106-107.

kapsamda başta ABD olmak üzere bütün ülkelerin Türkiye ile olan dış politikaları bu minval üzerinde değerlendirilmesi gerektiği belirtilebilir⁶³⁵.

Diplomasi, “uluslararası devlet yetkilileri arasında resmî düzeyde yürütülen görüşmeler bütünüdür.”⁶³⁶. Toptan’a göre diplomatik ilişkiler eşitlik esasına göre tasarlanmalıdır. Diplomatik ilişkilerde alınan kararların her iki taraf tarafından uygulanması son derece sağlıklı sonuçlar doğurur. Ancak aksi düşünüldüğünde bir uyuşmazlığın ortaya çıkması ve bir kaos ortamının oluşması muhtemeldir. Diğer bir ifade ile dış politikada alınan kararların ortak bir uzlaşi içinde alınması ve uygulanması esastır. Bu görüşe paralel olarak dış politika kendiliğinden meydana gelmeyip bir mekanizma tarafından üretildiğini söyleyebiliriz. Bu bağlamda dış politika tek bir kişi tarafından veya ilke tarafından belirlenmemektedir. Toptan’a göre uluslararası ilişkiler de dış politikanın bir evresidir. Uluslararası ilişkilerde kararlılık, korkusuz ve rahat olmanın temel şartıdır. Toptan, dış politikada Türkiye’yi tehdit eden ve güçsüz bırakan davranışların başka sorunları da beraberinde getirebileceğini ve buna asla prim verilmemesi gerektiğini vurgulamıştır⁶³⁷.

Türkiye’nin son yıllarda Ortadoğu bölgesinde izlediği yapıcı dış politikası, Ortadoğu ile olan ilişkileri geliştirmiştir⁶³⁸. Toptan’a göre Türkiye’nin Ortadoğu politikası Türkiye için önemlidir. Türkiye’nin dostluğu, Ortadoğu içinde yer alan ülkeler için büyük bir kazanımdır. Toptan, Türkiye’nin Ortadoğu’daki politikasını şu cümlelerle vurgulamıştır: “*Türkiye Ortadoğu’daki sıcak savaş hareketlerine karışmamalı, taraf olmamalı veya yeni bir çatışmanın doğrudan nedeni olmamalıdır. Ama böylesi bir tutum, ülkemizin Ortadoğu’da olup bitenlere ilgisiz kalması şeklinde kesinlikle yorumlanmamalıdır. Aksine, konumu itibarıyla Ortadoğu bölgesinde her olan bitenle doğrudan etkilenen Türkiye, bu bölgede atılan her adımı, teneffüs edilen her nefesi dikkatle takip etmeli ve sadece yapılanla değil, düşünce planında bile olsa ilerideki hedefleri de dikkatle izlemelidir.*”⁶³⁹. Toptan’a göre Ortadoğu bölgesinde yaşanan gelişmeler Türkiye açısından hayati öneme sahiptir. Türkiye bu gelişmeleri Ortadoğu’daki gelişmeleri yakından takip etmeli ve buradaki duruma göre millî bir dış politika izlemelidir. Bu cümleden olmak üzere Türkiye, Ortadoğu’da yaşanabilecek coğrafi değişikliklere izin vermemesi gerekir. Aksi takdirde bu durumun

⁶³⁵ Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 94.

⁶³⁶ Ercan Yılmaz, “Uyuşmazlık Çözümünde Toplumsal Arası Diplomasi Yöntemi”, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 8, Sayı 5, 2007, s. 42.

⁶³⁷ Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 99-100.

⁶³⁸ Bayram Sinkaya, “Geçmişten Günümüze Türkiye’nin Ortadoğu Politikası ve Batı Etkisi”, *Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 2011, s. 96.

⁶³⁹ Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 99-102.

Türkiye'nin bağımsızlığını tehlikeye düşüreceği de göz ardı edilmemelidir⁶⁴⁰. Buna ilave olarak Türkiye'nin Ortadoğu politikasına etki eden tarih, coğrafya ve sosyal faktörler gibi birçok unsurun olduğu da göz ardı edilmemelidir⁶⁴¹.

Toptan'ın dış politika anlayışına göre Türkiye, dünyanın tüm ülkeleri ile ilişkilerinde açık, şeffaf ve dürüst bir dış politika izlemelidir. Uyguladığı dış politika ile tüm dünyaya güven vermeli ve bu durumu sekteye uğratacak durumlardan kaçınmalıdır. Buna ilave olarak Toptan, Türkiye'nin dış politikasında “*siyasetteki en büyük hile doğruluktur*” ilkesinden hareket ederek iyi ve akıllı bir politika yürütmenin gerekliliğini dile getirmiştir⁶⁴². Bu cümleden olmak üzere bir ülkenin dış politikadaki temel amacı, kendi öz varlığını korumak, bunu gerçekleştirmek için uğraş vermek ve bu ekseninde kendisini güçlendirmeye yönelik adımlar atmaktır. Diğer taraftan uygulanan dış politika hem ilgili ülkenin vatandaşlarına hitap etmeli hem de küresel eksenindeki gelişmelerle doğru orantılı olmalıdır.

Türkiye'nin dış politikası Toptan'a göre sadece belirli bölgeleri değil tüm dünyayı kapsamalıdır. AB'ye girmek için yürütülen diplomatik ilişkilerde olduğu gibi Osmanlı döneminde uzun yıllar Türk egemenliği altında bulunan Arap coğrafyasıyla da nitelikli dış politikanın geliştirilmesi ve bu ilişkilerin sağlam bir zemine oturtulması Türkiye'nin dış politikada yeni manevra alanları kazanmasına ve daha nitelikli bir dış politika takip etmesine katkı sağlayacaktır. Köksal Toptan'a göre Türkiye, Arap ülkelerinin kendi aralarındaki sürtüşmelere ve problemlere karşı taraf olmamalıdır. Türkiye, Arap ülkelerine karşı dostane tavrından asla vazgeçmemeli ve Arap ülkeleri de aynı doğrultuda bir dış politika izlemelidir⁶⁴³. Köksal Toptan'a göre Türkiye, Avrasya bölgesine çok büyük katkılar sağlayabilecek dinamik bir ülkedir. Türkiye'nin barışa dayalı dış politikası gereği; Balkanlardan Kafkasya'ya, Asya'dan Avrupa'ya, coğrafi konumu itibarıyla bulunduğu bölgedeki ülkelerle dostluk ve işbirliği içinde diplomatik ilişkileri dinamik bir biçimde devam ettirmektedir⁶⁴⁴. İlerleyen dönemlerde devam eden bu dinamik ilişkilerin çok daha derinleştirilmesi ve kökleştirilmesi Türkiye'yi dış politikada daha önemli bir aktör haline getirecektir.

⁶⁴⁰ Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 102.

⁶⁴¹ Bayram Sinkaya, *a.g.m.* s. 80.

⁶⁴² Köksal Toptan, *Meclis Konuşmalarım*, s. 123-124.

⁶⁴³ Köksal Toptan, *Kürsüden*, s. 101.

⁶⁴⁴ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 95.

4.10. Düşünce Dünyasına İlişkin Bazı Tespitler

Türk siyasi düşünce alanının tarihi seyri içerisinde duru bir şekilde görmeyi arzu edenler Köksal Toptan'ı tüm yönleriyle detaylıca incelemelidirler. Toptan'ın çok fonksiyonlu politik çözümlemeleri, düşünce ve kavram haritasının genişliği ve politik analizleri incelendiğinde Türkiye'deki farklı alanlardaki boşluğu doldurması anlamında bir zorunluluk olduğu ifade edilebilir. Toptan'ın siyasi hayatı boyunca yapmış olduğu çalışmalar başta olmak üzere hayatının her safhasına yayılmış ve uygulamaya konulmuş yöntem ve tekniklerinin açığa çıkarılması, Toptan'ın düşünce dünyasına ilişkin sağlam verilerin ortaya konulması ve onun anlaşılması bakımından dikkat edilmesi gereken husustur. Zira bu kapsamda yapılacak çalışmalar, Toptan'ın metodolojisinin de tespit edilmesi noktasında önemli bir fonksiyon üstleneceği ifade edilebilir.

Toptan'ın düşünce dünyasının temelinde; bilimde ilerleme, küresel dünyaya uyum sağlama ve modern bir ülke haline gelmesi için yeni fikirlerin üretilmesi vardır. Zira Türkiye'nin son yarım asrına damgasını vurmuş bir siyasetçi olarak Türk siyasi hayatındaki çalışmalarını hep bu düşünceler çerçevesinde gerçekleştirmiştir. Burada gözden kaçırılmaması gereken bir diğer önemli nokta da Toptan'ın ilme verdiği önemin anlaşılmasıdır. Bu düşünceden hareketle ilim ile meşgul olmayan toplumların küresel dünyada söz sahibi olamayacağı ve zaman içinde başka toplumların güdümü altına gireceği sonucuna ulaşılabilir. Toptan'ın öğrencilik yıllarından itibaren başlayan okuma sevgisi, siyasete girmesi ile yoğun bir iş temposu içine girdiği zamanlarda bile kendini göstermiş, okumaktan ve düşünce dünyasını geliştirmekten asla vazgeçmemiştir. Millî Eğitim Bakanı olarak görevde yaptığı dönemde eğitim alanında yaptığı faaliyetlerde eğitime ve dolayısıyla da bilime verdiği önemi açıkça gösterdiği ifade edilebilir. Ayrıca geçmişten ilham alınarak geleceğe yön verilmesi hususunu gözetmiş ve bu kapsamda tarih sevgisi ve tarih bilinci oluşmuştur. Bu cümleden olmak üzere istikbalin teminatı olan çocuklara ve gençlere nitelikli bir eğitimin yanında sağlam bir tarih bilgisinin verilmesi ve tarih bilincinin oluşturulması, geleceğin şekillenmesi adına gerekli bir adım olarak tezahür etmektedir.

Toptan'ın düşüncesinde son derece önemli bir yere sahip olan kavramlardan biri demokrasidir. Demokrasi kavramını siyasi hayatı boyunca çokça kullanmış ve demokrasinin gelişmesi için çaba göstermiştir. Demokrasinin gelişimiyle devletin vatandaş ile

diyalogunun sağlam temeller üzerine oturacağı görüşünü benimsemiştir⁶⁴⁵. Gelişen demokrasi ile paralel gelişim gösteren hukukun üstünlüğü kavramını da bu noktada önemli görmüştür. Devletlerin ancak hukukun üstünlüğünü kabul ederek en ideal yönetim biçimine ulaşacaklarını her fırsatta ifade etmiştir⁶⁴⁶. Toptan demokrasiden asla taviz verilememesi gerektiği ve demokrasinin kazanımlarının koruması gerektiği görüşündendir⁶⁴⁷. Ne var ki; cumhuriyetin kurulmasından sonraki yaşanan süreçte demokrasi hızla ilerlemesine rağmen 21. Yüzyılın ikinci yarısında bazı dönemler yara almıştır. Ancak söz konusu durum demokrasini daha da gelişmesine ve öneminin toplum tarafından iyice anlaşılmasına imkân vermiştir. Türkiye’de son yıllarda yaşanan gelişmelerle toplumların demokratik düzene ve demokrasi anlayışına güveni sağlam bir hale geldiği belirtilebilir.

Köksal Toptan, dünyadaki gelişmeleri ve olayları yakından takip eden bir anlayışa sahiptir. Bu kapsamda Türkiye’nin kalkınması ve büyümesi için küresel dünyaya yabancı kalınmaması gerektiği görüşündedir. Zira muasır medeniyet kavramını bu anlamda değerlendirmiş ve çalışmalarını da bu anlayış çerçevesinde yürütmüştür. Toptan, kalkınmadan ve çağdaşlaşma hedeflerinden taviz verilememesi gerektiği düşüncesinde olmuştur. Zira söz konusu durumda verilecek tavizler başka tavizlerin de verilmesine ortam hazırlayacaktır. Toptan’ın eylem ve söylemleri bu doğrultuda gelişmiştir. Toptan’ın olaylara yapıcı yaklaşımları analiz kabiliyetinin realist bir sonucudur. Buna ilave olarak “geçmişini bilmeyen, geleceğe emin adımlarla yürüyemez” sözü akıllardan çıkarılmamalıdır.

Toptan, sorunların çözümünde temel ilkenin uzlaşısı olduğunu görüşündedir. Tartışarak sorunlara kalıcı ve yapıcı çözümler bulunacağı fikri kendindeki temel düşüncedir. Katıldığı bazı programlarda da bunu açıkça dile getirmiştir⁶⁴⁸. Bu programlardan birinde konuyla ilgili şu değerlendirmelerde bulunmuştur: “*Tartışmaktan korkmamalıyız. Tartışmak Türkiye’yi geriye götürmez. Yeter ki tartışmalarımızı demokratik olgunluk ve karşılıklı saygı sınırları içerisinde, kullandığımız üsluba özen göstererek yapalım. Herkesin yarın birbirinin yüzüne bakamayacak söz ve davranışlardan özenle kaçınması gerektiğini unutmamak gerekir diye düşünmekteyim. Geleceğimiz için oturup konuşmak ve ortak noktalarda buluşmak zorundayız. Farklılıklarımız bizi gerginlik ve kutuplaşma noktalarına kesinlikle götürmemelidir.*”⁶⁴⁹. Görüldüğü üzere Toptan, istişare kavramına önem vermiştir. Sorunlara

⁶⁴⁵ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 81.

⁶⁴⁶ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 80.

⁶⁴⁷ Köksal Toptan, *Konuşmalar Açıklamalar 2*, s. 82.

⁶⁴⁸ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 27, Dönem: 23, Yasama Yılı: 3, 01.10.2008, s. 43.

⁶⁴⁹ TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 27, Dönem: 23, Yasama Yılı: 3, 01.10.2008, s. 43.

gayri nizami ve gayri ahlaki yaklaşımlarda bulunmaktan ve şiddetten her daim kaçınmıştır. Özellikle TBMM çatısı altında yapılan tartışmaların saygı eksenli gelişmesi düşüncesindedir. Bu doğrultuda ifade edilmelidir ki; herkesin birbirlerinin görüşlerine saygı duyduğu bir ortamda yapılan tartışmalarda en doğru kararların alınması kaçınılmazdır. Söz konusu durumun toplumsal güveni arttıracak gibi ülkedeki istikrarın sürmesine de katkı sağlayacağı bu anlamda düşünülebilir.

5. SONUÇ

Ortaya koyduğu politik faaliyetleriyle son elli yıllık Türk siyasetinde adında söz ettirmiş olan Köksal Toptan, 3 Ocak 1943 tarihinde Rize'nin Camıdağı Köyü'nde dünyaya gelmiştir. Köksal Toptan, Türkiye'nin son elli yılına damga vurmuş bir siyasetçi ve devlet adamıdır. 27 Mayıs 1960 İhtilâli, 12 Mart 1971 Muhtırası, 12 Eylül 1980 Darbesi, 28 Şubat 1997 Post Modern Darbesi ve 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi, Toptan'ın bizzat yaşadığı ve üzerinde derin izler bıraktığı toplumsal ve siyasi olaylardır.

Köksal Toptan, Kafkaslardan göç ederek önce Erzurum'a gelen ve oradan da Rize'ye göç eden Topaloğlu Ali Ağa'nın torunudur. Babası Zonguldak Ereğli Kömürleri İşletmesi'nde memur olarak çalışan Talat Fehmi Toptan, annesi Rize'de Salarha Bölgesi'nin saygın ailelerinden Tüyleva Ahmet'in kızı Saadet Toptan'dır. Talat Fehmi Toptan ve Saadet Toptan'ın üçü erkek dördü kız olmak üzere yedi çocuğu vardır. Bu kardeşler arasında en büyük olan ise Köksal Toptan'dır. Toptan, Rize'de başladığı ilkokulunu, babasının memuriyeti sebebiyle Rize'den Zonguldak'a giderek 1956 yılında dereceyle tamamladı. Ortaokul birinci sınıfı Mehmet Çelikel Lisesi'nin orta kısmında, diğer sınıfları ise Zonguldak Ortaokulu'nda tamamladı. Liseyi de Zonguldak'ta bulunan Mehmet Çelikel Lisesi'nde tamamlayarak 1962 yılının haziran ayında buradan mezun oldu. Bu dönemde yapılan üniversite sınavına hem Ankara'da hem de İstanbul'da girdi. Her iki sınavda da başarılı olarak İstanbul'da girdiği sınavda hem hukuk fakültesini hem de edebiyat fakültesini, Ankara'da girdiği sınavda ise hukuk fakültesini kazandı. Toptan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni tercih ederek yükseköğrenimine 1962 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde başladı ve buradan 1966 yılında mezun oldu. Toptan üniversite yıllarında başarılı bir öğrenciydi. Üniversite yıllarında bir müddet ticaret ile meşgul olsa da bunu fazla sürdürmedi. Üniversitede tahsil hayatı boyunca Zonguldak Ereğli Kömür İşletmeleri'nde çalışan memur ve işçilerin aidatları ile ayakta duran bir yardım kuruluşu olan Amele Birliği'nden 50 lira karşılıksız burs aldı. Bu aldığı bursun Toptan'ın hayatında çok önemli bir yeri vardır. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olduktan sonra bursunu elde ettiği Amele Birliği'ne bir saygı göstergesi olarak bu kurumun belirli bir müddet avukatlığını yaptı.

Toptan, Yassıada davalarının ünlü avukatlarından Orhan Kemal Fersoy'un yanında avukatlık stajına başladı. Bu dönemde babasının hastalığı sebebiyle Zonguldak'a döndü ve stajını burada tamamladı. Avukatlık belgesini almasının ardından 1968 yılının kasım ayında Saime Akpınar ile evlendi. Daha sonra Zonguldak'ta küçük bir ofis kiralayarak burada serbest avukat olarak çalışmaya başladı. Sonraki günlerde Mustafa Köseoğlu bir yemek vesilesiyle Toptan'a ortaklık teklifinde bulundu. Toptan bu teklifi kabul etti ve Mustafa Köseoğlu ile beraber çalışmaya başladı.

Toptan, bir müddet burada çalıştıktan sonra buradan ayrılarak eşi Saime Hanım ile birlikte bir avukatlık bürosu açtı. Bürodaki düzeni tertip etmesine müteakip ofisi eşi Saime Hanım'a bırakıp askerlik vazifesini yapmaya karar verdi. Tuzla Piyade Okulu'ndaki eğitiminin ardından Sarıkamış'a gitti. Bu sırada 1971 Muhtırasının vuku bulmasıyla sıkıyönetim ilan edildi ve Toptan askerî hâkim olarak askerlik vazifesine devam etti. Toptan, Sarıkamış'ta on ay boyunca askerlik vazifesini yerine getirdi. 1973 yılının Ekim ayında askerlik vazifesini bitirerek Zonguldak'a döndü ve burada tekrar avukatlık mesleğine kaldığı yerden devam etti.

Babasının AP üyesi olmasından dolayı siyasete büyük bir ilgi duyuyordu. Bu vesileyle AP'nin 1974 yılında yapılan Zonguldak İl Kongresine delege olarak seçimlere katıldı. Ancak bu kongrede delege olarak seçilemedi. Bu durum Toptan'ı çok fazla etkilemeyerek çalışmalarına devam etti. 1976 yılında yapılan AP İl Kongresinde İl Başkan vekili oldu. 1977 seçimleri üç ay erkene alınarak 5 Haziran 1977 tarihinde yapılmasına karar verilmesiyle Toptan, AP'nden Zonguldak milletvekili adayı oldu. 5 Haziran 1977 tarihinde yapılan Genel Seçimlerde AP Zonguldak milletvekili seçilerek siyasi yaşamına başladı. Toptan, 13 Haziran 1977 günü Ankara'ya giderek TBMM'de yemin etti. Toptan'ın milletvekili olmasının ardından 1979 yılında AP'nin büyük kongresi yapıldı. Bu kongrede Merkez Haysiyet Divanı ve Müşterek Haysiyet Divanı başkanlığına getirildi.

Bu dönemde Türkiye'nin içinde bulunduğu kargaşa ortamı Ecevit hükümetini istifa ettirdi. Süleyman Demirel, Alparslan Türkeş'le mutabakat sağlayarak hükümeti kurma görevini üstlendi. 12 Kasım 1979'da Süleyman Demirel, kendi kabinesini oluşturarak bir azınlık hükümeti kurdu. Köksal Toptan, Süleyman Demirel'in kurduğu azınlık hükümetinde bakan oldu. Toptan, 12 Eylül 1980 Darbesi'nin patlak vermesiyle ülkede sıkıyönetim ilan edildi ve siyasiler devlet yönetiminden el çektirildi. Toptan, bu süreçten çok etkilendi. Bu gelişmeler üzerine siyaseti bırakıp avukatlığa dönmeyi düşündü. Ancak Süleyman Demirel'in tavsiyesi üzerine Ankara'da kalmaya devam etti.

12 Eylül 1980 Darbesi, Köksal Toptan'ın üzerinde negatif bir etki bırakmış olmasına rağmen haklarını meşru zeminde aramaktan vazgeçmedi. Yaşanan bu süreçte kendisine ve partisine yapılan baskı ve kısıtlamalar Toptan'ın üzerinde önemli izler bıraktı. Ancak siyasetteki tecrübesi ve dirayetli duruşu söz konusu durumdan kurtulması ve bu süreci başarı ile tamamlaması noktasında hayati öneme sahip olduğu da göz ardı edilmemelidir. Bunlara ilave olarak 12 Eylül 1980 Darbesi sonrasında Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasi, sosyal ve ekonomik atmosfer ile güncel gelişmeleri analiz etme imkânı elde etmiştir. Bu zorlu süreci, ilerleyen dönemde siyasi hayata tekrar dönerek başarıyla atlatmıştır.

12 Eylül 1980 Darbesi'nden sonra AP kapatıldı. 23 Haziran 1983 tarihinde Süleyman Demirel'in siyasi yasaklı olmasından dolayı Ahmet Nusret Tuna başkanlığında DYP kuruldu. 28 Eylül 1986 tarihinde yapılan ara seçime Toptan, Zonguldak milletvekili adayı olarak girdi ve bu seçimde başarı göstererek altı yıl sonra tekrar milletvekili oldu. 29 Kasım 1987'de yapılan genel seçimlerde tekrar Zonguldak milletvekili seçildi. 1979 yılında DYP Merkez Disiplin Kurulu başkanlığına getirildi.

7 Eylül 1991'de Bartın'ın il statüsüne kavuşmasıyla Toptan, 20 Ekim 1991'de yapılan Genel seçimlerde Bartın'dan milletvekili adayı oldu. Süleyman Demirel, 20 Kasım 1991'de hükümeti kurmakla görevlendirildi. TBMM'de 88 milletvekili bulunan Sosyal Demokrat Halkçı Parti ile bir koalisyon hükümeti kurdu. SHP genel başkanı Erdal İnönü de başbakan yardımcısı olarak görevlendirildi. Toptan, kurulan bu koalisyon hükümetinde 20 Kasım 1991 tarihinde Millî Eğitim Bakanı oldu. Toptan, iki yıl Millî Eğitim Bakanlığı görevinde bulundu. Millî Eğitim Bakanı olduğu dönemde birçok projeye imza attı. Bu dönemde öğretmenlerle toplantılar yaparak onların sorunlarıyla yakından ilgilendi. Toptan, bakanlık yapmış olduğu bu dönemde çocukların ve gençlerin eğitime son derece önem verdi. Türkiye'nin geleceğine yön verecek olan çocukların en iyi bir şekilde eğitim görmesi için bütün enerjisini bu yönde harcadı.

Toptan, Süleyman Demirel ile beraber 17 Nisan 1993 tarihinde 1992 yılında kurulan Adnan Menderes Üniversitesi'nin açılışı için Aydın'a gittiğinde Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın vefat haberi kendilerine verildi. Bunun üzerine Ankara'ya dönüş yaptılar. Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın vefatı üzerine Cumhurbaşkanı olarak Süleyman Demirel seçildi. Bunun üzerine DYP Genel Başkanlığı da boş kaldı. Toptan, DYP Genel Başkanlığı için aday oldu, fakat parti Genel Başkanlığına seçilemedi. Toptan, Tansu Çiller'in DYP Genel Başkanı seçilmesiyle Millî Eğitim Bakanlığı görevini de bıraktı. Bu dönemde Toptan, milletvekilli

olarak görevini sürdürdü. Tansu Çiller'in 1995 yılında bir azınlık hükümeti kurmasıyla bu azınlık hükümetinde bir ay Kültür Bakanlığı yaptı.

Toptan, 24 Aralık 1995 seçimlerine tekrar Bartın milletvekili adayı olarak katıldı. Yapılan seçimlerde Bartın'dan milletvekili seçildi. Bu dönemde DYP genel başkanı Tansu Çiller ile fikir ayrılığı yaşadı ve bir müddet bağımsız olarak milletvekilliğini sürdürdü. Daha sonra Tansu Çiller'in ısrarı üzerine DYP'ye tekrar döndü. 28 Haziran 1996'da DYP ile RP bir koalisyon yaparak Refahyol Hükümeti kuruldu. Ancak Toptan, kurulan bu koalisyon hükümetinin onay vermemesine ve yaşanacak bazı sıkıntıları dile getirmesine rağmen Toptan'ın çabaları sonuç getirmedi. Refahyol Hükümeti'nin kurulmasından yaklaşık dokuz ay sonra 28 Şubat 1997'de verilen bildiriyle hükümet istifa etmek zorunda kaldı.

Daha önce ifade edildiği üzere Turgut Özal'ın 17 Nisan 1993 tarihinde ani vefatına müteakip DYP Genel Başkanı olan ve aynı zamanda başbakanlık koltuğunda bulunan Süleyman Demirel'in Cumhurbaşkanı olmasıyla beraber DYP Genel Başkanlığı boş kalmıştır. DYP Genel Başkanlığı için İsmet Sezgin, Tansu Çiller ve Köksal Toptan kıyasıya bir yarış içerisine girmişler ve bu mücadelede Tansu Çiller galip gelerek DYP Genel Başkanı olmuştur. Tansu Çiller'in DYP Genel Başkanı olmasıyla ilerleyen süreçte de Refahyol Hükümeti'nin kurulması Köksal Toptan tarafından tenkit edilmiştir. Köksal Toptan, DYP Genel Başkanı seçilmesi durumunda böyle bir ittifaka sıcak bakmayacağını açıklamalarında açıkça dile getirmiştir. Köksal Toptan, 28 Şubat 1997 Post-Modern Darbesi'ne olumsuz bir bakış sergilemiştir. Ancak 28 Şubat'ın yaşanmasında Refahyol Hükümeti'nin de kabahatlerinin bulunduğu kanaatindedir. Bu nedenle DYP Genel Başkanı seçilmiş olsaydı Refah Partisi ile bir ittifaka girmeyeceğini belirtmiş ve böyle bir hadisenin Türk siyasi hayatında ciddi bir yara açmasının önüne geçilebileceğini söylemiştir.

Toptan, 18 Nisan 1999'da yapılan seçimlere DYP Bartın milletvekili adayı olarak girdi. Ancak bu seçimlerde seçilemeyerek meclis dışı kaldı. Toptan, siyasi hayatında ilk yenilgisini ve ilk hayal kırıklığını yaşadı. Bu süreçte değişik partilerden teklifler aldı. Ama bu tekliflerin hiçbirine olumlu bir cevap vermedi. Bu dönemde daha çok Türkiyem Vakfı faaliyetleri ile meşgul oldu. Toptan, 20 Kasım 1999 yılında yapılan DYP'nin 6. Olağan Kongresi'nde arkadaşlarının ısrarı üzerine genel başkanlığa aday oldu. Yapılan bu kongrede oyların %23'ünü almasına rağmen seçilemedi. Toptan, 2000'li yılların başına kadar Türkiyem Vakfı faaliyetleri ile ilgilendi. 14 Ağustos 2001 tarihinde Recep Tayyip Erdoğan tarafından kurulan AK Parti'den teklif alarak söz konusu partiye dâhil oldu. Toptan, 3 Kasım 2002'de

yapılan genel seçimlerde AK Parti'den Zonguldak milletvekili adayı olarak girdi ve üç yıl sonra tekrar milletvekili seçilerek çalışmalarına başladı. Bu dönemde Adalet Komisyonu Başkanlığı görevinde bulundu. Toptan, 22 Temmuz 2007 genel seçimlerinde tekrar AK Parti'den milletvekili adayı oldu. AK Parti'nin seçimi birinci bitirdiği ve tek başına hükümeti kurabilecek bir oy oranını elde ettiği seçimlerde Zonguldak milletvekili olarak TBMM'de Zonguldak'ı temsil etme hakkı elde etti. Milletvekilli olmasının ardından yapılan TBMM başkanlığı seçimlerinde aday gösterildi. Yapılan TBMM başkanlığı seçimlerinde 450 oy alarak Türkiye Cumhuriyeti tarihinde bu kadar yüksel oyla seçilen ilk TBMM başkanı oldu. Toptan, iki yıl TBMM Başkanlığı görevinde bulundu. Bu süreçte birçok projeye imza attı. Toptan'ın aktif bir başkanlık dönemi geçirdiği, hem yurt içinde hem de yurt dışında Türkiye'nin temsil edilmesi için büyük bir azimle çalıştığı ifade edilebilir.

Toptan, 12 Haziran 2011 tarihinde yapılan genel seçimlerde tekrar Zonguldak milletvekili olarak TBMM'ye girdi. Bu dönemde de çalışmalarını Zonguldak'ta devam ettirdi. 7 Haziran 2015 tarihinde yapılan genel seçimlerde aday olmayarak aktif siyaseti bıraktı. Toptan, aktif olarak siyaset bıraktıktan sonra bu dönemde daha çok 1993 yılında kurulan Türkiyem Vakfı faaliyetleri ile meşgul oldu. Toptan, 20 Haziran 2017'de bakanlar kurulu kararnamesi ile Kamu Görevlileri Etik Kurulu Başkanlığı görevine getirildi. Bu görevi 09.07.2021 tarihine kadar sürdürdü. Toptan, 28.05.2019 tarihinde Yüksek İstişare Kurulu üyeliğine seçilmiş ve halen bu görevini sürdürmektedir.

Toptan, 20. Yy Türkiye tarihinde yetişmiş büyük devlet adamlarından ve siyasetçilerden biridir. Siyasi faaliyetleri ve fikirleri ile Türkiye'nin son elli yılına damgasını vurmuş ve bu dönemde çok önemli bir yer edinmiştir. Türkiye'yi muasır medeniyet seviyesine çıkarmak için var gücüyle çalışmış ve bütün enerjisini bu yönde harcamıştır. Türkiye'nin en önemli bakanlıklarının başında bulunmuş ve bu görevleri başarıyla neticelendirmiştir.

Toptan'ın düşünce dünyasının temelinde Türkiye'yi dünyanın en gelişmiş ülkelerin arasına katabilme noktasında çalışma, tartışma ve proje üretme ideali vardır. Bunun da demokrasi ile mümkün olacağını vurgulamıştır. Demokrasinin gelişimiyle bu doğrultuda yapılan uygulamalar artmış ve Türkiye kalkınma adına son derece önemli mesafeler almıştır. Toptan, üzerine aldığı her bir görevi bu minvalde gerçekleştirmeye çalışmış ve yaptığı uygulamalarla bunu göstermiştir. Toptan, yukarıda belirtildiği üzere bir siyasetçi olmasının yanı sıra bir düşünce insanıdır. Düşünmeye ve yeni fikirler üretmeye ehemmiyet göstermiş ve bunu da

Millî Eğitim Bakanlığı yaptığı dönemde öğretmenlerle toplantılar yapıp öğretmenlerin görüşlerine değer vermesiyle göstermiştir.

Toptan, Türkiye için büyük hizmetler sunmuş bir devlet adamıdır. Sakin duruşu ve uzlaşmacı tavrıyla siyasete farklı bir boyut kazandırmıştır. Toptan, fikirleri ve entelektüel kazanımlarıyla pek çok siyasetçiden farklıdır. İçinden geldiği gibi siyaset yapmış ve olduğu gibi görünmüştür. Algıların ve ilgilerin değiştiği 21. Yüzyılda fikir dünyasına etki eden önemli faktörlerden biri de olayları ve düşünce dünyasını analiz ederken olaylara bütünsel açıdan bakmaktır. Daha net bir ifadeyle karşılaşılan her problemin başka problemlerle ilişkisinin olabileceğini düşünmektir. Toptan, bu kapsamda olaylara her zaman bütüncül bir gözle yaklaşmış ve bu anlayışı tüm hayatı boyunca ön planda tutmuştur. Diğer bir deyişle Köksal Toptan, Türkiye'ye ve Türkiye'nin meselelerine bütüncül bir yaklaşım sergilemiş olup kendisine özgü bir dünya görüşü geliştirmiş olmakla birlikte Türk toplumunu anlamaya çalışırken toplumu bütün yönleriyle kavrama çabası içinde olmuştur. Hem Türkiye'nin meselelerini hem Türk toplumunu sağ sol ayrımı gözetmeksizin bir bütün halinde anlamaya, anlamlandırmaya ve var olan sorunların çözümü noktasında kısır siyasi döngülerin dışına çıkmak suretiyle bütün meseleleri kökten çözebilmek adına büyük atılımlar gerçekleştirmiştir.

Son söz olarak denilebilir ki; Köksal Toptan, avukat, milletvekili, bakan, TBMM Başkanı, Kamu Görevlileri Etik Kurulu Başkanı ve Cumhurbaşkanlığı Yüksek İstişare Kurulu üyesi olarak yakın tarihimizde silinmesi mümkün olamayan bir iz bırakmıştır. Atatürk ilke ve inkılaplarına gönülden bağlı, modern, cesur, entelektüel ve siyaset adamı olarak Türkiye'ye büyük eserler kazandırmış ve önemli hizmetlerde bulunmuştur. Günümüzde de siyasi ve toplumsal faaliyetlere devam eden Toptan, devlet ve ülke meselelerine katkı sunmaya devam etmektedir. Uzun bir süredir sergilediği siyasi ve mesleki faaliyetleriyle Türk siyasi hayatına damga vurmuş ve unutulmayacak isimler arasına adını yazdırmıştır.

KAYNAKLAR

Arşivler Kaynakları

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 030.18.1.2/394.81.10.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 030.18.1.2/743.437.2.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 030.18.1.2/727.284.2.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 030.18.1.2/727.367.7.

Resmî Yayınlar

a- Resmî Gazeteler

Resmî Gazete, 09.11.1982.

Resmî Gazete, 27.11.1992.

Resmî Gazete, 20.06.2017.

Resmî Gazete, 11.08.2007.

Resmî Gazete, 15.05.2019.

b- TBMM Tutanak Dergileri

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 7, 21.11.1978.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 10, 09.02.1979.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 10, 18.02.1979.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 12, 19.04.1979.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 12, 12.06.1979.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 13, 29.11.1979.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 13, 18.12.1979.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 13, 22.01.1980.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 13, 24.01.1980.

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Cilt: 45, 04.02.1980.

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Cilt: 45, 05.02.1980.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 14, 19.02.1980.

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 32, 11.11.1986.

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 33, 11.11.1986.

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 34, 17.11.1986.

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 33, 11.12.1986.

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 35, 22.12.1986.

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 36, 20.01.1987.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 39, 15.04.1987.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 40, 13.05.1987.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 1, 12.01.1988.

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 17, 16.11.1988.

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 33, 13.11.1989.

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 46, 19.07.1990.

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 1, 11.11.1991.

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 1, 04.12.1991.

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 4, 26.02.1992.

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 6, 15.03.1992.

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 11, 14.05.1992.

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 11, 26.05.1992.

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 21, 19.11.1992.

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 26, 22.11.1992.

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 35, 29.04.1993.

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 54, 09.06.1998.

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 64, 21.10.1998.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 13, 30.04.2003.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 24, 18.12.2003.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 59, 14.09.2004.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 60, 17.09.2004.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 60, 24.09.2004.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 115, 04.04.2006.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 1, 09.08.2007.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 1, 20.08.2007.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 1, 28.08.2007.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 2, 01.10.2007.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 14, 09.02.2008.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 19, 23.04.2008.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 27, 01.10.2008.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 44, 23.04.2009.

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 61, 17.02.2010.

c- Kamu Görevlileri Etik Kurulu Faaliyet Raporları

Kamu Görevlileri Etik Kurulu, *2017 Yılı Faaliyet Raporu*, 2017.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu, *2019 Yılı Faaliyet Raporu*, 2019.

Mülakatlar

Köksal Toptan ile yapılan görüşme, 19.01.2022.

Sürelî Yayınlar

Cumhuriyet Gazetesi, 20.08.1992.

Bartın Ekspres Gazetesi, 05.01.1999.

Bartın Ekspres Gazetesi, 11.01.1999.

Bartın Ekspres Gazetesi, 13.04.1999.

Bartın Gazetesi, 12.12.2002.

Bartın Ekspres Gazetesi, 08.08.2007.

Bartın Halk Gazetesi, 09.08.2007.

Bartın Ekspres Gazetesi, 09.08.2007.

Bartın Ekspres Gazetesi, 10.08.2007.

Bartın Halk Gazetesi, 11.08.2007.

Sabah Gazetesi, 09.07.2008.

Millî Gazete, 08.08.2009.

Pusula Gazetesi, 30.01.2012.

Sabah Gazetesi, 11.05.2015.

Milliyet Gazetesi, 20.06.2017.

Kitaplar

Akşın, S. (1997). *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi 2*. İstanbul: Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık.

Basında Eğitim (Kasım 1991-Aralık 1992), [y.y.], [t.y.].

Hacıoğlu, E. G. (2017). *Ağabey Köksal Toptan*. Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları.

Karpat, K. (2010). *Türk Demokrasi Tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Koç, Y. (2003). *Türkiye'de İşçi Sınıfı Ve Sendikacılık Hareketi Tarihi*. İstanbul: Kaynak Yayınları.

Millî Eğitim Bakanlığı ve Türk Dünyası, [t.y.]: MEB Yayınları.

Salantur, S. (2020). *Sakin Güç Köksal Toptan*. İstanbul: Doğan Kitap Yayıncılık.

- Tanör, B., Boratav, K., Akşin, S. (2000). *Türkiye Tarihi 5 Bugünkü Türkiye 1980-1995*. İzmir: Cem Yayınevi.
- TBMM Albümü 1920-2010, 2. Cilt 1950-1980*. (2010). ed. Selma Yıldırım, Behçet Kemal Zeynel. Ankara: Gökçe Ofset Matbaacılık Limited Şirketi.
- TBMM Albümü 1920-2010, 3. Cilt 1983-2010*. (2010). ed. Selma Yıldırım, Behçet Kemal Zeynel. Ankara: Gökçe Ofset Matbaacılık Limited Şirketi.
- Toptan, K. (2009). *Konuşmalar Açıklamalar 1*. Ankara: TBMM Basımevi.
- Toptan, K. (2009). *Konuşmalar Açıklamalar 2*. Ankara: TBMM Basımevi.
- Toptan, K. (2009). *Söyleşiler*. Ankara: TBMM Basımevi.
- Toptan, K. (2014). *Kürsüden*. Ankara: TBMM Basımevi.
- Toptan, K. [t.y.]. *Meclis Konuşmalarım*. [y.y.].
- Toptan, K. [t.y.]. *Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan'ın Konuşmaları*. [y.y.].
- Toptan, K. [t.y.]. *TBMM 1992 Yılı Bütçe Konuşması*. [y.y.].
- Toptan, K. [t.y.]. *TBMM 1993 Yılı Bütçe Konuşması*. [y.y.].
- Ünal, Y. (2015). *Kuruluşunun 50. Yıl dönümünde Bartın Limanı Tarihi*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Yılmaz, H. (2002). *Köksal Toptan*. Ankara: Portre Biyografi Yayınları.

Makaleler

- Aktaş, M. (2015). Demokrasi Kavramına Eleştirel Bir Bakış. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 87-105.
- Arap, K. S. (2010) Türkiye Yeni Üniversitelerine Kavuşurken: Türkiye’de Yeni Üniversiteler ve Kuruluş Gerekçeleri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65(1), 1-29.
- Ataman, M. (2009). Türkiye–Suudi Arabistan İlişkileri: Temkinli İlişkilerden Çok-Tarafli Birlikteliğe. *Ortadoğu Analiz*, (9), 72-81.
- Aydın, E. (2005). Türkiye’de Şehircilik Kongreleri. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (6), 617-632.

- Bayramoğlu, Z. (2010). Tarımsal Verimlilik ve Önemi. *Selçuk Üniversitesi Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, 24(3), 52-61.
- Birlik. (2016). Köksal Toptan ile Röportaj. *Birlik Dergisi*, 3(16), 8-11.
- Bülten. (Eylül 2019). TBMM Başkanı Köksal Toptan'ın Konuşmaları. *Bülten Dergisi*, (3), 10-11.
- Çavuşoğlu, H. (2007). 12 Eylül ve Merkez Sağ. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(6), 183-202.
- Çavuşoğlu, H. (2014). Doğru Yol Partisi Açısından 1995 seçimlerinin Analizi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(32), 19-36.
- Çavuşoğlu, H. (2016). Süleyman Demirel'in Siyasal Hayatı ve Kişisel Özellikleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(3), 1043-1051.
- Çelikelliler. (2011). 1691-1962 Dönemi Mezunlarından Sayın Saime Toptan ve Sayın Köksal Toptan. *Çelikelliler Dergisi*, (9), 10.
- Çelikelliler. (2017-2018). Ağabey Köksal Toptan ile Söyleşi. *Çelikelliler Dergisi*, (15), 34-35.
- Çepiç, F., Yavuz, Ş., Yeşil, S. (2010). TBMM Eski Başkanı Köksal Toptan ile Röportaj. *Çankaya Eğitim Dergisi*, (12), 11-13.
- Çuhadar, B. (2014). Köksal Toptan ile Röportaj. *Meclis Bülteni Dergisi*, (195-196), 22-23.
- Çukurçayır, S., Tezcan, K. (2011). Demokratikleşme Ve Ekonomik Kalkınma: Etkileşim Analizi. *Bilgi Ekonomisi Ve Yönetimi Dergisi*, 6(2), 48-76.
- Demir, N. (2010). Demokrasinin Temel İlkeleri Ve Modern Demokrasi Kuramları. *Ege Akademik Bakış*, 10(2), 597-611.
- Demir, N. (2011). Türkiye-Avusturya Eğitim İlişkileri. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, (3), 5-23.
- Demirtürk, S. (2015). 1960–1980 Döneminde Türkiye’de Sosyo-Ekonomik Değişimin ve Dışa Yönelişin Toplumsal Dinamikleri. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(12), 155-182.
- Doster, B. (2012). Türk Dış Politikası ve Bölgesel Güç Olma Çabaları. *Ortadoğu Analiz*, 4(42), 18-27.

- Duman, İ. (2020). Bartın Milletvekillerinin Tespiti ve Yasama Faaliyetlerinin İncelenmesi. *Tarih ve Günce Dergisi*, (7), 277-304.
- Dursunoğlu, İ. (2020). Türk Modernleşmesinin Serencamı. *İşletme Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 102-108.
- Dündar, L. (2016). 12 Eylül 1980 Darbesinin Basına Etkileri. *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (16), 125-154.
- Erdem, E. (2016). Köksal Toptan ile Söyleşi. *Parlamento Dergisi*, (42), 40-44.
- Erol, H., Özdemir, A. (2014). Türkiye’de Sağlık Reformları ve Sağlık Harcamalarının Değerlendirilmesi. *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 4(1), 9-34.
- Ertuna, Ö. (2006). Yeni Dünya Düzeni: Küreselleşme. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (30), 36-45.
- Gürbüz, A. (2020). Bir Siyaset Kurumu Eleştirisi Örneği: Politikada Bir Sarıçizmeli. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(4), 1275-1286.
- Hızal, A. (1992). İlköğretim Uygulamalarında Eğitim Teknolojisinden Yaralanma Olanakları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(8), 81-86.
- Işık, H. M. (2015). Çağdaş Demokratik Rejimlerde Seçimlerin Yönetim Ve Denetimi. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15(22-23-23-25), 75-87.
- İnan, Ö. (1982). Türkiye’de Konjonktür Dalgalanmalarına Etki Eden Faktörler (1970-1980 Arası), 35-39.
- İpek, Ö. (2018). Dış Politikada Medyanın Rolü. *Lectio Socialis*, 2(2), 153-161.
- Karabulut, U. (2007). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Sağlık Hizmetlerine Toplu Bir Bakış: Dr. Refik Saydam’ın Sağlık Bakanlığı ve Hizmetleri (1925-1937). *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 6(15), 151-160.
- Karaer, F., Gürlük, S. (2003). Gelişmekte Olan Ülkelerde Tarım-Çevre-Ekonomi Etkileşimi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 4(2), 197-206.
- Kenan, S. (2009). Modern Eğitimde Kaybolan Nokta: Değerler Eğitimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(1), 259-295.
- Ketenoglu, F., Ali Bayar, M., Selbes, F., Üskül, B., Dağ, P. (2008). TBMM Başkanı Köksal Toptan’ın İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Genç Hukukçular Kulübü ile Röportajı. *Genç Hukukçular Dergisi*, (6), 21-26.

- Kırmaz, B. (2010). Bilgi Çağı Lideri. *Ankara Barosu Dergisi*, (3), 207-222.
- Köse, S. (2000). 24 Ocak 1980 ve 5 Nisan 1994 İstikrar Programları Çerçevesinde Yapılan Hukuki ve Kurumsal Düzenlemelerin Mukayeseli Analizi (Uzmanlık Tezi). *SETAV Planlama Dergisi*, (Özel Sayı), 119-128.
- Küçet, E. (2017). Türküleri de Yerinde Okumak Lazımmış. *Parlamento Dergisi*, (46), 80-81.
- Kürkçüoğlu, Ö. (1980). Dış Politika Nedir? Türkiye'nin Dünü ve Bugünü. *Ankara Üniversitesi SBE Dergisi*, 35(1), 309-335.
- Meclis Bülteni. (Ekim 2009). TBMM 4. Yasama Yılına Şahin İle Başladı. *Meclis Bülteni Dergisi*, (156), 11-17.
- Menek, A. (2016). 28 Şubat: Postmodern Darbe. *Şehir ve İrfan Araştırmaları Dergisi*, (2), 138-149.
- Millî Eğitim. (Kasım 1992). Kırgızistan'da Yapılan Konferansta Konuşan Bakan Toptan: Anadolu'da Filizlenen İnsan Sevgisi, Dünyaya Barış Ve Kardeşlik Getirmiştir. *Millî Eğitim Dergisi*, (118), 6-8.
- Millî Eğitim. (Temmuz 1993). Bakanımız Değişti. *Millî Eğitim Dergisi*, (122), 1-9.
- Mutlu, O. (2009). Filistin Devleti'nin Devletlik Statüsüne Dair Bir Değerlendirme. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, (8), 403-413.
- Özer, B. (2017). Siyasal Partilerin Doğuş Teorileri, Parti Tipolojileri ve Kurumsallaşma Bağlamında Anavatan Partisinin Değerlendirilmesi. *SOBİDER Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(17), 579-590.
- Parlar, H. (2012). Bilgi Toplumu, Değişim ve Yeni Eğitim Paradigması. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 193-209.
- Patron. (Nisan Mayıs 2011). Köksal Toptan ile Röportaj. *Patron Dergisi*, 19-24.
- Polat, C. (2005). Bilgi Okuryazarlığı ve Üniversiteler. *Prof. Dr. Nilüfer Tuncer'e Armağan. Türk Kütüphaneciler Derneği*, 261-277.
- S. Usta, Y. (2013). Köksal Toptan ile Röportaj. *Kobi Analiz Dergisi*, (1), 18-20.
- Samsun İl Özel İdaresi. (Haziran 2009). Şişli'den Dolmabahçe'ye Temsili Yürüyüş. *Samsun İl Özel İdaresi Dergisi*, 2(5), 7-15.

- Sargutan, A. E. (2005). Sağlık Sektörü ve Sağlık Sistemlerinin Yapısı. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 8(3), 400-428.
- Sayılı, A. (1990). Atatürk ve Millî Kültürümüz. *Erdem Dergisi*, 6(17), 325-350.
- Sinkaya, B. (2011). Geçmişten Günümüze Türkiye'nin Ortadoğu Politikası ve Batı Etkisi. *Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 79-100.
- Şenel, A., Gençoglu, S. (2003). Küreselleşen Dünyada Teknoloji Eğitimi. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(12), 45-65.
- Tamzok, N. (2003). Küresel Politikalar ve Türkiye Madencilik Sektörü. *Liberal Reformlar ve Devlet Sempozyumu KİGEM*, 359-370.
- Tekin, C., Yılmaz, A. (2019). Cumhuriyet Döneminde Bulgaristan'dan Türkiye'ye Kitlesel Göçler. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (2), 119-147.
- Topal, Y. (2019). Değerler Eğitimi ve On Kök Değer. *Mavi Atlas*, 7(1), 245-254.
- Toptan, K. (1993). 21. Yüzyıla Girişte Okulların Türk Eğitim Sistemi içindeki Yeri, Önemi ve Hedefleri. *Antalya Koleji Eğitim Tesisi Yayınları*, 7-13.
- Toptan, K. (1993). Türk Dünyasında Tarih ve Edebiyat Birliği. *Millî Eğitim Dergisi*, (119), 6-7.
- Toptan, K. (2006). Terörün Hedefi Devlet Bütünlüğümüzdür. *Meclis Bülteni Dergisi*, (125), 44-45.
- Toptan, K. (2010). Adaletsiz Paylaşım. *Yoyav Dergisi*, 19(218), 6.
- Turan, R. (2018). Tamamlanmamış Bir Proje: Türk Dünyası Ortak Ders Kitabı Yazımı. *Türk Tarih Kongresi Tam Metin Kitabı*, 751-765.
- Türkiye Bülteni. (Ocak 2005). Köksal Toptan ile Röportaj. *Türkiye Bülteni Dergisi*, 2(20), 44-47.
- Türkiye Konuşuyor. (Ağustos 2008). TBMM Başkanı Köksal Toptan Zonguldak'ta. *Türkiye Konuşuyor Dergisi*, (1), 56.
- Ulutaşdemir, N. (2007). Engelli Çocukların Eğitimi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2(5), 119-130.
- Uysal, C. (2001). Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Tarihsel Süreci ve Son Gelişmeler. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, 1(1), 140-153.

- Uzman, N. (2017). Milletvekili Olarak Nevzat Kösoğlu. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(3), 971-984.
- Ülger, B. (2017). Köksal Toptan ile Röportaj. *Genç Bürokrat Dergisi*, (39), 6-15.
- Ünal, Y. (2009). 1940–1950 Yılları Arasında Türkiye’de Fiyat Artışları ve Bu Dönem Ekonomisinin Genel Görünümü Üzerine Bir İnceleme. *Tarih Okulu Dergisi*, (3), 69-107.
- Ünal, Y. (2009). Bilgi Toplumunun Tarihçesi. *Tarih Okulu Dergisi*, (5), 123-144.
- Yaman, F. T. (2017). Katılımcı Demokrasi: Kapsam Ve Unsurlar. *Trakya Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 136-160.
- Yapıcı, A., Kısa, M. (2009). Köksal Toptan ile Röportaj. *Altın Nesil Dergisi*, (10), 12-16.
- Yıldız, M. (2018), Ortadoğu'dan Kafkasya'ya Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye. *Takvim-i Vekayi*, 6(2), 1-24.
- Yılmaz, E. (2007). Uyuşmazlık Çözümünde Toplumlar Arası Diplomasi Yöntemi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(8), 42-47.
- Yoyav. (Ocak 2012). 19. Yoksullarla Dayanışma Haftası Konuşması. *Yoyav Dergisi*, (231), 37-38.
- Yoyav. (Ocak 2017). 24. Yoksullarla konuşma Haftası Açılış Konuşması. *Yoyav Dergisi*, 26(288), 8-9.

Tezler

- Abdulaziz, S. D. A. (2016). Güvenlik Konseyi’nin Irak’ın Kuveyt’i İşgal Aldığı Kararlara (1990-1991) İlişkin Amprik Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Betül Doğan, H. (2019). Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanakları ve Türk Basınına Göre Yeni Dünya Düzeni Bağlamında Körfez Savaşı (1990-1991). Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bilgin, Ö. (2019). Türkiye - Makedonya İlişkileri ve Makedonya Türklerinin Durumu (1991-2018). Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

- Çavuşoğlu, H. (2009). Türk Siyasal Yaşamında Doğru Yol Partisi. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- İntaş, Ö. (2019). 24 Ocak 1980 Ekonomik Kararların Türkiye Ekonomisine Etkileri, Yansıması ve Sonuçları. Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Karaca, D. (2015). 12 Eylül 1980 Darbesi Türkiye'nin Dış Politikası Üzerine Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Kurt, Z. (2019). Türk Siyasal Hayatında Refah Partisi ve Doğru Yol Partisi (Refahyol) Koalisyon Hükümeti. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Mammadov, A. (2014). İlham Aliyev Döneminde Azerbaycan'ın Bölgesel Dış Politikası. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Nergiz, B. (2012). 12 Eylül Döneminde Millî Güvenlik Konseyi'nin Yasama Faaliyetleri (12 Eylül 1980-18 Ekim 1982). Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özdilek, A. S. (2017). Süleyman Demirel'in Cumhurbaşkanlığı Dönemi Türk Dış Politikası (1993-2000). Tezsiz Yüksek Lisans Projesi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Selim Taşçıoğlu, Y. (2017). Özel Televizyonlarda Haber Belgeselleri ve 32. Gün Programı Kapsamında 28 Şubat Süreci. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tan, D. (2007). Millî Eğitim Bakanları ve Eğitim İcraatları(1980-1999). Yüksek Lisans Tezi, Aydın Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Yüksel, Ö. (2014). Üretimi Azaltılmış Maden Kentlerinin Gelişim Süreci Ve Geleceği: Zonguldak Örneği. Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ansiklopediler

- Kara, İ. (2012) Nurettin Topçu. Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*, İstanbul: 248-253.

Web Kaynakları

<http://www.etik.gov.tr/kurul-hakkinda/> (04.10.2021 tarihinde erişildi.)

https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_kurul.cl_getir?pEid=6353(09.11.2021 tarihinde erişildi.)

<https://www.etik.gov.tr/zerrin-gungor/> (02.02.2022 tarihinde erişildi.)

<https://dergipark.org.tr/en/pub/mkusbed/issue/19566/208577> (07.02.2022 tarihinde erişildi.)

https://tasam.org/Files/Icerik/File/turk_dunyasi_bilim_ve_teknolojinin_neresinde_cf0d7954-fdda-4989-941a-c5fc9dfe498.pdf (10.02.2022 tarihinde erişildi.)

https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=24&p_sicil=3822 (12.02.2022 tarihinde erişildi.)

<https://www.biyografya.com/biyografi/11396> (13.02.2022 tarihinde erişildi.)

https://www.academia.edu/download/53763807/Mehmet_Cebeci_makale.pdf (13.02.2022 tarihinde erişildi.)

<https://www.haberler.com/secim/2002/zonguldak-secim-sonuclari/> (13.02.2020 tarihinde erişildi.)

<https://www.aa.com.tr/tr/politika/dunden-bugune-meclis-baskanlari-/1202411> (13.02.2022 tarihinde erişildi.)

<https://www.imrenaykut.net/hakkinda/> (15.02.2022 tarihinde erişildi.)

https://davutfirincioglu.meb.k12.tr/icerikler/davut-firincioglu-kimdir_6461637.html (15.02.2022 tarihinde erişildi.)

<https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/bartin/ak-parti-zonguldak-milletvekili-toptan-genclerimize-imkan-vermeliyiz-37114418> (17.02.2022 tarihinde erişildi.)

EKLER

EK-1. Arşiv Belgelerinden Örnekler

T. C.
BAŞBAKANLIK
KANUNLAR ve KARARLAR
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

BAKANLAR KURULU KARARI

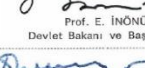
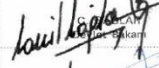
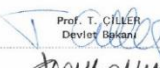
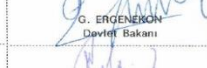
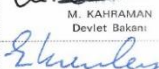
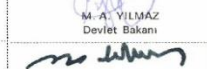
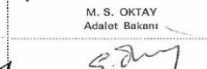
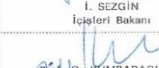
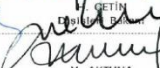
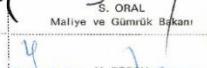
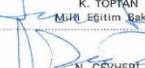
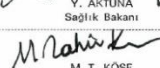
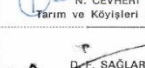
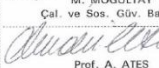
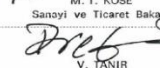
92/ 2782

Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin, Devlet Bakanı Şerif Ercan ve Milli Eğitim Bakanı Köksal Toptan'ın, temas ve görüşmelerde bulunmak üzere ekli listede adları ve görevleri yazılı kişilerden kurulu bir heyetle birlikte Hükümetimizi temsilen 28 Şubat - 6 Mart 1992 tarihlerinde Azerbaycan, Türkmenistan, Kırgızistan, Tacikistan, Kazakistan, Özbekistan ve Ukrayna'ya gönderilmeleri; Dışişleri Bakanlığı'nın 24/2/1992 tarihli ve ISDA/I-250-1173 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulu'nda 4 / 3 /1992 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Eki

S. Demirel
S. DEMİREL
BAŞBAKAN

TURKUT ÖZAL
CUMHURBAŞKANI

 Prof. E. İNÖNÜ Devlet Bakanı ve Başb. Yrd.	 A. GÖNEN Devlet Bakanı	 Prof. T. ÇİLLER Devlet Bakanı	 E. CEVHER Devlet Bakanı
 I. TEZ Devlet Bakanı	 M. KAHRAMAN Devlet Bakanı	 O. BAHUTÇU Devlet Bakanı	 O. ERGENEŞON Devlet Bakanı
 O. KILERCİOĞLU Devlet Bakanı	 S. ERCAN Devlet Bakanı	 M. BATALLI Devlet Bakanı	 M. A. YILMAZ Devlet Bakanı
 E. ŞAHİN Devlet Bakanı	 I. SEZGİN İçişleri Bakanı	 M. S. OKTAY Adalet Bakanı	 S. ORAL Maliye ve Gümrük Bakanı
 N. AYAL Millî Savunma Bakanı	 K. TOPTAN Millî Eğitim Bakanı	 Y. AKTUNA Sağlık Bakanı	 Y. TORUN Ulaştırma Bakanı
 N. CEVHERİ Tarım ve Köylüleri Bakanı	 M. MOĞULTAY Çal. ve Sos. Gv. Bakanı	 M. T. KÖSE Sanayi ve Ticaret Bakanı	 E. FARINCI Enerji ve Tabii Kay. Bakanı
 D. SAĞLAR Kültür Bakanı	 Prof. A. ATES Turizm Bakanı	 V. TANIR Orman Bakanı	 B. D. AKÇÖREK Çevre Bakanı

Dosya No.

114-269
240

T.C.
DIŐIŐLERİ BAKANLIĞI

ÇOK ACELE
SÜRELİ

Sayı: İSDA/I-250-1173
Konu: Orta Asya Cumhuriyetlerine
ziyaret.

Ankara
24 ŞUBAT 1992

B A S B A K A N L I Ğ A

28 Şubat-6 Mart 1992 tarihlerinde Hükümetimizi temsilen Devlet Bakanı Şerif Ercan ve Milli Eğitim Bakanı Köksal Toptan ile birlikte ekli listede adları ve görevleri yazılı kişilerden oluşan bir Heyetle temas ve görüşmelerde bulunmak üzere Azerbaycan, Türkmenistan, Kırgızistan, Tacikistan, Kazakistan, Özbekistan ve Ukrayna'yı ziyaret etmeyi öngörmekteyim.

Söz konusu heyetin belirtilen tarihlerde yapılacak seyahat için görevlendirilmesi uygun görüldüğü takdirde gerekli Bakanlar Kurulu Kararı'nın çıkarılmasını ve Karar'ın tekemmülünün zaman alabileceği gözönünde bulundurularak Karar Tasarısı'nın Sayın Bakanların imzasına sunulduğuna dair tezkerenin teminini izinlerine saygılarımla sunarım.

Ek: 1) Kararname Tasarısı
2) Heyet Listesi

Hilmi Çetin
Hilmi ÇETİN
Bakan

T. C.
BAŞBAKANLIK
KANUNLAR ve KARARLAR TETKİK
DAİRESİ BAŞKANLIĞI

BAKANLAR KURULU KARARI

Sayı: 8/ 810

İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilâtı (OECD)'nce, 7-9 Mayıs 1980 tarihleri arasında Paris'te düzenlenecek "Gürültü ile Mücadele Politikaları Konferansı"na, Hükümetimizi temsilen, Devlet Bakanı Köksal Toptan'ın Başkanlığında tekli listede adları ve görevleri yazılı kişilerden kurulu bir Heyetin iştirak etmesi; Dışişleri Bakanlığının 30/4/1980 tarihli ve İETD-1198 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulunca 2 / 5 / 1980 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Ekl

Cumhurbaşkanı v.

Başbakan
S. DEMİREL

Devlet Bakanı ORHAN EREN	Devlet Bakanı EKREM CEYLAN	Devlet Bakanı MUHAMMET KELLECI	Devlet Bakanı AHMET KARAHAN
Devlet Bakanı METİN ARMAĞAN	Devlet Bakanı KÖKSAL TOPTAN	Adalet Bakanı ÖMER UĞUZAL	Milli Savunma Bakanı AHMET İHSAN BİRCİNCİBAŞI
İçişleri Bakanı DR. MUSTAFA GÖLCÜĞİL	Dışişleri Bakanı HAYRETTİN ERKİMEN	Maliye Bakanı İSMET SEZGİN	Millî Eğitim Bakanı ORHAN CEMAL FERİSOY
Bayındırlık Bakanı SELAHATTİN KILIÇ	Ticaret Bakanı HALİL BAŞOL	Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı DR. MÜNİF İSLAMOĞLU	Gümrük ve Tekel Bakanı AHMET ÇAKMAK
Ulaştırma Bakanı HÜSEYİN ÖZALP	Gıda, Tarım ve Hay. Bakanı CEMAL KÜLAHLI	Çalışma Bakanı CAVİT ERDEMİR	Sanayi ve Teknoloji Bakanı DR. NURİ BAYAR
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı DR. ESAT KIRATLIOĞLU	Turizm ve Tanıtma Bakanı BARLAS KÜNTAY	İmar ve İskân Bakanı TURGUT TOKER	Köy İşleri ve Korp. Bakanı AHMET KARAVİT
Orman Bakanı HASAN EKİNCİ	Gенçlik ve Spor Bakanı TALAT ASAL	Sosyal Güvenlik Bakanı SÜMER ORAL	Kültür Bakanı TEVFİK KORALTAN

Dosya No :

114-585

834

/ /1980 tarihli ve 8/ sayılı
Kararnamenin ekidir.

7-9 Mayıs 1980 tarihleri arasında OECD Çerçevesinde Paris'te
düzenlenecek Gürültü ile Mücadele Politikaları Konferansı'na
Katılacak Heyet Üyelerinin Gösteren Liste

<u>Adı ve Soyadı</u>	<u>Görevi</u>
Köksal Toptan	Devlet Bakanı
Uğur Sümer	Başbakanlık Çevre Müsteşar Vekili

REFAKAT :

Bn. Saime Toptan	Devlet Bakanının eşi
Durmuş Aksoy	Koruma Polisi

EK 2. Köksal Toptan'ın Fotoğraflarından Örnekler

Fotoğraf 1: Rize Rüştîye Mektebi Muallim ve Kurucuları

- 1.** Muallim Reşit Bey, **2.** Muallim Sabuncu Mustafa Efendi, **3.** Muallim Kömürcü İbrahim Efendi, **4.** Muallim Anti Osman Efendi, **5.** Rize Valisi Hurşit Bey, **6.** Muallim Mustafa Efendi, **7.** Muallim Kemal Efendi, **8.** Muallim Abdülhamit, **9.** Alinoğlu Esat Ağa, **10.** Külünkoğlu Hasan Ağa, **11.** Kamburoğlu Celal Ağa, **12.** Kamburoğlu Kadir Ağa, **13.** Topaloğlu Ali Ağa, **14.** Tüylüoğlu Sefer Ağa, **19.** Öğrenci Ali Sabuncu, **20.** Öğrenci Tosun Tuzcuoğlu, **21.** Öğrenci İhsan Emirahmet.

Fotoğraf 2: Süleyman Demirel ve Bakanlar Kurulu Üyeleri (5 Haziran 1977)

Fotoğraf 3: Köksal Toptan Arşivinden (1979)

BAŞBAKAN SN. SÜLEYMAN
DEMİREL BAKANLAR KURULU
ÜYELERİNİ CUMHURBAŞKANI
SN. FAHRİ KORUTÜRK'E
TAKDİM ETTİ

Fotoğraf 4: Süleyman Demirel, Bakanlar Kurulu Üyelerini Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'e Takdim Etti (13 Kasım 1979)

Fotoğraf 5: Köksal Toptan, Bülent Ecevit ile birlikte Anıtkabir'de (23 Nisan 1980)

Fotoğraf 6: Köksal Toptan, Süleyman Demirel ile birlikte (23 Eylül 1986)

Fotoğraf 6: Süleyman Demirel ile Karadeniz Gezisi (1987)

Fotoğraf 7: Millî Eğitim Bakanı Köksal Toptan (1992)

Fotoğraf 8: Köksal Toptan, Süleyman Demirel ile Birlikte

Fotoğraf 9: Köksal Toptan Arşivinden

Fotoğraf 10: Köksal Toptan, Süleyman Demirel ile Birlikte (23 Nisan 1992)

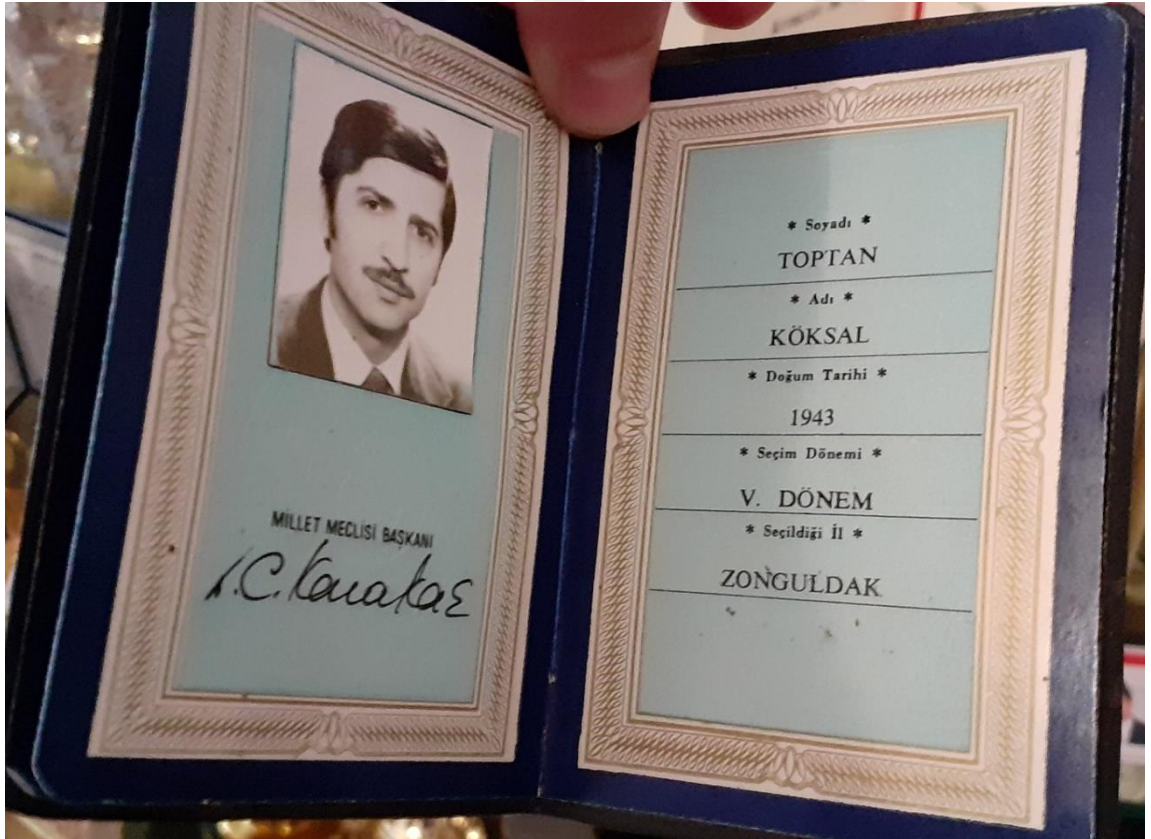
Fotoğraf 11: Köksal Toptan, Cumhurbaşkanı Turgut Özal ile Birlikte (1992)

Fotoğraf 12: Köksal Toptan Arşivinden

Fotoğraf 13: Köksal Toptan Arşivinden

Fotoğraf 14: Köksal Toptan Arşivinden

Fotoğraf 15: Köksal Toptan Arşivinden

Fotoğraf 16: Köksal Toptan Arşivinden

Fotoğraf 17: Köksal Toptan Arşivinden

Fotoğraf 18: Köksal Toptan Arşivinden (2 Ağustos 2007)

Fotoğraf 19: Köksal Toptan, Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ile birlikte (27 Ağustos 2007)

Fotoğraf 20: Köksal Toptan'ın TBMM Başkanı seçildiği gün (7 Ağustos 2007)

Fotoğraf 21: Köksal Toptan Arşivinden

Fotoğraf 22: Köksal Toptan Arşivinden (7 Ağustos 2007)

Fotoğraf 23: Köksal Toptan Arşivinden

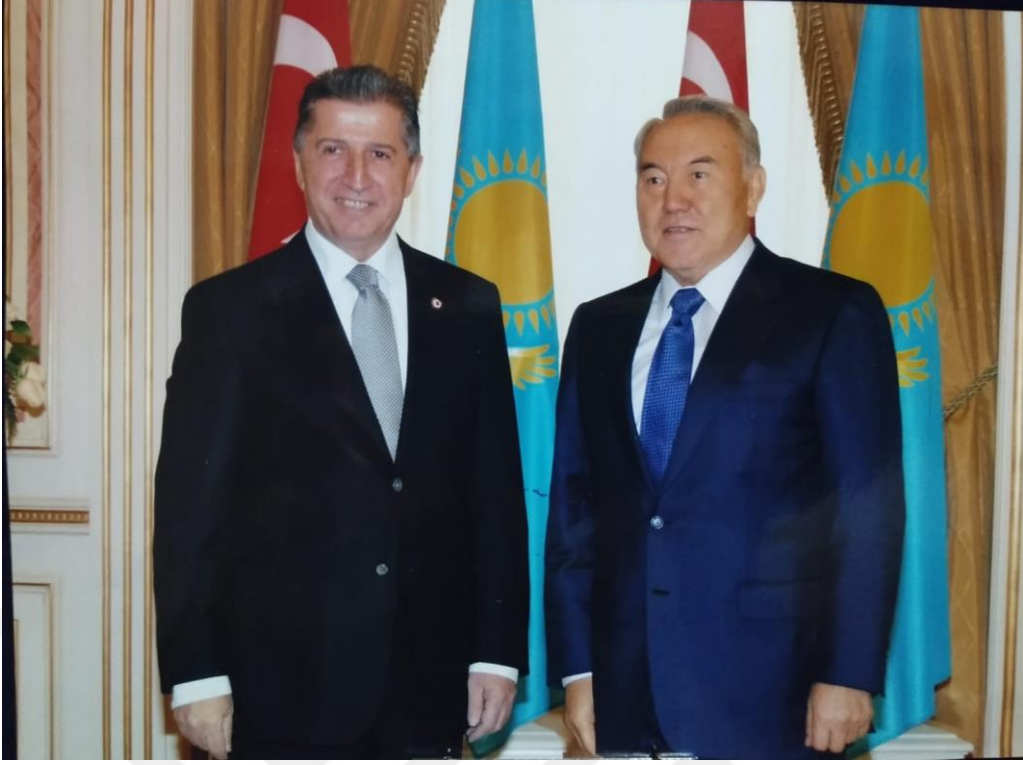
Fotoğraf 24: Köksal Toptan Arşivinden

Fotoğraf 25: İngiltere Kraliçesi II. Elizabeth'in Türkiye'yi Ziyareti (Köksal Toptan Arşivinden)

Fotoğraf 26: Suudi Arabistan Kralı Abdullah Bin Abdülaziz ile birlikte (30 Mart 2008)

Fotoğraf 27: Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev ile birlikte (21 Şubat 2008)

Fotoğraf 28: Köksal Toptan Suriye Halk Meclisi'nde (19 Şubat 2009)

Fotoğraf 29: Barack Obama'nın Türkiye'yi ziyareti (6 Nisan 2009)

Fotoğraf 30: Barack Obama'nın Türkiye'yi ziyareti (6 Nisan 2009)

Fotoğraf 31: Köksal Toptan Bosna Hersek'te (11 Nisan 2009)

Fotoğraf 32: Köksal Toptan, Norveç Kralı ile birlikte (7 Mayıs 2009)

Fotoğraf 33: Köksal Toptan'ın İlkokul Öğretmeni Mustafa Kara ile Buluşması (2021)

Fotoğraf 35: Köksal Toptan, annesi ve kardeşleri ile birlikte

Fotoğraf 36: Köksal Toptan ile İsmail Duman'ın yaptığı görüşme (27 Ağustos 2020)

Fotoğraf 37: Köksal Toptan ile İsmail Duman'ın yaptığı görüşme (19 Ocak 2022)

Fotoğraf 38: Türkiyem Vakfı

Fotoğraf 39: Türkiyem Vakfı

Fotoğraf 40: Türkiyem Vakfı

Fotoğraf 41: Türkiyem Vakfı

Fotoğraf 42: Türkiyem Vakfı

Fotoğraf 43: Türkiyem Vakfı

Fotoğraf 44: Türkiyem Vakfı